

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

RIEŠENIE SPOROV NA PÔDE WTO

Dizertačná práca

Vedný odbor: 67-21-9 Medzinárodné vzťahy
Vedúci práce: prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva

Bratislava 2010

JUDr. Bc. Oľga Dmitrieva

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

1. januára 2010

Abstrakt

DMITRIEVA, Oľga: Riešenie sporov na pôde WTO. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodného práva. – Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2010. pp. 216.

Cieľom dizertačnej práce bolo analyzovať mechanizmy riešenia sporov v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO), a to jednak z hľadiska ich právnej úpravy v minulosti, v súčasnosti a s výhľadom do budúcnosti, ako aj z hľadiska riešenia konkrétnych sporov.

Práca obsahuje tri kapitoly a každá z nich obsahuje podkapitoly.

Prvá kapitola je zameraná na fungovanie medzinárodného obchodu pred vznikom WTO, vytvorenie a rozvoj systému multilaterálneho medzinárodného obchodovania a jeho postupný vývoj, vrátane vzniku Všeobecnej dohody o clách a obchode a medzinárodnej organizácie Svetová obchodná organizácia. V predmetnej kapitole je obsiahnutá všeobecne charakteristika WTO ako medzinárodnej ekonomickej organizácie; vzhľadom na hlavný cieľ práce kapitola zahŕňa organizačnú štruktúru organizácie, a zároveň popisuje základné právne predpisy, ktoré platia v rámci systému Dohôd GATT/WTO vo vzťahu k jej členským štátom. Ďalej sa spomínajú základné princípy medzinárodného obchodu, ktoré platia najmä v systéme WTO.

V ďalšej kapitole sú opísané postupy riešenia sporov v rámci GATT/WTO a vytvorenie DSB, etapy riešenia sporov, rozhodovanie a mechanizmy ukladania vyrovnávacích opatrení a poskytovania výhod.

V rámci poslednej, tretej kapitoly je pozornosť venovaná činnosti DSB. Kapitola je rozdelená na dve časti, v ktorej prvá je zameraná na územné hľadisko vyriešených prípadov a v rámci druhej sú rozpracované ukončené spory – tie sú rozdelené do skupín podľa dohôd, ktoré sú predmetom sporu.

V závere práce je skrátené vysvetlenie postavenia tejto organizácie a významu existencie DSB vo svetovom meradle.

Výsledkom riešenia danej problematiky je lepšie objasniť nie veľmi prebádanú oblasť jednej z činností WTO na Slovensku, oblasť riešenia sporov.

Kľúčové slová: Všeobecná dohoda o clách a obchode, Svetová obchodná organizácia, Orgán na riešenie sporov, proces riešenia sporov

Abstract

The aim of dissertation thesis was analyse of mechanism settlement dispute of World Trade Organisation (WTO) in term of law format in the past, on the present and in light of future, as well as in light of settlement of specified disputes.

Thesis contain of three chapters which consists of further subheads.

First chapter is specialized on the concept of function of international trade before World Trade Organisation arose, on creating and evolution of the multilateral international trade system and phased process and formation of General Agreement on Tariffs and Trade and the constitution of World Trade Organisation as an international organisation. Also this chapter contains characterizing in general way World Trade Organisation like International Organisation and in view of main purpose of the thesis is explaining of the dispute solution process in World Trade Organisation. This part also describes structure of WTO and basic legal norms applicable within the system of Agreements of General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organisation in relation to member's states. Also you can find here basic principles of international trade which are applicable within system of World Trade Organisation.

In Second chapter are described procedure of dispute's settlement within General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organisation and creation of Dispute Settlement Body, phases of dispute's settlement, decision-making and system of implementation of the Compensation and the Suspension of Concessions.

The last capture is oriented on decision making of Dispute Settlement Body. This chapter is divided into two parts. First part is specified on territorial view of disputes settlement and second part deals with solved disputes. These disputes are compartmental into several groups according to object of dispute.

Summary contains a shortly describing of status of WTO and value of existence of Dispute Settlement Body in world wide meaning.

Issue of thesis is stating not too much surveyed area of WTO in Slovak republic, sphere of dispute settlement.

Key words: General Agreement on Tariffs and Trade, World Trade Organisation, Dispute Settlement Body, Dispute Settlement Procedure

Obsah

ABSTRAKT	3
ABSTRACT	4
OBSAH	5
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	9
ÚVOD	11
1 SYSTÉM MULTILATERÁLNEHO MEDZINÁRODNÉHO OBCHODOVANIA A WTO	16
1.1 ZALOŽENIE SYSTÉMU MULTILATERÁLNEHO MEDZINÁRODNÉHO OBCHODOVANIA	16
1.2 VÝVOJ ŠTRUKTÚRY GATT A ZRIADENIE WTO	22
1.3 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA WTO AKO MEDZINÁRODNEJ EKONOMICKEJ ORGANIZÁCIE	26
1.4 ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA WTO	27
1.4.1 <i>Orgány WTO</i>	29
1.5 ZÁKLADNÉ PRINCÍPY SYSTÉMU MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU PLATIACE V RÁMCI WTO	30
1.5.1 <i>Nediskriminácia</i>	32
1.5.1.1 Režim najvyšších výhod	33
1.5.1.2 Princíp národného režimu	37
1.5.2 <i>Transparentnosť</i>	39
2 MECHANIZMUS RIEŠENIA SPOROV V RÁMCI SYSTÉMOV GATT A WTO	45
2.1 MECHANIZMUS RIEŠENIA SPOROV V RÁMCI GATT	45
2.1.1 <i>Havanská charta</i>	45
2.1.1.1 Konzultácie	45
2.1.1.2 Arbitráž	46
2.1.1.3 Predloženie veci Konferencii	47
2.1.1.4 Podanie žiadosti o vydania stanoviska Medzinárodného súdneho dvora	47
2.1.2 <i>Riešenie sporov na základe GATT</i>	48
2.2 URUGUAJSKÉ KOLO A ZRIADENIE DSB V RÁMCI WTO	52
2.3 ČLÁNOK XXIII GATT A KONCEPCIA ZRUŠENIA ALEBO ZMENŠENIA VÝHOD	55
2.3.1 <i>Spory vznikajúce na základe porušenia, resp. nedodržania záväzkov</i>	56
2.3.2 <i>Spory nesúvisiace s porušením záväzkov</i>	57
2.3.3 <i>Spory spôsobené makroekonomickými činiteľmi</i>	60
2.4 MECHANIZMUS RIEŠENIA SPOROV V RÁMCI WTO	60
2.5 PROCESNÁ SPÔSOBILOSŤ	62
2.5.1 <i>Právo na urovanie sporov prostredníctvom DSB</i>	62
2.5.2 <i>Tretie osoby ako účastníci procesu riešenia sporov</i>	63
2.5.3 <i>Informácie amicus curie</i>	64
2.6 VÝKLAD DOHÔD	65
2.7 PRINCÍP HOSPODÁRNOSTI KONANIA	67
2.8 DÔVERNOSŤ KONANIA	68
2.9 ETAPY RIEŠENIA SPOROV PRED ORGÁNOM NA RIEŠENIE SPOROV	69
2.9.1 <i>Konzultácie</i>	70
2.9.2 <i>Preskúmanie sporu porotou</i>	70
2.9.3 <i>Preskúmanie sporu Odvolacím orgánom</i>	73
2.9.4 <i>Preskúmanie sporu v rámci rozhodcovského konania</i>	75
2.10 MERITÓRNE ROZHODOVANIE ORGÁNU NA RIEŠENIE SPOROV	76
2.11 MECHANIZMUS ZAVÁDZANIA VYROVNÁVACÍCH OPATRENÍ, POZASTAVOVANIA KONCESÍ ALEBO INÝCH ZÁVÄZKOV	77

3	PROCES RIEŠENIA SPOROV V RÁMCI WTO	86
3.1	SPORY RIEŠENÉ PRED WTO	86
3.2	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z GATT	89
3.2.1	<i>Dane na alkoholické nápoje (ES, Kanada a USA proti Japonsku)</i>	89
3.2.1.1	Vznik sporu	89
3.2.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	91
3.2.1.3	Postavenie rozhodnutí poroty	91
3.2.1.4	Prvé ustanovenie článku III ods. 2 GATT	93
3.2.1.5	„Obdobné tovary“	93
3.2.1.6	„Vyššie vnútroštátne dane a ďalšie poplatky“	94
3.2.1.7	Interpretácia podľa „podľa cieľa a výsledku“	94
3.2.1.8	Zhodnotenie prípadu	95
3.2.1.9	Závery a prijaté opatrenia	96
3.2.2	<i>Colná klasifikácia niektorých druhov počítačových zariadení (USA proti ES)</i>	97
3.2.2.1	Okolnosti prípadu	97
3.2.2.2	Správa Odvolacieho orgánu	98
3.2.2.3	Špecifickosť oznámenia podľa článku 6 ods. 2 DPP	98
3.2.2.4	Výklad zoznamu colných povinností	98
3.2.2.5	Dôkazné bremeno	99
3.2.2.6	Správa Odvolacieho orgánu	99
3.2.2.7	Špecifickosť oznámenia podľa článku 6 ods. 2 DPP	99
3.2.2.8	Výklad zoznamu colných povinností	100
3.2.2.9	Dôkazné bremeno	102
3.2.2.10	Zhodnotenie prípadu	102
3.2.3	<i>Zákaz importu kreviet a výrobkov z kreviet (India, Pakistan, Malajzia, Thajsko proti USA)</i>	103
3.2.3.1	Okolnosti prípadu	103
3.2.3.2	Správa Odvolacieho orgánu	104
3.2.3.3	„Neoprávnená diskriminácia“ v zmysle úvodnej časti článku XX GATT	104
3.2.3.4	Vyčerpanie prírodných zdrojov	105
3.2.3.5	Zhodnotenie prípadu	107
3.2.3.6	Závery a prijaté opatrenia	108
3.2.4	<i>Obmedzenie importu oblečenia a textilu (India proti Turecku)</i>	108
3.2.4.1	Okolnosti prípadu	108
3.2.4.2	Správa Odvolacieho orgánu	109
3.2.4.3	Zhodnotenie prípadu	111
3.2.4.4	Závery a prijaté opatrenia	112
3.2.5	<i>Podmienky poskytovania tarifných preferencií najmenej rozvinutým krajinám (India proti ES)</i>	113
3.2.5.1	Okolnosti prípadu	113
3.2.5.2	Správa Odvolacieho orgánu	115
3.2.5.3	Dôkazné bremeno	115
3.2.5.4	Oprávnenosť režimu boja s drogami podľa splnomocňujúceho ustanovenia	116
3.2.5.5	Zhodnotenie prípadu	118
3.2.5.6	Závery a prijaté opatrenia	119
3.3	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z GATT A ANTIDUMPINGOVEJ DOHODY	120
3.3.1	<i>Antidumpingový zákon z roku 1916 (ES a Japonsko proti USA)</i>	120
3.3.1.1	Okolnosti prípadu	120
3.3.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	121
3.3.1.3	Právomoc poroty	121
3.3.1.4	Záväzná a nezáväzná právne normy	122
3.3.1.5	Použiteľnosť článku VI GATT a Antidumpingovej dohody	123
3.3.1.6	Zhodnotenie prípadu	124
3.3.1.7	Závery a prijaté opatrenia	125

3.4	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z GATT A DOHODY O OCHRANNÝCH OPATRENIACH	126
3.4.1	<i>Ochranné opatrenie v prípade dovozu čerstvej, chladenej alebo mrazenej baraniny z Nového Zélandu a Austrálie (Austrália, Nový Zéland proti USA)</i>	126
3.4.1.1	Okolnosti prípadu	126
3.4.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	127
3.4.1.3	Nepredvídateľné okolnosti	127
3.4.1.4	Obdobné tovary a domáce výrobné odvetvie	127
3.4.1.5	Hrozba závažnej škody	128
3.4.1.6	Príčinná-následná súvislosť medzi zvýšeným dovozom a hrozbou závažnej škody	130
3.4.1.7	Zhodnotenie prípadu	130
3.4.1.8	Závery a prijaté opatrenia	131
3.4.2	<i>Ochranné opatrenie v prípade niektorých druhov oceľových výrobkov (Brazília, Čína, ES, Japonsko, Kórea, Nový Zéland, Nórsko, Švajčiarsko proti USA)</i>	132
3.4.2.1	Okolnosti prípadu	132
3.4.2.2	Správa Odvolacieho orgánu	133
3.4.2.3	Motivujúci a dostatočný výklad pojmu nepredvídateľné okolnosti v zmysle článkov XIX ods. 1 písm. a) GATT a 3 ods. 1 DOO	133
3.4.2.4	Motivujúci a dostatočný výklad skutočností podporujúcich rozhodnutie o zvýšení dovozu v zmysle článkov 2 ods. 1 a 3 ods. 1 DOO	134
3.4.2.5	Motivujúci a dostatočný výklad vysvetľujúci, že dovoz z nevyňatých zdrojov zodpovedá podmienkam použitia ochranných opatrení podľa článkov 2 ods. 1 a 4 ods. 2 DOO	135
3.4.2.6	Zhodnotenie prípadu	136
3.4.2.7	Závery a prijaté opatrenia	137
3.5	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z GATS	137
3.5.1	<i>Režim importu, predaja a distribúcie banánov (Ekvádor, Guatemala, Honduras, Mexiko, USA proti ES)</i>	137
3.5.1.1	Okolnosti prípadu	138
3.5.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	139
3.5.1.3	Právo členov WTO podávať návrhy na DSB	139
3.5.1.4	Žiadosť o ustanovenie Poroty	140
3.5.1.5	Prezentácia záujmov strán súkromnými právnikmi	141
3.5.1.6	Článok II GATS	142
3.5.1.7	Súlad procedúry udeľovania licencie s článkami II a XVII GATS	144
1.1.1.1.1	Pravidlá kategorizácie operátorov	145
1.1.1.1.2	Pravidlá druhov činností	146
1.1.1.1.3	Zrušenie a zmenšenie výhod	147
3.5.1.8	Zhodnotenie prípadu	148
3.5.1.9	Závery a prijaté opatrenia	149
3.6	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z TRIPS	151
3.6.1	<i>Ochrana patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky (USA proti Indii)</i>	151
3.6.1.1	Okolnosti prípadu	151
3.6.1.2	Rozhodnutie poroty	152
3.6.1.3	Článok 70 ods. 8 TRIPS	153
3.6.1.4	Transparentnosť podľa článku 63 TRIPS	155
3.6.1.5	Článok 70 ods. 9 TRIPS	156
3.6.1.6	Správa Odvolacieho orgánu	157
3.6.1.7	Výklad TRIPS: „zákonné očakávania“	157
3.6.1.8	Výklad pojmov dohody: „dobromyseľný výklad“ a „zákonné očakávania“	158
3.6.1.9	Výklad článok 70 ods. 8 podľa článku 31 Viedenského dohovoru	159
3.6.1.10	Preskúmanie národného zákona zahraničným súdnym orgánom	159
3.6.1.11	Podrobné preskúmanie v zmysle článku 70 ods. 9 TRIPS	160
3.6.1.12	Rozsah právomoci poroty pri urovnaní sporov podľa článku 63	160
3.6.1.13	Zhodnotenie prípadu	162
3.6.1.14	Závery a prijaté opatrenia	164

3.7	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z ATC	165
3.7.1	<i>Opatrenie proti dovozu košiel' a blúz z vlny (India proti USA)</i>	165
3.7.1.1	Okolnosti prípadu	165
3.7.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	167
3.7.1.3	Dôkazné bremeno	167
3.7.1.4	Úloha Orgánu monitoringu v oblasti textilu	170
3.7.1.5	Princíp hospodárnosti konania	170
3.7.1.6	Zhodnotenie prípadu	171
3.7.1.7	Záver a prijaté opatrenia	173
3.8	SPORY VYPLÝVAJÚCE Z DOHODY O SFO	173
3.8.1	<i>Opatrenia v prípade importu jablk (USA proti Japonsku)</i>	173
3.8.1.1	Okolnosti prípadu	173
3.8.1.2	Správa Odvolacieho orgánu	174
3.8.1.3	Článok 2 ods. 2 Dohody o SFO	174
3.8.1.4	Dočasné opatrenia podľa článku 5 ods. 7 Dohody o SFO	175
3.8.1.5	Odhad rizík podľa článku 5 ods. 1 Dohody o SFO	176
3.8.1.6	Zhodnotenie prípadu	177
3.8.1.7	Záver a prijaté opatrenia	177
	ZÁVER	178
	LITERATÚRA	183
	PRÍLOHY	189

Zoznam použitých skratiek

- ACP** - Krajiny Afriky, Karibiku a Tichého oceánu
- Antidumpingová dohoda** - Dohoda o uplatňovaní článku VI GATT
- ASD** - zariadenia automatického spracovania dát
- ASPM** - Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures)
- ATC** - Dohoda o textile a odevoch (Agreement on Textiles and Clothing)
- ATBT** - Dohoda o technických prekážkach obchodu (Agreement on Technical Barriers to Trade)
- CRTA** - Komisia regionálnych obchodných dohôd (Committee on Regional Trade Agreements)
- Dohovor o interpretácii** - Dohovor o interpretácii článku XXIV GATT 1994
- Dohoda o SFO** - Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení
- Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach** - Dohoda o interpretácii a uplatňovaní článkov VI, XVI a XXIII
- Dohoda WTO** - Dohoda o založení WTO
- DOO** - Dohoda o ochranných opatreniach
- DPP** - Dohovor o pravidlách a postupoch pri riešení sporov
- DSB** - Orgán na riešenie sporov WTO (Dispute Settlement Body)
- EHS** - Európske hospodárske spoločenstvo
- ES** - Európske spoločenstvá alebo Európske spoločenstvo
- EÚ** - Európska únia
- FSG** - Fungovanie systému GATT (Functioning of the GATT System – FOGS)
- GATS** - Všeobecná dohoda o obchode v oblasti služieb (General Agreement on Trade in Services)
- GATT** - Všeobecná dohoda o clách a obchode (General Agreement on Trade and Tariffs)
- Harmonizačný systém** - Medzinárodnú konvenciu o harmonizačnom systéme popisu a kódovania tovarov
- IBRD** - Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj
- IMF** - Medzinárodný menový fond
- ITO** - Medzinárodná obchodná organizácia
- KMOFF** - Konvenciou o medzinárodnom obchode s miznúcimi druhmi flóry a fauny
- LAN** - sieťové zariadenia určené pre lokálne siete

MFN - Režim najvyšších výhod (Most Favoured National Treatment)

NT - Národný režim (National treatment)

OSN - Organizácia Spojených národov

PC - osobný počítač s multimediálnymi možnosťami

RVHP - Rada vzájomnej hospodárskej pomoci

SCS - Spoločný colný sadzobník EÚ

TNC - Výbor pre obchodné rokovania (Trade Negotiations Committee).

TPRB - Orgán pre prehľad obchodných politík (Trade Policy Review Body)

TRIPS - Dohoda o intelektuálnom vlastníctve v oblasti obchodu (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)

USA - Spojené štáty americké

USITC - Komisia medzinárodného obchodu USA (United States International Trade Commission)

Viedenská konvencia - Viedenský dohovor o zmluvnom práve z roku 1969

Výkonný výbor - Výkonný výbor ITO

WB - Svetová banka

WTO - Svetová obchodná organizácia (World Trade Organization)

ZSSR - Zväz sovietskych socialistických republík

ZfEÚ - Zmluva o fungovaní Európskej únie

Úvod

Po zohľadnení vývoja medzinárodného obchodu počas XX. storočia a v súčasnosti môžeme s istotou konštatovať, že postavenie WTO je dosť stabilné a významné. Za svoju takmer pätnásťročnú existenciu táto organizácia podstatným spôsobom ovplyvnila medzinárodný obchod.

WTO je medzinárodnou inštitúciou, ktorej úlohou je presadzovať systém pravidiel medzinárodného obchodu stanovených takými medzinárodnými právnymi aktmi ako GATT, TRIPS a GATS.

O založení WTO bolo rozhodnuté v roku 1994 na poslednom, tzv. Uruguajskom kole rokovaní GATT. Táto organizácia vznikla 1. januára 1995 a za svoju pomerne krátku existenciu sa jej vo väčšine prípadov podarilo dosiahnuť stanovené ciele.

WTO poskytuje spoločný inštitucionálny rámec obchodných vzťahov medzi členmi Dohôd, ktoré sú Prílohami Dohody WTO a tvoria jej neoddeliteľnú súčasť.

Už pri založení WTO bol vytvorený priestor pre vzájomné rokovania medzi členmi organizácie o obchodných dohodách a o záveroch prijatých na konferenciách ministrov.

Treba poznamenať, že WTO od svojho vzniku úzko spolupracuje najmä s IMF a WB.

Aj keď existujú viaceré názory na existenciu WTO a jej súčasné postavenie (či už je to významný hráč, organizácia *de facto* alebo „mŕtvola“), podľa autorky WTO je stále významným hráčom na svetovej scéne, najmä pre jej ciele – odstraňovanie prekážok obchodu a zabezpečovanie existencie jednotného priestoru medzinárodného obchodu s medzinárodne regulovanými colnými sadzbami.

Právo medzinárodného obchodu vo všeobecnosti a právo WTO konkrétne sa opierajú o vlastné princípy. Medzi ne patria najmä princíp rozvoja obchodu („slobody obchodovania“), liberalizácie obchodu; ochrany vnútorného trhu a ďalšie.

Najvýznamnejšími sú tri princípy, ktoré predstavujú základ systému práva WTO:

- princíp nediskriminácie obchodu;
- princíp najvyšších výhod;
- princíp národného režimu a
- princíp transparentnosti.

Osobitosťou týchto princípov je to, že sú metódou porovnávania a vyrovnávania podmienok, spôsobom organizácie vzťahov, technicko-právnym nástrojom, alebo určitými štandardmi. Tieto princípy – metódy sú súčasne aj právnymi normami. Z tohto hľadiska sú štandardy univerzálne a sú princípmi celého medzinárodného práva.

WTO prostredníctvom tohto systému princípov a systému multilaterálnych dohôd reguluje časť vnútroštátnych právomoci v oblasti tarifných a netarifných režimov importu a vykonáva medzinárodnoprávnu kontrolu týchto režimov v účastníckych krajinách medzinárodného obchodného systému. Vďaka tomu sa postupne akoby rušili administratívne aj hospodárske hranice krajín a zužuje sa oblasť nezávislosti krajiny. Dochádza k unifikácii právnych poriadkov v rámci medzinárodného obchodného systému. Medzinárodné právo získava v tejto oblasti nadriadené postavenie vo vzťahu k vnútroštátnemu právu.

Medzinárodný obchodný systém predstavuje len časť medzinárodného systému, ktorý sa v období globalizácie stáva celostným a čím ďalej tým zložitejším systémom. Podobný globálny sociálny organizmus musí byť regulovaný aj prostredníctvom zodpovedajúcej právnej nadstavby. Táto nadstavba napodobňuje globálny právny systém, ktorý sa skladá z vnútroštátneho práva, medzinárodného práva, transnacionálneho práva, nadnárodného práva.

Jednotnosť týchto komponentov predstavuje predchodcu globálneho právneho systému. Je dôležité, že medzinárodný obchodný systém založený na pravidlách platných v rámci WTO predstavuje súčasť globálneho právneho systému a v podstate sa nachádza v začiatkoch procesu formovania v oblasti medzinárodného obchodu. V zmysle toho WTO predstavuje vrchol právnej pyramídy, obsahom ktorej je medzinárodný obchod. Mnohé inštitúty práva WTO sa menia buď na imperatívne, alebo na kogentné, ale v jadre práva WTO dozrievajú a menia sa na základy nadnárodného práva.

V rámci práce je krátko opísaná predhistória WTO a základné orgány WTO.

To, čo bolo dosiahnuté pred vznikom WTO, malo svoje príčiny. Dovtedy neexistoval ucelený medzinárodný obchod a medzinárodné spoločenstvo požadovalo zmenu. Potreba zmeny vyplynula najmä zo zlých skúseností zo svetovej hospodárskej krízy v 30. rokoch minulého storočia. Ako je dnes všeobecne známe, štáty na krízu reagovali ochrannými opatreniami, čo sa prejavilo len ako jej ďalšie prehĺbenie. Navyše tu bola aj zlá skúsenosť z najtragickejšej vojny v histórii ľudstva, ktorej príčiny sú veľmi komplexné, a je celkom isté, že k nej prispela aj zle zvládnutá hospodárska kríza a ňou navodená chudoba, od ktorej bol už len krôčik

k militantnému nacionalizmu. Všetky tieto traumatické skúsenosti vyvolali potrebu komplexnej zmeny celého systému, na základe ktorého existovalo dovtedy medzinárodné spoločenstvo. A tak sa postupne rodili Spojené národy, tvoril sa medzinárodný finančný a menový systém a začínal sa tvarovať aj systém medzinárodného obchodu.

Prvá plánovaná medzinárodná obchodná úprava mala byť predstavená v podobe ITO, ktorá nakoniec ani nevznikla, aj keď bola aspoň čiastočne nahradená „dočasnou“ Všeobecnou dohodou o clách a obchode, ktorá „vládla“ v tejto oblasti takmer celých 50 rokov a z pôvodne dočasnej dohody sa stala na dlhé obdobie trvalou úpravou pre medzinárodný obchod. Počas svojej „samostatnej“ existencie dokázala GATT veľa. Bremeno spojené s odstraňovaním obchodných prekážok padlo na ňu, aj keď GATT spočiatku nemala vlastnú štruktúru, a v dôsledku toho, že nebola medzinárodnou organizáciou, nemala ani právnu subjektivitu.

Viacerí slovenskí aj zahraniční autori venovali svoju pozornosť postaveniu WTO ako medzinárodnej ekonomickej organizácie. Autorka sa v práci zamerala na menej objasnenú časť - na systém urovnávania sporov, ktorý v tejto podobe existuje presne toľko, koľko existuje samotná svetová organizácia. Cieľ tejto práce odôvodňuje aj jej názov - „Riešenie sporov na pôde WTO“. Táto problematika je v slovenskej odbornej literatúre spracovaná veľmi skromne. Najst' akékoľvek slovenské zdroje s tematikou riešenia sporov na pôde WTO je naozaj zložité. Preto bolo nevyhnutné pri práci siahnuť po zahraničných prameňoch. Veľmi nápomocná bola tak ruská literatúra ako aj anglickojazyčné diela.

Hoci urovnávanie sporov vzniknutých v medzinárodnom obchodnom systéme existovalo aj v čase „samostatnej“ existencie GATT, vznik WTO predstavoval v tomto smere veľkú zmenu. Až vznik WTO znamenal do istej miery symbolické naplnenie Havanskej charty, ale už v komplexnejšej, prepracovanejšej podobe. Vznik WTO možno označiť za celkom novú éru v oblasti medzinárodného obchodu. Podstatnou zmenou, ktorú navodil vznik WTO, je systém rozhodovania. Už nie je vždy nevyhnutne potrebný konsenzus, ale stačí rozhodnutie väčšiny. Ešte väčší pokrok sa dosiahol v oblasti riešenia sporov. V rámci WTO vznikol formálne samostatný orgán – DSB. Systém schvaľovania rozhodnutí o sporoch (bližšie popísaný v práci) na pôde DSB už nevyžadoval ani konsenzus, ba ani potrebu väčšiny, ale naopak, rozhodnutie sa považuje za schválené, ak sa konsenzom všetci členovia DSB nevyslovia opačne. Riešenie sporov sa podstatne zefektívnilo.

Pravdaže ani dnešný medzinárodný obchodný systém, inštitucionalizovaný WTO, nie je dokonalý. Mnohí odborníci, ale často najmä politickí populisti, poukazujú na nespravodlivosti v medzinárodnom obchode. Poukázať možno predovšetkým na nespravodlivé pravidlá pokiaľ ide o subvencie poľnohospodárstva v takých krajinách ako sú Spojené štáty americké a členské krajiny Európskej únie. Aj preto je globalizácia odsudzovaná.

Hlavným cieľom tejto práce je skúmanie systému riešenia sporov v rámci WTO, a to jednak z hľadiska popisu spôsobov riešenia sporov medzi členmi WTO, ako aj z hľadiska efektivity uvedených spôsobov. Na jednej strane možno hovoriť o cieľi z teoretického hľadiska, a na druhej strane z medzinárodnej praxe. Pritom sa nemožno nezaoberať aj historickým vývojom mechanizmov riešenia sporov v dobe pred vznikom WTO, teda v dobe „samostatnej“ existencie GATT. S ohľadom na uvedený cieľ, je práca rozdelená na dve hlavné časti. Prvá veľká časť sa zaoberá vývojom medzinárodného obchodného systému od podpísania GATT až dodnes a v rámci toho tiež vývojom riešenia sporov podľa GATT a na pôde WTO (Systém multilaterálneho medzinárodného obchodovania a WTO a Mechanizmus urovnávania sporov v rámci systémov GATT a WTO). V druhej veľkej časti sa venuje pozornosť konkrétnym sporom riešeným pred WTO (Proces urovnávania sporov v rámci WTO v praxi). Hlavný cieľ práce možno rozčleniť na niekoľko čiastkových cieľov. Sú to tieto:

1. preskúmanie vývoja medzinárodného obchodného systému od spomínaného podpísania GATT cez viaceré mnohostranné obchodné rokovania GATT, založenie WTO až po dnešok,
2. štúdium riešenia sporov podľa GATT a na pôde WTO, teda jednak z historického hľadiska a jednak z hľadiska súčasného stavu, všetko v abstraktnej rovine a
3. popísanie niektorých konkrétnych sporov riešených na pôde WTO a súčasne preskúmanie efektívnosti súčasného mechanizmu riešenia sporov na pôde WTO.

V práci vychádzam z hypotézy, že kým počas „samostatnej existencie“ GATT bolo riešenie sporov podľa GATT pomerne komplikované, už kvôli spomínaným nepružným rozhodovacím mechanizmom, od založenia WTO sa riešenie sporov na jej pôde podstatne zefektívnilo.

Pri príprave tejto dizertačnej práce som použila tak teoretické metódy, ako aj prípadové štúdie. Z teoretických metód som použila analýzu, a to najmä pri štúdiu medzinárodnoprávných dokumentov týkajúcich sa GATT, WTO a riešenia sporov v rámci GATT a WTO, ale aj pri skúmaní histórie „samostatnej“ GATT a dnešnej WTO. Dôležitou metódou práce bola tiež dedukcia, keď som z analyzovaných výsledkov vyvodila závery, pokiaľ ide o problémy medzinárodného obchodného systému, systému riešenia sporov v rámci GATT a WTO a tiež pri overovaní hypotézy uvedenej vyššie.

Použila som aj viacero prípadových štúdií. V práci uvádzam konkrétne príklady sporov medzi členmi WTO, ktoré sa riešili na pôde WTO. V prípadových štúdiách som sa sústredila na spory, ktoré sa riešili podľa pravidiel platných od vzniku WTO. Prípadové štúdie sú veľmi dôležité na poznanie skutočného stavu vecí, pokiaľ ide o mechanizmus riešenia sporov na pôde WTO a jeho efektivity. Aj pri jednotlivých prípadových štúdiách bolo potrebné použiť niektoré logické metódy vedeckej práce, a to najmä už spomínanú analýzu a dedukciu. V tejto časti som sa však viac sústredila na samotný popis skutkového stavu.

1 Systém multilaterálneho medzinárodného obchodovania a WTO

1.1 Založenie systému multilaterálneho medzinárodného obchodovania

Ideovým predchodcom WTO, ktorá vznikla na základe Dohody WTO¹, bola Medzinárodná obchodná organizácia (ITO). Treba však zdôrazniť, že ITO bola iba ideovým predchodcom, pretože ITO v skutočnosti nikdy nevznikla. Jej zriadenie bolo skôr neúspešným pokusom o vyrovnanie sa s 2. svetovou vojnou. ITO sa mala stať jednou z najväčších medzinárodných dohôd, ktoré by predstavovali základ moderného systému medzinárodných obchodných a platobných vzťahov. Tento systém sa mal opierať aj o ďalšie piliere. Išlo najmä o zriadenie IMF a IBRD.

Pôvodne myšlienka o založení tohto zmluvného systému vznikla počas rokovaní, ktoré sa uskutočnili v roku 1944 v Bretton-Woods v USA. Tieto dohody sa mali stať základom štruktúry multilaterálneho mechanizmu riadenia svetového hospodárstva.

Väčšina z princípov tzv. „nediskriminácie“ a „voľného obchodu“ bola zahrnutá do vyššie uvedených dohôd a ich základ tvorili dohody uzatvorené medzi USA a Veľkou Britániou, najmä Atlantická charta z roku 1941, ktorá sa následne stala základom NATO².

Vyššie uvedené princípy odrážali najmä názory ministra zahraničných vecí USA K. Halla, ktorý považoval za najlepšie predpoklady pre udržanie dlhodobého mieru otvorený trh a nediskrimináciu obchodu. Hospodárska a politická povojnová dominancia USA zabezpečila rýchle rozšírenie týchto myšlienok.

Tieto myšlienky boli po prvýkrát zverejnené v roku 1945 v publikácii „Rozvoj svetového obchodu a zamestnanosti“. Počas trojročného obdobia boli tieto princípy „prepracované“ v rámci diplomatických rokovaní (Londýn, Ženeva a Havana) a pretransformovali sa na „Projekt medzinárodných dohôd“. Samotný projekt vychádzal z vtedajšej americkej legislatívy.

¹ Dohoda o založení WTO nadobudla účinnosť dňa 1. januára 1995.

² Danilcev A. V. i kol. Osnovi torgovoj politiki i pravila VTO. Moskva: Meždunarodije otnošenija., 2006. p. 19. ISBN 5-7133-1226-7.

„Dočasná“ Všeobecná dohoda o clách a obchode, ktorá sa mala stať súčasťou dohody o zriadení ITO, bola v tom čase podpísaná už 23 štátmi. V tom istom čase sa predstavitelia 56 štátov stretli v Havane pod záštitou OSN s cieľom ukončiť rokovania a schváliť konečnú verziu textu Dohody o zriadení ITO. Obsah dokumentu, známeho aj pod názvom Havanská charta, nasvedčoval významu cieľov jej účastníkov. Medzi ciele patrili najmä liberalizácia obchodu, zamestnanosť a hospodárska činnosť, obmedzenie nekalého konania, hospodárska obnova a rozvoj, medzivládne komoditné dohody (spravidla surovinové).

V podstate GATT 1947 predstavovala tú časť Havanskej charty, ktorá mala upravovať otázky obchodnej politiky.

Rokovania o Havanskej charte boli veľmi zložité, najmä kvôli odlišným názorom na „liberálnu“ politiku USA. Napríklad štáty Britského spoločenstva národov trvali na ponechaní systému vzájomných výhod ako výnimky zo všeobecného pravidla nediskriminácie v obchode – doložky najvyšších výhod. Ďalšie štáty, ktoré obnovovali predvojnový stav hospodárstva, sa taktiež neusilovali o prijatie pravidiel „voľného obchodu“, navrhnutých zo strany USA.

V dôsledku Havanských rokovaní bol prijatý text charty, ktorý obsahoval veľký počet výnimiek. Vzhľadom na to americký prezident G. Trumann nedal návrh na ratifikáciu charty, nechal však schváliť GATT nariadenie („Executive order“) ako „dočasný protokol o aplikácii“.

Treba poznamenať, že predstavitelia ZSSR, ako aj ďalší predstavitelia povojnového socialistického bloku (napríklad Čína, Československo), sa bezprostredne zúčastňovali rokovaní aj samotného vypracovania medzinárodných hospodárskych dohôd (Čína a Československo sa stali ich zakladajúcimi členmi). V roku 1946 bol už ZSSR pripravený na členstvo vo všetkých troch organizáciách – IMF, IBRD a GATT, vtedajšia ruská politika však tomu neprospeľa. V dôsledku toho došlo k rozdeleniu sveta na bloky podľa znakov príslušnosti do rôznych hospodárskych systémov.

V podstate sa GATT stalo jedinou medzinárodnou dohodou, ktorá predpokladala skutočné dodržiavanie dohodnutých podmienok liberalizácie medzinárodného obchodu a riešenie obchodných konfliktov.

GATT v článku XXIX predpokladala, že po nadobudnutí platnosti Havanskej charty stratia platnosť podstatné ustanovenia GATT (článok I a celá druhá časť upravujúca všeobecné pravidlá medzinárodného obchodu) a nahradia ich príslušné ustanovenia Havanskej charty, ktorá v tom čase ešte nebola dohodnutá. Havanská charta mala teda *de facto*, a sčasti aj *de iure* nahradiť GATT. Ako vieme, nestalo sa tak.

Hoci GATT existovala takmer 50 rokov, stále bola len „dočasnou dohodou“, ktorá upravovala vzájomné znižovanie colných taríf na určitý okruh tovarov, hlavne priemyselného charakteru, a bola „v očakávaní“ vzniku ITO. Teda GATT bola iba zmluvou (a stále ňou aj je). GATT nezakladala žiadnu medzinárodnú organizáciu. Pretože GATT nebola medzinárodnou organizáciou, nemala ani vlastné financie, ani vlastný personál. Organizačno-finančným zabezpečením fungovania GATT sa zaoberala „Dočasná komisia ITO“³.

Preto GATT obsahovala aj nedostatky z neschválenej Základnej medzinárodnej dohody, ktorá upravovala oblasť medzinárodného obchodu:

- dočasné výnimky zo záväzkov (Waivers) a ďalšie výnimky, ktoré umožňovali hospodársky silným štátom - pôvodným účastníkom GATT, plniť záväzky vyplývajúce z dohody veľmi „pružným“ spôsobom;
- obmedzené ustanovenia regulujúce používanie netarifných prekážok v obchode sa postupne stávali významnejšími prekážkami medzinárodného obchodu s tovarmi, ak by sme ich porovnali s colnými tarífami;
- neefektívnosť pravidiel obchodovania s poľnohospodárskymi výrobkami. Tieto otázky takmer vôbec neboli upravené v rámci pravidiel GATT, nakoľko mali byť obsiahnuté v ďalších častiach Dohody o zriadení ITO, a ktoré mali upravovať obchod v oblasti surovinových tovarov;
- takmer žiadna štrukturálna úprava ďalšieho rozvoja GATT v organizačnom pláne.

Dohoda GATT, ktorá nadobudla účinnosť v roku 1948, upravuje oblasť medzinárodného obchodovania s tovarmi, hlavne priemyselného charakteru. Aj po neskorších úpravách (1994) ostala základným modelom pre reguláciu medzinárodného obchodu.

GATT a z nej vyplývajúce záväzky boli rozpracované a rozšírené počas ôsmich obchodno-colných konferencií.

³ Danilcev A. V. i kol. Osnovi torgovoj politiki i pravila VTO. Moskva: Meždunarodije otnošenija, 2006. p. 21. ISBN 5-7133-1226-7.

Počas prvých troch konferencií sa podarilo dosiahnuť značný progres - Američania a Kanadania urobili značné ústupky v prospech európskych štátov, ktorých hospodárstvo sa len začínalo prebúdzat' z povojnového šoku, v ich prospech bolo taktiež ponechaných viac obmedzení.

Rokovania, ktoré sa uskutočnili v období rokov 1961-1962 pod názvom Dillonovo kolo, otvorili novú etapu obchodných rokovaní. Bolo dosiahnuté vytvorenie „Spoločného trhu“, čo spôsobilo návrat hospodárskeho rozkvetu európskych štátov. Už v čase zavedenia „Spoločného trhu“ európske štáty upravili colné tarify v súlade s požiadavkami GATT (colné poplatky vytvoreného spoločenstva nemohli prekročiť aritmetický priemer ciel, ktoré predtým ukladali členské štáty).

V priebehu rokovaní bola dosiahnutá dohoda o podstatnom znížení sadzieb ciel vedúcimi západnými štátmi, k predmetnému zníženiu však skutočne došlo iba vo vzťahu k obmedzenému množstvu tovarov. Výsledkom rokovaní v rámci Dillonovho kola bolo zníženie colných sadzieb len o 7-8 %.

Už počas týchto rokovaní došlo k niekoľkým konfliktom, najmä medzi Európanmi a Američanmi. Každé jednostranné zvýšenie colných sadzieb malo za následok odvetu. Uprednostňovanie výrobkov niektorých afrických štátov pred európskymi výrobkami bolo spochybnené zo strany USA. Zo strany európskych štátov bola vytýčená otázka paratarifnej ochrany, ktorú uplatňovali USA. Napríklad, základňou pre výpočet colných poplatkov bola American Selling Price, ktorá umožňovala vypočítať colné poplatky v závislosti od ceny konkurujúcich amerických tovarov, alebo Fair Market Value, ktorá vypočítala clo podľa „opravenej“ ceny v závislosti od toho, čo presne americká vláda považovala za spravodlivú trhovú cenu importného tovaru.

V roku 1961 sa GATT začala aktívne „zaoberať“ otázkami narastajúcej obchodnej nerovnosti medzi najmenej rozvinutými a rozvinutými členskými krajinami. V roku 1964 bola v rámci GATT prijatá časť IV., ktorá ustanovila princíp „menšieho očakávania vzájomnosti“. Hoci vzájomnosť bola cieľom, rozvinuté štáty nemohli očakávať výhody zo strany najmenej rozvinutých členských krajín. Nedostatok vzájomnosti zo strany menej rozvinutých členských krajín znamenal možnosť ochrany vnútorného trhu pred zahraničnou konkurenciou. Menej rozvinuté členské krajiny sa taktiež snažili o dosiahnutie výhod pre svoj export, táto požiadavka však bola zo strany ďalších účastníkov približne ďalších 10 rokov „ignorovaná“.

Kennedyho kolo rokovaní sa začalo v podmienkach konfrontácie (1963). Návrh USA bol preplnený ideológiou voľného obchodovania (znižovanie colných sadzieb cca o 50%). ES začalo rokovanie v konštruktívnom duchu, vynechalo však obchodovanie s poľnohospodárskymi výrobkami a odmietlo ďalšie znižovanie ciel. V dôsledku týchto rokovaní bolo v roku 1967 dosiahnuté bezprecedentné zníženie colných poplatkov: pre priemyselné výrobky predstavovalo 36 %, čo bolo tretinou svetového obchodu s výrobkami. Počas rokovaní bola podpísaná aj Antidumpingová dohoda.

Na Tokijskom kole rokovaní (1973-1979) sa zaoberali otázkami, ktoré sa týkali nielen výšky colných sadzieb, ale aj obchodovania s poľnohospodárskymi výrobkami a netarifnými prekážkami medzinárodného obchodu. Významným výsledkom týchto rokovaní bolo vypracovanie radu osobitných dohôd, tzv. kódexov spravodlivej konkurencie a štyri dohody pre obmedzený počet účastníkov. Išlo o tieto dohody:

a) Dohoda o uplatňovaní článku VII Všeobecnej dohody o clách a obchode 1994, alebo Dohoda o colnej hodnote tovarov zverejnila metódy určenia colnej hodnoty. Bolo rozhodnuté, že hodnota, na ktorú sa ukladá clo, môže byť stanovená iba na základe nasledujúcich metód:

- podľa ceny v zmysle dohody;
- podľa ceny v zmysle dohody s rovnakým alebo obdobným tovarom;
- podľa ceny vyrátanej na základe predajných cien v spotrebiteľských štátoch;
- podľa ceny vybudovanej na základe výrobných nákladov.

Pre regulovanie colných sporov a konfliktov bola vytvorená Komisia colných výpočtov.

b) Dohoda o dovoznom licenčnom konaní uložila členským štátom povinnosť, podľa ktorej museli zjednodušiť procedúru na vydanie licencií, aby sa umožnilo ich skutočné používanie zahraničným výrobcom za rovnoprávných podmienok.

c) Dohoda o technických prekážkach obchodu bola zameraná na odstránenie pravdepodobných prekážok rozvoja obchodovania zo strany sanitárnych alebo technických štandardov. Členské štáty sa zaviazali, že nebudú schvaľovať štandardy, ktoré by mohli mať diskriminačný alebo protekčný charakter. Pre riešenie sporov bola vytvorená Komisia, ktorá sa zaoberala technickými obmedzeniami obchodovania.

d) Dohoda o vládnom obstarávaní predvídala použitie princípov GATT o nediskriminácii a určovala postup v oblasti štátneho obchodovania a verejného obstarávania najmä pri vyhlasovaní štátneho obstarávania na medzinárodnej úrovni.

e) Dohoda o interpretácii a uplatňovaní článkov VI, XVI a XXIII alebo Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach zakázala nielen priame exportné subvencie, ale aj svojvoľné antidumpingové opatrenia. Napriek všetkému povoľovala niektoré druhy dotácií v prospech domácich výrobcov. V rámci tejto antidumpingovej dohody bol definovaný pojem „dumping“, boli určené kritériá na zisťovanie škody spôsobenej dumpingom, stanovený proces začiatku a postup pri antidumpingovom prešetrení, a podmienky ukladania antidumpingových ciel, tiež bol stanovený proces riešenia sporov medzi členskými štátmi dohody.

Hoci v dôsledku prijatia antidumpingovej dohody došlo k určitej unifikácii antidumpingového zákonodarstva, počet antidumpingových procesov neklesol. Pokiaľ v rokoch 1968-1978 v západných štátoch bolo začatých 581 antidumpingových prešetrovaní, od roku 1980 do roku 1986 ich počet narástol o 30 % (odhliadnuc od vyšetrovaní vedených EHS vo vzťahu k štátom, ktoré patrili do RVHP a neboli účastníkmi GATT)⁴.

g) Dohoda o obchode s civilnými lietadlami.

h) Medzinárodná dohoda o obchode s mliečnymi výrobkami.

ch) Medzinárodná dohoda o obchode s hovädzím mäsom⁵.

V roku 1986 sa začalo Uruguajské kolo multilaterálnych obchodných rokovaní GATT. Novinkou sa stali rokovania o liberalizácii obchodovania vo sfére služieb. Význam dohody dosiahnutej v tejto oblasti bol určený aj tým, že najmenej 20 % hodnoty svetového obchodu patrilo do sféry služieb. Počas Uruguajského kola rokovaní prebehli rokovania o obchode s tovarmi a obchode so službami samostatne. Rokovanie o každej otázke bolo uskutočňované v rámci samostatnej poroty. Medzi najmenej významné otázky riešené v rámci podskupín patrili:

- netarifné prekážky;
- poľnohospodárstvo;
- substitúcie a vyrovnávacie clá;
- právo duševného vlastníctva a napodobnenie tovarov;
- bezpečnosť tovarov;
- textilné výrobky;
- investičná politika;
- riešenie sporov.

⁴ Danilcev i kol.: Osnovi torgovoi politiki i pravila VTO, „Meždunarodnie otnošenia“, Moskva 2006.

⁵ Dohody s obmedzeným počtom účastníkov boli nezáväzné pre všetky členské štáty GATT.

Rokovania boli veľmi zložité a neboli ukončené ani k prvému naplánovanému termínu (1990). V decembri 1993 bol pripravený záverečný dokument Uruguajského kola, ktorý obsahoval výsledky všetkých predchádzajúcich rokovaní a predvídal zriadenie Svetovej obchodnej organizácie na základe existujúcej GATT.

1.2 Vývoj štruktúry GATT a zriadenie WTO

Problém súvisiaci so štruktúrou a právnym postavením GATT bol vyvolaný aj v súvislosti s tým, že zakladatelia sa na GATT nepozerali ako na medzinárodnú organizáciu. Bola to prvá fáza vývoja pred vznikom WTO. Vzhľadom na to, že ITO nebola zriadená, členské štáty GATT sa museli zaoberať viacerými právnymi a štrukturálnymi otázkami ad hoc.

Základným princípom fungovania GATT sa stal pragmatizmus. Pri riešení problémov, ktoré sa vyskytovali v procese rokovaní členov GATT, boli schvaľované už predtým pripravené rozhodnutia, ktoré rozvíjali len aplikačnú prax a pravidla aplikácie. GATT, hoci bola len „dočasnou dohodou“, postupne sa stala organizáciou *de facto*. V zmysle článku XXV GATT každý členský štát má na všetkých rokovaniach členských štátov právo len na jeden hlas a všetky rozhodnutia sa prijímajú na základe rozhodnutia väčšiny, bolo zvykom prijímať rozhodnutia na základe konsenzu. Konsenzus bol schválený, ak žiaden z účastníkov nemal pripomienky k textu alebo iným spôsobom neprekážal jeho prijatiu. Od roku 1950 predseda GATT už len zhrňoval výsledky rokovaní.

Hoci počet účastníkov nebol veľký, v období 50.-60. rokov minulého storočia tento systém fungoval bezchybne. Členovia sa najprv zamerali na znižovanie colných sadzieb na tovary a na zrušenie celého radu skôr ustanovených kvantitatívnych obmedzení (najmä tých, ktoré boli zavedené počas a po 2. svetovej vojne). Všetky spory boli riešené na základe neformálneho „schválenia“.

V roku 1960 počet členských štátov vzrástol už takmer dvojnásobne. Väčšinu členov predstavovali najmenej rozvinuté členské krajiny, ktoré vstúpili do GATT spolu so svojimi hospodárskymi problémami. Otázka riadenia GATT dostávala na význame.

Vzhľadom na dosiahnuté úspechy GATT v oblasti zníženia colných sadzieb a zrušenia kvantitatívnych obmedzení, v 70. rokoch minulého storočia sa do centra záujmu GATT dostali otázky netarifnej regulácie medzinárodného obchodu.

Vzhľadom na to, že ani jedna z dohôd dosiahnutých v rámci Tokijského kola nebola podpísaná všetkými členmi GATT, do rokovacieho programu sa dostali otázky režimu najvyšších výhod pre štáty, ktoré nepodpísali tieto dohody (tzv. problém osobitného postavenia). V zmysle článku I GATT „každá výhoda vo sfére obchodovania, ktorá platí vo vzťahu k jedenému zo štátov účastníkov dohody, sa vzťahuje aj na ostatné členské štáty“. Problém, ktorým sa účastníci zaoberali v rámci dohôd, bol v tom, či štáty, ktoré nepodpísali dohodu, dostanú výhody podľa článku I GATT. Ďalším problémom bola existencia viacerých pravidiel a postupov, ktoré sa aplikovali pri riešení sporov, a to, že v dôsledku rozšírenia GATT počet nevyriešených otázok prudko vzrástol. K 40. výročiu existencie GATT bolo na základe analýzy preukázané, že došlo k podstatnému zníženiu colných sadzieb a počtu kvantitatívnych obmedzení. V rámci GATT sa podarilo zaviesť zbierky zákonov a dohôd, ktoré odstraňovali alebo oslabovali účinok veľkého počtu netarifných prekážok obmedzujúcich obchodovanie. Avšak činnosť GATT mala aj negatívne dôsledky, najmä pre účastníkov dohody, hlavne v dôsledku nemožnosti riadenia GATT.

Na vládnom stretnutí v Punta del Este, ktoré sa uskutočnilo dňa 20. septembra 1986, bola prijatá Deklarácia ministrov o Uruguajskom kole – Deklarácia Punta del Este, a následne došlo k oficiálnemu otvoreniu Uruguajského rokovacieho kola. Do rokovacieho programu boli zaradené ako „tradičné“ otázky GATT – poľnohospodárstvo, sadzby/tarify, textilný priemysel, antidumping, subvencie, bezpečnosť, tak aj „nové“ – otázky duševného vlastníctva a služieb v tejto oblasti a investičné obchodné opatrenia. V zmysle toho sa dohodlo, že na základe výsledkov Uruguajského kola sa vytvoria „nové spoločné záväzky“, t. j. každý účastník buď prijme všetky záväzky ako „balík“, alebo ani jeden – „všetko alebo nič“. Ministri členských štátov si uvedomovali, že riešenie všetkých vyššie uvedených otázok, vzhľadom na rýchly vývoj svetového hospodárstva a veľký nárast obchodného významu najmenej rozvinutých členských krajín, privoláva potrebu riešenia inštitucionálnych otázok. V dôsledku toho vznikla rokovacia porota FSG⁶, do právomoci ktorej patrilo rozvoj postupov a opatrení, ktoré by mali zosilniť kontrolu GATT v oblasti obchodnej politiky členských štátov. Medzi jej ďalšie funkcie patrilo zlepšenie kvality rozhodnutí a zvýšenie ich efektivity pomocou účasti a spolupráce pri prijatí rozhodnutí ministrov zúčastnených štátov. Pracovná porota musela dosiahnuť zosilnenie spolupráce medzi GATT a medzinárodnými organizáciami, ktoré zodpovedali za monetárnu

⁶ FSG – Fungovanie systému GATT z anglického Function of the GATT System (FOGS)

a finančnú politiku, najmä preto, aby dosiahla lepší súlad medzi hospodárskymi politikami štátov na globálnej úrovni.

Lenže počas tohto stretnutia neboli doriešené otázky súvisiace s rozvojom novej organizačnej štruktúry.

Pracovná porota FSG sa zamerala na zdokonalenie mechanizmu prehľadu obchodnej politiky a na otázky spolupráce GATT v rámci svetového hospodárstva, najmä na spoluprácu s IMF a WB. V rámci správy FSG „december 1988 – apríl 1989: prehľad strednodobého obdobia“ nie je obsiahnuté riešenie otázky vytvorenia mnohostrannej obchodnej organizácie, aj keď tento problém mali vyriešiť na základe uznesenie GATT o „potrebe hľadania možnosti zefektívnenia činnosti a rozhodovacieho procesu v GATT“.

Okrem snahy o riešenie vyššie uvedeného problému otázka organizačnej a konštitučnej štruktúry GATT bola posudzovaná aj mimo tejto organizácie. Napríklad Kráľovský Inštitút medzinárodných vzťahov uhradil prieskum prof. J. Jacksona v otázkach organizačnej štruktúry GATT. J. Jackson počas výskumu odhalil viaceré zákonodarné chyby a potvrdil potrebu vytvorenia Medzinárodnej obchodnej organizácie. Na základe toho bolo rozhodnuté, že ITO sa stane jedinou inštitúciou s pevným konštitučným základom.

Na jar roku 1990 EHS sa už po preskúmaní štúdia J. Jacksona začalo venovať otázke vytvorenia mnohostrannej obchodnej organizácie. Od toho momentu sa riešenie predmetného problému stalo prioritným. Bolo naplánované, že už počas ministerského stretnutia v decembri 1990 (dátum plánovaného ukončenia Uruguajského kola) bude rozhodnuté o inštitucionálnych princípoch ITO.

Hlavnými cieľmi ministerského stretnutia boli:

- vypracovanie právneho základu pre zabezpečenie efektívneho plnenia záväzkov vyplývajúcich z Uruguajského kola;
- vytvorenie štruktúry sekretariátu;
- vytvorenie štrukturálneho základu potrebného pre spoluprácu s ďalšími medzinárodnými organizáciami.

V rovnakom období Kanada prišla s obdobným návrhom. Jeho podstatou bolo nevyhnutné posilnenie organizačnej štruktúry GATT, najmä za účelom zníženia tlaku regionálnych dohôd.

Napríklad Švajčiarsko sa pri vypracovaní svojho návrhu zameralo na zosilnenie postavenia generálneho riaditeľa Sekretariátu GATT, hlavne na sféru jeho nezávislého a analytického rozhodovania.

V októbri roku 1990 USA navrhli vytvoriť Správnu radu GATT, ktorá by mala široké právomoci aj v oblasti rozhodovania.

Všetky projekty už boli pripravené na prerokovanie v priebehu stretnutia v Bruseli (1990), avšak ani jeden neobsahoval konkrétny návrh reformy GATT. Napríklad Časť „Posilnenie organizačnej štruktúry GATT“ obsahovala len odkaz na rozhodnutie z apríla roku 1989, podľa ktorého sa účastníci majú stretávať na ministerskej úrovni minimálne jedenkrát za dva roky za účelom „ďalšieho vypracovania cieľov a náplne práce GATT“.

Dňa 20. decembra 1991 generálny riaditeľ Sekretariátu GATT Arthur Dunkel zahrnul do programu stretnutia 436 stranový „Projekt záverečného protokolu o výsledkoch Uruguajského kola multilaterálnych obchodných rokovaní“⁷. Okrem základných návrhov obsahoval aj:

- všeobecnú reformu riešenia sporov;
- mechanizmus kontroly obchodnej politiky;
- text dohody o vytvorení ITO (následne WTO).

Tento dokument stanovil jediný spoločný základ pre ďalšie dohody, medzi ktoré napríklad patrili Všeobecná dohoda GATT, ktorej znenie bolo zmenené v rámci Uruguajského rokovacieho kola, všetky doterajšie dohody uzatvorené v rámci GATT a výsledky Uruguajského kola rokovaní s výnimkou Protokolu o dočasnom používaní GATT. Staré GATT ako organizácia už prichádzalo aj o svoju silu aj o postavenie.

Komisia, ktorá riadila obchodné rokovania, ukončila svoju prácu v rámci Uruguajského rokovacieho kola v Marrákeši pred podpísaním Záverečného aktu zo dňa 15. apríla 1994, keď sa začalo podpisovanie Dohody WTO. Zo 129 štátov, ktoré sa oficiálne zúčastnili rokovaní, bol Záverečný akt podpísaný len 111 z nich a Dohoda WTO len 104. Väčšina štátov tak spravila iba za tých podmienok, že vyššie uvedené dokumenty budú následne ratifikované. Zo 14 štátov, ktoré nepodpísali Záverečný akt, bolo sedem, ktoré tak nemohli spraviť z dôvodu rozporu týchto dokumentov s vnútroštátnou legislatívou (Rakúsko, Botswana, Burundi, India, Kórejská republika, USA a Japonsko).

⁷ Tento projekt je známy aj pod názvom „Akt Dunkela“, príp. „Dunkel text“.

V rámci Dohody WTO boli určené základné funkcie WTO. Ide najmä o tieto:

- a) spolupráca pri vykonávaní záväzkov, aplikácií ustanovení dohôd Uruguajského kola;
- b) vytvorenie rokovacieho fóra o otázkach multilaterálnych obchodných vzťahov;
- c) vytvorenie mechanizmu riešenia obchodných sporov;
- d) prehľad obchodnej politiky členských štátov;
- e) spolupráca s ďalšími medzinárodnými organizáciami za účelom globalizácie hospodárskej politiky.

Dohoda WTO ustanovuje, že členské štáty Dohody musia zosúladiť svoje vnútroštátne právo so záväzkami, ktoré im vyplývali z dohôd. Ďalej ruší „historické oprávnenia“, ktoré štátom vyplývali z Protokolu o dočasnom používaní, a ktoré umožňovali ponechávať v platnosti tie zákonodarné normy, ktoré boli prijaté ešte pred ich vstupom do GATT a odporovali záväzkom, ktoré im vyplývali z GATT.⁸

Z právneho hľadiska Dohody GATT 1994 a GATT 1947 sú „odlišnými“ dohodami, v tom zmysle, že GATT 1994 obsahuje text dohody GATT 1947 a ďalších s tým súvisiacich právnych noriem, taktiež obsahuje aj nový výklad niektorých ustanovení GATT a Marrákešský protokol, ktorý zahŕňa zoznam výnimiek v oblasti obchodovania s tovarmi.

Účastníci Uruguajského kola nestihli prerobiť ustanovenia GATT 1947, ktoré boli nahradené ustanoveniami Dohody WTO a preto GATT 1947 inkorporovali ako prílohu 1A Dohody WTO.

1.3 Všeobecná charakteristika WTO ako medzinárodnej ekonomickej organizácie

Ako už to bolo uvedené vyššie, WTO je *de facto* nástupcom „samostatnej“ GATT, ktorá vznikla v roku 1947 ako dočasná dohoda, „zmluvná úprava“ medzi 23 krajinami. Hlavnou úlohou GATT bola realizácia obchodných kôl rokovaní s cieľom stanoviť základné pravidlá a zásady pre obchod s tovarom medzi členskými zmluvnými stranami. Hlavným cieľom WTO je zvyšovanie výroby a obchodu s tovarom a službami v súvislosti s optimálnym využitím svetových zdrojov, a to vždy v súlade s cieľom trvalého rozvoja a zachovania životného prostredia. WTO vznikla dňa 1. januára 1995 na základe Záverečného dokumentu posledného Uruguajského kola GATT v zmysle dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie⁹.

⁸ Aj z tejto dohody bola spravená jedná výnimka – GATT 1994 povoľuje USA aplikovať ustanovenia amerického „Aktu Jacksona“.

⁹ Dohoda o založení Svetovej obchodnej organizácie (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 152/2000 Z. z.).

WTO upravuje pravidlá obchodu s tovarom, službami a duševným vlastníctvom. Pravidlá obchodu so službami definuje GATS a pravidlá obchodu s duševným vlastníctvom upravuje TRIPS.

V januári 2010 mala WTO 153 členov, čo pokrýva viac ako 97% svetového obchodu. V súčasnosti rokuje o svojom členstve vo WTO okolo 30 štátov. Zaujímavosťou, pokiaľ ide o členstvo vo WTO (hoci podobné javy sa vyskytujú aj v niektorých iných medzinárodných organizáciách) je to, že členmi WTO nie sú iba zvrchované štáty. Priamo z Dohody o založení WTO vyplýva, že členom WTO je Európska únia. Zároveň sú členmi WTO všetky členské štáty EÚ, teda aj Slovenská republika.

Okrem EÚ a zvrchovaných štátov sú členmi WTO aj ďalšie subjekty. Tieto subjekty definuje čl. XII ods. 1 Dohody o založení WTO. Ide o „samostatné colné územie, ktoré má plnú autonómiu vo vonkajších obchodných vzťahoch a v ďalších záležitostiach upravených v tejto dohode a v mnohostranných obchodných dohodách“. Tieto samostatné colné územia existujú v hraniciach zvrchovaných štátov. Ku dňu vzniku WTO organizácia dvoch takýchto členov, a to Hong Kong Čína a Makao Čína, (obaja členovia sú súčasťami Čínskej ľudovej republiky, ktorá je tiež členom WTO). V roku 2002 pristúpil tretí takýto člen – Čínsky Tajpej, teda Taiwan¹⁰.

Pristúpenie nového člena je komplikovaný proces.

1.4 Organizačná štruktúra WTO

Organizačná štruktúra WTO sa skladá z Konferencie ministrov¹¹, z Generálnej rady¹² a Sekretariátu WTO¹³. Generálna rada taktiež vykonáva funkciu DSB a TPRB. Medzi ďalšie orgány WTO patria: Výbor pre obchod s tovarmi, ktorý kontroluje dodržiavanie multilaterálnych obchodných dohôd obsiahnutých v prílohe 1A Dohody, Výbor pre obchod so službami, ktorý kontroluje dodržiavanie GATS - príloha 1B Dohody a Výbor pre obchodovanie s aspektmi práva duševného vlastníctva, vrátane obchodovania s napodobeninami (príloha 1C).

Konferencia ministrov schvaľuje Komisiu pre rozpočtové, finančné a administratívne otázky, Komisiu pre obchodovanie a rozvoj a Komisiu pre obmedzenia vo sfére platobnej rovnováhy. Výbor pre obchod s tovarmi, Výbor pre obchod so službami a Výbor pre obchodovanie s aspektmi práva

¹⁰ Hoci Taiwan, *de facto* zvrchovaný štát vystupujúci pod názvom Čínska republika, je uznaný len pomerne malým počtom štátov, veľmi efektívne funguje a má silné spojenectvo s niektorými svetovými veľmocami, najmä USA. Ako člen WTO však vystupuje ako súčasť Čínskej ľudovej republiky. Bol to nevyhnutný politický kompromis, keďže Čínska ľudová republika bola v čase vstupu Taiwanu už členom WTO a otázka zvrchovanosti Taiwanu je pre ČĽR veľmi citlivá.

¹¹ Ministerial Conference

¹² General Council

¹³ WTO Secretariat

duševného vlastníctva schvaľujú určité pravidlá a postupy, ktoré sú následne schvaľované Generálnou radou, pričom každý ďalší pomocný orgán, ktorý môže byť zriadený, schvaľuje vlastné pravidlá a postupy, ktoré sú následne schvaľované patričnými výbormi. Za účelom dosiahnutia plynulosti v procese vypracovania globálnej hospodárskej politiky WTO spolupracuje s IMF a WB. V Dohode WTO je uvedené, že „zmluvné strany GATT 1947 podľa stavu k dátumu účinnosti tejto Dohody a Európske spoločenstvá prijímajú túto Dohodu a všetky multilaterálne dohody“ a „poskytujú vlastný zoznam koncesii tovarov (príloha GATT 1994) i služieb (príloha GATS)“, sa stávajú základnými členmi WTO“¹⁴.

Aj z tejto požiadavky existuje výnimka vo vzťahu k najmenej rozvinutým členským krajinám, pre ktoré naďalej platia koncesie a iné záväzky podľa úrovne ich individuálneho rozvoja, finančných a obchodných požiadaviek, alebo administratívnych i štrukturálnych možností. Štáty, ktoré sa stali členmi WTO, si ponechali postavenie zmluvných strán GATT 1947, až pokiaľ z neho nevystúpia (viď odkaz 6).

WTO ponecháva v platnosti tradície GATT platné pre prijatie rozhodnutí na základe konsenzu. V prípade, ak sa konsenzus dosiahnuť nedá, Dohoda WTO umožňuje hlasovanie. V podobných situáciách je rozhodnutie prijaté buď na základe konsenzu, alebo na základe rozhodnutia väčšiny, pričom platí princíp – „každý členský štát má právo len na jeden hlas“.

Dohoda zavádza aj ďalšie pravidlá:

1. výklad každej multilaterálnej obchodnej dohody sa schvaľuje trojštvrtinovou väčšinou hlasov členských štátov;
2. konferencia ministrov rozhoduje o oslobodení členského štátu multilaterálnej dohody od záväzkov trojštvrtinovou väčšinou hlasov členských štátov;
3. rozhodnutie o zmene multilaterálnych dohôd sa schvaľuje buď na základe súhlasu absolútnej väčšiny členských štátov, alebo na základe rozhodnutia trojštvrtinovou väčšinou hlasov členských štátov, ale v závislosti od významu tejto zmeny (tieto zmeny však platia len vo vzťahu členských štátov, ktoré s ich prijatím súhlasili);
4. o prijatí ďalšieho člena sa rozhoduje trojštvrtinovou väčšinou všetkých členských štátov.

¹⁴ Európske spoločenstvá neboli zmluvnou stranou GATT 1947. V Dohode WTO je uvedené, že „ak Európske spoločenstvá uplatňujú svoj hlas, tak majú presne taký počet hlasov, koľko majú členov“.

1.4.1 Orgány WTO

Štruktúra orgánov WTO je pomerne komplikovaná, čo je prirodzené vzhľadom na komplexnosť problematiky, ktorej sa WTO zaoberá. Z hľadiska štruktúry orgánov WTO možno hovoriť o štvorstupňovej štruktúre.

Na prvom stupni je Konferencia ministrov. Konferencia ministrov ako riadiaci orgán je najvyšším orgánom WTO. Schádza sa najmenej raz za dva roky. Má výhradné právo prijímať rozhodnutia ku všetkým otázkam multilaterálneho obchodného systému a k dohodám, ktoré sú záväzné pre členov tejto organizácie. Výsledky ministerských konferencií sú sformulované v záverečných ministerských deklaráciách. V doterajšej histórii WTO sa uskutočnilo sedem zasadnutí Konferencií ministrov (Singapur 1996, Ženeva 1998, Seattle 1999, Doha 2001, Kankún 2003, Hongkong 2005, Ženeva 2009).

Druhostupňovým orgánom WTO je Generálna rada. Tá má na starosti chod WTO v čase medzi ministerskými konferenciami a je tvorená veľvyslancami a stálymi predstaviteľmi diplomatických misií. Jej sídlo je v Ženeve a stretáva sa niekoľkokrát do roka. Na stretnutiach sa zväčša zúčastňujú veľvyslanci členských krajín WTO. Generálna rada plní funkcie dvoch ďalších orgánov WTO:

- Orgán na preskúmavanie obchodnej politiky a
- Orgán na riešenie sporov WTO.

Hoci majú tieto dva orgány rovnaké zloženie ako Generálna rada, majú tiež, podobne ako Generálna rada, samostatných predsedov.

Na treťom stupni pôsobí pod zastrešením Generálnej rady viacero rôznych rád a výborov, ktoré sa venujú špecifickým oblastiam obchodu. Ide okrem iného o tieto orgány:

- Rada pre obchod s tovarom,
- Rada pre obchod so službami,
- Rada pre obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (skrátene Rada pre TRIPS),
- Výbor pre obchod a rozvoj,
- Výbor pre obmedzenia uplatňované z dôvodu platobnej bilancie,
- Výbor pre rozpočet, financie a správu.

Na základe deklarácie z Dohy z novembra 2001 bol vytvorený Výbor pre obchodné rokovania (TNC). Má na starosti rokovania v rámci nového kola rokovaní, tzv. rozvojovej agendy z Dohy. TNC rokuje na základe právomocí generálnej rady. Jeho predsedom je generálny riaditeľ.

Štvrtý stupeň predstavuje Sekretariát WTO v rámci ktorého pôsobí viac ako 500 zamestnancov. Sekretariát má sídlo v Ženeve vo Švajčiarsku. Jeho úlohou je poskytovať technickú a profesionálnu pomoc jednotlivým výborom a radám WTO, technickú asistenciu rozvojovým krajinám, monitorovať vývoj svetového obchodu, poskytovať informácie verejnosti a organizovať ministerské konferencie. Na čele sekretariátu WTO stojí generálny riaditeľ, ktorý je volený na 4-ročné funkčné obdobie. Od 1. januára 2009 bol znovu vymenovaný za generálneho riaditeľa Pascal Lamy.

Rozpočet WTO na rok 2009 predstavoval sumu vo výške 189 257 600 švajčiarskych frankov.

V rámci WTO prebiehajú rokovania v troch úradných jazykoch – anglickom, francúzskom a španielskom.

1.5 Základné princípy systému medzinárodného obchodu platiace v rámci WTO

Vzhľadom na to, ako rýchlo sa vyvinul medzinárodný obchod a akú úroveň dosiahla internacionalizácia výroby, problém zlučiteľnosti teórie a praxe v oblasti regulácie medzinárodného obchodu nadobudol veľký význam.

Celý systém multilaterálnych záväzkov sa zameriava na dosiahnutie rovnováhy medzi jej účastníkmi prostredníctvom nástrojov obchodnej politiky, najmä ide o dosiahnutie multilaterálneho kompromisu medzi národnými obchodnopolitickými záujmami a budúceho úspešného rozvoja medzinárodného obchodu. Na dosiahnutie kompromisu sa používajú mnohostranné obchodné rokovania ako nástroj obchodnej politiky.

Základné princípy tohto systému boli po prvýkrát vo všeobecnej forme naformulované ešte v rámci GATT 1947 a následne sa stali základom systému medzinárodného obchodu aj súčasných mnohostranných dohôd podpísaných v rámci WTO.

Tieto mnohostranné dohody obsahujú ustanovenia, ktoré sa vzťahujú aj na dohodu GATT ako aj na ďalšie dohody Uruguajského kola rokovaní.

Medzi tieto druhy spoločných ustanovení sú zaradované najmä:

1. základné princípy systému mnohostrannej regulácie a mnohostranných obchodných dohôd;
2. individuálne záväzky členských štátov v oblasti obchodných prekážok GATT (colné poplatky, WTO colné poplatky, obmedzenia v oblasti obchodovania so službami a poskytovanie dotácií vo sfére obchodovania s poľnohospodárskymi výrobkami);
3. základné pravidlá pre používanie obchodných ohraničení a ďalších regulačných opatrení (vo väčšine ide o výnimky zo základných pravidiel a pravidiel používania týchto výnimiek);
4. mechanizmus riešenia obchodných sporov súvisiacich s aplikáciou dohôd.

Tento zoznam neodráža štruktúru týchto dohôd, zodpovedá však základným, najuniverzálnejším článkom, ktoré sú spravidla súčasťou dohôd Uruguajského kola rokovaní.

Vyššie uvedené ustanovenia napomáhajú riešenie kľúčových cieľov mnohostrannej regulácie:

1. minimalizácia prípadov a foriem diskriminácie v oblasti medzinárodného obchodu;
2. zabezpečenie prístupnosti informácií o existujúcich ohraničeniach a s tým súvisiace zmenšenie rozsahu ich vplyvu ako prekážky pre rozvoj medzinárodného rozvoja;
3. minimalizácia rozsahu obchodných ohraničení prostredníctvom využívania mechanizmu vzájomných výhod;
4. minimalizácia negatívnych výsledkov obchodných ohraničení prostredníctvom ustanovenia spoločných pravidiel a ich skutočnej aplikácie;
5. minimalizácia negatívnych dôsledkov obchodných konfliktov prostredníctvom vytvorenia mechanizmu akceptácie pravidiel a ukladania sankcií tým štátom, ktoré dohody porušili, za účelom predchádzania prípadom svojvoľnosti a eskalácie konfliktov.

Existujú základné princípy mnohostranných dohôd, prostredníctvom ktorých sa zabezpečuje vzájomné pôsobenie medzi konkurujúcimi systémami medzinárodnej regulácie obchodu. Dodržiavanie týchto princípov v rámci každého národného systému regulácie je základom všeobecného systému regulácie a predchádza chaotickému zriadeniu obchodných prekážok.

Najdôležitejšie princípy pre vytvorenie a vzájomné pôsobenie systému regulácie, spravidla nie sú zaradené do osobitnej poroty ustanovení ani v rámci GATT, ani v rámci dohôd uzatvorených počas Uruguajského kola rokovaní. Sú to samostatné ustanovenia, ktoré sú zahrnuté už v rámci GATT 1947, a taktiež obsiahnuté v ustanoveniach osobitných pravidiel GATT a WTO. Kľúčovými princípmi tohto mnohostranného systému sú *nediskriminácia* a *transparentnosť*.

1.5.1 Nediskriminácia

Nediskriminácia je najdôležitejším a univerzálnym princípom, ktorý vyplýva z potreby vytvorenia najviac rovnakých podmienok pre voľnú konkurenciu tovarov a služieb bez ohľadu na krajinu ich pôvodu. Tu je obsiahnutá myšlienka rovnoprávnosti štátov a ďalších hospodárskych subjektov rôznej štátnej príslušnosti v rámci medzinárodného obchodu.

Je pravdou, že samotný princíp nediskriminácie sa nemôže úplne realizovať v praxi. V niektorých prípadoch sa nedá predísť obmedzeniu v praxi. Napríklad, v dôsledku rozdielu medzi úrovňou hospodárskeho rozvoja štátov, alebo skupín štátov pod nátlakom slabších štátov boli prijaté normy, ktoré priamo predvídali osobitne výhodné podmienky pre tieto štáty, čo by fakticky znamenalo prejav princípu diskriminácie. Snaha o dosiahnutie suverenity často súvisí s diskriminačným použitím regulačných opatrení a niekedy je to priamo zahrnuté aj do medzinárodných dohôd. Vzhľadom na to sa princíp nediskriminácie prejavuje hlavne ako tendencia.

Diskriminácia v medzinárodnom obchode sa najviac prejavuje v dvoch smeroch:

1. diskriminácia medzi štátmi;
2. diskriminácia medzi domácimi a importnými tovarmi, službami a subjektmi.

V rámci mnohostranného systému je zakotvený nediskriminačný charakter použitia nástrojov obchodnej politiky, ktorý vychádza z dvoch princípov: princípu režimu najvyšších výhod a princípu národného režimu.

1.5.1.1 Režim najvyšších výhod

MFN¹⁵ je priamo sformulovaný v článku I GATT 1947 a GATT 1994¹⁶.

V rámci GATT a WTO má režim MFN bezpodmienečný charakter, t. j. platnosť výhod vo vzťahu všetkých členských štátov nemôže závisieť od žiadnych podmienok.

Rozšírené uplatnenie MFN v praxi znamená vytvorenie rovnakých podmienok pre obchodovanie so všetkými štátmi, ktorým bol poskytnutý predmetný režim, vzhľadom na tú skutočnosť, že každá výhoda sa automaticky vzťahuje aj na ostatné členské štáty.

Dohody GATT a WTO sú mnohostrannými dohodami o poskytnutí MFN. MFN môže byť poskytnuté aj v rámci bilaterálnych dohôd.¹⁷ V podobných dohodách boli po prvý raz realizované ustanovenia MFN ešte v XIX. st. (Dohovor v oblasti obchodu medzi Spojeným kráľovstvom a Francúzskom z roku 1860). Poskytnutie MFN v rámci bilaterálnej dohody znamená garanciu poskytnutia najvyšších výhod v oblasti obchodu, t. j. takých podmienok, ktoré nie sú horšie ako podmienky platné pre zvýhodnený štát, a to vďaka automatickému rozšíreniu pôsobenia výhod, ktoré sa pôvodne vzťahovali len na jeden štát.

Existujú aj štandardne výnimky z MFN, ide najmä o vytvorenie colných únií a zón voľného obchodu, prihraničný obchod a obchod susediacich prímorských štátov, nepodmienené preferencie, ktoré sú poskytované rozvojovým štátom¹⁸ a v poslednom čase aj štátom s prechodnou ekonomikou; tieto výnimky však nemenia podstatu predmetného princípu.

Z historického hľadiska tento princíp vznikol ako pravidlo ukladania ciel a regulácie morskej dopravy a neskôr sa stal takmer univerzálnym. Už v rámci ustanovení GATT bola jeho pôsobnosť priamo rozšírená na uplatnenie vnútroštátnych daní a poplatkov, ktoré sa ukladali na importované tovary, a tiež na pravidlá tranzitnej dopravy, realizácie, distribúcie, alebo spotreby

¹⁵ Uplatňovanie MFN znamená, že obchodné výhody (napr. zníženie dovozných či vývozných ciel, resp. odstránenie iných obchodných bariér), ktoré jeden členský štát poskytol druhému, musí rozšíriť aj na ostatné členské štáty. In: Doc. D. Šíbl (1995): Ekonomická interdependencia vo svetovej ekonomike, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995, str.169, ISBN 80-225-0641-9

¹⁶ GATT 1994 - Záverečný akt Uruguajského kola mnohostranných obchodných rokovaní GATT, medzi nimi aj Dohoda o založení WTO, ktorá je jeho súčasťou

¹⁷ Napríklad Rusko buduje svoje vzťahy s členskými štátmi WTO na základe bilaterálnych zmlúv, pretože nie je účastníkom mnohostranných obchodných dohôd. V súčasnosti podobné dohody platia vo vzťahu viac ako 120 štátov. Vzhľadom na to, systém vzájomných záväzkov, na základe ktorého je poskytované MNF, sa vzťahuje na územie štátov, ktoré sa dá porovnať s územím členských štátov WTO.

¹⁸ Je všeobecným systémom preferencií, ktorý je sústavou výhod poskytovaných nerecipročne nediskriminačne rozvojovým krajinám priemyselne vyspelými štátmi. In: Doc. D. Šíbl (1995): Ekonomická interdependencia vo svetovej ekonomike, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995, str. 171, ISBN 80-225-0641-9.

importovaných tovarov. V súčasnosti sa aplikuje vo vzťahu väčšiny prvkov multilaterálnych dohôd, napríklad vo vzťahu k colným poplatkom, pravidiel tranzitu, použitia daňových nástrojov, technických prekážok a kvantitatívnych obmedzení. Okrem toho princíp MFN je základom dohôd GATS a TRIPS.

Osobitosti pri aplikácii princípu sa prejavujú najmä v oblasti aplikácie opatrení, ktoré smerujú proti nekalej konkurencii, ide napríklad o antidumpingové opatrenia. V tomto prípade obmedzenia majú byť používané na selektívnom základe, t. j. opatrenia smerujú len proti konkrétnym subjektom, ktoré používajú metódy nekalej konkurencie. Princíp nediskriminácie sa prejavuje nie prostredníctvom zavedenia rovnakých obmedzení, ale nevyhnutným zavedením všeobecných a spoločných pravidiel používania regulačných opatrení.

Aj tu sa prejavuje subjektivismus. Rozhodnutia o zavedení opatrení sa opierajú o analýzu konkrétnych situácií v oblasti medzinárodného obchodu, ale zákonodarstvo väčšiny štátov nezohľadňuje možnosť existencie univerzálnych objektívnych kritérií podobnej analýzy¹⁹.

Medzi tradičné výnimky z MFN patria skúsenosti so zavádzaním zvláštneho režimu v prípade najmenej rozvinutých členských krajín. Táto prax (diferenčný aj priaznivejší režim pre rozvojové štáty) bola zakotvená už v dohodách „Kennedyho kola“ počas rokovaní v roku 1965.

V tomto prípade sa výnimky z MFN môžu prejavovať v rôznych podobách. Najtradičnejšou formou ich výskytu je aplikácia preferenčných ciel v rámci národných systémov preferencií, v mnohostranných dohodách Uruguajského kola sú však uvedené aj iné formy poskytovania výhod pre rozvojové štáty a štáty s prechodnou ekonomikou – požiadavky na aplikáciu pravidiel pri rôznych nástrojoch regulácie sú v prípade týchto skupín štátov menej prísne. Napríklad, majú väčšiu možnosť pre používanie systému dotácií, na ktoré sa nebudú vzťahovať protidotačné opatrenia, v ich prospech je tiež zabezpečené dlhodobejšie prechodné obdobie, napríklad dlhšia lehota na zosúladenie národnej legislatívy a jej aplikácie s normami multilaterálnych dohôd; sú pre nich určené vyššie, resp. nižšie úrovne dodržiavania záväzkov.

Z pohľadu záujmu spoločnosti ako subjektu medzinárodných hospodárskych vzťahov použitie MFN je princípom, ktorý napomáha vytvorenie predvídateľnejšieho konkurenčného prostredia. Vzhľadom na to úroveň a charakter konkurenčných výhod vo väčšej miere záviseli

¹⁹ Napríklad takmer nikdy sa nepoužívajú vyčerpávajúce aj povinné zoznamy kritérií v prípade zistenia skutočnej škody súvisiacej s dumpingom alebo dovozom dotovaného tovaru.

od samotných spoločností a nie od „sympatií“ vlád. Spoločnostiam majú optimálne možnosti výberu zdrojov surovín a ich substitútov.

Princíp zvyšuje priehľadnosť a stabilitu podmienok trhovej konkurencie. Vďaka jeho aplikácii sa podmienky konkurencie stávajú prísny. Vzhľadom na selektívne importné obmedzenia, úroveň výhod zahraničnej konkurencie (aj medzi dodávateľmi) nemôže byť rovnaká. Preto trhové podmienky pre rôzne druhy tovarov, predovšetkým cenové, sú určené na základe ponuky najkonkurencieschopnejšieho dodávateľa. Podobný stav je predpokladom rozvoja špecializácie na základe absolútnych a porovnateľných výhod a formovania jednotnej stupnice konkurencieschopnosti (t. j. porovnanie konkurenčných výhod v rámci celého svetového hospodárstva).

Z formálneho hľadiska za porušenie princípu MFN môžeme považovať každú odchýlku. Potom porušenie tohto princípu z právneho hľadiska treba odlišovať od odchýlok od tohto princípu, ktoré sú následkom vyňatia z režimu MFN podľa určitých dohôd, najmä v súvislosti s použitím systému všeobecnej preferencie v oblasti tarifných sadzieb, a taktiež špeciálnych výnimiek, ktoré sa vzťahujú na najmenej rozvinuté členské krajiny a štáty s prechodnou ekonomikou a v prípade použitia iných nástrojov regulácie, ktoré sú uvedené aj vyššie.

Porušenie princípu MFN môže mať charakter faktickej diskriminácie, ktorá sa uplatňuje jednostranne, ale dôvodom obvinenia z porušovania MFN môžu byť aj faktické dôsledky formálne nediskriminačných opatrení regulácie. Napríklad, ak všeobecné opatrenie v skutočnosti obmedzuje dovoz len jedného druhu tovaru, ktorý sa dováža jedným, alebo niekoľkými štátmi, potom dokázať, že opatrenie výslovne smeruje proti nim, bude veľmi zložitá.

V niektorých prípadoch možnosti porušenia princípu MFN sú nepriamo zakotvené v medzinárodných multilaterálnych dohodách. Napríklad, ustanovenia medzinárodnej dohody o obchode s textilnými výrobkami a oblečením umožňujú použitie kvantitatívneho obmedzenia na selektívnom základe, t. j. vo vzťahu iba k určitým štátom. To vytvára predpoklady pre priamu diskrimináciu týchto štátov.

V slovenskom práve sa princíp nediskriminácie v medzinárodnom obchode premieta do hospodárskeho života vnútri štátu, prípadne do vnútorného trhu Európskej únie, vo viacerých právnych predpisoch a právnych aktoch Európskych spoločenstiev a Európskej únie. Podľa č. 55 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa hospodárstvo Slovenskej republiky zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Hospodárstvo Slovenskej republiky je v zmysle citovaného ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky trhovou

ekonomikou. S tým súvisí aj čl. 55 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého „Slovenská republika chráni a podporuje hospodársku súťaž“. Tieto ustanovenia v sebe implicitne obsahujú aj princíp nediskriminácie uplatňovaný v slovenskom hospodárstve a v obchode. Na uvedené ustanovenia nadväzuje komplexná právna ochrana hospodárskej súťaže v zákone č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Aj v Trestnom zákone sú definované trestné činy, ktoré priamo alebo, nepriamo súvisia s hospodárskou súťažou a implicitne aj s diskrimináciou účastníkov trhu. Ide napríklad o trestný čin zneužitia účasti na hospodárskej súťaži podľa § 250 Trestného zákona. Istú trestnoprávnu ochranu pred diskrimináciou v obchodných stykoch predstavuje aj trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe podľa § 266 až 268 Trestného zákona. Spomenúť možno aj trestné činy poškodzovanie spotrebiteľa podľa § 269 a nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi podľa § 269a Trestného zákona.

Súčasťou slovenského práva je aj právo Európskej únie. Preto nemožno nespomenúť aj niektoré normy obsiahnuté v zakladajúcich zmluvách a v aktoch Európskeho spoločenstva (Európskej únie). Na prvom mieste treba spomenúť článok 26 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZfEÚ), ktorý definuje vnútorný trh a jeho štyri základné slobody – voľný pohyb osôb, služieb, tovaru a kapitálu. Dôležitá je najmä hlava VII tretej časti ZfEÚ upravujúca pravidlá hospodárskej súťaže. Osobitne sa treba zmieniť o článku 107 ZfEÚ zakazujúcom štátnu pomoc ako prostriedok narúšajúci hospodársku súťaž. Článok 107 ZfEÚ síce pozná výnimky, nesmie však ísť o štátnu pomoc poskytovanú diskriminačne vo vzťahu k pôvodu výrobkov [napríklad čl. 107 ods. 2 písm. a)].

Na základe ZfEÚ (predtým Zmluvy o založení európskeho spoločenstva, do roku 1993 Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva) bolo vydaných viacero nariadení a smerníc, napríklad nariadenie Rady (ES) č. 1/2003 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy.

1.5.1.2 Princíp národného režimu

Aplikácia princípu NT²⁰ odstraňuje diskrimináciu medzi domácimi a zahraničnými výrobkami, službami, kapitálom a osobami.

NT sa aplikuje na dovážané tovary, služby, kapitál a zahraničné osoby, pričom ide o právny režim, ktorý je rovnaký, alebo nie je menej priaznivý ako ten, ktorý sa používa vo vzťahu k identickým domácim tovarom, službám, kapitálu a osobám (vo vzťahu k tovarom len po colnom vybavení).

Princíp NT je priamo zakotvený v článku III GATT 1947 a GATT 1994: „Tovarom, ktorých pôvodcom je zmluvný štát, a ktoré sú dovezené na územie iného zmluvného štátu, musí byť poskytnutý režim, ktorý nie je menej priaznivý ako režim poskytnutý obdobnej domácej produkcii, a to vzhľadom na všetky platné zákony, pravidlá a požiadavky vzťahujúce sa na vnútroštátny predaj, ponuky, prepravu, distribúciu alebo ich spotrebu“. V tomto článku je taktiež uvedené, že „vnútroštátne dane, poplatky, zákony, pravidlá a požiadavky, ktoré sa vzťahujú na vnútroštátny predaj, ponuku, prepravu, distribúciu alebo spotrebu tovarov, ako aj vnútorné pravidlá kvantitatívnej regulácie, podľa ktorých sa požaduje zmiešanie, prepracovanie, alebo použitie tovarov v určitých množstvách, alebo častiach, sa nesmú používať vo vzťahu k importným, alebo domácim výrobkom tak, aby vytvárali ochranu pre domáci trh“.

Zámerom používania princípu NT je predchádzanie používaniu protekčných opatrení, ktoré predstavujú diskrimináciu importovaných tovarov a služieb (kapitálu) pomocou vnútornej regulácie (vnútroštátne dane, pravidlá predaja, zriaďovanie spoločností, zamestnávania pracovníkov atď.), ktorá sa priamo nevzťahuje na reguláciu dovozu, môže však vytvoriť podmienky, ktoré budú nepriaznivé pre dovoz importovaných tovarov, služieb a kapitálu na vnútroštátny trh.

Najväčší význam mal tento princíp pri používaní vnútroštátnych daňových opatrení. Hoci bol vo všeobecnosti sformulovaný už v Dohodách GATT 1947, v súvislosti s jeho aplikáciou vznikol problém súvisiaci aj s vnútroštátnymi daňami a poplatkami, preto bol neskôr podľa článku III GATT 1947 (a GATT 1994) osamostatnený. Princíp ďalej predpokladá, že v praxi úroveň daní, ktoré sa vzťahujú na dovážané tovary, nemôže prekročiť ich výšku na domáce tovary.

²⁰ Článok 3 GATT, podľa ktorého štáty - účastníci GATT poskytujú importovaným tovarom rovnaké podmienky ako vlastným tovarom v colnej, daňovej a zákonodarnej oblasti.

Ďalšou významnou oblasťou aplikácie tohto princípu je oblasť uvedená v GATT 1947; ide o pravidlá predaja, prepravy a spotreby tovarov. Priamym spôsobom sú zakázané najmä normatívne akty, ktoré ustanovujú povinný diel domácich tovarov ako surovín a doplnujúcich komponentov stanovených ako súčasť ďalšej výroby.

Význam princípu NT podstatne vzrástol v súvislosti s rozšírením medzinárodných hospodárskych vzťahov, so zvýšením podielu migrácie medzinárodného kapitálu, s obchodom vo sfére služieb, s medzinárodnou migráciou pracovnej sily a s obchodom s predmetmi duševného vlastníctva. V týchto oblastiach boli vnútorné regulačné opatrenia častejšie rozsiahlejšími ako v oblasti obchodu s tovarmi. Napríklad, obchodovanie v oblasti poskytovania telekomunikačných, právnických, medicínskych a stavebných služieb takmer nezávisí od regulačných opatrení zahranično-hospodárskeho charakteru. Najväčší význam v tejto sfére majú vnútroštátne pravidlá a normy regulujúce určitú oblasť činnosti, napríklad proces udeľovania licencií, alebo pravidlá zriaďovania spoločností. Preto tieto všeobecné pravidlá predstavujú významné protekčné nástroje.²¹

To všetko požaduje dôslednejšiu aplikáciu princípu NT; tým sa stáva komplikovanejším, nakoľko môže byť spojený so zrušením najefektívnejších opatrení protekcionizmu²², a to prakticky bez akejkoľvek formy vyrovnávacích opatrení. Okrem toho, niektoré sféry činnosti môžu byť zakázané, resp. obmedzené pre cudzincov a spoločnosti z dôvodu národnej bezpečnosti, alebo spojené so zámerom zvýšenia občianskej zodpovednosti súvisiacej s poskytovaním služieb, najmä v prípade poskytovania notárskych a auditorských služieb. Preto pre obchod v oblasti služieb a regulácie zahraničných investícií sa tento princíp nepoužíva všeobecne, ale skôr výnimočne.

Súčasne v oblasti obchodu s technológiami, vedecko-technickými znalosťami, a najmä v oblasti ochrany práv duševného vlastníctva, sa tento princíp stal základným, aj keď sa pripúšťajú niektoré výnimky vyplývajúce zo skôr uzatvorených multilaterálnych dohôd.

²¹ Napríklad, normy, ktoré zakazujú, aby na čele spoločnosti stala zahraničná osoba, jej štatutárny orgán musí mať domácu štátnu príslušnosť a že povolenie (licenciu) oprávňujúce na vykonávanie určitých činností, môžu mať len domáce spoločnosti alebo osoby s domácou štátnou príslušnosťou.

²² Opatrenia protekcionizmu, resp. ochranárske opatrenia - vybudovanie systému obmedzení ako sú netarifné bariéry dovozu, bezdôvodné spúšťanie antidumpingového konania alebo uzatváranie zakázaných autolimitačných dohôd. Napríklad tieto opatrenia používajú USA a EÚ voči Číne, Indii, Rusku a Thajsku („Piaty rok WTO sa viedol v znamení sporov medzi USA a EÚ“, in: Trend 45/1999, ISSN 1335-0684.

Porušenie princípu NT môže mať rôzny charakter:

1. patria sem výnimky, ktoré sú predvídané ustanoveniami medzinárodných dohôd, alebo individuálnych záväzkov jednotlivých štátov vyplývajúcich z týchto dohôd. Ďalej také oblasti, ako je poskytovanie štátnej pomoci a uskutočnenie štátnych nákupov, poskytovanie NT, alebo vyňatie z neho v rámci oblasti obchodu so službami;
2. môžeme sem zaradiť zákonodarné normy zamerané na vytvorenie priaznivejších podmienok pre národné spoločnosti prostredníctvom regulačných opatrení. Ide najmä o zákonodarné normy, ktoré fakticky používajú vyššie nepriame dane (spotrebné dane, dane z predaja) na dovezený tovar, najmä prostredníctvom rôznych taríf; požiadavky na použitie domácej produkcie vo výrobe; aplikácia nevýhodnejších prepravných taríf pre dovážané výrobky. V tomto prípade majú význam nielen zákonodarné normy, ale aj spôsob ich aplikácie. Fakticky ústup od používania NT je charakteristický pre tie oblasti, pri ktorých v mnohostranných dohodách nie je určený ako obligatórny, napríklad pri zriadení spoločnosti so zahraničnou účasťou (aj keď poskytovanie NT je dobrým spôsobom na prilákanie zahraničných investorov).

1.5.2 Transparentnosť

Transparentnosť²³ je jedným z najzávažnejších princípov, ktoré predstavujú základ regulácie multilaterálnych vzťahov vo sfére medzinárodného obchodu.

Transparentnosť zabezpečuje priehľadnosť systému regulácie v oblasti medzinárodného obchodu. V širšom zmysle slova znamená voľný prístup k informáciám o regulačných opatreniach, priehľadnosť a jednoznačnosť samotných noriem, aj pravidiel ich aplikácie.

Princíp transparentnosti je zakotvený takmer vo všetkých multilaterálnych obchodných dohodách. Viaceré z nich obsahujú aj osobitné články alebo časti, väčšina týchto ustanovení je však obsiahnutá v rámci pravidiel aplikácie regulačných opatrení. Najviac sa tento princíp prejavil v článku X GATT 1947 a GATT 1994, ktorý upravuje zverejnenie a aplikáciu obchodných pravidiel a ustanovuje to, že regulačné opatrenia sa môžu a musia používať až po ich uverejnení.

²³ Článok 3 GATS uvádza pravidlá transparentnosti, ktoré sú záväzné pre členské štáty WTO. Z predmetného článku ďalej vyplýva aj záväzok zverejnenia a nostrifikácie opatrení upravujúcich oblasť obchodovania so službami.

Medzi základné prvky transparentnosti patria:

1. Voľný prístup k informáciám o opatreniach štátnej regulácie. Princíp transparentnosti predpokladá povinnosti publikácie základných zákonodarných noriem upravujúcich reguláciu zahranično-obchodných vzťahov a pravidiel ich používania.

Podľa vyššie uvedeného článku X GATT 1947 a GATT 1994 medzi tieto normy patria: normatívne akty, pravidlá, súdne a správne rozhodnutia všeobecného charakteru, ktoré sa používajú pri kvalifikácii a hodnotení tovarov, stanovení colných taríf, daní a poplatkov, obmedzení a zákazu dovozu a vývozu; pravidlá kontraktálnych platieb, ktoré ovplyvňujú predaj, prepravu, poistenie, skladovanie, spracovanie, zmiešanie a ďalšie spôsoby používania tovarov. Ich zverejnenie musí byť vykonané tak, aby umožnilo zainteresovaným osobám – podnikateľom aj vládam štátov oboznámiť s obsahom normatívnych aktov a pravidiel.

2. Aplikácia opatrení výlučne od času ich zverejnenia. Princíp transparentnosti vyplýva zo zákazu použitia regulačných opatrení, ktoré sú náročnejšími v porovnaní so skôr používanými opatreniami, ak informácia o zavádzaných opatreniach nebola vopred oficiálne zverejnená.

3. Jednotný spôsob používania regulačných opatrení. Všetky regulačné opatrenia sa musia používať jednotným spôsobom, v opačnom prípade zainteresované strany nebudú môcť predvídať obmedzenia, ku ktorým môže dôjsť pri uskutočnení obchodu.

4. Možnosť podania odvolania proti konaniu štátnych orgánov. Princíp transparentnosti predvída vytvorenie špeciálnych nezávislých orgánov pre rozhodnutie o odvolaní proti rozhodnutiu štátnych orgánov v rámci správneho konania o použití regulačných opatrení. Najdostatočnejším spôsobom odvolania proti tomuto rozhodnutiu je preskúmanie predmetného odvolania v rámci správneho konania na úrovni prvej inštancie (autoremedúra), t. j. bez využitia systému správneho súdnictva. Podobné rozhodnutia môžu byť neskôr napadnuté odvolaním pred druhostupňovým správnym orgánom alebo v rámci správneho súdnictva. Vo väčšine prípadov odvolací systém je organizovaný tak, aby sa nevytvárali prekážky pre colné a ďalšie štátne orgány v procese rozhodovania a následného splnenia rozhodnutia, a aby sa tak dalo predísť poškodeniu exportérov a importérov, najmä v prípade zaistenia tovaru v dôsledku konfliktu. Preto sa rozhodnutie colného, alebo ďalšieho štátneho orgánu považuje za konečné (vo väčšine prípadov predmetné rozhodnutie musí obsahovať patričné odôvodnenie); aj exportér alebo importér sa však môže proti predmetnému rozhodnutiu odvolať, a zároveň pokračovať v obchode v prípade, ak poskytne postačujúcu výšku zábezpeky ako garancie plnenia svojich záväzkov bez ohľadu na dĺžku trvania

a záver pri doriešení sporu (t. j. tovar nebude zaistený počas priebehu riešenia konfliktu a po poskytnutí zábezpeky vo výške hodnoty tovaru bude odovzdaný žiadateľovi).

V rámci WTO je vytvorený systém zabezpečujúci transparentnosť, ktorý zahŕňa nasledujúce prvky:

1. *Proces notifikácie*, ktorý je obligatórnou súčasťou všetkých regulačných noriem. *Notifikácia* je oficiálnym dokumentom, ktorý informuje zainteresované strany o regulačnom systéme platiacom na základe mnohostranných dohôd. Tieto informácie sa oficiálne poskytujú orgánom medzinárodnej organizácie (v tomto prípade WTO). Skúsenosti v oblasti regulácie umožňujú určiť regulačné opatrenia, ktoré by mohli spôsobiť škodu, alebo zaviniť vznik obchodných konfliktov. Škoda môže vzniknúť aj v dôsledku poskytnutia nepriehľadných informácií o týchto opatreniach. Príkladom týchto regulačných opatrení sú aj niektoré druhy dotácií.
2. *Mechanizmus konzultácií* patrí medzi prvky, ktoré zabezpečujú transparentnosť systému multilaterálnych dohôd, aj keď z formálneho hľadiska predstavujú prvok multilaterálneho systému riešenia sporov. V tomto prípade konzultácie sú len dodatočným zdrojom informácií pre účastníkov sporu a pre ďalšie zainteresované strany.
3. *Poskytnutie informácií zainteresovaným stranám*. Viaceré mnohostranné dohody upravujú možnosť zainteresovanej strany obrátiť sa na inú stranu s požiadavkou o poskytnutie informácií o aplikácii niektorého z opatrení.

Princíp transparentnosti je takmer univerzálny. Špecifikom jeho aplikácie je to, že v prípade jeho nedodržania môžu byť poškodené nielen zahraničné, ale aj domáce subjekty.

Všeobecná diskriminácia importných tovarov, alebo tovarov určitého pôvodu z krátkodobého hľadiska môže byť prijateľnou pre niektoré domáce spoločnosti (aj keď tieto neskôr budú nivelizované, najmä kvôli protiopatreniam iných štátov, alebo v dôsledku všeobecnej nefunkčnosti systému mnohostranných dohôd, a taktiež v dôsledku zosilnenia protekcionizmu v rámci medzinárodného systému obchodovania).

V prípade nedodržania princípov transparentnosti sa môžu národné aj domáce spoločnosti ocitnúť v rovnako nevýhodnom postavení. Napríklad, zavedenie nových obmedzení bez predchádzajúceho uverejnenia môže zhoršiť podmienky aj pre činnosť domácich výrobcov.

V dôsledku absencie presných pravidiel aplikácie regulačných opatrení a absencie úpravy odvolacieho systému proti konaniu štátnych orgánov škoda bude najskôr spôsobená domácim výrobcom. Ďalším negatívnym dôsledkom bude zhoršenie povesti vlády a štátnych predstaviteľov z oblasti podnikania, ktoré môže mať negatívny dopad na záujem o spoluprácu zo strany zahraničných partnerov, ba dokonca aj zhoršenie obchodných podmienok pre uzatvorenie obchodov so zahraničnými partnermi, najmä prísnejšie platobné podmienky a sťaženie poskytovania komerčných kreditov.

Porušení tohto princípu je veľa a sú veľmi odlišné.

Najčastejšie prípady porušenia princípu transparentnosti sú spojené s nízkou efektívnosťou fungovania štátneho aparátu, nedostatkami zákonodarstva a silnou monopolizáciou ekonomiky. Najzávažnejšie z nich, v dôsledku ktorých môže byť spôsobená škoda aj zahraničným aj domácim spoločnostiam, sú vyvolané nekvalitným zákonodarstvom v tejto oblasti a nepriehľadnosťou organizačnej štruktúry štátnych orgánov, ktoré zodpovedajú za aplikáciu regulačných opatrení.

Nedostatky zákonodarstva sa prejavujú najmä:

1. v nepresnosti zákonodarných noriem, ktoré majú príliš všeobecný a deklaratívny charakter. Napríklad, namiesto popisu konkrétnych mechanizmov regulácie a pravidiel ich aplikácie zákonodarca ohraničí iba všeobecnými návodmi.
2. vo veľkom počte noriem s nepriamym účinkom, keď regulačné opatrenia nie sú zakotvené v rámci zákonov, ale v množstve podzákonných aktov, alebo dokonca v subjektívnych rozhodnutiach úradných osôb. Dôsledkom je nestabilný a chaotický stav, keď sa objavuje viacero spôsobov pre jeho zneužitie, vznikajú konflikty a prijímajú sa neadekvátne rozhodnutia.
3. v nestabilnosti systému zákonodarstva, v častej zmene noriem a pravidiel upravujúcich oblasť regulácie. Príliš časté zmeny v regulačnom systéme v značnej miere sťažujú realizáciu obchodných operácií a zvyšujú úroveň s tým spojených finančných a ďalších rizík. V dôsledku toho sa zhoršujú obchodné podmienky činnosti spoločností. Preto je lepšie mať menej optimálny, ale stabilnejší regulačný systém. V týchto podmienkach politika vlády závisí od krátkodobých situácií; postupne miznú jej strategické ciele (predmetom regulácie už nie sú zahraničné obchodné dohody, ale samotné regulačné opatrenia, ktoré sa prispôbujú záujmom

účastníkov dohôd, ktorí robia nátlak na štátne orgány). Politika regulácie sa stáva veľmi rozpornou a výsledky jej realizácie sú ťažko predvídateľné.

4. v nedostatku presných objektívnych kritérií na prijatie opatrení v rámci zákonodarstva. Následkom je ľubovoľný výklad zákonodarných noriem a rozporom v ich aplikácii. Napríklad, ak sa predpokladá, že na vybavenie licencie spoločnosť potrebuje mať skúsenosti v tejto oblasti a kvalifikovanú pracovnú silu, nemôže byť zabezpečená transparentnosť, nakoľko kritériá nie sú určené presne a nedá sa s istotou povedať, či predmetná spoločnosť si vybaví predmetnú licenciu. Transparentnosť bude zabezpečená, ak budú určené podmienky pre určenie doby trvania činnosti v tejto oblasti, zloženia a kvalifikácie pracovnej sily a počet operácií ako kritérium na vybavenie licencie.
5. v platnosti zákonodarných aktov so spätným účinkom. Tieto predstavujú priame porušenie požiadaviek GATT, a tak dostávajú všetkých účastníkov systému multilaterálnych medzinárodných vzťahov do veľmi nepriaznivej situácie. Podobná prax vnáša dezorganizáciu do práce všetkých súkromných spoločností a štátnych orgánov. Príkladom je absencia presných pravidiel o záväzku poskytovania prechodného obdobia v prípade zavedenia prísnejších regulačných opatrení.

Nedostatky v organizácii práce správnych orgánov sa prejavujú nasledovne:

1. Chýba jediné centrum na prijatie obchodno-politických rozhodnutí, ktoré bude niesť zodpovednosť aj za ich aplikáciu. V tomto prípade spolupráca exekutívnych orgánov spravidla nie je dostatočnou a je ťažko predvídateľnou. Vznikajú problémy pri získavaní informácií, čo spôsobuje obrovskú stratu pracovného času. Takmer všetky opatrenia súvisia s protichodnými hospodárskymi záujmami na úrovni súkromných spoločností a štátnych orgánov, ktoré reprezentujú hospodárske záujmy oblastí, odvetví, regiónov a skupín obyvateľstva. V dôsledku toho sa znižuje úroveň transparentnosti celého regulačného systému, čo má za následok rast úrovne rizika pri uzatváraní zahranične obchodných dohôd.
2. Absentuje aj efektívny odvolací systém voči rozhodnutiam správnych orgánov. Ten problém už som vysvetlila vyššie. Mechanizmus odvolania je dôležitým nástrojom zabezpečenia objektívnosti a správnosti aplikácie regulačných pravidiel.

3. V prípade bilaterálnych obchodných vzťahov sú najzávažnejšie porušenia tohto princípu spojené s dohodou o „dobrovoľnom“ obmedzovaní exportu spojené s inými „opatreniami tieňovej ekonomiky“. Tieto dohody takmer vždy majú neformálny a často aj dôverný charakter. Také opatrenia spravidla patria medzi najprísnejší druh obchodných obmedzení administratívneho charakteru. Dohody WTO sú priamo zamerané proti „opatreniam tieňovej ekonomiky“.

Nedodržiavanie princípu transparentnosti je umožňované aj priamo multilaterálnymi obchodnými dohodami. Hoci princíp transparentnosti je najuniverzálnejší, niekedy sú aj v multilaterálnych dohodách stanovené prípady odchýlok, aj keď nesú skôr výnimočný charakter.

Hovorí sa o tom, že úplná priehľadnosť môže vyvolať rozpor, alebo viesť k porušeniu práv jednej zo strán:

1. Ustanovenia dohôd majú voči transparentnosti výhrady najmä v oblasti ochrany dôverných informácií. Tieto výhrady napríklad zabezpečujú zachovanie obchodného tajomstva.
2. Obmedzenia v oblasti transparentnosti môžu vzniknúť aj pri použití mechanizmu riešenia sporov, ktoré vznikli v súvislosti s existenciou dumpingu, alebo s poskytovaním štátnej pomoci, ak tieto nie sú zakázané. Rokovania o podobnej úprave sú nevyhnutné a majú dôverný charakter.
3. V niektorých prípadoch skôr výnimočného charakteru, multilaterálne dohody nepriamo potvrdzujú možnosť použitia opatrení, transparentnosť ktorých nemôže byť zabezpečená. Ide napríklad o dohody v oblasti obchodu s textilnými tovarmi, ktoré predvídajú možnosť použitia kvantitatívnych obmedzení zavedených na základe bilaterálnych dohôd (čo v podstate predstavuje skrytú formu obmedzení podobných „opatreniam tieňovej ekonomiky“).

Vyššie uvedené princípy sú základom systému mnohostrannej regulácie medzinárodného obchodovania v rámci GATT a WTO. Hoci ich význam presahuje rámec právnej aplikácie princípov nediskriminácie a transparentnosti, umožňujú vytvoriť racionálny a efektívny systém regulácie v oblasti zahraničného obchodu a zabezpečiť priaznivé podmienky pre účasť štátov v procese medzinárodnej deľby práce a stabilné vzťahy so všetkými svojimi obchodnými partnermi.

2 Mechanizmus riešenia sporov v rámci systémov GATT a WTO

2.1 Mechanizmus riešenia sporov v rámci GATT

2.1.1 Havanská charta

Pravidlá a postupy riešenia sporov v rámci WTO sa vytvárali postupne. Je to dôsledok dlhodobého a veľmi zložitého procesu vývoja procesu riešenia sporov v rámci GATT.

Pretože GATT bolo skôr medzinárodnou zmluvou ako medzinárodnou organizáciou, v rámci GATT sa nedalo vybudovať inštitučný mechanizmus dostatočný pre riešenie sporov. Pôvodne sa predpokladalo, že podobný mechanizmus bude vytvorený v rámci Medzinárodnej organizácie (ITO), ktorá sa z historického hľadiska mala stať prvou medzinárodnou obchodnou organizáciou a centrom mnohostrannej obchodnej spolupráce medzi štátmi. Havanská charta ITO (Havanská charta) obsahovala aj pomerne podrobné ustanovenia o riešení sporov v kapitole VIII charty. Článok 92 Havanskej charty ustanovoval výlučnosť prostriedkov riešenia sporov, ktoré vznikli v oblasti medzinárodného obchodu, podľa Havanskej charty. Rovnako sa členovia zaväzujú, že nezavedú voči iným členom jednostranné obchodné opatrenia, ktoré by boli v rozpore s Havanskou chartou. Výnimkou mali byť len prípadné opatrenia vyplývajúce z dvojstranných zmlúv.

Havanská charta poznala tieto druhy riešenia sporov: konzultácie a rozhodcovské konanie, opatrenia výkonného výboru, opatrenia konferencie a žiadosť ITO podaná Medzinárodnému súdnemu dvoru o vydanie posudku k právnej otázke v súlade s článkom 92 ods. 2 Charty OSN.

2.1.1.1 Konzultácie

Podľa Havanskej charty, ak by sa bol niektorý člen domnieval, že výhody vyplývajúce priamo, alebo nepriamo z ustanovení Havanskej charty mu iný člen zrušil, alebo zmenšil porušením povinností podľa Charty, alebo uplatnením opatrení, ktoré nie sú v rozpore s Chartou, alebo iným spôsobom, dotknutý člen mal mať možnosť v záujme uspokojivého vyriešenia veci obrátiť sa na člena, alebo členov, ktorého/ktorých považuje dotknutý člen za dotknutého, s písomným oznámením, alebo s návrhmi a člen/členovia, ktorý/ktorí by boli príjemcami takéhoto oznámenia, alebo takýchto návrhov, mal mať povinnosť zaoberať sa oznámením, alebo návrhmi dotknutého člena.

2.1.1.2 Arbitráž

Dotknutý člen mal mať možnosť postúpiť vec na rozhodcovské konanie na základe podmienok dohodnutých medzi spornými stranami. Havanská charta pritom ustanovovala, že rozhodnutie vydané v rámci arbitrážneho konania malo byť záväzné výlučne pre sporné strany, nemalo nijako zaväzovať ITO, ani iných členov. Havanská charta mala dať sporiacim sa členom povinnosť informovať ITO o priebehu a výsledku rokovaní, konzultácii a arbitráží.

Ak sa spor uspokojivo nevyrieši konzultáciami, ani rozhodcovským konaním, mal dotknutý člen o tom informovať Výkonný výbor ITO²⁴. Výkonný výbor mal vec bezodkladne vyšetriť a rozhodnúť, či došlo k zrušeniu, alebo zmenšeniu výhod podľa Charty. Ďalej mal Výkonný výbor urobiť niektorý z nasledujúcich krokov:

- a) rozhodnúť, že vec si nevyžaduje žiadne opatrenia,
- b) odporučiť dotknutým členom ďalšie konzultácie,
- c) postúpiť vec na rozhodcovské konanie za podmienok a podľa pravidiel dohodnutých medzi Výkonným výborom a dotknutými členmi,
- d) v prípade opatrení, ktorými člen porušil ustanovenia Charty, požiadať takého člena o prijatie opatrení, ktorými by svoje konanie uviedol do súladu s ustanoveniami Charty,
- e) v prípadoch, keď člen opatreniami neporušil Chartu, alebo v iných prípadoch, dať členovi vhodné odporúčania, ktoré by čo najviac pomohli dotknutým členom, a ktorými by prispel k uspokojivému vyriešeniu veci.

Podľa ďalšieho ustanovenia Havanskej charty²⁵ ak by sa Výkonný výbor domnieval, že opatrenia podľa vyššie uvedených písmen d) a e) nie sú dostatočné na zabránenie vzniku vážnych škôd a je presvedčený, že došlo k takému zrušeniu, alebo zmenšeniu výhod, že sú dostatočne vážne, môže oslobodiť dotknutého člena/členov od povinností, alebo poskytnúť koncesii voči inému členovi v takom rozsahu a za takých podmienok, ako to považuje za primerané na vyrovnanie a kompenzáciu výhod nadobudnutých zo zrušenia, alebo zmenšenia výhod.

²⁴ Výkonný výbor ITO mal byť exekutívny orgán ITO zložený z jedenástich členov ITO, ktorých mala určovať Konferencia - najvyšší orgán ITO - na obdobie troch rokov.

²⁵ Článok ods. 3 Havanskej charty

Výkonný výbor mal mať možnosť v priebehu vyšetrovania vec konzultovať s členom, alebo medzinárodnou organizáciou, či s príslušnou komisiou²⁶ ITO.

2.1.1.3 Predloženie veci Konferencii

Výkonný výbor môže vec tiež predložiť Konferencii²⁷. Podľa čl. 95 Havanskej charty mal mať Výkonný výbor možnosť postúpiť vec Konferencii, ak by ho o to v lehote tridsiatich dní požiadal dotknutý člen, aby preskúmala opatrenia, rozhodnutia, alebo odporúčania Výkonného výboru. Ak Výkonný výbor predložil vec Konferencii na požiadanie dotknutého člena, môžu ostatní členovia konať v súlade s opatreniami, rozhodnutiami a odporúčaniami Výkonného výboru. Konferencia môže potvrdiť, zmeniť, alebo zrušiť takéto úkony členov. Konferencia môže v prípade, že jej bola predložená sporná vec, postupovať rovnako, ako Výkonný výbor (viď vyššie). Ak by bola Konferencia presvedčená, že nastalo zrušenie, alebo zmenšenie výhod porušením ustanovení Havanskej charty vážnym spôsobom, mohla by oslobodiť dotknutého člena/členov od povinností, alebo koncesii, ktoré by mal poskytovať inému členovi v takom rozsahu a za takých podmienok, ako by to považovala za vhodné na kompenzáciu výhod, ktoré boli zrušené, alebo zmenšené. V prípade, že by bola Konferencia presvedčená, že člen zrušil, alebo zmenšil výhody opatrením, ktoré nie sú priamo v rozpore s Havanskou chartou, alebo iným spôsobom, mohla by obdobne oslobodiť člena/členov v rozsahu a za podmienok, aby to bolo na prospech poškodeného člena, alebo poškodených členov, a aby to prispelo k spravodlivému riešeniu.

2.1.1.4 Podanie žiadosti o vydania stanoviska Medzinárodného súdneho dvora

Ak by niektorý člen pozastavil výkon výhod alebo koncesii voči inému členovi, druhý člen mal mať právo v lehote najviac 60 dní od zavedenia takýchto opatrení alebo, ak by bola daná žiadosť Medzinárodnému súdnemu dvoru o vydanie stanoviska, do 60 dní od doručenia stanoviska Súdneho dvora dať písomné oznámenie o vystúpení z ITO. Vystúpenie z ITO malo nadobudnúť účinnosť po uplynutí 60 dní od doručenia oznámenia generálnemu riaditeľovi ITO.

²⁶ Komisie mala mať možnosť ustanovovať Konferencia podľa potrieb. Komisie pritom mali pracovať na základe inštrukcii Výkonného výboru. Možno vidieť analógiu medzi komisiami ITO a dnes existujúcimi radami a výbormi WTO podriadenými Generálnej rade.

²⁷ Konferencia ITO mal byť najvyšším orgánom ITO a mala byť podobná dnešnej Ministerskej konferencii WTO.

Ako je uvedené vyššie, Havanská charta počítala s tým, že Valné zhromaždenie OSN umožní ITO obracať sa Medzinárodný súdny dvor so žiadosťami na podanie posudkov o otázkach medzinárodného práva v súlade s čl. 96 ods. 2 Charty OSN. Havanská charta ďalej predpokladala, že ITO sa bude môcť obracať na Medzinárodný súdny dvor vo veciach, ktoré sa týkajú činnosti ITO. ITO mala mať povinnosť dať preskúmať Medzinárodnému súdnemu dvoru na žiadosť člena rozhodnutie Konferencie, ktoré by sa ho dotýkalo, a to vo forme žiadosti o podanie nezáväzného posudku. Žiadosť o posudok mal byť sprevádzaný stanoviskom k otázke, ktorá by mala byť predmetom posudku a všetkými dokumentmi objasňujúcimi vec. Počas konania Súdného dvora bolo rozhodnutie Konferencie platné. Konferencia však mala pozastaviť výkon takého rozhodnutia, ak by podľa názoru Konferencie hrozila dotknutému členovi ťažko napravitelná ujma.

ITO mala byť viazaná posudkom podaným Medzinárodným súdnym dvorom. Ak by posudok Súdného dvora nebol v súlade s rozhodnutím, ITO mala rozhodnutie zmeniť ho.

2.1.2 Riešenie sporov na základe GATT

Zámer medzinárodného spoločenstva v podstate nikdy neuskutočnil a Havanská charta tak ani nenadobudla platnosť. Napriek tomu zmluva GATT platila ďalších päťdesiat rokov. Dohoda GATT vstúpila do platnosti 1. januára 1948, a tak sa zmenila z dočasnej zmluvy o medzinárodnom obchodnom systéme na trvalú zmluvu bez inštitucionálnych ustanovení. Neskôr bol zriadený aj Sekretariát GATT s Generálnym riaditeľom.

Text GATT 1947 neobsahuje pojem „postup riešenia sporov“. Článok XXII GATT predstavoval len všeobecné ustanovenie, ktoré upravovalo postup pri uskutočnení konzultácie, aj to bez zavedenia časových lehôt. Článok XXIII GATT obsahoval koncepciu zrušenia a zmenšenia obchodných výhod, ktorá sa časom premenila na základnú koncepciu systému WTO. Predmetný článok poukazoval na členov Dohody, ktoré mali pripraviť odporúčania, alebo rozhodnúť o prípadoch súvisiacich so zrušením a zmenšením výhod. Pokiaľ zmluvné strany zistili, že okolnosti prípadu sú natoľko závažné, že dovoľujú zrušiť, alebo zmenšiť výhody, mohli povoliť napadnutej zmluvnej strane, alebo stranám pozastaviť aplikáciu koncesíí, alebo iných záväzkov vyplývajúcich z GATT. V tomto prípade zmluvná strana, vo vzťahu ktorej boli zavedené podobné protiopatrenia, mala možnosť vystúpiť z GATT²⁸.

²⁸ Počas existencie GATT nenastali podobné prípady.

Na začiatku epochy GATT zmluvné štáty podávali návrhy generálnemu riaditeľovi GATT, ktorý po ich preštudovaní pripravil dostatočné odporúčania. Takým spôsobom prvý generálny riaditeľ GATT pripravil štyri odporúčania, ktoré konštatovali, že „platné zákonodarstvo“ za účelom stanovenia objemu bolo zistené podľa stavu ku dňu 30. októbra 1947²⁹. Čoskoro však bolo zrejmé, že podobný mechanizmus „riešenia“ sporov nie je ani efektívnym, ani postačujúcim. Vzhľadom na to bol vyššie uvedený postup nahradený ustanovením pracovných skupín, ktoré preskúmavali sťažnosti a predkladali pripravené správy zmluvným stranám. Sporné zmluvné strany sa zúčastňovali na stretnutiach pracovných skupín, čo nie vždy bolo efektívnym – najmä pre výsledok práce týchto skupín. V súvislosti s tým v roku 1952 bolo rozhodnuté, že spory budú preskúmané porotami, ktorých účastníkmi budú experti z oblasti spornej problematiky, pričom sporné strany nebudú účastníkmi pri rozhodovaní porôt. Podľa výsledku preskúmania sporu pripravila porota správu, ktorú následne predložila na posúdenie zmluvných strán.

V období rokov 1964-1970 bol proces riešenia sporov GATT fakticky pozastavený. To bolo vyvolané najmä tým, že spoločná poľnohospodárska politika EHS a preferenčné obchodné dohody EHS sa stali predmetom kritiky zo strany zmluvných strán GATT, aj keď sa ES snažilo presvedčiť partnerov v rámci GATT, že politické a ekonomické citlivé otázky vyžadujú flexibilný prístup a mali by byť vyriešené v rámci rokovaní. A keď už bolo zrejmé, že EHS skôr vystúpi z GATT, ako odstúpi od svojich princípov, účastníci GATT pristúpili ku konsenzu a súhlasili s názorom EHS. Navyše, koncom 60. rokov minulého storočia prudko stúpol počet zmluvných strán GATT, hlavne v dôsledku pristúpenia najmenej rozvinutých členských krajín, ktoré predstavovali väčšinu zmluvných strán GATT. Pretože najmenej rozvinuté členské krajiny predkladali rozvinutým celý rad obchodno-politických požiadaviek, rozvinuté štáty sa snažili o nich rozhodovať v rámci rokovaní, a tak ich nepredkladať na rozhodovanie porotám.

V polovici 70. rokov minulého storočia nedošlo k žiadnym väčším zmenám a počet sťažností, ktoré boli odstupované na rozhodovanie porôt, bol veľmi malý. K zmene došlo v čase, keď USA podali sťažnosti proti celému radu opatrení prijatých EHS a Veľkou Britániou (nečlenským štátom ES); vo všetkých týchto prípadoch bola však zjavná nevôľa Rady GATT zriaďovať poroty na riešenie predložených otázok. A keď už boli poroty už konečne zriadené,

²⁹ Tieto odporúčania boli zverejnené v dokumente GATT. 2 Basic Instruments and Selected Documents [BISD] Vol. II, P. 12 (1952).

príprava správ bola spomaľovaná, čo malo za následok zníženie efektivity celého procesu. Čoskoro medzi USA a EHS prepukol spor s ďalekosiahlymi následkami.

V roku 1973 EHS podalo sťažnosť na USA kvôli tomu, že USA pre stimuláciu exportu poskytovali koncesie vo sfére zdaňovania „domácim spoločnostiam, ktoré pôsobili vo sfére medzinárodného obchodu“³⁰. EHS sa pozeralo na tieto odklady ako na exportné subvencie, ktoré odporovali ustanoveniam článku XVI GATT. Na obhajobu svojich záujmov USA uvádzali, že zákon o poskytnutí daňovej koncesie bol odsúhlasený za účelom vyrovnania konkurenčných podmienok medzi americkými a európskymi spoločnosťami, ktoré neplatili dane zo zmlúv uzatvorených prostredníctvom offshoringových území a podávali protisťažnosti vo vzťahu k Belgicku, Francúzsku a Dánsku.

Medzi členmi poroty, ktorá bola zriadená po 2,5 roku (!) od podania sťažnosti, boli traja predstavitelia a dvaja experti z oblasti zdaňovania. V novembri roku 1976 pripravila porota štyri správy, v zmysle ktorých boli opatrenia USA, ako aj opatrenia európskych štátov uznané za odporujúce ustanoveniam GATT. Správy, ktoré boli v tom čase pripravované bez účasti právnikov, boli veľmi nepresvedčivé. EHSablokovalo prijatie správ Radou GATT. USA súčasne vyhlásili, že budú akceptovať správy odsudzujúce opatrenia USA v prípade, ak EHS taktiež prijme správy odsudzujúce daňový systém jeho členov. Správy zostaliablokované počas štyroch rokov, kým EHS nesúhlasilo s ich odblokovaním. Pritom medzi USA a ES bol dosiahnutý konsenzus, podľa ktorého zákony členských štátov EHS nemôžu byť zmenené³¹.

Na základe výsledkov Tokijského kola rokovaní (1973-1979) bol v roku 1979 prijatý dokument „Dohoda o vyrozumení, konzultáciách, riešení sporov a preskúmaní“, a taktiež prílohy „Zmluvný opis obvyčajnej/tradičnej praxe GATT v oblasti riešenia sporov“^{32,33}. Tento dokument spresnil viaceré otázky upravujúce proces riešenia sporov v rámci GATT.

Po ukončení Tokijského kola rokovaní počet urovnaných sporov v rámci GATT prudko vzrástol. USA predložili výsledky Tokijského kola rokovaní pred Kongres ako významný článok pre vývoj a ochranu amerických exportérov v 80. rokoch minulého storočia. USA podávali 39-krát sťažností v rámci GATT, z toho polovica smerovala proti ES. ES taktiež začalo častejšie používať systém GATT na urovanie vlastných sporov. V 80. rokoch ES podalo 26 sťažností

³⁰ Domestic International Sales Corporations, DISC.

³¹ GATT BISD. 28th Supp. 114 (1982)

³² Článok XXIII ods. 2 GATT

³³ GATT BISD. 26th Supp. 210 (1980)

v porovnaní so štyrmi, ktoré podalo počas dvoch predchádzajúcich desaťročí. Lenže nárast počtu preskúmaných sťažností nenasvedčoval na zefektívnenie tohto mechanizmu. Táto skutočnosť bola vyvolaná tým, že proces riešenia sporov v rámci GATT mal predsa len pomerne veľký počet nedostatkov. Medzi základné patrili:

1. na prijatie odporúčaní Porôt bolo potrebné dosiahnutie konsenzu všetkých strán Dohody, v dôsledku čoho ten, kto prehral, mal možnosť zablokovat' túto správu („pravidlo kladného konsenzu“);
2. dohody a kódexy prijaté počas existencie GATT predvídali rôzne spôsoby riešenia sporov, čo vyvolávalo ďalšie rozčlenenie celého procesu;
3. chýbali lehoty na zriadenie Porôt a lehoty stanovené na urovnanie sporu, čo malo za následok priet'ahy pri riešení sporov.

Tieto aj ďalšie nedostatky nasvedčovali tomu, že proces riešenia sporov v GATT bol nedostatočne efektívnym a mal byť v základoch zmenený.

Systém riešenia sporov v rámci GATT sa stal praktickým spôsobom preskúmania sporov ako protiklad konzultácií strán. Pretože správy porôt sa vzťahovali na konkrétny prípad, dokázali sa jednoducho dištancovať od iných sporov. Spojenie medzi rozhodnutiami samostatných porôt GATT bolo skôr náhodnou zhodou a predchádzajúce rozhodnutia boli prinajlepšom považované za podstatný precedens.

Taktiež nemožno zabudnúť na tú skutočnosť, že proces riešenia sporov v rámci GATT, ako aj samotné GATT ako celok, úspešne prekonal rôzne prekážky len vďaka prevládaniu diplomatických procesov nad právnymi mechanizmami. V prípade, že by systém GATT nebol dostatočne flexibilný, mnohé štáty by z neho vystúpili. Pod záštitou GATT sa úspešne uskutočnil proces vytvorenia mnohostranného obchodného systému, vrcholom ktorého sa stala WTO a precedensy GATT sa stali neoddeliteľnou súčasťou systému riešenia sporov WTO.

2.2 Uruguajské kolo a zriadenie

DSB v rámci WTO

V rámci ministerskej deklarácie prijatej v Punto Del Este dňa 20. septembra 1986 bola ako samostatný bod zaradená otázka o zdokonaľovaní mechanizmu riešenia sporov „prostredníctvom efektívnejších pravidiel i procesov, ktoré smerujú k splneniu prijatých rozhodnutí“. V roku 1989 bolo rozhodnuté o „Zdokonaľovaní pravidiel a procesov riešenia sporov v rámci GATT“, ktoré obsahovali ustanovenia o rozhodcovskom konaní, a taktiež ustanovenie o tom, že rozhodnutia prijaté v súlade s článkom XXII a XXIII GATT, alebo v rámci rozhodcovského konania nemôžu zrušiť, alebo zmenšiť výhody strán Dohody GATT. O niečo neskôr, začiatkom 90. rokov minulého storočia strany Dohody GATT schválili princípy, ktoré mali slúžiť ako základ nového systému riešenia sporov:

1. existencia bezpodmienečného práva na zriadenie poroty;
2. prijatie správ od porôt v priebehu presne stanovených lehôt nemohlo byť zablokované v prípade, ak to nebolo prijaté prostredníctvom konsenzu;
3. za účelom preskúmania odporúčaní porôt má byť zriadená druhá odvolacia inštancia;
4. v prípade, ak nebudú dodržané odporúčania poroty, strana, na záujmy ktorej sa vzťahovalo odporúčanie, mala právo na zavedenie protiopatrení a tieto opatrenia nemohli byť zablokované stranou, ktorá prehrala v rámci sporu.

V dôsledku prijatia týchto opatrení a ďalších princípov bol proces riešenia sporov GATT, ako výsledok Uruguajského kola rokovaní, upravený a zdokonalený, čo sa odrazilo v dokumente „Dohovor o pravidlách a postupoch pri riešení sporov“ (DPP). DPP obsahuje 27 článkov a 4 prílohy. V súlade s článkom 3 DPP členovia Dohody „potvrdzujú svoju oddanosť princípom riešenia sporov doteraz uplatňovaných podľa článkov XXII a XXIII GATT 1947“, čo celkom korešponduje s článkom XVI Marrákešskej dohody. Súlad princípov GATT má podstatný význam tak vo vzťahu procesu riešenia sporov, ako aj celkom pre WTO, pretože intelektuálny prínos do systému WTO je vzácny.

V súlade s DPP bol vytvorený DSB, funkcie ktorého vykonáva Generálna rada WTO. DSB je najvyšším orgánom WTO na urovanie sporov. DSB má vykonávať funkcie v zmysle DPP. DSB zriaďuje poroty, prijíma správy od porôt a Odvolacieho orgánu, zabezpečuje dohľad nad vykonaním rozhodnutí a odporúčaní, schvaľuje pozastavenie koncesíí a iných záväzkov, a tiež vykonáva ďalšie funkcie v zmysle DPP. Článok 3 ods. 2 DPP obsahuje ustanovenie, v zmysle ktorého odporúčania a rozhodnutia DSB nemôžu rozšíriť, alebo zmenšiť práva a záväzky poskytnuté uvedenými dohodami.

DPP predvída nasledujúce etapy riešenia sporov:

- 1) uskutočnenie konzultácie,
- 2) riešenie sporov pred porotou,
- 3) Odvolacím orgánom a
- 4) v rámci rozhodcovského konania.

Proces riešenia sporov v rámci WTO predstavuje komplex diplomatických, rozhodcovských a súdnych elementov potrebných na riešenie sporu. Je významné, že v rámci DPP nie je definovaný ani pojem „žalujúca strana“, ani pojem „žalovaná strana“, čo zdôrazňuje skutočnosť, že DSB nie je medzinárodnou súdnou inštitúciou. Je dôležité, že ani poroty, ani Odvolací orgán neprijímajú rozhodnutia sami, ale riešia spory a prijímajú odporúčania, ktoré následne nadobúdajú štatus rozhodnutí až po udelení súhlasu zo strany DSB.

DSB má obligatórnu právomoc v prípade všetkých sporov vyplývajúcich z Dohôd WTO vymenovaných v Prílohe 1 k DPP. Tento prístup je novinkou, ktorá vyšla z Uruguajského kola rokovaní a vďaka ktorej sa sporové konanie malo stať dôslednejším aj predvídateľnejším. Pre dosiahnutie právnej kontinuity Všeobecná dohoda o obchode so službami (GATS) aj Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (TRIPS) obsahujú odkazy na GATT v prípadoch „zrušenia, alebo zmenšenia výhod“ podľa článku XXIII GATT.

Všeobecnou zásadou činnosti DSB je to, že pravidlá a procesy upravené v rámci DPP, sa používajú v prípade väčšiny sporov, ktoré vyplývajú zo zmluvného systému WTO, s výnimkou dohôd s obmedzeným počtom členov (ide najmä o Dohodu o obchodovaní s civilnou leteckou technikou a Dohodu o vládnom obstarávaní). Napriek tomu sa na rôzne druhy sporov vzťahujú odlišné právne režimy. Napríklad Príloha 2 k DPP obsahuje zoznam dohôd, pri ktorých sa aplikujú špeciálne, alebo dodatkové pravidlá a postupy pri riešení sporov. Najmä osobitné pravidlá sa používajú pri riešení sporov, ktoré vyplývajú z ASPM, ATC, ATBT,

Antidumpingovej dohody, Dohody o uplatňovaní článku VII GATT 1994, Dohody o interpretácii a aplikácii článkov VI, XVI a XXIII GATT 1994, a taktiež z niektorých príloh Dohody GATS.

V DPP je ďalej zakotvená aj koncepcia diferenčného a preferenčného režimu riešenia sporov, v ktorom jednou zo strán je najmenej rozvinutá členská krajina. Je to vyvolané najmä tým, že počas Uruguajského kola rokovaní rozvinuté štáty požadovali podporu najmenej rozvinutých členských krajín pri prijatí spoločného balíku dohôd. Vzhľadom na to treba poznamenať, že podľa predstáv členských štátov WTO mala byť organizáciou, ktorá by zohľadňovala záujmy a potreby aj najmenej rozvinutých členských krajín. Podľa článku 3 ods. 12 DPP v prípadoch, ak je sťažnosť založená na niektorej z uvedených dohôd vznesená rozvojovou členskou krajinou proti rozvinutej členskej krajine, žalujúca strana bude mať právo dovolávať sa, namiesto voľby k ustanoveniam obsiahnutých v odsekoch 4, 5, 6 a 12 tohto dohovoru, na zodpovedajúce ustanovenia Rozhodnutia z 5. apríla 1966 (BISD 14S/18); okrem tých prípadov, keď porota zváži, že časový rámec stanovený v odseku 7 Rozhodnutia je nedostatočný na predloženie jej správy a so súhlasom žalujúcej strany môže byť táto lehota predĺžená. V prípade, že sú rozdiely medzi pravidlami a postupmi odsekov 4, 5, 6 a 12 a zodpovedajúcimi pravidlami a postupmi Rozhodnutia, budú rozhodovať posledné uvedené.

Pokiaľ bola sťažnosť podaná proti najmenej rozvinutej krajine, lehota na začatie konzultácií pred preskúmaním otázky pred porotou môže byť predĺžená. Ďalej DPP upravuje prípady, keď stranou sporu je najmenej rozvinutá členská krajina, potom jeden z členov poroty musí byť reprezentantom tejto krajiny. Vo všetkých štádiách riešenia sporu, v ktorom jednou zo strán sporu je najmenej rozvinutá členská krajina, musí byť situácia tejto strany mimoriadne zohľadnená. Rozvinuté krajiny by sa mali zdržiavať iniciovania procesov proti najmenej rozvinutým členským krajinám, ďalej sa majú zdržať pozastavenia koncesií a iných záväzkov, poskytnutých podľa dohôd WTO voči týmto krajinám.

Vzhľadom na to, že okrem univerzálneho postupu pri riešení sporov, predvídaného v DPP, existujú aj špecifické a dodatkové pravidla a postupy, môže v praxi dochádzať ku kolízii právnych noriem. Vznik kolízie je veľmi aktuálny, pretože na sťažnosti, ktoré sa podávajú v rámci DSB sa často vzťahujú ustanovenia viacerých dohôd. Na rozdiel od pravidiel a postupov podľa DPP a špecifických alebo dodatkových pravidiel a postupov stanovených v Dodatku 2 k DPP, sa použijú sa špecifické, alebo dodatkové pravidlá a postupy stanovené v Dodatku 2 k DPP. Otázka kolízie je upravená nasledovne: v sporoch zahŕňajúcich pravidlá a postupy podľa viac ako jednej z uvedených

dohôd, v prípade rozporu medzi špecifickými, alebo dodatkovými pravidlami a postupmi podľa dohôd, ktoré sa preskúmajú a sporné strany sa nemôžu dohodnúť na pravidlách a postupoch počas 20 dní od vytvorenia poroty, predseda DSB ustanoveného podľa článku 2 ods. 1 DPP určí po konzultácii so spornými stranami v lehote 10 dní od podania žiadosti ktoréhokoľvek člena pravidlá a postupy, ktoré sa použijú. Predseda sa bude riadiť zásadou, podľa ktorej by sa mali špecifické, alebo dodatkové pravidlá a postupy používať tam, kde je to možné, a pravidlá a postupy stanovené v tomto dohovore by sa mali používať do takej miery, aká je nevyhnutná na predchádzanie rozporom³⁴.

Okrem toho niektoré dohody WTO predvídajú nielen dodatkové postupy na urovanie sporov, ale aj vytvorenie „poradnej technickej expertnej poroty“ v zmysle článku XI ods. 2 ASPM. Existujú aj dohody, ktoré obsahujú špecifické postupy a štandardy určené na preskúmanie, ktoré sa podstatne líšia od všeobecného postupu riešenia sporov používaného v rámci WTO. Týka sa to hlavne Antidumpingovej dohody, ktorá obsahuje dve významné podmienky súvisiace s prácou porôt.

Ak porota pri hodnotení dôkazov ustanovuje, že fakty boli zistené správne a ich zhodnotenie bolo nestranné a objektívne, a to aj v prípade, keď porota mohla dospieť k inému záveru, predmetný záver nezavrhne. Ďalej, ak pri vysvetlení ustanovení porota uvádza, že ustanovenie Dohody umožňuje viac ako jeden výklad, v zmysle všeobecných pravidiel výkladu podľa medzinárodného práva verejného, tak rozhoduje aj o tom, že opatrenie prijaté kompetentnými orgánmi je v súlade s dohodou. Tieto ustanovenia nie sú taktiež celkom v súlade s článkom 11 ods. 2 DPP, ktorý fakticky poskytuje orgánom vyšetrojúcim antidumpingové správanie aj ďalšie dodatkové právomoci. Táto problematická otázka bola predmetom rozhodovania v záverečnej etape Uruguajského kola, ale jej vyriešenie bolo odložené na neurčito.

2.3 Článok XXIII GATT a koncepcia zrušenia alebo zmenšenia výhod

Článok XXIII GATT uvádza dôvody, na základe ktorých strana môže podať návrh. Proces riešenia sporov môže byť iniciovaný v prípadoch, keď štát podajúci návrh preukáže, že výhoda, ktorá mu vyplývala z určitej dohody, bola zrušená, alebo zmenšená, alebo dosiahnutie cieľa podľa predmetnej dohody bolo sťažené v dôsledku:

³⁴ Článok 1.2 Dohovoru o pravidlách a postupoch pri riešení sporov

- a) nedodržania záväzkov zo strany inej strany Dohody v zmysle podmienok tejto dohody;
- b) aplikácie opatrenia inou stranou bez ohľadu na to, či je v rozpore s podmienkami predmetnej dohody lebo nie; alebo
- c) vzniku akejkolvek inej situácie.

Základom koncepcie zrušenia a zmenšenia výhod je myšlienka udržania rovnováhy medzi právami a záväzkami členov WTO. Táto koncepcia je vo svojej podstate unikátna a vyjadruje hlavný cieľ procesu riešenia sporov v rámci WTO - zabezpečenie udržania rovnováhy koncesíí.

2.3.1 Spory vznikajúce na základe porušenia, resp. nedodržania záväzkov

Prevažná väčšina sporov preskúmaných počas existencie GATT/WTO patrí porote A. V roku 1986 ES, Kanada a Mexiko podali sťažnosť proti konaniu USA, vzhľadom na to, že USA porušili platný článok III GATT tým, že zaviedli diferenčné sadzby ciel na benzín domácej a zahraničnej výroby³⁵. USA uviedli, že zvýšenie ciel bolo nejednoznačné a výsledok, ktorý vznikol v dôsledku tohto zvýšenia v obchode, bol minimálny, alebo nulový. Podľa názoru USA, nezávisle od toho, či zavedenie diferenčných sadzieb ciel protirečilo prvej vete článku III ods. 2 GATT, tento bezvýznamný rozdiel nemohol vyvolať zrušenie, alebo zmenšenie výhod, ktoré vyplývali z GATT v prospech ES, Kanady a Mexika. Porota ako odpoveď poznamenala, že v rámci procesu riešenia sporov GATT strany Dohody viackrát odkazovali na to, že opatrenia, ktoré sú v rozpore s GATT, nemajú zlý vplyv na obchod, a tak nemajú za následok zrušenie, alebo zmenšenie výhod. Keďže počas existencie GATT nebol precedens, v dôsledku ktorého by strana Dohody mohla úspešne vyvrátiť prezumpciu o tom, že opatrenia porušujúce záväzky vyvolávajú zrušenie, alebo zmenšenie výhod, porota poznamenala, že strany Dohody neurčili to, či prezumpcia vo veci vyvrátiteľnosti nezákonných opatrení vyvoláva zrušenie, alebo zmenšenie výhod; v praxi je však táto prezumpcia nevyvrátiteľnou, pokiaľ chýbajú dôkazy preukazujúce opak. Porota ďalej prišla k záveru, že prejav toho, či opatrenie odporujúce ustanoveniu článku III ods. 2 GATT, neovplyvňuje, alebo ovplyvňuje v nepatrnnej miere obchod, nie je postačujúcim dôkazom na to, že výhody vyplývajúce z tohto článku, nebudú zrušené, alebo zmenšené v prípade, že ich vyvrátenie bolo možné³⁶. Toto rozhodnutie má mimoriadny význam pre vysvetlenie koncepcie zrušenia, alebo zmenšenia výhody.

³⁵ United States - Taxed on Petroleum and Certain Imported Substances, 34th BISD 136 (1988), www.wto.org.

³⁶ GATT BISD. 34th Supp. P. 136 at 155 in „The WTO dispute settlement system, 1995-2003“ by Ortino F., Petersmann E.-U.

Toto rozhodnutie fakticky je zahrnuté do článku 3 ods. 8 DPP: „V prípadoch, kde došlo k porušeniu záväzkov podľa uvedenej dohody, sa predbežne predpokladá, že toto opatrenie spôsobuje zrušenie, alebo zmenšenie výhod. To znamená, že sa obyčajne predpokladá, že porušenie pravidiel má nepriaznivý účinok na iných členov strany uvedenej dohody, a v takýchto prípadoch bude záležať na členovi, proti ktorému bola sťažnosť vznesená, aby ju vyvrátil“.

Pri preskúmaní sporov v rámci WTO stupeň porušenia nie je analyzovaný, nevyratúva sa škoda, ktorá je spôsobená v dôsledku použitia opatrenia, ktoré nie je v súlade s ustanoveniami dohody WTO. Otázka škody je skúmaná len vtedy, keď v prípade nedodržania rozhodnutí DSB štát, v záujme ktorého bolo rozhodnuté, plánuje pozastaviť koncesie a ďalšie záväzky. To všetko nasvedčuje tomu, že základným cieľom procesu urovnania sporov nie je náhrada škody, alebo potrestanie štátu – vinníka, ale použitie opatrenia, porušujúceho pravidla WTO, v zmysle dohôd systému WTO.

Cieľom procesu riešenia sporov v rámci WTO je udržiavanie rovnováhy práv a povinností. A preto aj najmenšie porušenie záväzkov v rámci WTO vyvolá zrušenie, alebo zmenšenie výhod členov. Táto koncepcia je zahrnutá do článku 3 ods. 2 DPP: „Systém riešenia sporov v rámci WTO je základným článkom v zabezpečovaní ochrany a transparentnosti mnohostranného obchodného systému. Členovia uznávajú, že slúži na zabezpečenie ochrany práv a záväzkov členov podľa uvedených dohôd a na vyjasnenie existujúcich ustanovení týchto dohôd v súlade s obyčajovými pravidlami výkladu medzinárodného práva verejného. (...)“.

2.3.2 Spory nesúvisiace s porušením záväzkov

Spory vznikajúce na základe porušenia záväzkov³⁷ sú dosť jednoznačné vzhľadom na to, že pre rozhodnutie o zrušení, alebo zmenšení výhod stačí preukázať skutočnosť porušenia súvisiacich záväzkov. Koncepcia sporov nesúvisiacich s porušením nie je natoľko jednoznačná³⁸.

Prax ukazuje, že rovnováha odsúhlasených koncesií počas mnohostranného rokovania môže byť narušená nielen v prípade, keď štáty aplikujú opatrenia, ktoré porušujú povinnosti, ktoré im vyplývajú z dohôd, ale aj v prípadoch, keď štáty aplikujú opatrenia neporušujúce tieto záväzky. Ide najmä o situácie, keď opatrenia, ktoré samy o sebe neporušujú podmienky platnosti dohôd WTO, predsa len vyvolávajú zrušenie, alebo zmenšenie výhod. Podobné opatrenia

³⁷ Článok XXIII ods. 1 (a) GATT

³⁸ článok XXIII ods. 1 (b) GATT

vyrovnávajú efekt poskytnutých koncesií, na ktoré sa dalo spoliehať počas rokovaní, vzhľadom na to, že colné koncesie vytvárajú oprávnené očakávania všeobecných podmienok konkurencie.

Článok XXVI DPP obsahuje ustanovenia, upravujúce sporné konanie vo veci článku XXIII ods. 1 (b). Napríklad štát, ktorý poukazuje na zrušenie, alebo zmenšenie výhod, ktoré sú následkom aplikácie opatrení zo strany iného štátu bez ohľadu na to, či je v rozpore s podmienkami dohôd WTO, je povinný predložiť podrobné/detailné dôkazy preukazujúce ich konanie (bod „a“). Toto ustanovenie má dôležitý procesný význam, pretože na rozdiel od sporov, súvisiacich s porušeniami, dôkazné bremeno fakticky leží na štáte, ktorý poukazuje na zrušenie, alebo zmenšenie vlastných výhod. Pri podaní sťažnosti, súvisiacich s porušením, postačí preukázať samotný fakt porušenia podmienok určitej dohody, čo sa *prima facie* považuje za zrušenie, alebo zmenšenie výhod. Pri sťažnostiach nezaložených na fakte porušenia záväzkov, musí strana, ktorá podala predmetný návrh, preukázať, že počas uskutočnenia obchodných rokovaní mala legitímne očakávania v tom, že štát, s ktorým sa viedli rokovania, neurobí žiadne opatrenia, ktoré by mali za následok anulovanie alebo ohraničenie záväzkov. Aj keď koncepcia rozumného očakávania nie je evidentná z článku XXIII GATT, táto koncepcia bola všeobecne uznaná a viacnásobne sa používala pri riešení sporov.

Článok XXVI DPP obsahuje ustanovenie o tom, že ak opatrenie zruší, alebo zmenší výhodu, alebo zhoršuje možnosť dosiahnutia cieľa určitej dohody, neporušujúc ju, potom povinnosť odstránenia predmetného opatrenia nevzniká, a porota, alebo Odvolací orgán majú odporučiť štátu, ktorého sa predmetné opatrenie priamo dotýka, urovnať predmetnú otázku na vzájomne prijateľnom základe (bod „b“). Existuje aj ďalšia osobitosť, ktorá súvisí s riešením tohto druhu sporov: ak sa rozhodcovské konanie vykonáva v súlade s ustanovením článku 21 DPP a na základe žiadosti strán rozhoduje o otázke určenia úrovne výhod, ktoré sú zrušené, alebo zmenšené, rozhodca môže navrhnúť aj spôsob dosiahnutia vzájomne prijateľného urovnania (bod „c“). V tomto prípade návrhy rozhodcu nie sú záväzné pre strany sporu.

Prvá vec, ktorá bola urovnaná na základe článku XXIII ods. 1 (b), bol spor medzi Austráliou a Čile v roku 1952³⁹.

³⁹ Australian Subsidy on Ammonium Sulphate. II BISD 188 (1952), www.wto.org.

Počas 2. svetovej vojny Austrália poskytovala subvencie distribútorom hnojív za účelom vybudovania systému kontroly cien, v zmysle ktorého sa tovar predával austrálskym farmárom. Subvencie sa poskytovali na nákup hnojiva tak z Austrálie, ako aj z Čile. V roku 1947 Austrália zrušila importné clo na hnojivá. V roku 1949 Austrália zastavila dotovanie distribútorov, ktorí sa venovali šíreniu hnojív vyrobených v Čile, napriek tomu pokračovala v dotovaní distribútorov hnojív austrálskej výroby. Hoci sa clo na import hnojív z Čile nevyberalo, v dôsledku zastavenia dotovania dostali austrálski výrobcovia 20% cenové zvýhodnenie oproti čílskym výrobcom.

Čile sa obrátilo so sťažnosťou na GATT, poukazujúc na skutočnosť, že podobná zmena podmienok konkurencie má za následok zrušenie, alebo zmenšenie výhod, ktoré boli poskytnuté Čile v roku 1947 v podobe nulovej sadzby importného cla. Pracovná porota GATT súhlasila s týmto záverom, ale poznamenala: „Po zohľadnení všetkých okolností a ustanovení Všeobecnej dohody k dátumu uskutočnenia rokovania o znížení ciel na hnojivá, vláda Čile nemohla očakávať, že vláda Austrálie schváli opatrenia, ktoré by mali za následok porušenie podmienok konkurencie medzi hnojivami austrálskej a čílskej výroby.“ Pracovná porota odporučila Austrálii prijať opatrenia na odstránenie konkurenčnej nerovnosti, ktorá bola dôsledkom zastavení dotovania jedného druhu tovaru, pokiaľ platilo dotovanie nákupu iného.

Ďalším zaujímavým prípadom, predmetom ktorého tiež bolo opatrenie neporušujúce ustanovenia GATT, je spor medzi USA a ES ohľadne importných ciel na semená olivových kultúr⁴⁰. USA sa obrátili so sťažnosťou na konanie ES, ktoré tvrdili, že po tom, ako zo strany ES bola poskytnutá tarifná koncesia v podobe nulovej sadzby na dovoz semien olivovej kultúry, ES zaviedli program poľnohospodárskej podpory. Po prijatí predmetného programu bolo pre európskych výrobcov prijateľnejšie vyrábať semená olivových kultúr, pretože program predvídal poskytnutie dotácií. V dôsledku výhody, na ktorú sa spoliehali USA vďaka zavedeniu nulového importného cla, boli výrazne znížené. Ako odpoveď ES uviedlo, že očakávanie neposkytnutia dotácií nemôže byť ospravedlnené ani po poskytnutí tarifnej koncesie, pretože články III ods. 8 (b) a XVI ods. 1 GATT priznávajú právo na poskytnutie dotácií.

⁴⁰ EES - Payments and Subsidies Paid to Processors and Producers of Oilseeds and related Animal-Feed Proteins. 37th Supp. BISD 86, adopted on January 25, 1990, www.wto.org.

Porota nesúhlasila s podobným vyjadrením a poznamenala, že predmetom sporu sú subvencie, ktoré úplne ochraňujú výrobcov pred vplyvom, ktoré môžu spôsobovať importované tovary, a tak neumožňuje tarifnej koncesii akýmkoľvek spôsobom ovplyvňovať podmienky konkurencie medzi domácimi a zahraničnými tovarmi. Podľa názoru poroty hlavným významom tarifnej koncesie je to, že garantuje zlepšený prístup na trh prostredníctvom zabezpečenia prijateľnejších podmienok cenovej konkurencie. Strany Dohody rokujú hlavne za účelom dosiahnutia podobných výhod. Preto majú byť presvedčené o tom, že počas rokovaní o tarifných koncesiách môžu byť založené na očakávaní, že cenový efekt, ktorý bude nasledovať po poskytnutí tarifnej koncesie, nebude zrušený.

2.3.3 Spory spôsobené makroekonomickými činiteľmi

Článok XXVI DPP obsahuje ustanovenia, ktoré upravujú spory uvedené v článku XXIII ods. 1 (c) GATT. Podľa niektorých názorov do tejto kategórie patria spory, ktoré súvisia so situáciami makroekonomického charakteru, také ako ekonomická kríza, hromadná nezamestnanosť, atď. Napriek tomu tieto druhy sporov nikdy neboli riešené prostredníctvom GATT/WTO. Vo vzťahu sporov kategórie „c“ pravidlá a postupy, ktoré sú upravené v rámci DPP, sa neaplikujú po tom, ako je správa poroty rozšírená medzi členmi WTO. Na Správu a otázky súvisiace s vykonaním kontroly nad splnením odporúčaní DSB sa používa Rozhodnutie o zdokonaľovaní pravidiel a postupov GATT po riešení sporov z 19. apríla 1989⁴¹.

2.4 Mechanizmus riešenia sporov v rámci WTO

Ako už bolo uvedené, mechanizmus riešenia sporov existujúci pred vznikom WTO mal viaceré slabiny. Vďaka DPP sa systém riešenia sporov stal podstatne efektívnejším. V praxi sa však objavili rôzne problémy, napríklad neplnenie rozhodnutí zo stany členov. V DPP chýbajú najmä ustanovenia o sankciách. Zdá sa, že ustanovenia o vyrovnávacích opatreniach a o pozastavení koncesii nie sú dostačujúce.

⁴¹ BISD 36S/61-67, www.wto.org.

Nedlho po vzniku WTO a DSB vznikli prvé iniciatívy na zmeny mechanizmov riešenia sporov. Cieľom týchto iniciatív je najmä ich ďalšie zefektívnenie. Bývalý generálny riaditeľ Sekretariátu GATT Peter Sutherland predložil v roku 2005 Európskemu parlamentu správu o budúcnosti WTO⁴². V správe sa zdôrazňuje najmä absencia donucovacích prostriedkov, ktoré by DSB použil pri nedodržaní lehôt na vykonávanie rozhodnutí. Správa navrhuje priznať DSB charakter súdu tým, že sa zavedú sankcie. Väčšina návrhov priznáva potrebu... Nevýhoda návrhu je, že takéto posilnenie DSB by bolo hrozbou pre členov, ktorí sú najmenej rozvinutými krajinami a pre členov, pre ktorých by finančné sankcie boli neúnosné. Rokovania o zmenách prebiehajú, zatiaľ sa však nepodarilo dosiahnuť žiadny výsledok. V súvislosti s tým Európsky parlament vo svojom uznesení „pripomína, že Dohovor o urovnaní sporov je už od roku 1997 predmetom rokovaní, ktoré by mali vyjasniť niektoré z jeho pravidiel a zlepšiť jeho uplatňovanie; ľutuje, že tieto rokovania doteraz ešte nepriniesli žiadne výsledky; podporuje návrh EÚ na posilnenie autonómie orgánov pre urovnávanie sporov; je priaznivo naklonený tomu, aby sa v rámci postupu urovnávania sporov, vzhľadom na jeho súdny charakter, dôležité stretnutia so zúčastnenými stranami, osobitnými skupinami a odvolacím orgánom odteraz konali verejne, ako je to zvykom pri súdnych konaniach, a aby boli dokumenty, najmä oznámenia zúčastnených strán alebo odborníkov, prístupné verejnosti, s výnimkou zriedkavých a riadne odôvodnených prípadov; domnieva sa, že mechanizmus WTO na urovnávanie sporov až doteraz celkove riadne plnil svoju úlohu, ale že sú potrebné určité úpravy, najmä pokiaľ ide o vykonávanie odporúčaní, alebo rozhodnutí orgánu pre urovnávanie sporov; súhlasí s priradením súdneho charakteru systému na urovnávanie sporov, ktoré posilnilo dôveryhodnosť záväzkov WTO a postavilo členov WTO na rovnakú úroveň; zdôrazňuje, že treba zabezpečiť, aby orgán na urovnávanie sporov vykladal pravidlá WTO tak, aby riadne zohľadňoval platné medzinárodné právne predpisy týkajúce sa životného prostredia a sociálnej oblasti, a ak je to potrebné, vyzýva Komisiu a členov WTO ako celok, aby v tomto zmysle zmenili pravidlá WTO; zvažuje možnosť zaviesť sankcie voči krajinám, ktoré odmietajú zosúladiť svoje právne predpisy, alebo opatrenia so svojimi záväzkami a uplatňovať ich v prospech krajín, ktoré takéto právne predpisy, alebo opatrenia poškodzujú, najmä ak ide o malé ekonomiky, ktoré nemajú riadnu možnosť použiť odvetné opatrenia...”⁴³

⁴² Blížšie k Sutherlandovej správe na http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0104&language=SK#_part1_def8

⁴³ Reforma Svetovej obchodnej organizácie, Ú. v. EÚ, C 259E, 24.8.2008, s. 82.

„Zlepšenie vo vzťahu k dĺžke konaní a návrhy na povolenie konzultácií s Odvolacím orgánom s cieľom získania právnej rady pred predložením prípadu WTO. EÚ zdôrazňuje skutočnosť, že tarify klesli na historické minimum, a preto považuje zachovanie mnohostranných pravidiel prostredníctvom mechanizmu na urovanie sporov za pravdepodobne hlavnú úlohu WTO v budúcnosti, na základe ktorej sa bude hodnotiť efektívnosť a legitimita WTO; považuje však úlohu WTO skôr za prostriedok spravodlivej rovnováhy medzi rôznymi záujmami a hodnotami, než za rozhodovanie v prípade porušenia pravidiel. Ďalej zdôrazňuje potrebu zabezpečiť, aby DSB vykladal pravidlá WTO tak, aby riadne zohľadňoval platné medzinárodné právne predpisy týkajúce sa životného prostredia a sociálnej oblasti, a ak je to potrebné, vyzýva Komisiu a členstvo WTO ako celok, aby v tomto zmysle zmenili pravidlá WTO.“⁴⁴

2.5 Procesná spôsobilosť

2.5.1 Právo na urovanie sporov prostredníctvom DSB

Právo na prístup do DSB majú len členovia WTO: v DSB člen vystupuje proti inému členovi. Hoci záväzky, ktoré na seba prevzali členovia, sa v prvom rade týkajú záujmov spoločností, ani právnické, ani fyzické osoby nemajú prístup do WTO. A samotná organizácia nemôže zažalovať vlastných členov, a ani členovia WTO nemôžu zažalovať organizáciu. V tomto sa prejavuje unikátnosť/jedinečnosť mechanizmu riešenia sporov v rámci WTO. To taktiež nasvedčuje tomu, že WTO je medzinárodnou organizáciou, ktorá bezprostredne riadi vlastných členov (tzv. member-driven organization). WTO nemôže mať záujmy, ktoré by boli v rozpore so záujmami jej členov. Je taktiež dôležité poznamenať, že ani členovia WTO, ani organizácia nemajú vzájomné povinnosti. Existujú len vzájomné záväzky medzi členmi WTO.

⁴⁴ stanovisko výboru pre rozvoj k reforme WTO (2007/2184(INI)) z 10. 3. 2008
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0104&language=SK&mode=XML>

Otázka procesnej spôsobilosti bola preskúmaná pri riešení veci „ES – banány“. V rámci tohto procesu ES uviedlo, že pretože USA nepatrí medzi exportérov banánov, nemá zákonné právo na podanie žaloby do DSB ohľadne režimu importu banánov stanoveného ES. Porota v odpovedi poznamenala, že v DPP neexistuje priame pravidlo, v zmysle ktorého člen, ktorý podáva žalobu do DSB, musí mať zákonné záujmy na podanie žaloby. Taktiež bolo poznamenané: keďže USA je výrobcom banánov, tak režim importu banánov ustanovený ES mal nepriamy vplyv na trh USA. Podľa názoru poroty, na podanie žaloby postačí potenciálny obchodný záujem, alebo záujem v oblasti stanovenia rozsahu práv a povinností podľa hociktorej dohody platnej v rámci systému WTO.

Počas konania pred Odvolacím orgánom, rozhodca poukázal na skutočnosť, že právo precedensu medzinárodného súdu nasvedčuje tomu, že medzinárodné právo neobsahuje normy, ktoré by spájali právo⁴⁵ na podanie návrhu na súdny orgán s existenciou zákonných záujmov. Odvolací orgán poznamenal, že ak člen predpokladá, že výhody, ktoré priamo, či nepriamo vyplývajú z Dohody, budú zrušené, alebo zmenšené, potom má člen právo požiadať o uskutočnenie konzultácie, alebo použiť iné postupy na urovnanie sporov podľa DPP. Rozhodca taktiež poukázal na článok 3 ods. 7 DPP, ktorý ustanovuje, že pred podaním sťažnosti člen preskúma, či opatrenia podľa DPP budú účelné. Na základe uvedenej skutočnosti Odvolací orgán urobil záver, že členovia WTO samostatne rozhodujú o tom, či sa majú obracať do DSB, a či toto podanie bude mať pre nich prijateľný výsledok. Preto sa na právo na podanie do DSB pozerá ako neodcudziteľné právo členov WTO.

Vzhľadom na to je základným cieľom WTO udržanie rovnováhy práv a povinností medzi členmi, pričom každý člen WTO má právo sa obrátiť na DSB so sťažnosťou v prípade, ak dochádza k narušeniu tejto rovnováhy.

2.5.2 Tretie osoby ako účastníci procesu riešenia sporov

Tretie osoby môžu mať rôzne záujmy ohľadne sporov preskúmaných v rámci DSB. Môžeme rozdeliť tieto spory do troch skupín. Po prvé: obmedzenie, ktoré bolo zavedené jedným z členov a je napadnuté v rámci DSB inými členmi, môže v praxi vyvolať zrušenie, alebo zmenšenie výhod tretieho členského štátu.

⁴⁵ European Communities - Regime for Importation, Distribution and of Sale of Bananas. WT/DS27AB/R. Appellate Body Report adopted on September 25, 1997, www.wto.org.

Tam, kde ustanovenie poroty vzťahujúcej sa k tej istej záležitosti požaduje viac ako jeden člen, môže na preskúmanie týchto sťažností byť ustanovená len jedna porota, berúc pritom do úvahy práva všetkých príslušných členov.⁴⁶ V prípade, ak je na riešenie žalôb k tej istej veci ustanovená viac ako jedna porota, budú podľa možnosti vykonávať funkciu člena poroty tie isté osoby v každej zo samostatných porôt a časový rozvrh zasadnutí porôt v takýchto sporoch bude zosúladený.⁴⁷

Po druhé, ak ktorýkoľvek člen, ktorý má podstatný záujem v záležitosti prerokováanej pred porotou, a ktorý oznámi svoj záujem DSB, usúdi, že opatrenia, ktoré sú predmetom jednania poroty, rušia, alebo zmenšujú výhody vyplývajúce pre ňu z uvedenej dohody, môže tento člen využiť bežné postupy na urovnanie sporov podľa tejto dohody. Tento spor sa začne, ak je to možné, pred samostatnou porotou.⁴⁸

V dôsledku toho ktorýkoľvek člen, ktorý má podstatný záujem v záležitosti prerokováanej pred porotou, a ktorý oznámi svoj záujem DSB, bude mať príležitosť vypovedať pred porotou a predkladať jej písomné stanoviská.⁴⁹ Základným rozdielom poslednej kategórie od prvých dvoch je v tom, že výhody tretej osoby nebudú ani zrušené ani zmenšené. To je dôležité vzhľadom na to, že právo na pozastavenie koncesíí má len strana, ktorá podala žalobu. Tretie štáty nemajú toto právo.

2.5.3 Informácie *amicus curie*

Článok 13 v ods.1 a ods.2 DPP upravuje právo poroty požadovať informácie a technické rady od ktorejkoľvek fyzickej osoby, alebo organizácie, ktorú považuje za dostatočnú a požadovať informácie z akéhokoľvek dostatočného zdroja a konzultovať s expertmi za účelom zabezpečenia ich názoru na niektorý aspekt predmetnej záležitosti. DPP neposkytuje podobné právo Odvolaciemu orgánu. Koncom 90. rokov minulého storočia USA navrhli zaradiť do DPP ustanovenie o tom, že osoby, ktoré sa nezúčastňujú procesu (*amicus curie* - priatelia súdu), majú právo predkladať porote a Odvolaciemu orgánu podklady, ktoré sú významné pre preskúmanú vec; tento návrh však nenašiel podporu. Keď bol návrh USA prerokovávaný, Odvolací orgán počas preskúmania sporu „USA – krevety“ uznal právo poroty prijímať informácie od osôb, ktoré

⁴⁶ Článok 9 ods. 1 DPP.

⁴⁷ Článok 9 ods. 3 DPP.

⁴⁸ Článok 10 ods. 4 DPP.

⁴⁹ Článok 10 ods. 2 DPP.

nie sú účastníkmi sporu, a ktoré predmetné informácie poskytovali na základe vlastnej iniciatívy.⁵⁰ Toto rozhodnutie bolo silno kritizované zo strany Generálnej Rady WTO.

Aj napriek tomuto prístupu zo strany Generálnej Rady sa privolanie súkromných osôb do procesu riešenia sporov WTO postupne stávalo zákonitosťou. Hoci mechanizmus riešenia sporov WTO je medzištátny, členovia WTO vo väčšine prípadov v rámci DSB ochraňujú záujmy domácich výrobcov tovarov, dodávateľov služieb a ďalších ekonomických poskytovateľov. Riešenia, ktoré boli prijaté v rámci DSB, sa dotýkajú hlavne záujmov odvetví. Napríklad, pri preskúmaní sporu „USA – vyrovnávacie clá na výrobky z olova a bizmutu z Veľkej Británie“⁵¹ Americký inštitút liatiny a ocele a Organizácia výrobcov špeciálnych ocelí Severnej Ameriky ako predstavitelia *amicus curie* poskytli Odvolaciemu orgánu informáciu, ktorý ju prijal.⁵² Hoci počas tohto procesu Odvolací orgán preukázal, že predmetná informácia nebola nevyhnutnou, pre budúcnosť určite budú precedensy, keď bude informácia poskytnutá zo strany súkromných osôb zohľadnená, a tým ovplyvní aj samotné prijaté rozhodnutie.

2.6 Výklad dohôd

V zmysle článku 3 ods. 2 DPP členovia WTO uznávajú, že WTO slúži na zabezpečenie ochrany práv a záväzkov členov podľa uvedených dohôd a na vyjasnenie existujúcich ustanovení týchto dohôd v súlade so všeobecnými pravidlami výkladu medzinárodného verejného práva. To znamená, že právo na výklad dohôd platných v rámci systému WTO majú výlučne členovia organizácie. Zároveň nie je možné preskúmanie sporov bez výkladu noriem preskúmaných dohôd. Preto je jednou zo základných funkcií DSB výklad dohôd WTO v rámci postupu preskúmania sporov, lebo rozpory vo veci výkladu sú ich častými dôvodmi, nakoľko ani porota, ani Odvolací orgán nemôže tvoriť právo, a rozhodnutia DSB nemôžu ovplyvňovať rozsah záväzkov členov WTO.

⁵⁰ United States - Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products. WT/DS58/AB/R. Paras. 99-110, adopted on November 6, 1998, www.wto.org.

⁵¹ European Union - Measures Affecting Asbestos and Asbestos-Containing Products. WT/DS135/AB/R. Adopted by Dispute Settlement Body on April 5, 2001, www.wto.org.

⁵² United States - Imposition of Countervailing Duties on Certain Hot-Rolled Lead and Bismuth Carbon Steel Products originating in the United Kingdom. WT/DS138/AB/R. Adopted on May 10, 2000, www.wto.org.

Pravidlá výkladu medzinárodného verejného práva sú kodifikované v článkoch 31-33 Viedenského dohovoru. Poroty GATT sa vzhľadom na viaceré dôvody málokedy odvolávali na túto dohodu. Jedinou výnimkou je spor „USA – tuniak“⁵³.

Systém práva WTO je komplexom vzájomne prepojených právnych noriem. Preto je potrebné pri výklade noriem niektorej z dohôd zohľadňovať to, ako dochádza k spolupôsobeniu dotknutého článku a iných noriem. Výklad článku vyňatého z kontextu práva WTO vo väčšine prípadov privádza k chybným výsledkom. Navyše, pri výklade je potrebné zohľadňovať predchádzajúce precedentné rozhodnutia GATT/WTO, súvisiace s aplikáciou predmetného ustanovenia. Aj keď skôr prijaté rozhodnutia z právneho hľadiska nie sú precedensmi, majú veľký význam. Vzhľadom na to sa môžeme v správach porôt a Odvolacieho orgánu stretnúť s viacerými odkazmi na predchádzajúcu prax riešenia sporov GATT/WTO.

Pri výklade dohôd WTO sa taktiež používa pomocný princíp výkladu *in dubio mutis*, ktorý bol obsiahnutý v jednom z rozhodnutí Stáleho súdu medzinárodnej spravodlivosti⁵⁴ následným spôsobom: „Ak formulácia ustanovení dohody nie je zrejmalá, potom pri voľbe medzi niekoľkými možnými výkladmi aplikovateľným je ten, ktorý ukladá menšie povinnosti na stranu“⁵⁵. Tento princíp bol použitý najmä Odvolacím orgánom pri preskúmaní sporu „EÚ – hormóny“⁵⁶. Porota sa uzniesla, že opatrenia prijaté ES musia byť „založené“ na medzinárodných štandardoch v zmysle článku 3 ods. 1 ASPM, lebo majú „zodpovedať“ medzinárodným štandardom, ako je to uvedené v článku 3 ods. 2 ASPM. Odvolací orgán tento výklad odmietol a odkázal na Oxfordský slovník⁵⁷. Odvolací orgán poukázal na to, že tieto pojmy majú rôzny význam a sú uvedené v rôznych článkoch. Odvolací orgán tiež poznamenal, že harmonizácia sanitárnych a fytosanitárnych opatrení členov WTO na základe medzinárodných štandardov je sformulovaná v rámci ASPM ako cieľ, ktorý musí byť realizovaný v budúcnosti, a nie ako záväzok, ktorý musí byť zrealizovaný okamžite. Podľa názoru Odvolacieho orgánu výklad poroty fakticky transformoval tieto štandardy, nariadenia a odporúčania do záväzných

⁵³ USA - Restriction on Imports of Tuna. GATT Doc. DS29/R, www.wto.org.

⁵⁴ Stály súd medzinárodnej spravodlivosti - v 1921-1940 rokoch - medzinárodný súdny orgán pri Lige Národov pre riešenie medzinárodných sporov.

⁵⁵ Permanent Court of International Justice, Advisory Opinion Article 3, Paragraph 2 of the Treaty of Lausanne (Frontier between Turkey and Iraq). November 21, 1925.

⁵⁶ EC - measures Concerning Meat and meat Products (Hormones). AB-1997-4, WT/DS26&48AB/R, www.wto.org.

⁵⁷ Brown L. (ed.). The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles (Clarendon Press), Vol.1.

noriem. Odvolací orgán poukázal na princíp *in dubio mitis* a urobil záver, že sa nemôže predpokladať, že suverénne štáty plánujú na seba uvaliť väčšie, a nie menšie bremená záväzkov⁵⁸.

Porota a Odvolací orgán používajú aj také spôsoby výkladu, ako napríklad, efektívny výklad (*ut res magis valeat quam repeat*), prieskum prípravných dokumentov (*travaux preparatoires*), zistenie zámerov strán počas obchodných rokovaní, a taktiež ďalšie metódy, ktoré sa používajú v medzinárodnom práve.

2.7 Princíp hospodárnosti konania

Pri preskúvaní sporov v rámci GATT poroty robili závery len v otázkach, na ktoré poukazovali strany. Pri zistení faktu porušenia ktoréhokoľvek ustanovenia GATT stranami Dohody sa poroty zdržali komentárov ohľadne možnosti porušení ďalších ustanovení Generálnej dohody. Táto prax nesie názov *princíp hospodárnosti konania*. Realizácia tohto princípu v rámci procesu riešenia sporov WTO má veľký význam, pretože kompetencia WTO je širšia ako sféra činnosti GATT. Členovia WTO pri podaní žiadosti o zriadení poroty v rámci odvolacieho konania sa často venujú otázkam súčasnej aplikácie niekoľkých dohôd WTO. Navyše, strany sporu WTO napadajú nielen závery poroty z hľadiska skutkovej podstaty veci, ale aj samostatné otázky výkladu. Preskúmanie všetkých týchto otázok, z ktorých mnohé neovplyvňujú podstatu veci, prekáža efektívnosti činnosti DSB. Poroty hlavne preto preskúmajú len tie argumenty strán, ktoré sú nevyhnutné pre riešenie sporu.

Na druhej strane, ak porota zneužíva princíp hospodárnosti konania, môže to vyvolať chybu z právneho hľadiska. Preto pri preskúmaní sporu „Austrália – import lososa“ Odvolací orgán poznamenal, že princíp hospodárnosti konania musí byť použitý za účelom riešenia sporu, a čiastočne preskúmanie skutkovej podstaty veci, poukazuje na chybné používanie tohto princípu. Odvolací orgán preukázal, že porota preskúmala otázku porušenia opatrení článku 5 ods. 1 ASPM zo strany Austrálie, neurobila však závery ohľadne súladu týchto opatrení s článkami 5 ods. 5 a článku 5 ods. 6 ASPM, čo neumožní DSB prijať rozhodnutie a odporúčanie smerujúce k urovnaniu predmetného sporu. Odvolací orgán poukázal na to, že sanitárne alebo fytosanitárne

⁵⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 165, (EC - measures Concerning Meat and meat Products (Hormones). AB-1997-4, WT/DS26&48AB/R), www.wto.org.

opatrenie, ktoré je v súlade s článkom 5 ods. 1 Dohody o SFO, môže porušiť ako článok 5 ods. 5 tak aj článok 5 ods. 6.⁵⁹

Princíp hospodárnosti konania sa taktiež aplikuje aj Odvolacím orgánom, ale zriedkavejšie.

2.8 Dôvernosc' konania

Preskúvanie sporov porotami a Odvolacím orgánom sa uskutočňuje na verejných zasadnutiach. V priebehu Uruguajského rokovacieho kola sa niektoré strany, napríklad USA, vyjadrili ohľadne potreby priehľadnosti pri postupe riešenia sporov. V tejto oblasti existujú dva názory. V zmysle prvého, dostupnosť samotného postupu do určitej miery zabezpečuje všeobecnú kontrolu nad tým, do akej miery predstavitelia štátov efektívne chránia záujmy vlastného štátu. Podľa druhého názoru, prístup verejnosti a tlače do procesu riešenia sporov vyvolá politizáciu procesu a spôsobí lobovanie záujmov strán, čo ohrozí prijatie objektívneho a podloženého rozhodnutia. Tento názor prevládal hlavne počas rokovaní vo veci k tejto otázke počas Uruguajského kola.

Proces preskúvania sporov porotou je dôverný. Procesu sa zúčastňujú iba predstavitelia strán, ktorí môžu byť prítomní na pojednávaníach a obmedzený počet pracovníkov sekretariátu. V prípadoch, keď tretie strany žiadajú o riešenie sporu porotou, ich predstavitelia nielenže sa môžu zúčastňovať na pojednávaníach, ale môžu podávať aj písomné vyjadrenia, ale môžu tak robiť len počas prvého zasadnutia poroty v zmysle článku 10 ods. 3 DPP. Analogické pravidlá sa používajú aj pri preskúvaní sporov Odvolacím orgánom.

Strany sporu a tretie strany majú právo na zverejnenie svojho vlastného stanoviska vo veci. Členovia budú považovať informácie predložené iným členom poroty, alebo Odvolaciemu orgánu za dôverné, ak ich tento člen za dôverné označil. Sporná strana tiež poskytne na požiadanie člena nedôverný súhrn informácií obsiahnutých vo svojich písomne predložených stanoviskách, ktorý bude môcť byť zverejnený v zmysle článku 18 ods. 2 DPP. Argumenty strán sporu, tretích strán, aj argumenty poroty, Odvolacieho orgánu a rozhodcu najpodrobnejším spôsobom vysvetľujú v rámci správ, a taktiež ich zverejňujú na oficiálnej internetovej stránke WTO súčasne s ich rozšírením medzi členmi organizácie.

⁵⁹ Australia - Measures Affecting Importation of Salmon, AB- 1998-5. WT/DS18/AB/R. Adopted on November 6, 1998, www.wto.org.

V septembri roku 2005 došlo k tomu, že na oficiálnej internetovej stránke WTO sa objavila informácia o vykonaní verejných pojednávaní vo veci dvoch sporov, preskúmaných vo veci: „USA – predĺženie pozastavenia záväzkov vo veci ES – hormóny“ a „Kanada – predĺženie pozastavenia záväzkov vo veci ES – hormóny“. Žiadosť o uskutočnenie verejných pojednávaní smerovala porote od predstaviteľov ES, USA a Kanady. Verejné pojednávania sa uskutočňujú v režime tajného vysielania zo samostatnej miestnosti v sídle WTO v Ženeve. Na verejných zasadnutiach sa zúčastňovali členovia WTO, vedci a predstavitelia medzinárodných mimovládnych organizácií.

2.9 Etapy riešenia sporov pred Orgánom na riešenie sporov

DPP obsahuje takmer všetky známe prostriedky mierneho riešenia medzinárodných sporov v rámci medzinárodného práva. Pretože ani v jednom inštitucionálnom medzinárodnom procese riešenia sporov neexistuje premyslené prepojenie určitosti a dôvernosti, nie je tak ani v procese riešenia sporov v rámci WTO. Mechanizmus pôsobenia DSB je najefektívnejším zo všetkých v súčasnosti existujúcich medzinárodných postupov riešenia medzinárodných sporov, s výnimkou tých, ktoré boli prijaté v rámci niektorých regionálnych integračných zoskupení.

Mechanizmus DSB zahŕňa dva základné princípy medzinárodného práva – princíp mierového riešenia medzinárodných sporov a princíp spolupráce. Základným cieľom procesu riešenia sporov v rámci WTO nie je ani vydanie súdneho rozhodnutia, ani náhrada škody štátmi, ktoré podali žalobu, ale obnovenie narušenej rovnováhy medzi právami a záväzkami. Činnosť DSB je zameraná hlavne na zblíženie pozícií strán a vyvolanie pohnútky na vyriešenie spornej situácie už počas konzultácií. S tým je spojená najmä tá skutočnosť, že DSB nemá právomoc na uloženie sankcií vo vzťahu k štátom, ktoré nedodržiavajú prijaté rozhodnutia. Protiopatrenia, ktoré nemajú povahu sankcií, môžu byť zavedené len prostredníctvom žalujúceho štátu, a tieto protiopatrenia môžu byť kedykoľvek odvolané. Tento mechanizmus celkom zohľadňuje osobitnú povahu medzinárodných obchodných vzťahov.

Lehoty na preskúmanie sporov v rámci DSB sú pomerne vyvážené. Porota preskúmava spor počas 6-9 mesiacov, počínajúc od momentu podania návrhu, a rozhodnutie vo veci sa prijíma najneskôr po uplynutí 1 roku od momentu zriadenia poroty. Predpokladá sa, že všeobecná lehota na preskúmanie sporu neprevyšuje dobu jeden a pol roka, pokiaľ však strany sporu nedosiahnu dohodu o existencii výnimočných okolností.

2.9.1 Konzultácie

Pokiaľ člen WTO predpokladá, že výhoda, ktorá mu priamo, alebo nepriamo vyplýva dohody, bude zrušená, či zmenšená, alebo dosiahnutie cieľa tejto dohody bude ohrozené, štát sa môže obrátiť s žiadosťou o konzultácie na člena, ktorého konanie podľa všetkého poškodzuje jeho záujmy. Hoci DSB sa z formálneho hľadiska nezúčastňuje týchto konzultácií, ďalšie komisie a rady WTO sú informované o žiadosti o konzultáciu.

Ak sa sporné strany dohodnú v zmysle článku 5 ods. 1 DPP, potom dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie budú postupmi, ktoré sa uskutočnia na základe dobrovoľnosti. Rovnako ako konzultácie, majú dôverný charakter a neodoberajú inej strane právo na prijatie ďalších postupov. Môžu sa začať, aj skončiť kedykoľvek. Generálny riaditeľ môže ex offo navrhnúť dobré služby ako postupy, alebo sprostredkovateľstvo za účelom zabezpečenia spolupráce členov pri riešení sporov. Zvláštnosťou je to, že tieto postupy môžu pokračovať súčasne s procesom preskúmania sporu porotou na základe súhlasu strán sporu. Vždy však existuje aj možnosť riešenia problému na základe konsenzu.

Ak sa konzultácie neskončia urovnaním sporu, alebo ak štát, ktorému smeruje žiadosť o uskutočnenie konzultácie, nereaguje, či nezačne konzultácie, štát, záujmy ktorého sú poškodené, môže požiadať o zriadenie poroty.

2.9.2 Preskúvanie sporu porotou

Poroty budú zložené z kvalifikovaných vládnych, alebo nevládnych jednotlivcov vrátane osôb, ktoré boli členmi poroty, alebo predložili prípad porote, ktoré zastupovali člena, či zmluvnú stranu GATT 1947, ktoré boli zástupcami člena v Rade, alebo vo výbore niektorej z uvedených dohôd, alebo ktoré pôsobili v Sekretariáte, či vyučovali, alebo publikovali v oblasti medzinárodného práva alebo politiky, alebo pôsobili vo funkcii vyššieho štátneho úradníka pre oblasť obchodnej politiky v členskej krajine⁶⁰. Sekretariát DSB vedie indikatívny zoznam vládnych a nevládnych osôb, ktoré vykonávajú obdobnú publikačnú činnosť a majú kvalifikáciu. Popri každej z týchto osôb sú uvedené konkrétne oblasti kompetencií ohľadne otázok upravených v rámci dohôd WTO. Sekretariát poskytuje stranám sporu kandidátov za účelom výberu členov poroty. Občania zúčastnených štátov, by nemali byť členmi poroty, ak

⁶⁰ Článok 8 ods. 1 DPP

sa strany sporu nedohodnú inak. Na rozdiel od Odvolacieho orgánu porota nie je stálou – vytvára sa pre každý prípad osobitne.

Sporné strany môžu nesúhlasiť s návrhom Sekretariátu ohľadom zoznamu kandidátov, jedine zo závažných dôvodov⁶¹. DPP nevysvetľuje pojem „závažné dôvody“, v dôsledku čoho vzniká celý rad otázok. Je pravdepodobné, že strany nemajú právo nesúhlasiť s návrhom člena poroty. Je to však prípustné, napríklad, keď sa preukáže spojenie člena poroty s jednou zo strán sporu, spojenie člena s odvetvím, záujmy ktorého sú predmetom sporu, atď. Návrh na zamietnutie člena poroty môže byť podaný na základe skôr vynesených rozhodnutí týmto členom, alebo s poukázaním na jeho publikácie, ktoré bezprostredne poukazujú na vec predmetného sporu. Podobný druh informácie musí byť oznámený aj kandidátom na členstvo v porote DSB. Pre riešenie podobných situácií DSB pripravil dokument Procesné pravidlá, v zmysle ktorých všetky osoby, ktoré sú kandidátmi na účasť v porote, alebo Odvolacom orgáne, musia zverejniť každú informáciu, ktorá by mohla vyvolať pochybnosti o ich nezávislosti a nestrannosti. Dokument obsahuje zoznam informácií, ktoré musia byť zverejnené⁶².

Veľmi dôležitým je to, aby člen WTO vo svojej žiadosti o zriadenie poroty uviedol všetky nároky, pretože obsah tejto žiadosti stanovuje kompetencie poroty. Porota nemôže preskúmať neuvedené v žiadosti otázky ani vtedy, keď je to podľa jej názoru nevyhnutné pre zistenie skutkovej podstaty sporu. Korektné a presné zadanie všetkých nárokov taktiež umožňuje odporcovi aj tretím stranám oboznámiť sa s právnymi dôvodmi návrhu, čo je povinnou podmienkou realizácie ich procesných práv. Toto pravidlo sa vzťahuje aj na návrhy na odvolanie.

Porota preskúmava prípad z právneho aj skutkového hľadiska. Členovia poroty musia byť nezávislí a nestranní, musia predchádzať všetkým konfliktom záujmov a zohľadňovať dôverný charakter tohto postupu. Otázky postupu riešenia sporov porotou sú obsiahnuté v dokumente „Pracovné postupy“ zo dňa 15. februára 1996, ktorý tvorí Prílohu č. 3 DPP. Porota musí objektívne ohodnotiť položené otázky, ktoré budú zahŕňať objektívne zhodnotenie skutkových okolností prípadu, a taktiež stanoviť oblasť aplikácie určitých dohôd na predmetný spor. Potom porota predkladá DSB závery, ktoré musia byť v súlade s vypracovanými odporúčaniami. Treba spomenúť aj ten fakt, že rozpis práce poroty v rámci Prílohy 3 je zostavený týždenne.

⁶¹ Článok 8 ods. 6 DPP

⁶² WTO Doc. WT/DSB/RC/1.December 11, 1996 in: The WTO's Rules of Conduct for Dispute Settlement, Leiden Journal of International Law (1998), 11:2:265-274 Cambridge University Press.

Prostredníctvom toho bol vyriešený jeden z existujúcich nedostatkov postupu pri riešení sporov z obdobia GATT – nedostatok lehôt na preskúmanie sporov.

Dôkazy predložené počas preskúmavania prípadu môžu byť predstavené vo forme textov národných zákonov, písomných prehlásení štátnych činiteľov, historických potvrdení právneho charakteru, atď. Absencia v DPP podrobných ustanovení na posúdenie dôkazov je vyvolaná nasledujúcimi dôvodmi:

1) Vo väčšine prípadov, vďaka požiadavke transparentnosti, ktorá je obsiahnutá v oficiálnej publikácii právnych aktov, nie je problémom preukázať na určité skutočnosti.

2) Hoci sa obchodné spory v rámci WTO vedú medzi členskými štátmi, často majú politický kontext.

Hlavne preto porota pozorne preskúmava dôvody strán, a ich závery o skutočnostiach potrebných pre odôvodnenie právnych argumentov poskytuje bez komentárov ohľadne pravdepodobnosti predložených dôkazov. Taktiež treba poznamenať, že pri preskúmaní sporov sa dôraz kladie na preskúmavanie teoreticky možných následkov aplikácie sporného opatrenia, nie však na skutočný dôsledok ich aplikácie.

Zaujímavým a súčasne aj dôležitým procesným elementom postupu riešenia sporu porotou je predbežné oboznámenie strán so správou.

Postup predbežného oboznámenia sa so správou bol prvýkrát zavedený v roku 1979 a bol aj naďalej rozvíjaný počas Uruguajského kola rokovaní. V zmysle článku 15 DPP má proces predbežného preskúmania dve etapy. V prvej sú stranám poskytnuté popisné rozdiely správy (fakty a argumenty) za účelom, aby strany v lehote ustanovenej porotou mohli vzniesť svoje námietky. Je to veľmi dôležité, pretože fakty, ktoré budú uvedené v správe, nemôžu byť v dôsledku ani spochybňované, ani preskúvané. V druhej etape sa strany oboznamujú s konečnou podobou správy, ktorá obsahuje tak popisné rozdiely, ako aj závery poroty ohľadne skutkovej podstaty prípadu. Stranám sa opätovne poskytuje možnosť na predloženie svojich námietok, ktoré sú v prípade potreby opätovne preskúvané na dodatočnom zasadnutí poroty. Závery záverečnej správy poroty zahŕňajú prerokovanie argumentov vyjadrených v priebehu štádia predbežného preskúmania.

Proces predbežného preskúmania napomáha zistenie faktov a okolností prípadu, predchádza možným nepresnostiam a nekorektnej formulácii, pretože štáty majú možnosť predložiť námietky a uviesť vlastné argumenty ešte pred tým, ako bude správa poskytnutá všetkým členom WTO. Členovia, ktorí majú námietky vo veci správy poroty, predkladajú na preskúmanie písomné zdôvodnenie týchto námietok.

Význam postupu predbežného oboznámenia so správou je v tom, že fakty zistené porotou nemôžu byť následne preskúmané Odvolacím orgánom. V praxi často dochádza k prípadom, keď kvôli nekorektnému, alebo neúplnému preukázaniu skutkovej podstaty sporu Odvolací orgán nemohol vyniesť rozhodnutie vo veci samotnej.

Porota nerozhoduje, ale poskytuje pripravenú správu DSB na nasledujúce schválenie. V zmysle článku 16 ods. 4 DPP správa poroty bude prijatá na rokovaní DSB, ak v priebehu lehoty 60 dní od dátumu rozoslania správy poroty členom, jedna zo sporných strán formálne neoznámi DSB svoje rozhodnutie odvolať sa, alebo DSB jednomyselne rozhodne o neprijatí správy.

2.9.3 Preskúmanie sporu Odvolacím orgánom

Možno poznamenať, že výrazným úspechom Uruguajského kola v oblasti stanovenia postupov pri riešení sporov bolo vytvorenie Odvolacieho orgánu.

Odvolací orgán bude zložený z osôb, ktorých autorita je uznávaná, s preukázateľnou odbornou znalosťou práva, medzinárodného obchodu a všeobecnej znalosti obsahových tém uvedených dohôd. Tieto osoby nebudú mať vzťah k vláde žiadneho z členov. Zloženie Odvolacieho orgánu bude v zásade odzrkadľovať členskú základňu DSB⁶³. Odvolací orgán sa skladá zo siedmych rozhodcov; každý prípad však preskúmajú traja rozhodcovia, ktorí si medzi sebou volia predsedu. Rozhodcovia sú vymenovaní na obdobie štyroch rokov a môžu byť opätovne vymenovaní len raz. Rozhodcovia sa nebudú zúčastňovať posudzovania akéhokoľvek sporu, ktorý by mohol spôsobiť priamy, či nepriamy konflikt záujmov. Na zabezpečenie následnosti aplikácie práva v praxi rozhodcovia, ktorí preskúmajú konkrétny spor, pred prípravou záverečnej správy uskutočňujú neformálne konzultácie s inými rozhodcami – členmi Odvolacieho orgánu.

⁶³ Článok 17 ods. 3 DPP

Odvolanie môže byť podané len stranami sporu na akomkoľvek právnom základe. Dochádza k prípadom, keď Odvolací návrh podáva strana, ktorá v spore zvíťazila, ak nesúhlasí s argumentáciou, výkladom, alebo závermi poroty, ktoré urobila v konkrétnych otázkach, a ktoré podstatným spôsobom neovplyvňujú základné závery preskúmaného sporu. Často sa odvolávajú obe strany. To všetko má za následok, že väčšina rozhodnutí, ktoré boli prijaté počas preskúmania prípadu porotou, sa následne odovzdáva Odvolaciemu orgánu. Všetky odvolania sa preskúmajú, pretože Odvolací orgán nemôže odmietnuť jeho preskúmanie. Na začiatku Uruguajského kola bol predložený návrh na zaradenie, do postupu preskúmania sporov, ustanovenia o práve Odvolacieho orgánu rozhodovať o preskúmaní, alebo zamietnutí predložených návrhov; ten však nebol schválený. V súlade s DPP každý štát, ktorý nie je spokojný s rozhodnutím poroty, má právo na podanie odvolania, aj keď dopredu vie o tom, že nebude úspešný. Hoci článok 3 ods. 7 DPP predvída povinnosť člena WTO preskúmať účelnosť opatrenia pred podaním sťažnosti, štáty často podávajú odvolanie, len aby odsunuli začatie plynutia primeranej lehoty na uskutočnenie rozhodnutia, alebo aby preukázali verejnosti – voličom a daňovníkom, že vyčerpali všetky možné prostriedky obhajoby. Odvolanie sa proti väčšine rozhodnutí porôt má za následok zníženie významu preskúmania sporov na prvej inštancii a znižuje aj autoritu poroty. V skutočnosti to znamená, že preskúmanie sťažnosti porotou je povinnou etapou, ktorej uskutočnenie je nevyhnutné pre následné postúpenie sporu na preskúmanie Odvolaciemu orgánu. Odhliadnuc od toho, existencia poriadku postačuje. Jeho iná podoba by bola z politického hľadiska neprijateľná.

Odvolací orgán preskúmava len právne otázky a môže potvrdiť, zmeniť, alebo zrušiť závery poroty. Odvolací orgán nemôže preskúmavať odôvodnenosť záverov poroty v prípade skutkovej podstaty preskúmaného prípadu. Následkom toho Odvolací orgán niekedy nemôže urobiť závery ohľadne niektorých aspektov preskúmaného prípadu vzhľadom na absenciu, alebo nedostatok faktov. A nakoľko Odvolací orgán nemôže porote vrátiť vec na nové konanie, spor fakticky ostáva nevyriešený.

Uskutočniť rozdiely medzi právnymi a skutkovými otázkami nie je vždy jednoduché. Uvediem len jeden príklad. Predpokladáme, že štát A poskytuje dotácie domácim výrobcom áut. Štát B poukazuje na to, že podobné dotácie sú špecifické a poskytujú výrobcu áut štátu A nekalé konkurenčné výhody, zavádza na import osobných áut vyrovnávacie clá. Štát A napádajúc tieto opatrenia poukazuje na to, že dotácie nie sú špecifickými, pretože sú poskytované aj výrobcu iných tovarov. Štát B ako odpoveď uvádza, že hoci z právneho

hľadiska dotácie môžu byť poskytnuté všetkým výrobcovi tovaru, z faktického hľadiska ich môžu využiť len výrobcovia áut. Pri preskúmaní daného prípadu porota podporuje pozíciu štátu A. Štát B podáva odvolanie. Nie je možné jednoznačne odpovedať na otázku, či podobné podanie obsahuje právne, alebo skutkové otázky.

Rovnako ako porota Odvolací orgán neprijíma rozhodnutia, ale predkladá svoju správu DSB, ktorý ju následne prijíma. Správa Odvolacieho orgánu bude schválená DSB a bezpodmienečne prijatá spornými stranami, ak DSB jednomyselne nerozhodne o jej neschválení v priebehu 30 dní nasledujúcich po jej rozoslaní členom⁶⁴.

2.9.4 Preskúmanie sporu v rámci rozhodcovského konania

DPP predvída v rámci článku 25 aj rozhodcovské konanie ako jeden z možných prostriedkov pri riešení sporov. Strany sporu samostatne určujú postup v rámci rozhodcovského konania. Dohoda o rozhodcovskom konaní bude oznámená všetkým členom v dostatočnom predstihu pred skutočným začatím rozhodcovského konania, aby sa zúčastnené strany pri konsenze strán mohli stať účastníkmi tohto konania. DSB, rada alebo komisia určitej dohody musia byť upovedomené o rozhodnutí dosiahnutom v rámci rozhodcovského konania. Toto rozhodnutie nemôže nijakým spôsobom zasahovať do právomoci DSB v oblasti výkladu noriem dohôd WTO a je záväzným pre strany sporu. DSB bežne uskutočňuje kontrolu splnenia týchto rozhodnutí. V prípade, ak rozhodnutie prijaté v rámci rozhodcovského konania nie je splnené, môže byť zavedený mechanizmus poskytnutia vyrovnania a pozastavenie koncesií v zmysle ustanovení článku 22 DPP. Vzhľadom na to nie je prekvapujúce, že rozhodcovské konanie nie je príliš obľúbené medzi členmi WTO.

⁶⁴ Článok 17 ods. 14 DPP

2.10 Meritórne rozhodovanie Orgánu na riešenie sporov

V prípade, ak porota, alebo Odvolací orgán dospeje k záveru, že opatrenie je nezlúčiteľné s uvedenou dohodou, odporučí dotknutému členovi,⁶⁵ aby uviedol opatrenie do súladu s touto dohodou^{66, 67} DPP pri riešení sporov upravuje, že na doplnenie k svojim odporúčaniam môže porota, alebo Odvolací orgán navrhnúť spôsoby, ktorých prostredníctvom by príslušný člen mohol odporúčania uskutočniť. Článok 19 DPP sa vzťahuje len na spory súvisiace s porušeniami. Pokiaľ porota, alebo Odvolací orgán zistia, že opatrenie zruší, či zmenší výhody, alebo sťaží dosiahnutie cieľov podľa dohody, hoci ho neporušuje, potom nevzniká povinnosť odstrániť toto opatrenie. V takýchto prípadoch však porota, alebo Odvolací orgán odporučí dotknutému členovi vykonať vzájomne uspokojivú úpravu so štátom, o ohrozenie záujmov ktorého v danom prípade ide⁶⁸. Ako už som vyššie uviedla, ani porota, ani Odvolací orgán neprijímajú rozhodnutia. Odporúčania poroty a Odvolacieho orgánu, ktoré majú formu správy, sa odosielaajú do DSB, ktorého funkciu vykonáva Generálna rada WTO. Vďaka platnému pravidlu negatívneho konsenzu má prijatie správ porôt a Odvolacieho orgánu automatický charakter. Za vyše 10-ročnú existenciu WTO ani raz nedošlo k situácii, kedy DSB odmietol schváliť správu.

Na zasadnutí DSB, ktoré sa uskutoční v lehote 30 dní⁶⁹ od schválenia správy poroty, alebo Odvolacieho orgánu, oboznámi príslušný člen DSB o svojich úmysloch, týkajúcich sa uskutočnenia jeho odporúčaní, alebo rozhodnutí⁷⁰. Ak nie je možné ihneď postupovať podľa odporúčaní a rozhodnutí, bude dotknutému členovi poskytnutá primeraná lehota, v ktorej priebehu tak urobí, a v zmysle všeobecného pravidla nesmie prekročiť lehotu 15 mesiacov. Takáto lehota je primeranou vzhľadom na to, že opatrenia, ktoré narušujú pravidlá WTO, sa často prijímajú na úrovni zákonodarstva. Na úpravu resp. zmenu zákonodarných aktov, alebo na zrušenie je potrebný čas, počas ktorého sa uskutočnia procedúry upravené národným zákonodarstvom členského štátu WTO. Bohužiaľ väčšinou to trvá dlhé mesiace.

⁶⁵ „Dotknutý člen“ je sporná strana, ktorej sú určené odporúčania poroty alebo Odvolacieho orgánu

⁶⁶ Ak ide o odporúčania v prípadoch, keď nedošlo k porušeniu GATT 1994 alebo inej uvedenej dohody, uplatní sa článok 26.

⁶⁷ Článok 19 ods. 1 DPP

⁶⁸ Článok 26 ods. 1 písm. b) DPP

⁶⁹ Ak nie je stanovené zasadnutie DSB v priebehu tejto časovej lehoty, DSB takéto rokovanie za týmto účelom uskutoční.

⁷⁰ Článok 21 ods. 3 DPP

V prípade, ak sa vyskytnú nezhody týkajúce sa existencie, alebo zlučiteľnosti opatrení prijatých na základe odporúčaní, alebo nariadení s ustanoveniami uvedenej dohody, takýto spor sa bude riadiť podľa týchto pravidiel o riešení sporov s postúpením vecí pôvodnej porote vždy, keď to bude možné⁷¹. Odporúčania poroty vo veci žiadosti na základe článku 21 ods. 5 DPP môžu byť preskúmané Odvolacím orgánom⁷². Otázka vykonávania odporúčaní, alebo rozhodnutí môže byť predložená DSB ktorýmkoľvek členom v ktoromkoľvek čase po ich schválení⁷³. Vyššie uvedené znamená, že každé, aj z hospodárskeho hľadiska bezvýznamné narušenie ustanovení zmluvného systému WTO zasahuje do záujmov všetkých jej členov, a preto rýchle obnovenie rovnováhy práv a záväzkov zodpovedá ich spoločným záujmom.

2.11 Mechanizmus zavádzania vyrovnávacích opatrení, pozastavovania koncesíí alebo iných záväzkov

Treba poznamenať, že WTO nemá také „páky“, ktorými by mohla členské krajiny prinútiť plniť rozhodnutia DSB. Podobné opatrenia môže prijímať len štát, ktorý podával návrh na urovnanie sporu do WTO. WTO nemôže navrhnúť zavedenie protiopatrení, a taktiež nemôže na základe svojich rozhodnutí zaviesť sankcie. Preto absenciu nadnárodných právomocí WTO na zavedenie sankcií proti štátom, ktoré neplnia rozhodnutia DSB, môžeme považovať za značný nedostatok v kompetenciách tohto orgánu. Zároveň mechanizmus založený DPP zohľadňuje charakter obchodných vzťahov medzi štátmi.

V zmysle článku XXIII GATT koncesie, alebo iné záväzky môžu byť pozastavené nielen zo strany štátu, ktorý sa obrátil na DSB s návrhom na začatie konania, ale aj zo strany ďalších členov WTO. Tento prístup celkom zodpovedá filozofii GATT/WTO, pretože účelom procedúry riešenia sporov v rámci WTO je obnovenie rovnováhy práv a záväzkov; a narušenie zo strany jedného z členov v skutočnosti má za následok nerovnováhu celého systému. Využitie sankcií zo strany všetkých, alebo aspoň väčšiny členov WTO by znamenalo faktické „vyhnanie/vylúčenie“ narušiteľa a bolo by efektívnym prostriedkom prinútenia k rýchlemu plneniu rozhodnutia DSB. Článok 22 ods. 2 DPP zároveň uvádza, že koncesie, alebo iné záväzky môžu byť pozastavené len na základe žiadosti o oprávnenie na pozastavenie poskytovania

⁷¹ Článok 21 ods. 5 DPP

⁷² EC - Anti - Dumping Duties on Imports of Cotton - Type Bed Linen from India (Recours to Article 21.5 of the DSU by India). WT/DS141/AB/RW, www.wto.org.

⁷³ Článok 21 ods. 6 DPP

koncesii, alebo iných záväzkov dotknutému členovi v zmysle uvedených dohôd podanej na DSB zo strany krajiny odvolávajúcej sa na postupy riešenia sporov. V praxi WTO boli prípady, keď členovia, ktorí nepodali návrhy, trvali na tom, že majú právo pozastaviť koncesiu voči narušiteľovi, pričom poukazovali na to, že toto právo má každý člen WTO bez ohľadu na postavenie pred DSB pri riešení tohto sporu, ale nenašli podporu.

Ak dotknutý člen nebude schopný uviesť opatrenia považované za nezlúčiteľné s uvedenou dohodou do súladu s touto dohodou, alebo iným spôsobom nedodrží odporúčania, alebo rozhodnutia počas primeranej lehoty určenej podľa článku 21 ods. 3 DPP, takýto člen, ak je o to požiadaný, vstúpi v priebehu primeranej lehoty do rokovaní s akoukoľvek stranou uplatňujúcou postupy na riešenie sporov s cieľom dosiahnuť vzájomne prijateľné vyrovnanie. Ak nebolo uspokojivé vyrovnanie dohodnuté do 20 dní od uplynutia primeranej lehoty, môže ktorákoľvek strana, odvolávajúca sa na postupy riešenia sporov, požiadať DSB o oprávnenie na pozastavenie poskytovania koncesii, alebo iných záväzkov dotknutému členovi v zmysle uvedených dohôd.

Mechanizmus zavedenia protipatrení sleduje dva ciele: obnovenie rovnováhy koncesii a vytvorenie podmienok, ktoré stimulujú štát, ktorý narušil pravidlá WTO, zosúladiť prijaté opatrenie so záväzkami, ktoré mu z členstva vyplývajú, t. j. splniť rozhodnutia DSB. Pred pozastavením koncesii predmetný štát nemá stimul na plnenie odporúčaní poroty, alebo Odvolacieho orgánu. Štáty, opatrenia ktorých sú predmetom sporu v DSB, hlavne z tohto dôvodu často podávajú odvolania, aj keď vedia, že opätovne prípad prehrajú a následne využívajú všetky ustanovenia DPP, ktoré by im umožnili oddialiť začatie plynutia primeranej lehoty na splnenie rozhodnutia DSB. Podobné situácie vznikajú v dôsledku toho, že v rámci WTO chýba mechanizmus náhrady škody a ukladania pokút za nevčasné splnenie rozhodnutí DSB.

Ak po uplynutí „primeranej“ lehoty na splnenie rozhodnutia DSB nedôjde k plneniu, strany sporu sa môžu dohodnúť v zmysle článku 22 DPP na vzájomne prijateľnom vyrovnaní. Hoci DPP nevysvetľuje pojem „vyrovnanie“, zrejme tým myslí poskytnutie určitých koncesii poškodenej strane. Je zaujímavou skutočnosť, že článok 3 ods. 7 DPP obsahuje možnosť pozastavenia uplatňovania koncesii, alebo iných záväzkov podľa uvedených dohôd na nediskriminačnom základe voči iným členom za predpokladu, že DSB dá na to súhlas; napriek tomu DPP neupravuje mechanizmus poskytovania vyrovnaní. Ak v podobe vyrovnaní boli

poskytnuté koncesie v podobe zníženia sadzby dovozného cla, potom vzniká otázka, či predmetná koncesia bude platiť aj vo vzťahu ostatných členov WTO v zmysle MFN.

Pokiaľ sa strany do 20 dní od uplynutia primeranej lehoty nedohodnú na vyrovnaní (o jeho forme a rozsahu), poškodená strana môže po prijatí predbežného povolenia pozastaviť koncesie, alebo iné záväzky. Článok 22 ods. 3 DPP zavádza všeobecný princíp, v zmysle ktorého musia byť pozastavené koncesie v tom odvetví, v rámci ktorého došlo k porušeniu práva WTO. Ak je to nemožné, alebo neefektívne z praktického hľadiska, môžu byť pozastavené koncesie v zmysle rovnakej dohody. V prípadoch, ak pozastavenie koncesií, alebo iných záväzkov v zmysle rovnakej dohody je prakticky nemožné, alebo neefektívne, a okolnosti prípadu sú príliš závažné, môžu byť pozastavené koncesie, alebo iné záväzky, ktoré sú poskytnuté v zmysle inej dohody⁷⁴. Článok 22 ods. 4 DPP obsahuje významné ustanovenie, v zmysle ktorého úroveň pozastavenia koncesií, alebo iných záväzkov, schválená DSB, bude zodpovedať úrovni zrušenia, alebo zmenšenia výhod. DSB poskytuje povolenie na pozastavenie koncesií, alebo iných záväzkov vo všetkých prípadoch, okrem prípadu zamietnutia návrhu v dôsledku konsenzu. Povolenie taktiež nebude poskytnuté, ak predmetná dohoda zakazuje pozastavenie koncesií, alebo iných záväzkov.

V prípade, že dotknutý člen má námietky k navrhnutej úrovni pozastavenia, alebo tvrdí, že zásady a postupy stanovené v § 22 ods. 3 DPP neboli dodržané tam, kde žalujúca strana požadovala oprávnenie pozastaviť koncesie, alebo iné záväzky, bude záležitosť predložená rozhodcovskému konaniu⁷⁵. V zmysle predmetného ustanovenia rozhodcovské konanie vykoná pôvodná porota za predpokladu, že sú jej členovia, alebo rozhodca dosiahnuteľní⁷⁶, určená generálnym riaditeľom, a konanie sa skončí v priebehu 60 dní od uplynutia primeranej lehoty. Koncesie, alebo iné záväzky sa v priebehu rozhodcovského konania nepozastavia.

V rámci rozhodcovského konania musí byť vyriešená otázka adekvátnosti pozastavených koncesií a úrovni zrušenia alebo zmenšenia výhod. Ak je to potrebné, môže byť preskúmané aj to, či pozastavenie koncesie je v súlade s dohodou. Pokiaľ spor postúpený na rozhodcovské konanie obsahuje sťažnosť na nedodržanie ustanovení článku 23 ods. 3 DPP, rozhodca prešetrí aj túto sťažnosť.

⁷⁴ USA viackrát hovorili o možnosti pozastavenia koncesií podľa metódy tzv. „kolotoča“, keď zoznam tovarov, vo vzťahu ktorých sa zavádza zvýšenie sadzieb, sa každý rok obnovuje, za účelom zosilnenia účinku zavedených sankcií a tak vytvoriť podmienky nestability a neistoty pre zahraničných exportérov.

⁷⁵ Článok 22 ods. 6 DPP

⁷⁶ Výraz "rozhodca" sa interpretuje vo vzťahu k jednotlivcovi alebo k skupine.

Vzhľadom na to, že použitie mechanizmu pozastavenia koncesíí, alebo iných záväzkov môže vyvolať ďalší spor medzi členmi WTO, článok 23 ods. 3 DPP ustanovuje princípy, v zmysle ktorých:

- 1) rozhodnutie o tom, či došlo k narušeniu, a či výhody boli zrušené, alebo zmenšené, alebo či dosiahnutie cieľa podľa dohôd bolo sťažené, sa prijíma len v súlade s pravidlami a postupmi podľa DPP;
- 2) určenie „primeranej“ lehoty na plnenie odporúčaní, alebo rozhodnutí členom WTO sa uskutočňuje v súlade s postupmi stanovenými článkom 21 DPP;
- 3) určenie úrovni pozastavenia koncesíí, alebo iných záväzkov a získanie povolenia DSB na pozastavenie koncesíí, alebo iných záväzkov podľa dohôd ako protiopatrenie za nesplnenie odporúčaní a rozhodnutí členmi v primeranej lehote sa uskutočňuje v súlade s postupmi podľa článku 22 DPP.

Tieto princípy sú významné hlavne pre zabezpečenie disciplíny členov WTO a sú zamerané na spevnenie mnohostranného obchodného systému a kontroly zo strany DSB.

Počas preskúmania sporu „USA – opatrenia ohľadne importu niektorých tovarov z ES“ bol preskúmaný celý rad otázok súvisiacich s aplikáciou článku 23 DPP⁷⁷. Treba poznamenať, že predmetný spor vznikol v dôsledku vzniku sporu „ES – banány“⁷⁸.

V septembri roku 1997 bolo na základe rozhodnutia DSB stanovené, že režim importu banánov stanovený ES narušil viacero ustanovení GATT a GATS. ES dostali odporúčanie, v zmysle ktorého mali dať predmetné opatrenia do súladu s normami vyššie uvedených dohôd. Pretože strany sporu nedokázali stanoviť lehotu na plnenie rozhodnutia DSB, táto otázka bola vyriešená v rámci rozhodcovského konania v súlade s článkom 21 ods. 3 DPP. Rozhodca ustanovil lehotu v trvaní do 1. januára 1999. Na jar roku 1998 ES zverejnili základné princípy nového režimu importu banánov, ktoré mali predstavovať súčasť rokovacieho poriadku účinného od 1. januára 1999, lenže podľa názoru USA a ďalších navrhovateľov nové princípy neboli v súlade s požiadavkami WTO.

⁷⁷ United States - Import Measures on Certain Products from the European Communities. WT/DS165/R. July 17, 2000, www.wto.org.

⁷⁸ European Communities - Regime for Importation, Sale and Distribution of Bananas. WT/DS27/R/ECU, WT/DS27/R/MEX and WT/DS27/R/USA, www.wto.org.

Vo vyhlásení pre tlač obchodného predstaviteľa USA zo dňa 21. decembra 1998 bol zverejnený zoznam tovarov, ktoré sa vyrábali na území ES, a na ktoré sa mali uvaliť dovozné clá vo výške 100%⁷⁹. Ďalej bolo v tomto vyhlásení uvedené, že v prípade, ak ES požiadajú o preskúmanie v rámci Rozhodcovského konania v zmysle článku 22 ods. 6 DPP, clá budú uplatnené od 3. marca, t. j. po uplynutí 60 dní, počas ktorých rozhodca má rozhodnúť. USA vychádzali z toho, že mali 10 dňovú lehotu medzi 20 dňami, počas ktorých má byť odsúhlasené vzájomne prijateľné vyrovnanie v zmysle článku 22 ods. 2 DPP, a 30 dňami, počas ktorých bolo možné sa obrátiť na DSB pre povolenie pozastavenia koncesíí. Podľa názoru USA obe lehoty začali plynúť od momentu uplynutia „primeranej“ lehoty. USA podali 1. januára 1999 na DSB žiadosť o vydanie povolenia na pozastavenie obchodných koncesíí, ktoré boli poskytované ES, v rozsahu 520 mil. dolárov ročne.

ES nesúhlasili s tým, že upravený režim importu banánov nezodpovedá skôr prijatému rozhodnutiu DSB, a tak na základe článku 21 ods. 5 DPP bola nevyriešená otázka postúpená na preskúmanie porote. Podľa názoru ES USA a ďalší navrhovatelia mali odložiť pozastavenie koncesíí a otázky súladu prijatých opatrení s rozhodnutím DSB až do času ich preskúmania porotou.

V tejto situácii DSB dňa 12. januára 1999 zriadil dve poroty: jednu, ktorá mala rozhodnúť o návrhu Ekvádora, ktorý bol jedným z navrhovateľov prípadu „ES – banány“, a druhú, ktorá mala rozhodnúť o návrhu ES. Následne dňa 29. januára 1999 ES požiadali DSB o začatie rozhodcovského konania na základe článku 22 ods. 6 DPP o veci súladu úrovne pozastavených koncesíí zo strany USA a úrovne zrušenia, alebo zmenšenia koncesíí, a taktiež súladu týchto opatrení s podmienkami článku 22 ods. 3 DPP. Tak došlo k uskutočneniu niekoľkých procedúr súčasne:

- 1) rozhodcovské konanie ohľadne úrovne pozastavenia koncesíí, ktoré malo byť ukončené dňa 2. marca 1999, t. j. v priebehu 60 dní od času uplynutia „primeranej“ lehoty;
- 2) zasadnutia poroty na základe článku 21 ods. 5 DPP vo veci súladu preskúmaného režimu importov banánov s rozhodnutím DSB, ktoré mali byť uzatvorené 12. apríla 1999, t. j. po uplynutí 90 dní od momentu postúpenia predmetnej otázky porote. Všetky tieto otázky boli preskúmané porotou v pôvodnom zložení.

⁷⁹ Prehlásenie pre tlač USTR 98-113 z 23 decembra 1998.

Nezvyčajnosť tejto situácie je v tom, že rozhodnutie o úrovni pozastavených koncesíí skutočne malo byť prijaté skôr, než rozhodnutie o súlade preskúmaného režimu importu banánov so skôr prijatým rozhodnutím DSB. A predsa sa našlo východisko: porota prijala „predbežné rozhodnutie“ ohľadne úrovne pozastavenia koncesíí na 60. deň, ale zároveň požiadala o dodatočné informácie. Zámerom bolo to, aby podľa možností rozhodnutie rozhodcu v zmysle článku 22 ods. 6 DPP a rozhodnutie poroty podľa článku 25 ods. 5 DPP boli prijaté súčasne. V závere týchto konaní boli prijaté nasledovné rozhodnutia:

- preskúmaný režim importu banánov nebol v súlade so záväzkami ES platnými v rámci WTO⁸⁰;
- úroveň zrušenia, alebo zmenšenia výhod USA v dôsledku aplikácie zo strany ES režimu importu banánov bola v rozsahu 191,4 mil. dolárov, čo predstavovalo cca. tretinu zo sumy, o ktorú žiadali USA⁸¹.

USA dostali dňa 19. apríla 1999 povolenie DSB na pozastavenie koncesíí vo vyššie uvedenom rozsahu.

Zároveň 3. marca 1999, keď poroty ešte preskúmavali vyššie uvedené otázky, USA pozastavili preclenie tovarov, na ktoré mali byť zavedené zvýšené sadzby ciel a požiadali o poskytnutie colných záložných listov pre prípad zvýšenia ciel v budúcnosti. Po tom, ako DSB vydalo povolenie na pozastavenie koncesíí vo vyššie uvedenom rozsahu, USA vyhlásili, že 100% dovozné clá sa budú vyberať retrospektívne, t. j. od momentu pozastavenia colného vybavenia tovaru – od 3. marca 1999. Toto konanie sa stalo dôvodom ďalšieho konania.

ES požiadali dňa 11. marca 1999 WTO o zriadenie poroty v zmysle článku XXIII GATT, vzhľadom na to, že USA narušili ustanovenia DPP a tiež článok I a II GATT. Pri preskúmaní prípadu porota urobila záver, že USA porušili článok 23 ods. 1 DPP, pretože dňa 3. marca 1999 zaviedli jednostranné opatrenie na pozastavenie koncesíí a tým sa nedočkali ukončenia procedúr predvídaných DPP⁸². Počas konania USA poukázali na to, že ES zámerne brzdili priebeh procedúr predvídaných DPP, v dôsledku čoho porota nemohla prijať rozhodnutie o úrovni pozastavenia koncesíí v lehote podľa článku 22 ods. 5 DPP. Porota hoci nepoprela spomaľovanie priebehu procedúr zo strany ES, nesúhlasila s argumentáciou USA a uviedla, že: „Ani jedno z porušení ustanovení WTO neospravedlňuje použitie

⁸⁰ European Communities - Regime for Importation, Sale and Distribution of Bananas. Recourse to Article 21.5 by Ecuador. WT/DS27/RW/ECU, April 12, 1999; Recourse to Article 21.5 by European Communities. WT/DS27/RW/EEC. April 12, 1999, both adopted on May 6, 1999, www.wto.org.

⁸¹ European Communities - Regime for Importation, Sale and Distribution of Bananas. Recourse to Arbitration by European Communities under Article 22.6 the DSU, WT/DS27/ARB. April 9, 1999, adopted on April 19, 1999, www.wto.org.

⁸² United States - Import Measures on Certain Products from the European Communities. WT/DS165/R. July 17, 2000, www.wto.org.

jednostranných protiopatrení zo strany iného člena; podobné konanie je zakázané v zmysle článku 23 ods. 2 DPP. Pokiaľ dôjde k rozporu medzi členmi ohľadne toho, či došlo k porušeniu pravidiel WTO, jediným prostriedkom vyriešenia tohto rozporu je začatie procedúry riešenia sporov v súlade s DPP. (...) Základné ustanovenia článku 23 DPP by boli len „fraškou“, keby si nespokojný člen každý raz, keď by dochádzalo k zdržaniu v práci porôt a rozhodcu, samostatne určil, či došlo k porušeniu a jednostranne prijal protiopatrenia“⁸³.

Počas existencie GATT/WTO zriedkakedy dochádzalo k zavedeniu protiopatrení. Predpokladám, že to súvisí s tým, že zavedenie hospodárskych sankcií nie je vždy efektívnym: protiopatrenia vo veľkom rozsahu ovplyvňujú záujmy štátu, ktorý ich zavádza, ale nie štátu, proti ktorému smerujú. Možno to súvisí aj s tým, že zavedenie protiopatrení vyvoláva stav napätia medzi stranami sporu, čo nenapomáha jeho skoršie urovanie.

Aj keď plnenie rozhodnutí DSB väčšinou vyžaduje dlhú dobu, väčšina z nich bude splnená. Pre orgán medzinárodnej spravodlivosti je to veľkým úspechom, aj keď tento pokrok je výsledkom viac ako 50-ročnej histórie vývoja procedúry riešenia sporov v rámci GATT/WTO.

V marrákešských dokumentoch sa nachádzajú rôzne ustanovenia o riešení sporov aj na iných miestach ako v DPP. Napríklad v Dohovore o interpretácii. Článok XXIV GATT 1994 upravuje územnú aplikáciu, pohraničný styk, colné únie a oblasti voľného obchodu. V zmysle tohto článku GATT platí aj pre colné územia, v mene ktorých materské colné územia zmluvných strán uzavreli GATT, ďalej umožňuje zmluvným stranám vytvárať colné únie a oblasti voľného obchodu. Zmluvné strany sú však pred vytvorením colnej únie, alebo oblasti voľného obchodu povinné o tom informovať ostatné zmluvné strany. Dohovor o interpretácii upravuje postup, ktorý sú zmluvné strany (teda členovia WTO) povinné dodržať pri vytváraní colných únií a oblastí voľného obchodu. V bode 12 Dohovoru o interpretácii je odkaz na DPP v tom zmysle, že vo veci akýchkoľvek záležitostí týkajúcich sa colných únií, alebo oblastí voľného obchodu, alebo dočasných dohôd vedúcich k vytvoreniu colných únií a oblastí voľného obchodu sa pri riešení sporov postupuje v súlade s čl. XXII a XXIII GATT 1994, ako sú prepracované a uplatňované v DPP. Body 13 a 14 Dohovoru o interpretácii upravujú zodpovednosť člena za samostatné colné územia, ktoré zastupuje. Podľa bodu 14 Dohovoru o interpretácii ak DSB určí, že

⁸³ Správa poroty in: United States - Import Measures on Certain Products from the European Communities. WT/DS165/R. July 17, 2000. Odsek 6.135.

opatrením vlády, alebo miestneho orgánu spravujúcej/spravujúceho samostatné colné územie člena je v rozpore s GATT, je člen povinný prijať také opatrenia, aby dodržiavanie GATT zabezpečil.

Odkaz na DPP obsahuje aj Dohoda o poľnohospodárstve. Ide však len o veľmi stručný odkaz v čl. 19 Dohody o poľnohospodárstve na vedenie konzultácií a riešenie sporov, ktoré majú podliehať režimu DPP.

V Dohode o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení je článok 11 s názvom Konzultácie a riešenie sporov. Aj tu je odkaz na DPP. Okrem toho sa v odseku 2 uvádza, že pri sporoch vzniknutých z tejto dohody, ktoré sa týkajú vedeckých, alebo technických otázok, môže porota požiadať o názor expertov, ktorých si sama vyberie, ale až po konzultácii so spornými stranami. Porota tiež môže vytvoriť poradenskú skupinu technických odborníkov, alebo môže viesť konzultácie s príslušnými medzinárodnými organizáciami, a to na požiadanie niektorej zo sporných strán, alebo z vlastnej iniciatívy. Odsek 3 dáva možnosť členom použiť aj iné spôsoby riešenia sporov, pričom výslovne a demonštratívne spomína dobré služby a umožňuje im tiež na riešenie sporov využiť mechanizmy iných medzinárodných organizácií, alebo využiť mechanizmy podľa akejkoľvek inej medzinárodnej zmluvy.

Trochu odlišne upravovala riešenie sporov Dohoda o textile a odevoch, ktorá obsahovala odkaz na Dohovor o textile a odevoch z roku 1974, ale aj na DPP. Obe medzinárodné zmluvy (Dohoda o Textile a odevoch – súčasť marrákešských dokumentov a Dohovor o textile a odevoch z roku 1974) však už stratili platnosť.

Dohoda o technických prekážkach obchodu v článku 14 obsahuje tiež odkaz na DPP. V prílohe 2 k uvedenej dohode sú však upravené osobitné postupy, ktorými sa majú riadiť technické skupiny expertov. Technickú skupinu expertov má možnosť vytvoriť porota na žiadosť spornej strany, alebo z vlastnej iniciatívy, aby jej podávali odborné posudky.

Z významnejších zmlúv z marrákešských dokumentov spomeňme Dohodu o obchodných aspektoch investičných opatrení, ktorá odkazuje na DPP v článku 8, Dohodu o kontrole pred odoslaním – odkaz je v článkoch 7 a 8, Dohoda o pravidlách pôvodu – články 7 a 8, Dohoda o dovoznom licenčnom konaní – článok 6, Dohoda o ochranných opatreniach – článok 14, Všeobecná dohoda o obchode so službami – články XXII a XXIII, a Dohoda o obchodných aspektoch duševného vlastníctva – článok 64.

Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach upravuje riešenie sporov trochu odlišne od DPP. Tiež počíta s pôsobením DSB, ale dáva osobitnú úlohu pri riešení sporov aj stálemu orgánu vytvorenému touto zmluvou – Stálej skupine expertov. Zároveň však v článku 30, podobne ako ostatné zmluvy, odkazuje na DPP.

3 Proces riešenia sporov v rámci WTO

3.1 Spory riešené pred WTO

Táto časť práce analyzuje vyriešené spory, ku ktorým došlo počas existencie WTO.

K 24. novembru 2009 bolo začatých 402 sporov⁸⁴, a zároveň sa, vzhľadom na stále narastajúci počet členov WTO a trvanie existencie WTO, pôsobenie WTO podstatne rozšírilo, najmä na najmenej rozvinuté krajiny je predpoklad, že počet sporov ešte bude rásť. V prílohe č. 1 práce sa nachádza mapa, ktorá bližšie zobrazuje teritoriálne rozloženie doteraz začatých sporov⁸⁵. Počas existencie „samostatnej“ GATT bolo začatých iba 101 sporov.

Z hľadiska rozsahu tejto práce by nebolo možné podrobne sa zaoberať každým sporom samostatne, preto sme vybrali z nášho hľadiska najzaujímavejšie oblasti sporov, ktoré opisujeme v kapitole 3.1 práce, pričom podmienkou výberu bolo jeho ukončenie sporu.

V rámci každého sporu poukazujem na zaujímavé závery v správach porôt a Odvolacieho orgánu, nakoľko opísanie priebehu každého sporu by bolo príliš rozsiahle. Pri každom spore je spracovaný prehľad priebehu sporu a sú vypracované aj komentáre k rozhodnutiam orgánov DSB – najviac sú zdôraznené významné závery porôt a Odvolacieho orgánu.

Pri každom spore sú uvedené dohody, na základe porušenia ustanovení ktorých spor vznikol, a ktoré boli v dôsledku predmetom preskúmania v rámci konania. Pri niektorých sporoch boli použité aj existujúce precedensy (rozhodnutia Medzinárodného súdu, Stálej komisie medzinárodnej spravodlivosti), vnútroštátne právne predpisy, ako aj ďalšie dokumenty.

Vzhľadom na to, že DPP nepozná pojmy „navrhovateľ“ a „odporca“, tieto pojmy sa používajú v práci pre zjednodušenie terminológie, pričom za navrhovateľa sa považuje člen WTO, ktorý podáva, resp. podal návrh (sťažnosť, žiadosť, odvolanie) a za odporcu – člen WTO, proti ktorému toto podanie smeruje.

⁸⁴ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_status_e.htm

⁸⁵ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_maps_e.htm

Ako už bolo uvedené vyššie, pred vznikom WTO bolo začatých viac ako 400 sporov, ktoré sa bezprostredne dotýkali najrozmanitejších oblastí – počnúc potravinami (mliečne výrobky, olivový olej, banány, káva, cukor) a končiac IT technológiami a autorskými právami.

Medzi oblasti, ktoré boli preskúmané pred DSB v rámci WTO patria: poľnohospodárstvo, banány, káva, sardinky, jahňacina, losos, ryža, mliečne výrobky, olivový olej, rum, vývozné opatrenia a licencie, farmaceutický priemysel, telekomunikačné zariadenia a ďalšie⁸⁶.

Medzi účastníkov (navrhovateľov a odporcov) sporov patria najmä: Spojené štáty americké (začali 93 sporov a voči nim bolo začaté 108 sporoch), Európske spoločenstvo – 81/67, Kanada – 32/15, Brazília – 24/14, India – 18/20, Mexiko – 21/14, Japonsko – 13/15, Argentína – 15/16, Čína – 6/17, Slovenská republika a ďalšie⁸⁷.

Slovenská republika sa od 1. mája 2004 stala členom EÚ, a vzhľadom na to od tohto dňa EÚ zastupuje záujmy Slovenskej republiky vo WTO.

Pred začlenením Slovenskej republiky do EÚ sa Slovensko trikrát stalo účastníkom sporu pred WTO, ale vždy na strane odporcu. Ide o tieto spory⁸⁸:

- 1) spor vo veci opatrení týkajúcich sa dovozu mliečnych produktov a tranzitu/prevozu dobytku, kde ako navrhovateľ vystupovala Švajčiarska konfederácia. Navrhovateľ dňa 7. mája 1998 podal žiadosť o konzultáciu so Slovenskou republikou, v rámci ktorej uviedol, že opatrenia mali negatívny vplyv na vývoz syru a dobytku a uviedol, že niektoré z týchto opatrení odporovali článkom I, III, V, X a XI GATT 1994, článku 5 Dohody o SFO a článku 5 Dohody o dovoznom licenčnom konaní. V tomto prípade nebola zriadená porota, nebolo dosiahnuté ani urovnanie;⁸⁹
- 2) spor vo veci Opatrení pôsobiacich na dovozné clo z pšenice, kde ako navrhovateľ vystupovala Maďarská republika. Navrhovateľ podal dňa 18. septembra 1998 žiadosť o konzultáciu so Slovenskou republikou. Predmetom konzultácie bol predpis, ktorý nadobudol účinnosť dňa 10. septembra 1998 a ktorý údajne spôsobil zvýšenie dovozného cla na pšenicu pôvodom z Maďarskej republiky približne na 70% hodnoty pšenice. Navrhovateľ ďalej uviedol, že predmetné opatrenie bolo zavedené jedine zo strany Slovenskej republiky, a že je v rozpore s článkami I a II GATT 1994 a článkom 4 Dohody

⁸⁶ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm

⁸⁷ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

⁸⁸ Ibid., http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_status_e.htm

⁸⁹ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds133_e.htm

o poľnohospodárstve. Navrhovateľ z dôvodu hrozby hospodárskych a obchodných strát, ktoré mali spôsobiť tieto opatrenia s účinnosťou od 10. marca 1999 uplatnil ustanovenia použiteľné v naliehavých prípadoch. V tomto prípade tiež nebola zriadená porota, ani nebolo dosiahnuté urovnanie;⁹⁰

- 3) spor vo veci ochranných opatrení vzťahujúcich sa na dovoz cukru, kde ako navrhovateľ vystupovala Poľská republika. Navrhovateľ podal dňa 11. júla 2001 žiadosť o konzultáciu so Slovenskou republikou o kvantitatívnych obmedzeniach uložených Slovenskou republikou na dovoz cukru. Podľa názoru Poľska ochranné opatrenia uložené odporovali Slovenským povinnostiam vyplývajúcim z DOO, najmä články 3.1, 4.2(b), 5.2(a), 7.4, 12.1(b), 12.1(c) a 12.3. Podľa navrhovateľa Poľska, vyšetrenie/preskúmanie a zavedené ochranné opatrenia mali byť anulované, alebo znížené narastajúce úžitky priamo Poľsku, alebo nepriamo podľa DOO. Strany sporu 11. januára 2002 oznámili DSB, že 16. januára 2002 dospeli k vzájomnej dohode v zmysle článku 3.6 DPP, v zmysle ktorej Slovenská republika súhlasila s progresívnym nárastom úrovne kvót na dovoz cukru z Poľska počas obdobia 2002-2004 a Poľsko súhlasilo s odstránením kvantitatívnych obmedzení na dovoz masla a margarínu. Obe strany súhlasili so zavedením opatrení od 1. januára 2002.⁹¹

⁹⁰ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds143_e.htm

⁹¹ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds235_e.htm

3.2 Spory vyplývajúce z GATT

3.2.1 Dane na alkoholické nápoje (ES, Kanada a USA proti Japonsku)

Spor bol ukončený na základe správy Odvolacieho orgánu schválenej dňa 4. októbra 1996 prostredníctvom DSB WTO⁹².

Navrhovatelia odvolania: *Japonsko a USA*

Odporcovia odvolania: *Kanada, ES, Japonsko a USA*

Hlavné body sporu:

- (i) Aplikácia správ porôt.
- (ii) „Obdobné tovary“ a „vyššie vnútroštátne dane a ďalšie poplatky“ v zmysle prvej vety článku III ods. 2 GATT 1947.
- (iii) „Bezprostredne konkurujúce obdobné tovary“ v zmysle druhej vety článku III ods. 2 GATT.
- (iv) Opodstatnenosť použitia textu „podľa cieľa a výsledku“ na základe článku III GATT.

3.2.1.1 Vznik sporu

Na jeseň roku 1995 USA, ES a Kanada požiadali DSB o zriadenie poroty za účelom zistenia, či japonský vnútroštátny daňový systém⁹³, ktorý sa vzťahuje na alkoholickú produkciu, je ochranným opatrením vo vzťahu k shochu⁹⁴ (tovaru prevažne domáceho pôvodu), ktoré diskriminuje ostatné (prevažne importované alkoholické nápoje). Navrhovatelia tvrdili, že vyššia daň, ktorá sa vzťahuje na iné alkoholické nápoje (okrem shochu), znižuje ich konkurenčnú schopnosť v zmysle článku III ods. 2 GATT 1947.

Testy, ktoré vykonala porota, aby zistila, či došlo k porušeniu ustanovení článku III ods. 2 GATT, boli založené na opisných kritériách pre klasifikáciu alkoholických nápojov

⁹² Japan - Taxes on Alcoholic Beverages. 1996. AB-1996-2. WT/DS8/AB/R, WT/DS10/AB/R, WT/DS11/AB/R
[http://www.worldtradelaw.net/reports/wtoab/japan-alcohol\(ab\).pdf](http://www.worldtradelaw.net/reports/wtoab/japan-alcohol(ab).pdf);
<http://www.sice.oas.org/dispute/wto/alcohol.asp>,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds11_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds11sum_e.pdf.

⁹³ Zákon č. 6 z roku 1953 o dani z alkoholických produktov - „Shuzeiho“ („Japanese Liquor Tax Law“ alebo „Liquor Tax Law“) v znení neskorších predpisov. Tento zákon predstavuje základ vnútroštátneho daňového systému, ktorý sa vzťahuje na všetky alkoholické nápoje, ktoré boli vyrobené v Japonsku alebo dovezené zo zahraničia a obsahujú viac ako 1 % liehu, pričom sú určené pre spotrebiteľský trh v Japonsku.

⁹⁴ Shochu je japonský destilovaný lieh podobný vodke.

na „obdobné“, alebo „bezprostredne konkurujúce“⁹⁵. To, či tovary sú „obdobné“, alebo „bezprostredne konkurujúce“, bolo v každom prípade hodnotené na základe „najlepšieho úsudku“ poroty⁹⁶. Pri potenciálne „obdobných“ tovaroch porota preskúmavala fyzické charakteristiky, konečných spotrebiteľov a klasifikácie tovaru na základe taríf. Po zistení „obdobnosti“ tovarov porota rozhodovala o tom, či daň na dovezené tovary bola ustanovená na úrovni, ktorá prevyšovala úroveň dane ukladanej na domácu produkciu. Pokiaľ bolo podobné „prevýšenie“ zistené, potom sa opatrenie považovalo za ochranné, a tým sa konštatovalo porušenie článku III ods. 2 GATT. Po zistení, že tovary sú „bezprostredne konkurujúcimi“, porota porovnávala sadzby daní a zisťovala, či predmetné rozpočtové opatrenie má ochranný charakter.

Po preskúmaní porota dospela k záveru, že Japonsko porušuje záväzky vyplývajúce z článku III ods. 2 GATT.

Napriek tomu, že USA súhlasili s rozhodnutím poroty, ostatné štáty – navrhovatelia sa odvolali proti tomu, aký text použila porota na stanovenie rozsahu porušenia článku III ods. 2 GATT a opätovne navrhli alternatívu textu podľa „cieľa a výsledku“. USA sa vo svojich tvrdeniach opierali o znenie článkov III ods. 2 a III ods. 1 GATT. Napríklad uviedli, že článok III ods. 1 GATT predstavuje všeobecný záväzok zmluvných strán neaplikovať vnútroštátne dane, alebo poplatky „na dovážané, alebo domáce tovary takým spôsobom, aby vytvárali ochranu domácej výroby“. USA taktiež uviedli, že konkrétne záväzky uvedené v článku III ods. 2 GATT musia byť chápané v zmysle článku III ods. 1 GATT, ktorý predstavuje časť podstaty článku III ods. 2 GATT. Porota musí stanoviť obdobnosť a konkurenčné postavenie tovarov a odhadnúť to, do akej miery japonská klasifikácia „vytvárala ochranu domáceho“ tovaru. Podľa názoru USA text „sa má používať... tak, aby vytvárala ochranu“ musí byť vyložený vzhľadom na opatrenie, ktoré bolo vytvorené s takým účelom a v dôsledku použitia ktorého sa vytváral ochranný mechanizmus domácej výroby. Pokiaľ opatrenie nesleduje predmetný cieľ, a ani nevytvára ochranný efekt, potom tovary nie sú „obdobnými“, alebo „bezprostredne konkurujúcimi“ v zmysle článku III ods. 2 GATT 1994.

⁹⁵ Správa poroty. Ods. 6.21; správa Odvolacieho orgánu. Ods. H.1.a. Vid' odkaz 81.

⁹⁶ Ibid.

3.2.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.2.1.3 Postavenie rozhodnutí poroty

Vo svojom rozhodnutí porota uviedla, že „správy porôt prijaté stranami dohody GATT a prijaté DSB WTO predstavujú precedens“. Článok 1 písm. b) bod (iv) GATT 1994 na inštitucionálnej úrovni uznáva to, že predchádzajúce správy porôt predstavujú aplikačnú prax a sú neoddeliteľnou súčasťou GATT 1994, lebo sú základom pre „ďalšie riešenia strán dohody GATT 1947“⁹⁷.

Odvolací orgán ešte pred začatím testovania zdôraznil význam článku 31 ods. 3 písm. b) Viedenskej konvencie, v zmysle ktorého sa bude brať zreteľ na akúkoľvek neskoršiu prax pri vykonávaní zmluvy, ktorá založila dohodu strán týkajúcu sa jej výkladu⁹⁸.

Odvolací orgán ďalej poznamenal, že v medzinárodnom práve ako v celku sa význam neskoršej praxe pre výklad dohody považuje za „odsúhlasený, jednotný a postupný“ systém konaní, alebo žiadostí, ktoré postačia pre vytvorenie aplikačného modelu dohôd strán podľa jeho výkladu. Samostatný akt spravidla nepostačí na formovanie neskoršej praxe. Význam má postupnosť v konaní po dosiahnutí dohody. Aj keď rozhodnutia porôt v rámci GATT 1947 boli schválené stranami Dohody, podobná forma rozhodnutia o prijatí správy poroty neznamenalala v zmysle GATT 1947 súhlas strán dohody s právnym základom predmetnej správy. Všeobecne platný stav v zmysle GATT 1947 bol taký, že závery a odporúčania schválenej správy poroty boli záväznými pre strany sporu v konkrétnom prípade; závery a právny základ skorších správ porôt však neboli právne záväzné pre neskoršiu porotu. Podľa názoru Odvolacieho orgánu strany dohody pri prijatí správy poroty nevychádzali z toho, že ich rozhodnutie bude predstavovať konečný výklad konkrétnych ustanovení GATT 1947. Odvolací orgán taktiež nevedel, že podobný výklad sa predvída GATT 1994.

V zmysle článku IX ods. 2 Dohody WTO „Konferencia ministrov a Generálna rada budú mať výhradné právo prijať výklad tejto dohody a mnohostranných obchodných dohôd.“. Ďalej v zmysle článku IX ods. 2 Dohody WTO platí, že rozhodnutie prijať výklad musí byť prijaté trojštvrтинovou väčšinou členov. Podľa názoru Odvolacieho orgánu skutočnosť, že podobné „výhradné právo“ vo vzťahu k prijatiu výkladu je stanovené v rámci Dohody WTO, predstavuje postačujúci základ pre záver, že podobné právo nevzniká na základe „zamlčania“.

⁹⁷ Správa poroty. Odsek 6.10. Vid' odkaz 81.

⁹⁸ Viedenský dohovor o zmluvnom práve (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1988 Zb.)

Odvolací orgán ďalej dospel k tomu, že rozhodnutia o schválení správ porôt v zmysle článku XXIII GATT 1947 sa líšili od správania sa strán dohody podľa článku XXV GATT 1947. V súčasnosti sa ich význam podstatne odlišuje od výkladu GATT 1994 a ďalších obchodných dohôd zahrnutých do Dohody WTO, ktoré prijala buď Konferencia Ministrov členských štátov, alebo Generálna rada WTO. Zo znenia článku 3 ods. 9 DPP vyplýva, že ustanovenia tohto dohovoru sa nedotýkajú práv členov žiadať oficiálny výklad ustanovení uvedenej dohody prostredníctvom prijatia rozhodnutia podľa Dohody WTO, alebo uvedenej dohody, ktorou je viacstranná obchodná dohoda. Odvolací orgán ďalej poznamenal, že článok XXVI ods. 1 Dohody WTO a § 1 písm. b) (iv) prílohy 1a, ktorá zahrňuje GATT 1994, do Dohody WTO transformuje právnu prax aplikácie GATT 1947 na úroveň WTO, čo zabezpečuje plynulý prechod od systému GATT 1947. Podľa názoru Odvolacieho orgánu táto skutočnosť poukazuje na význam skúseností strán dohody GATT 1947 pre členov WTO a na význam tejto praxe pre nový systém obchodovania v rámci WTO. Schválené správy porôt predstavujú dôležitú súčasť aplikačnej praxe GATT. Často sú používané neskoršími porotami, čím vytvárajú právne očakávania členov WTO a tak ich musia zohľadňovať v prípade, ak sa vzťahujú na spor.

Na základe uvedeného Odvolací orgán dospel k záveru, že správy porôt nemajú obligatórny charakter jedine vo vzťahu predmetného sporu. Môžeme konštatovať, že okolnosti prípadu a ich právne postavenie sa nezmenili ani v dôsledku nadobudnutia účinnosti Dohody WTO. Vzhľadom na to Odvolací orgán nesúhlasil so záverom poroty, v zmysle ktorého „správy poroty, ktoré boli odsúhlasené stranami Dohody v zmysle GATT a DSB WTO, predstavujú aplikačnú prax v predmetnej veci“; sú rovnaké ako „neskoršia prax“ v zmysle článku 31 Viedenskej konvencie⁹⁹.

Odvolací orgán sa nestotožnil ani so záverom poroty uvedenom v rovnakom bode správy, podľa ktorého schválené správy porôt predstavujú „ďalšie rozhodnutia strán Dohody GATT 1947“ v zmysle § 1 písm. b) (iv) Prílohy 1A o zaradení GATT 1994 do Dohody WTO. Odvolací orgán predsa súhlasil so záverom poroty obsiahnutom v rovnakom bode správy, v zmysle ktorého neschválené správy porôt „nemajú právny štatút v systéme GATT alebo WTO, pretože neboli odsúhlasené rozhodnutiami Strán Dohody GATT, alebo Členmi WTO“. Odvolací orgán sa rovnako stotožnil aj so záverom, v zmysle ktorého „porota predsa môže nájsť potrebné právne opatrenia aj v rámci neodsúhlasenej správy poroty, o ktorej si myslí, že sa vzťahuje na predmetnú vec“.

⁹⁹ Správa poroty. § 6 ods.10. Vid' odkaz 81.

3.2.1.4 Prvé ustanovenie článku III ods. 2 GATT

Odvolací orgán uviedol, že ustanovenia článku III GATT musia byť vykladané podľa všeobecného významu – vzhľadom na podstatu, predmet a ciele Dohody WTO. Definície uvedené v článku III GATT predstavujú základ pre výklad a vzhľadom na to najpresnejším bude výklad doslovný.

V súlade so znením prvej vety ustanovenia článku III ods. 2 GATT treba preskúmať otázku, či tovary sú obdobnými a či daň, ktorá sa vzťahuje na dovážané tovary, „prevyšuje“ daň, ktorá sa ukladá na obdobné domáce tovary. V prípade, ak sú dovážané tovary a domáce výrobky obdobné, ale na dovážané tovary sa uvaľujú dane s vyššími sadzbami, dochádza k rozporu predmetného opatrenia s prvou vetou článku III ods. 2 GATT. Tento prístup k preskúmaniu opatrenia vo veci jeho súladu s článkom III ods. 2 GATT zodpovedá predchádzajúcej aplikačnej praxi GATT 1947.

3.2.1.5 „Obdobné tovary“

Pri aplikácii GATT 1947 je zrejmé, že otázka, či tovary sú „obdobné“, bola riešená v každom prípade osobitne, a vzhľadom na to Odvolací orgán tento prístup prijal. Základný prístup v prípade výkladu pojmu „obdobné tovary“ bol stanovený ešte pri schválení správy poroty v roku 1970 zo strany strán Dohody v prípade „Úpravy pohraničného cla“: „...pojem musí byť vykladaný v každom konkrétnom prípade. To umožní spravodlivo ohodnotiť samostatné články, ktoré v spojení vytvárajú „obdobnosť“ tovaru.

Bolo navrhnuté viacero kritérií pre určenie „obdobnosti“ tovaru v každom konkrétnom prípade: konečné použitie tovaru na určitom trhu; preferencie a zvyky spotrebiteľov; vlastnosti, pôvod a kvalita tovaru¹⁰⁰. Vo väčšine prípadov sa neskoršie poroty priklonili k podobnému prístupu¹⁰¹. Pri aplikácii kritérií, ktoré boli použité v prípade „Úprava pohraničného cla“ a tiež pri aplikácii ďalších kritérií poroty,

¹⁰⁰ Správa Pracovnej poroty vo veci Border Tax Adjustments. BISD 18S/97. Para. 18.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm#tax.

¹⁰¹ The Australian Subsidy on Ammonium Sulphate. BISD II/188; EEC - Measures on Animal Feed Proteins. BISD 25S/49; Spain - Tariff Treatment of Unroasted Coffee. BISD 28S/102; Japan - Customs Duties, Taxes and Labelling Practices on Imported Wines and Alcoholic Beverages. BISD 34S/83; United States - Taxes on petroleum and Certain Imported Substances. BISD 34S/136. taktiež United States - Standards for Reformulated and Conventional Gasoline. WT/DS2/9, adopted on May 20, 1996.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/als1p1_e.htm.

môžu aplikovať len najviac dostatočné pri určovaní toho, či ide o tovary „obdobné“, čo znamená, že nakoniec dôjde k individuálnemu úsudku. Nemôže existovať absolútne presné kritérium „obdobnosti“.

3.2.1.6 „Vyššie vnútroštátne dane a ďalšie poplatky“

Jedinou otázkou, na ktorú sa mali zamerať podľa prvej vety článku III ods. 2 GATT bola otázka, či dane na dovážané tovary boli vyššie ako dane, ktoré sa ukladali na obdobné domáce tovary. Pokiaľ boli vyššie, potom to je v rozpore s článkom III GATT. Aj tá najmenšia čiastka „navýšenia“ je významnou. Odvolací orgán poznamenal, že „zákaz diskriminačných daní v zmysle prvej vety článku III ods. 2 GATT nezávisí od „výsledku ich vplyvu na obchodovanie“, a preto je nepoužiteľný štandard *de minimis*¹⁰².

3.2.1.7 Interpretácia podľa „podľa cieľa a výsledku“

Druhá veta článku III ods. 2 GATT obsahuje zákaz zavádzania „vnútorných daní a ďalších vnútorných poplatkov“, ktoré sa používajú vo vzťahu „k dovážaným a národným tovarom tak, že to odporuje princípom stanoveným v rámci odseku 1“. V zmysle článku III ods. 2 GATT „Strany Dohody uznávajú, že vnútorné dane a ďalšie vnútorné poplatky, zákony, pravidlá a požiadavky, ktoré upravujú vnútroštátny obchod, predaj a nákup, dopravu, distribúciu, alebo využitie tovarov, a vnútroštátne pravidlá kvantitatívnej regulácie, v zmysle ktorých má dôjsť k zmiešaniu, prepracovaniu, alebo využitiu tovarov v stanovených množstvách, či častiach, sa nemôžu vzťahovať na dovážané, alebo domáce výrobky takým spôsobom, aby vytvárali ochranu domácej výroby“.

V zmysle komentára k § 2 článku III „Daň, ukladaná v zmysle prvej vety § 2, sa bude považovať za odporujúcu len vtedy, ak existovala konkurencia medzi spracovávaným tovarom z jednej strany a bezprostredne konkurujúcim, alebo obdobným tovarom, na ktorý sa vzťahuje iná daňová sadzba“.

Článok III ods. 2 GATT a komentár k nemu majú rovnaké právne postavenie, najmä preto, že boli odsúhlasené v rovnakom čase. Podľa názoru Odvolacieho orgánu predtým, ako sa vyššie uvedené texty uplatnili, malo byť rozhodnuté vo veci troch otázok, aby sa stanovilo, či vnútroštátna daň neodporuje zmyslu druhej vety článku III ods. 2 GATT:

¹⁰² United States - Measures Affecting Alcoholic and Malt Beverages. BISD 39S/206. Para 5.6; taktiež Brazilian Internal Taxes. BISD II/181. Para. 16; United States - Taxes on Petroleum and Certain Imported Substances. BISD 34S/136. Para. 5.1.9; Japan - Customs Duties, Taxes and Labelling Practices on Imported Wines and Alcoholic Beverages. BISD 34S/83. Para. 5.8.

http://www.wto.org/english/stratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/a1s1p1_e.htm.

- 1) dovážané a domáce tovary sú „bezprostredne konkurujúcimi tovarmi, ktoré sú zároveň aj konkurujúcimi obdobnými tovarmi“;
- 2) bezprostredne konkurujúce tovary a obdobné tovary zahraničného a domáceho pôvodu sa nezdaňujú „v rovnakej miere“;
- 3) nerovnaké daňové zaťaženie bezprostredne konkurujúcich tovarov a obdobných tovarov zahraničného a domáceho pôvodu „je aplikované... tak, aby chránilo domácu výrobu“.

Na prvé dve otázky porota odpovedala kladne, s týmto záverom sa stotožnil aj Odvolací orgán. Pri tretej otázke Odvolací orgán poznamenal, že tu nie je zrejmý úmysel. Pokiaľ opatrenie, ktoré sa používa vo vzťahu dovážaných a domácich tovarov, vytvára ochranu domácej výroby, potom nie je dôležité, či zákonodarca alebo ďalší orgán zaviedol podobné opatrenie za účelom protekcionizmu alebo nie. Význam má len to, akým spôsobom sa toto opatrenie používa. Podobný výklad článku III GATT podľa názoru Odvolacieho orgánu zodpovedá „všeobecným pravidlám výkladu medzinárodného práva verejného“. Vzhľadom na to Odvolací orgán rovnako ako aj porota, odmietol test na základe cieľa a výsledku.

Odvolací orgán sa stotožnil so závermi poroty, v zmysle ktorých shochu a vodka sú obdobnými tovarmi a Japonsko porušilo článok III ods. 2 GATT (prvá veta) tým, že uvalilo na dovážané tovary daň s vyššou sadzbou. Odvolací orgán ďalej dospel k záveru, že shochu a ďalšie alkoholické nápoje, s výnimkou vodky, boli „bezprostredne konkurujúcimi obdobnými tovarmi“ a že Japonsko chránilo národnú výrobu tým, že na nich neuvalilo daň, čím porušilo článok III ods. 2 GATT (druhá veta).

3.2.1.8 Zhodnotenie prípadu

USA, ES a Kanada požadovali, aby porota ustanovila, že iné alkoholické nápoje sú „obdobné“ shochu alebo mu „bezprostredne konkurujú“. V tomto prípade daňové sadzby museli byť rovnakými alebo aspoň obdobnými tým, ktoré sa vzťahovali na shochu a ďalšie nápoje. Porota a Odvolací orgán dospeli k záveru, že shochu a ďalšie alkoholické nápoje boli „obdobnými“ alebo „bezprostredne konkurujúcimi“ tovarmi, a preto odlišné daňové sadzby v zmysle Japonského zákona o daniach na alkoholické výrobky porušovali článok III ods. 2 GATT.

Dôvody, ktoré sa stali základom predmetného záveru, vyhovovali len ES a Kanade, ale nie USA a Japonsku. USA a Japonsko ako alternatívu testu poroty navrhli tzv. „test na základe cieľa a výsledku“. Tento test bol zameraný na získanie odpovede na otázku, či cieľom opatrenia

bola ochrana domácej výroby a či ovplyvnila konkurenčné výhody tovaru. Aby bolo prijaté rozhodnutie o porušení ustanovení článku III ods. 2 GATT, boli potrebné kladné odpovede na obidve otázky. Pri preskúmaní predmetného prípadu porota najmä poznamenala, že pojmy obdobnosti a bezprostrednej konkurencie nemožno posudzovať samostatne, bez ohľadu na ciele normatívneho aktu, na základe ktorého sa vykonáva rozdiel medzi obdobnými tovarmi¹⁰³.

Pri preskúmaní veci „Japonsko – dane na alkoholické nápoje“ porota a Odvolací orgán odmietli použitie testu „na základe cieľa a výsledku“. Odvolací orgán poznamenal, že pokiaľ sa opatrenie používa vo vzťahu k dovážaným a domácim tovarom takým spôsobom, že vytvára ochranu pre domácu výrobu, potom nie je dôležité, či zákonodarca, alebo ďalší orgán zaviedol podobné opatrenie za účelom protekcionizmu alebo nie. Má význam len to, akým spôsobom sa aplikovalo podobné opatrenie. Tento výklad úplne zodpovedá významu článku III ods. 1 GATT. Nie je dôležité, prečo sa opatrenie zavádza. Pokiaľ vytvára ochranný efekt, znamená to, že protirečí článku III GATT.

3.2.1.9 Závery a prijaté opatrenia

USA v zmysle podľa článku 21 ods. 3 (c) DPP dňa 24. decembra 1996 požiadali DSB o stanovenie „primeranej“ lehoty na splnenie rozhodnutia Odvolacieho orgánu prostredníctvom záväzného rozhodcovského konania zo strany Japonska. Správa rozhodcu bola predložená členom 14. februára 1997. Rozhodca stanovil lehotu na splnenie odporúčaní v trvaní 15 mesiacov od dátumu prijatia správ. Táto lehota uplynula 1. februára 1998. Japonsko predložilo informácie o spôsobe splnenia odporúčaní, ktoré boli schválené stranami.

¹⁰³ Unites States - Taxes on Automobiles (US - Taxes on Automobiles), October 11, 1994. DS31/R. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/44r04.pdf.

3.2.2 Colná klasifikácia niektorých druhov počítačových zariadení (USA proti ES)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 22. júna 1998¹⁰⁴.

Navrhovatelia odvolania: ES

Odporcovia odvolania: USA

Tretie strany: Japonsko

Hlavné body sporu:

- (i) Špecifickosť oznámenia podľa článku 6 ods. 2 DPP.
- (ii) Výklad zoznamu colných povinností.
- (iii) Žaloby nesúvisiace s porušením záväzkov podľa článku XXIII ods. 1(b) GATT.

3.2.2.1 Okolnosti prípadu

V tomto prípade sa porota a následne Odvolací orgán venovali sadzbám, ktoré sa používajú vo vzťahu k sieťovým zariadeniam určeným pre lokálne siete (LAN) a k osobným počítačom s multimediálnymi možnosťami (PC). Podstatou sporu bola otázka, či sa na zariadenia potrebné pre LAN vzťahuje časť 84 ods. 71 Spoločného colného sadzobníka EÚ¹⁰⁵ (SCS), ktorá sa vzťahuje aj na zariadenia automatického spracovania dát (ASD), alebo platí názor EÚ, v zmysle ktorého sa na zariadenia vzťahuje časť 85 ods. 17 „Telekomunikačné zariadenia“ SCS, v prípade ktorých je colný poplatok podstatne vyšší. V návrhu USA uviedlo, že od júna roku 1995 niektoré colné orgány EÚ (vrátane britských a írskych) v súlade s poriadkom zmenili svoj colný režim, ktorý sa predtým používal v prípade importu zariadení potrebných pre LAN. Clá na túto produkciu sa predtým vypočítavali v súlade s časťou 84 ods. 71 SCS ako na zariadenia ASD, pričom sa používali sadzby podľa časti 85 ods. 17 SCS, ktoré sa vzťahovali

¹⁰⁴ EC - Customs Classification of Certain Computer Equipment. AB-1998-2. WT/DS62, 67, 68/AB/R (98-2271).
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds62sum_e.pdf,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds67_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds67sum_e.pdf,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds68_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds68sum_e.pdf.

¹⁰⁵ http://www.economy.gov.sk/files/ObchPolitika/Colsa2008/colny_sadzobnik.pdf

na telekomunikačné zariadenia. Ďalej uviedli, že colné orgány zvýšili sadzby na niektoré PC, ktoré patrili do časti 85 ods. 17 SCS, kam patrili aj ďalšie kategórie.

3.2.2.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.2.2.3 Špecifickosť oznámenia podľa článku 6 ods. 2 DPP

ES podali námietku proti návrhu USA, v zmysle ktorého USA v návrhu neoznačili tovar primeraným spôsobom, čím neumožnili ES pripraviť plnohodnotnú obhajobu. Na obhajobu svojho tvrdenia ES poukázali na rozhodnutie „EHS – kvantitatívne obmedzenia importu niektorých druhov tovarov z Hongkongu“¹⁰⁶. V tomto rozhodnutí porota obmedzila právo a možnosť navrhovateľa dopĺňať druhy tovarov do návrhu po začatí konania, t.j. rozšíriť jeho predmet. Porota poznamenala nepoužiteľnosť tohto rozhodnutia vo veci, pretože USA nedoplnila návrh o nové tovary. Porota rozhodla, že USA uviedli v návrhu dosť podrobný zoznam tovarov, čím naplnili požiadavky článku 6 ods. 2 DPP.

3.2.2.4 Výklad zoznamu colných povinností

Úlohou poroty bolo určiť, do ktorého sadzobného druhu patrí zariadenie LAN – do časti 84 ods. 71, alebo do časti 85 ods. 17 SCS. Porota nakoniec dospela k záveru, že nemôže „určiť, či sa má na zariadenie LAN pozerieť ako na ASD len na základe významu termínov uvedených v zozname výnimiek ES“¹⁰⁷. Súčasne porota dospela k záveru, že „pojmem „zariadenie ASD“ v predmetnom kontexte môže byť určený na základe zákonných očakávaní exportujúceho člena“¹⁰⁸. Porota v odôvodnení svojho záveru uviedla, že vzhľadom na to, že ochrana zákonných očakávaní je jednou z „najdôležitejších funkcií“ článku II GATT, význam tohto pojmu môže byť určený na základe preukázania „zákonných očakávaní“ strán. V rozhodnutí sa porota odvolala na článok 31 Viedenskej konvencie, v zmysle ktorého výklad musí vychádzať z princípu dobromyseľnosti. Porota ďalej poukázala na správu poroty GATT vo veci „EHS – vyplácanie subvencií spracovateľom a výrobcem olejnin a podobných kŕmnych bielkovín“ (EHS – olejnin) ¹⁰⁹, založenej na význame úlohy „zákonných očakávaní“ strán.

¹⁰⁶ EEC - Quantitative Restrictions against Imports of Certain Products from Hong Kong, adopted on July 12, 1983. BISD 30S/129. Para. 30. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

¹⁰⁷ Správa poroty: European Communities - Customs Classification of Certain Computer Equipment. WT/DS62, 67, 68/R (98-0277). February 5, 1998. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Adopted on January 25, 1990. BISD/ 37S/86. P. 148. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

Na základe preskúmania dôkazov USA týkajúcich sa tarify režimu pre zariadenia LAN, ktorý bol pred a po skončení Uruguajského kola rokovaní, porota dospela k záveru, že „zákonné očakávania exportujúceho člena v prípade tarifných povinností sa vo všeobecnosti zakladajú na tom, že faktický tarifný režim, ktorý sa používa v prípade konkrétneho tovaru v čase rokovaní, ostane platným, s výnimkou prípadu, keby aplikácia predmetného režimu bola zjavne nesprávna, alebo keby exportujúcemu členovi boli prístupné informácie preukazujúce opak“¹¹⁰. Porota rozhodla, že zvykom v rámci Uruguajského kola, okrem prípadu Nemecka, bolo pre zariadenia LAN používanie režimu platného pre zariadenia ASD, čo preukazuje zákonnosť očakávaní USA.

Vzhľadom na vyššie uvedené porota rozhodla, že ES nepreukázali neopodstatnenosť tvrdenia USA o zákonnosti ich očakávaní.

3.2.2.5 Dôkazné bremeno

Pri preskúmaní tejto otázky porota odkázala na správu pracovnej skupiny v prípade „Grécko – zvýšenie úrovne súvisiacich ciel“¹¹¹, v zmysle ktorej exportujúci člen vychádza z postupnosti v aplikácii tarifnej klasifikácie a importujúci člen nesie dôkazné bremeno.

3.2.2.6 Správa Odvolacieho orgánu

ES sa pri odvolaní zaoberali tromi otázkami. Po prvé, vzhľadom na to, že USA splnili procesné požiadavky/podmienky pri výklade právneho základu/dôvodu žaloby v podobe, ktorá postačuje na priehľadný výklad problému v súlade s článkom 6 ods. 2 DPP. Po druhé, či došlo k pochybeniu zo strany poroty pri výklade SCS s poukazaním na „zákonné očakávania“. Po tretie, či porota správne určila povinnosť „dôkazného bremena“ v prípade tarifných koncesíí na vyvážajúceho člena, t. j. na ES.

3.2.2.7 Špecifickosť oznámenia podľa článku 6 ods. 2 DPP

ES uviedli, že USA ako predmet návrhu označili len jedno konkrétne opatrenie, ktoré bolo v súlade s poriadkom. Podľa názoru ES vysvetlenie ďalších sporných opatrení bolo nejasné, neboli uvedené príklady, ani neboli zahrnuté označenia orgánu zodpovedného za ich aplikáciu. Odvolací orgán rozhodol, že pojem „opatrenia“ obsiahnutý v článku 6 ods. 2 DPP sa môže

¹¹⁰ Správa poroty. Odsek 8.45. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹¹¹ Správa expertnej skupiny, prípad: Greek Increase in Bound Duty. November 9, 1956. L/56.

vzťahovať nielen na zákony, ale aj na konanie, t. j. v predmetnej situácii aj na aplikáciu taríf zo strany národných colných orgánov. Vzhľadom na to, že žiadosť USA na zriadenie poroty obsahovala konkrétny záznam kategórií tovarov, v prípade ktorých došlo k porušeniu, Odvolací orgán sa stotožnil s názorom poroty, v zmysle ktorého žaloba USA bola dostatočne špecifická a zodpovedala podmienkam článku 6 ods. 2 DPP.

3.2.2.8 Výklad zoznamu colných povinností

Podľa názoru poroty, vzhľadom na neurčitosť tarifných názvov, môže byť význam pojmu „zariadenie ASD“ v tomto prípade stanovený na základe „zákonných očakávaní“ exportujúceho člena¹¹². S týmto záverom sa Odvolací orgán nestotožnil vzhľadom na rozhodnutie v prípade „India – patenty“¹¹³, podľa ktorého bola preukázaná nepoužiteľnosť rozhodnutia prijatého v prípade „EHS –olejniný“ vzhľadom na to, že predmet návrhov nesúvisel s porušeniami. Odvolací orgán ďalej poukázal na článok XXIII ods. 1 GATT, ktorý uvádza tri právne odlišné návrhy:

1. návrhy vznikajúce na základe porušenia, resp. nedodržania záväzkov,
2. návrhy nesúvisiace s porušením záväzkov,
3. návrhy vznikajúce v dôsledku určitej situácie.

Odvolací orgán poznamenal, že koncepcia „zákonných očakávaní“ bola vypracovaná v súvislosti s návrhmi nesúvisiacimi s porušením záväzkov, a preto sa nevzťahuje na návrhy vznikajúce na základe porušenia, najmä na tie, ktoré sú predmetom predmetného sporu¹¹⁴.

Odvolací orgán ďalej poznamenal, že postup bude nesprávny, ak sa preskúmajú len „zákonné očakávania“ exportujúcej krajiny. Odvolací orgán dospel k záveru, že „porota pochybila v prípade, keď stanovila, že „zákonné očakávania“ exportujúceho člena“ môžu byť základom pre výklad GATT 1994¹¹⁵. Podľa názoru Odvolacieho orgánu porota mala použiť Medzinárodnú konvenciu o harmonizačnom systéme popisu a kódovania tovarov (Harmonizačný systém) a Komentáre k nemu. Odvolací orgán uviedol, že počas rokovaní Uruguajského kola, ako aj Harmonizačného systému boli účastníkmi rokovaní aj ES a USA. Je tiež známe, že počas Uruguajského kola boli tarifné rokovania založené na nomenklatúre Harmonizačného systému,

¹¹² Správa poroty. Odsek 8.31. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹¹³ Správa Odvolacieho orgánu: India - Patent for Protection for Pharmaceutical and Agricultural Products. Para. 42. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm#patents.

¹¹⁴ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 80. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹¹⁵ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 97. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

a že žiadosti o udeľovanie tarifných koncesíí sa podávali v súlade s terminológiou nomenklatúry¹¹⁶. Odvolací orgán ďalej uviedol, že porota mala preskúmať aj rozhodnutie Svetovej colnej organizácie z roku 1997, ktoré sa priamo týka klasifikácie zariadenia LAN¹¹⁷. Ďalším nedostatkom postupu poroty bolo to, že sa vôbec nezaoberala zákonodarstvom ES, ktoré upravuje colnú klasifikáciu.

Odvolací orgán dospel k záveru, že používanie klasifikácie krajinami ES bolo nedôsledné, a preto zariadenie LAN bolo chybné zaradené niektorými krajinami do kategórie „Telekomunikačné zariadenia“. Vzhľadom na to, Odvolací orgán rozhodol, že pre nesprávne právne zdôvodnenie a výber dôkazov porota neopodstanene dospela k záveru, že USA „mali právo na „zákonné očakávania“, v zmysle ktorých bude vo vzťahu zariadenia LAN v rámci ES použitý rovnaký tarifný režim, ako aj vo vzťahu zariadenia ASD, a preto konanie ES bolo v rozpore s GATT“¹¹⁸. Odvolací orgán ďalej dospel k záveru, že „porota pochybila, keď rozhodla o tom, že „zákonné očakávania“ expotujúceho člena“ môžu byť základom pre výklad GATT 1994¹¹⁹. Odvolací orgán poznamenal, že „cieľom výkladu dohody je podľa článku 31 Viedenskej konvencie zistenie všeobecných zámerov strán“¹²⁰. Keby tento postup neprinesol výsledok, porota mohla použiť pomocné prostriedky, vrátane pracovných materiálov v zmysle článku 32 Viedenskej konvencie. Odvolací orgán rozhodol, že používanie klasifikácie ES, schválenej počas Uruguajského kola, je súčasťou podmienok Dohody WTO, a preto sa môže používať ako pomocný prostriedok pri výklade pojmov v zmysle článku 32 Viedenskej konvencie¹²¹.

Odvolací orgán ďalej uviedol, že bolo nesprávnym postupom preskúmavanie len „zákonných očakávaní“ expotéra. Odvolací orgán rozhodol, že porota neopodstatnene rozhodla o tom, že USA „mali právo na „zákonné očakávania“, že vo vzťahu k zariadeniam LAN v rámci ES bude použitý rovnaký tarifný režim, ako k zariadeniam ASD, a preto bolo konanie ES v rozpore s GATT“¹²².

¹¹⁶ Vid'.: Medzinárodná konvencia o harmonizačnom systéme popisu a kódovania tovarov, schválená 14. júna 1983.

¹¹⁷ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 89. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹¹⁸ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 98. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹¹⁹ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 97. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹²⁰ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 84. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹²¹ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 92. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

¹²² Správa odvolacieho orgánu. Odsek 98. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

3.2.2.9 Dôkazné bremeno

V námietke ES uviedli, že porota nesprávne označila stranu, na ktorej bolo bremeno výkladu tarifných kategórií, ES ako exportujúcu krajinu. Odvolací orgán na základe vlastných zistení, podľa ktorých za použitie tarifných koncesíí nezodpovedá len jeden člen, ale všetky strany dohody, dospel k záveru, že porota pochybila pri určení povinnosti ES niest' dôkazné bremeno. Odvolací orgán rozhodol, že tarifné rokovania predstavujú „proces vzájomných požiadaviek a ústupkov“ a ich vysvetlenie je „povinnosťou všetkých zainteresovaných strán“¹²³.

3.2.2.10 Zhodnotenie prípadu

Predmetom sporu bolo zistenie colných tarifných kategórií v prípade počítačových technológií a telekomunikačného spojenia. Porota rozhodla, že dôkazné bremeno preukázania tarifných kategórií bude niest' importujúca krajina a preskúmala len zákonné očakávania exportujúcej krajiny ako podkladu pre interpretáciu. Porota pri rozhodnutí poukázala na prípad „EHS – olejniný“ ako na základ výkladu „zákonných očakávaní“. Odvolací orgán sa nestotožnil s záverom poroty a rozhodol, že všetky strany zodpovedajú za výklad noriem dohôd WTO, a že Viedenský dohovor nemôže byť základom zistenia „zákonných očakávaní“ len jednej strany. Podľa názoru Odvolacieho orgánu je pri výklade dohôd systému WTO potrebné zohľadňovať zámery všetkých (aspoň dvoch) strán dohody.

Napriek tomu, že Odvolací orgán odmietol výklad poroty, neposkytol žiaden iný. Konanie Odvolacieho orgánu vyplynulo z obmedzenia jeho právomoci jedine na preskúmanie sporných otázok. V tomto prípade by Odvolací orgán mal sám vykonať výklad a následne vyniesť rozhodnutie vo veci samej. Vzhľadom na vyššie uvedené, Odvolací orgán nepreskúmal návrh USA o zrušení, alebo obmedzení výhod, nesúvisiacich s porušením, t. j. návrh, ktorý nebol preskúmaný porotou v dôsledku jej rozhodnutia o existencii porušenia. V týchto prípadoch by Odvolací orgán mal vec vrátiť porote na nové konanie a rozhodnutie vo veci samej; DPP však neumožňuje Odvolaciemu orgánu tento postup.

Zároveň by nebolo správne tvrdenie, že delenie návrhov na prípady, v ktorých ide, alebo nejde o porušenie, aplikované zo strany Odvolacieho orgánu vo veci „India – patenty“, sa môže použiť v tomto spore. Toto delenie môže byť spochybnené vzhľadom na to, že článok 26 DPP obsahuje len návod ako uskutočniť toto delenie, ale neuvádza rozdiely, na ktoré poukázal Odvolací orgán. Ani rozhodnutie v prípade „India – patenty“ sa nedá v predmetnom spore

¹²³ Správa odvolacieho orgánu. Odsek 109-110. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm.

celkom aplikovať, pretože bolo založené najmä na tom, že v zmysle článku 64 ods. 2 TRIPS sa nebudú uplatňovať odseky 1 b) a 1 c) článku XXIII GATT 1994 pri riešení sporov v zmysle TRIPS počas piatich rokov od nadobudnutia platnosti Dohody WTO.

Pri preskúvaní prípadu „ES – colná klasifikácia niektorých druhov počítačových zariadení“ Odvolací orgán dospel k záveru, že postup poroty mal výberový charakter pri preskúvaní dôkazov, a že pochybila, keď nepreskúmala Harmonizačný systém a pracovné materiály, ktoré jej prijatiu predchádzali. Tento záver má mimoriadny význam vzhľadom na to, že zdôrazňuje nenahraditeľnú úlohu prostriedkov výkladu v práve WTO.

3.2.3 Zákaz importu kreviet a výrobkov z kreviet (India, Pakistan, Malajzia, Thajsko proti USA)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 6. novembra 1998¹²⁴.

Navrhovatelia odvolania: USA

Odporcovia odvolania: India, Pakistan, Malajzia, Thajsko

Tretie strany: Austrália, Ekvádor, ES, Hongkong, Čína, Mexiko a Nigéria

Hlavné body sporu:

- (i) „Neoprávnená diskriminácia“ v zmysle úvodnej časti článku XX GATT;
- (ii) Výklad vyčerpateľných prírodných zdrojov podľa článku XX (g) GATT.

3.2.3.1 Okolnosti prípadu

Krevety ešte nepatria medzi druhy ohrozené zánikom, a preto sa stále odchyťávajú. Lov kreviet sa uskutočňuje tak, že z trajlerov dávajú do mora veľké rybárske siete, ale do sietí sa často dostávajú aj korytnačky. Korytnačky na rozdiel od kreviet sú chránené Konvenciou o medzinárodnom obchode s miznúcimi druhmi flóry a fauny (KMOFF); podpísalo ju viac ako 130 štátov¹²⁵.

¹²⁴ United States - Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products. WT/DS58/AB/R, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds58sum_e.pdf.

¹²⁵ Konvencia bola podpísaná 3 marca 1973 vo Washingtone a nadobudla účinnosť 1.1.1975.

V 1987 roku vydal minister obchodu USA v zmysle zákonodarstva USA nariadenie, v zmysle ktorého všetky trajlery, plávajúce pod americkou zástavou v Mexickom zálive a Atlantickom oceáne pozdĺž juhovýchodného pobrežia USA, musia mať zariadenia vylučujúce aj náhodný odchyt korytnačiek. Tieto zariadenia museli byť schválené podľa štandardov prijatých vládnyimi agentúrami.

V roku 1989 Kongres USA prijal novelu, v zmysle ktorej štátny tajomník USA mal oprávnenie rokovať s inými štátmi s cieľom ochrany a zachovania morských korytnačiek. V zmysle novely počnúc májom 1991 bol zavedený zákaz importu do USA takých kreviet, pri love ktorých sa používali technológie nezodpovedajúce štandardom vládnych agentúr USA. Deväť štátov prijalo programy, ktoré zodpovedali štandardom USA a získali certifikáty, ktoré povoľovali import kreviet na územie USA. Na import kreviet vylovených na iných lodiach bolo uvalené embargo.

India, Pakistan, Malajzia a Thajsko, vzhľadom na to, že neprijali opatrenia zodpovedajúce vyššie uvedeným požiadavkám a nemohli exportovať krevety, sa obrátili so žiadosťou na DSB, v ktorej poukázali na porušenie článku XI GATT zo strany USA.

USA pri obhajobe uviedli, že obmedzením importu kreviet sledovali ciele KMOFF, a že zákonodarstvo USA konalo v súlade s MFN ako aj s NT, v zmysle pojmov obsiahnutých v GATT. Nakoľko obmedzenia zavedené zo strany USA patrili medzi výnimky podľa bodov (b) a (g) článku XX GATT, USA sa odvolali, keď porota neprijala ich argumenty.

3.2.3.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.2.3.3 „Neoprávnená diskriminácia“ v zmysle úvodnej časti článku XX GATT

Napriek tomu, že obmedzenie importu sa nevzťahovalo na všetky krajiny, USA trvali na tom, že opatrenie obmedzujúce import kreviet nebolo „neoprávnenou diskrimináciou“ v zmysle úvodnej časti článku XX GATT. Vo vyjadrení navrhovateľa uviedli, že USA porušili článok XX GATT vzhľadom na to, že prijali jednostranné opatrenie. „Ak každý člen WTO bude môcť svojvoľne prijímať rozhodnutia v oblasti obchodnej politiky, aj keď s cieľom ochrany a zachovania životného prostredia, multilaterálny obchodný systém prestane existovať“¹²⁶.

¹²⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 35. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

Odvolací orgán potvrdil záver poroty vo veci nesúladu opatrenia USA s ustanoveniami GATT, podstatným spôsobom však zmenil odôvodnenie rozhodnutia. Porota uviedla, že úvodná časť článku XX GATT umožňuje členom odchýliť sa od ustanovení GATT len v prípadoch, keď nedochádza k narušeniu multilaterálneho systému WTO.¹²⁷ Odvolací orgán potvrdil, že úvodná časť článku XX GATT sa nevzťahovala na opatrenie, ale na spôsob jeho aplikácie. Odvolací orgán poznamenal, že pre správne zhodnotenie environmentálnych, alebo iných opatrení treba predovšetkým zohľadniť osobitné ustanovenia bodov (a) a (j) článku XX GATT. Ak sa na preskúmané opatrenie vzťahuje len jedna výnimka, napríklad súvisiaca s „ochranou vyčerpatelných prírodných zdrojov“¹²⁸, potom musí byť overený súlad opatrenia aj s úvodnou časťou článku XX GATT, najmä vzhľadom na spôsob jeho používania – aby nepredstavovalo „neoprávnenú diskrimináciu, alebo skryté obmedzenie medzinárodného obchodu“.¹²⁹

3.2.3.4 Vyčerpávanie prírodných zdrojov

Navrhovatelia uviedli, že pojem „vyčerpatelné prírodné zdroje“ sa vzťahuje na zdroje, ktoré majú obmedzenú dobu existencie, napríklad minerály, ale nevzťahuje sa na živé tvory. Odvolací orgán odmietol podobný výklad a uviedol, že súčasná biológia preukázala, že živé druhy, aj keď majú schopnosť sa množiť, v určitých podmienkach sú ohrozené vyčerpaním až vyhynutím, a to najmä kvôli ľudskému konaniu. Odvolací orgán uviedol, že „živé zdroje“ majú tiež „obmedzenú dobu existencie“, podobnú ropu, železnej rude a ďalším druhom nerastných surovín.¹³⁰ Napriek tomu, že článok XX GATT bol naformulovaný pred viac ako 50 rokmi a nebol novelizovaný počas Uruguajského kola rokovaní, jeho ustanovenia musia byť vykladané vzhľadom na súčasnú starostlivosť medzinárodného spoločenstva v oblasti ochrany a zachovania životného prostredia, ako je to uvedené v preambule Dohody WTO a v ďalších dokumentoch, ktoré zdôrazňujú otázku trvalého rozvoja.¹³¹ Odvolací orgán ďalej poznamenal, že preambula Dohody WTO jednoznačne uvádza „ciele trvalého rozvoja“¹³²: „Strany tejto dohody, uznávajúc, že ich vzťahy v obchodnej a ekonomickej oblasti by mali byť zamerané na zvýšenie životnej úrovne, dosiahnutie plnej zamestnanosti, vyššej a sústavne rastúcej úrovne reálneho príjmu a efektívneho dopytu a na zvýšenie výroby a obchodu s tovarmi a službami, čo umožní optimálne využitie svetových

¹²⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 116. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹²⁸ Bod (g) článku XX GATT.

¹²⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 119-122. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 128. Citácia: Správa medzinárodnej komisie životného prostredia: Our Common Future (Oxford University Press, 1987).

¹³¹ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 129. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³² Our Common Future (Oxford University Press, 1987). P. 43.

zdrojov v súlade s cieľom dosiahnuť trvalý rozvoj, usilujúc sa o ochranu a zachovanie životného prostredia a rozvíjanie prostriedkov na to určených tak, aby to bolo zlučiteľné s ich potrebami a záujmami vzťahujúcimi sa na rôzne úrovne ekonomického rozvoja, ...“¹³³

Podľa názoru Odvolacieho orgánu – podľa ustanovení Preambuly Dohody WTO, význam pojmu „prírodné zdroje“ uvedeného v článku XX (g), nie je pojmom „statickým“, ale skôr „evolučným“.¹³⁴ Odvolací orgán tiež poznamenal, že v rámci moderných medzinárodných konvencií a deklarácií sa často stretáme s poukázaním na prírodné zdroje, medzi ktoré patria tak živé, ako aj nerastné zdroje.¹³⁵ Vzhľadom na to, Odvolací orgán dospel k záveru, že sa článok XX (g) GATT rovnako vzťahuje na živé aj nerastné zdroje.¹³⁶

Odvolací orgán poznamenal, že korytnačky sú „ohrozeným prírodným zdrojom“ podľa článku XX (g) GATT 1994¹³⁷ a vzhľadom na to dospel k záveru, že cieľom opatrenia USA bola ochrana a zachovanie ohrozených druhov a používalo sa nestranne voči všetkým národným spoločnostiam, ktoré exportovali krevety. Napriek tomu, podľa názoru Odvolacieho orgánu toto opatrenie vytváralo diskriminačné prostredie medzi krajinami, v ktorých boli porovnateľné podmienky lepšie, a tým predstavovali porušenie ustanovení úvodnej časti článku XX GATT¹³⁸.

Odvolací orgán poznamenal, že „v rámci záveru chceme zdôrazniť otázky, ktorých sa toto rozhodnutie netýka. Nerozhodli sme o tom, že ochrana a zachovanie životného prostredia nie je dôležitá pre členov WTO. Je zrejmé, že je dôležitá. Tiež sme nerozhodli o tom, že nezávislé štáty, ktorými sú členovia WTO, nemôžu prijímať opatrenia na ochranu a zachovanie ohrozených druhov (napr. korytnačky). Je zrejmé, že tak robiť môžu a majú. Ďalej sme nerozhodovali o tom, či nezávislé štáty môžu, resp. nemôžu spolupracovať na bilaterálnom a multilaterálnom základe, v rámci WTO aj v rámci ďalších medzinárodných organizácií, za účelom ochrany a zachovania ohrozených druhov a ďalších cieľov smerujúcich na ochranu a zachovanie životného prostredia. Je evidentné, že to robiť musia, a že to aj robia.“¹³⁹

¹³³ Preambula Dohody WTO.

¹³⁴ Konzultatívny záver Medzinárodného súdu „Namíbia (právne následky)“ z 21 júna 1971 (I.C.J. Rep., p. 31). Medzinárodný súd stanovil, že ak koncepcie zavedené v dohode sú „podľa významu evolučnými“, potom pri ich „výklade nemožno nezohľadňovať neskorší vývoj práva...“. Okrem toho „medzinárodné dokumenty musia byť vyložené a aplikované v rámci zákonodarstva platného v čase výkladu“

¹³⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 130. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 131. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 134. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 184. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹³⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 185. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

Z rozhodnutia Odvolacieho orgánu vyplynulo: aj keď opatrenie USA bolo prijaté za účelom ochrany a zachovania životného prostredia a konali v zmysle článku XX písm. g) GATT 1994, spôsob aplikácie GATT predstavoval neoprávnenú a neospravedlňiteľnú diskrimináciu členov WTO, čo je v rozpore s ustanoveniami úvodnej časti článku XX GATT¹⁴⁰.

3.2.3.5 Zhodnotenie prípadu

Odvolací orgán použil Preambulu Dohody WTO a metódu evolučného výkladu tak, že dospel k záveru, že článok XX GATT sa vzťahuje rovnako na zdroje životného aj neživotného pôvodu. Tento záver je dosť odvážny a prekračuje rámec nielen článku XX GATT, ale aj Preambuly Dohody WTO.

Z článku 31 ods. 1 Viedenskej konvencie vyplýva, že zmluva sa musí vykladať dobromyseľne, v súlade s obvyklým významom, ktorý sa dáva výrazom v zmluve v ich celkovej súvislosti, a takisto s prihliadnutím na predmet a účel zmluvy.

Vzhľadom na to, z niekoľkých možností výkladu bude najsprávnejší ten, ktorý najviac zodpovedá predmetu a účelu zmluvy. Súčasne sa vo Viedenskej konvencii nehovorí o tom, že sa ciele a predmet zmluvy môžu použiť na vyplnenie jej medzier, aby dopĺňali chýbajúci význam.

V zmysle článku 3 ods. 2 DPP „systém riešenia sporov ... slúži na zabezpečenie ochrany práv a záväzkov členov podľa uvedených dohôd a na vyjasnenie existujúcich ustanovení týchto dohôd v súlade s obvyčajovými pravidlami výkladu medzinárodného práva verejného. Odporúčania a rozhodnutia DSB nemôžu rozšíriť, alebo zmenšiť práva a záväzky poskytnuté uvedenými dohodami. V zmysle vyššie uvedeného, poukázanie Odvolacieho orgánu na pokroky súčasnej biológie ako základ novej tézy, podľa ktorej sa článok XX GATT vzťahuje nielen na zdroje životného, ale aj neživotného pôvodu, nezodpovedá úplne požiadavkám článku 3 ods. 2 DPP. Vzhľadom na rozhodnutie poroty vo veci „USA – obmedzenie dovozu tuniaka a výrobkov z tuniaka“¹⁴¹ môžeme dospieť k názoru, že medzinárodné konvencie a deklarácie, na ktoré poukazuje Odvolací orgán, nemôžu byť použité ako dodatkové prostriedky výkladu, ktoré v zmysle článku 32 Viedenskej konvencie zahŕňajú „prípravné materiály a podmienky uzatvorenia dohody“. Ani text GATT, ani text Dohody WTO neobsahuje odkaz na tieto dokumenty.

V súlade s článkom IX ods. 2 Dohody WTO výlučné právo výkladu patrí do kompetencie Konferencie ministrov a Generálnej rady. Odvolací orgán nemôže prebrať túto kompetenciu ani v prípade

¹⁴⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 186. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm.

¹⁴¹ United States - Restrictions on Imports of Tuna. GATT Doc. DS29/R. http://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/edis04_e.htm.

výkladu, ani v prípade legislatívy. Keby pretrvávala tendencia prekročenia právomoci Odvolacieho orgánu, rovnováha práv a povinností, na ktorom je systém WTO založený, by bola narušená.

3.2.3.6 Závěry a prijaté opatrenia

USA 25. novembra 1998 informovali DSB o zámere vykonať odporúčanie DSB a o svojej pripravenosti konzultácie s krajinami, ktoré podali návrh na vykonanie rozhodnutia. Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo 27. januára 2000, USA prehlásili, že splnili odporúčania a rozhodnutie DSB, a že sa snažili a snažia sa začať rokovania s vládami krajín hraničiacich s Indickým oceánom o ochrane a zachovaní morských korytnačiek v tomto regióne. USA ďalej vyhlásili, že technickú podporu a zaškoľovanie v používaní zariadení, ktoré predchádzajú tomu, aby sa morské korytnačky dostávali do sietí určených na lov kreviet, ponúkali a stále ponúkajú každej vláde, ktorá o to požiada.

3.2.4 Obmedzenie importu oblečenia a textilu (India proti Turecku)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 9. novembra 1999¹⁴².

Navrhovatelia odvolania: *Turecko*

Odporcovia odvolania: *India*

Tretie strany: *Hongkong, Čína, Japonsko, Filipíny*

Hlavné body sporu:

- (i) Článok XXIV GATT 1994.
- (ii) Dohoda o interpretácii článku XXIV GATT 1994.
- (iii) Colné únie.

3.2.4.1 Okolnosti prípadu

Vo veci sa rozhodlo na základe prvého a jediného návrhu podaného do DSB o výklad článku XXIV GATT 1994 a Dohovoru o interpretácii.

¹⁴² Turkey - Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products. AB-1999-5, WT/DS34/AB/R, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds34sum_e.pdf.

¹²⁴ Konvencia bola podpísaná 3 marca 1973 vo Washingtone a nadobudla účinnosť 1.1.1975.

V zmysle podmienok na vytvorenie colnej únie medzi ES a Tureckom, Turecko malo používať obdobnú obchodnú politiku ako v ES v prípade textilu. V súlade s tým Turecko v roku 1996 zaviedlo kvantitatívne obmedzenia na 19 kategórií dovážaných textilných výrobkov a oblečenia z Indie, pričom jeho konanie bolo uskutočnené v dobrej viere a vychádzalo z článku XXIV GATT 1994.

Porota po preskúmaní prípadu dospela k záveru, že kvantitatívne obmedzenia, ktoré zaviedlo Turecko, sú v rozpore s článkami XI a XIII GATT 1994 a článkom 2 ods. 4 Dohody o textile.

3.2.4.2 Správa Odvolacieho orgánu

V zmysle rozhodnutia poroty článok XXIV neumožňuje výnimku z pravidiel, podľa ktorej by išlo o zavedenie kvantitatívnych obmedzení v zmysle článkov XI a XIII GATT 1994¹⁴³. Odvolací orgán stanovil, že porota nedostatočne preskúmala úvodnú časť článku XXIV ods. 5 a vykonal vlastnú analýzu. Odvolací orgán sa zameril na význam pojmov „nevytvárať prekážky“ a ustanovil, že „Článok XXIV môže byť použitý ako základ aplikácie opatrení, ktoré protirečia iným ustanoveniam GATT len vtedy, keď sa opatrenie prijíma v súvislosti s vytvorením Colnej únie a pokiaľ bude bez prijatia opatrenia vytvorenie Colnej únie sťažené, resp. nemožné“. Výraz „vytvorenie Colnej únie“ obmedzuje aplikovateľnosť výnimky len na konanie nevyhnutné pre vytvorenie Colnej únie, a preto je potrebné vysvetliť pojem Colná únia v zmysle článku XXIV ods. 8 GATT 1994.

Odvolací orgán poznamenal, že článok XXIV ods. 8 písm. a) bod (i) GATT ustanovuje interné podmienky, v zmysle ktorých sa majú zrušiť clá a ďalšie obmedzujúce opatrenia vo vzťahu takmer všetkých druhov obchodu, ktoré sa vykonávajú na území únie.

Článok XXIV ods. 8 písm. a) bod (ii) GATT zasa obsahuje externé podmienky „všeobecného režimu vonkajšieho obchodu“, v zmysle ktorého sa majú clá a ďalšie obmedzujúce opatrenia používať na obchody vykonávané mimo územia únie¹⁴⁴. Režimy vonkajšieho obchodu musia byť jednotné. Vzhľadom na to sa Odvolací orgán nestotožnil so záverom poroty, podľa ktorého režimy vonkajšieho obchodu, prezentujúce Colnú úniu území, môžu byť „porovnateľné“¹⁴⁵ a vychádzajúc z článku XXIV ods. 5 písm. a) existujú aj ďalšie externé podmienky, podľa ktorých clá a ďalšie

¹⁴³ Správa poroty: Turkey - Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products. WT/DS34/R. May 31, 1999. Paras. 9.188 and 9.189. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

¹⁴⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 49. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

¹⁴⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 50 (odkaz na správu poroty. Ods. 9.151). http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

opatrenia regulujúce obchod by nemali obmedzovať viac, ako clá a ďalšie opatrenia regulujúce obchod“ na území pred vytvorením Colnej únie.

Odvolací orgán stanovil, že článok XXIV ods. 4 GATT a preambula Dohody o interpretácii predstavujú dôležité podklady pre výklad úvodnej časti článku XXIV ods. 5 GATT a predpokladá rovnováhu medzi pozitívnymi výsledkami vytvorenia Colných únií a pravdepodobnými negatívnymi následkami pre tretie krajiny, čo vyžaduje vykonanie ekonomickej analýzy¹⁴⁶.

Odvolací orgán stanovil, že krajina, ktorá uplatňuje článok XXIV GATT na podklad konania, má preukázať, či podmienky článku XXIV ods. 5 a ods. 8 GATT boli splnené, a či ochranné opatrenie boli nevyhnutné pre vytvorenie Colnej únie¹⁴⁷. Porota nepreskúmavala otázku splnenia podmienok vyplývajúcich z článku XXIV ods. 5 a ods. 8 GATT. Porota vyjadrila pochybnosti, či do jej právomoci patrí aj preskúmanie predmetnej otázky. Odvolací orgán preskúmal túto otázku a odvolal sa na rozhodnutie prijaté vo veci „India – kvantitatívne obmedzenia vo vzťahu importu poľnohospodárskej produkcie, textilu a priemyselných tovarov“, na základe ktorého bolo preukázané, že do právomoci poroty patrí aj preskúmavanie predmetnej otázky¹⁴⁸.

Turecko uviedlo, že prijaté opatrenie bolo nevyhnutné, a že v prípade, keby ho nezaviedla, ES by vyňalo predmetné tovary zo zoznamu tovarov, na ktoré sa vzťahuje režim voľného obchodovania v rámci Colnej únie medzi Tureckom a ES. Predpokladom konania ES bolo to, že ES nechcelo zamedziť prienik prebytočného množstva textilných tovarov cez územie Turecka prostredníctvom presmerovania obchodných tokov, čím by došlo k porušeniu kvantitatívnych obmedzení stanovených ES v prípade importu textilných tovarov. Z druhej strany textilné tovary predstavovali 40 % trhového obratu medzi Tureckom a ES, čo podnietilo obavy, že v prípade vyňatia textilných tovarov nebude regionálne integračné zoskupenie Turecka a ES zodpovedať kritériám „úplného obchodu“.

Napriek tomu sa Odvolací orgán stotožnil so záverom poroty, v zmysle ktorého boli v spornom prípade aj ďalšie alternatívy (vrátane použitia pravidiel pôvodu tovarov), ktoré by mohli byť použité za účelom odlíšenia tureckého textilu od textilu pochádzajúceho z tretích krajín, vrátane Indie. Táto skutočnosť by pomohla vyriešiť problém presmerovania obchodných tokov, čím by sa odstránila nevyhnutnosť vyňatia sektoru textilu a oblečenia z Colnej únie medzi Tureckom a ES.

¹⁴⁶ Správa Odolacieho orgánu. Ods. 55-57. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

¹⁴⁷ Správa Odolacieho orgánu. Ods. 58. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

¹⁴⁸ WT/DS90/AV/R, adoptid on September 22, 1999. PP 80-109.
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds34_e.htm.

Vzhľadom na to Odvolací orgán dospel k záveru, že Turecko nepredložilo presvedčivé dôkazy o nevyhnutnosti zavedenia kvantitatívnych obmedzení v prípade importu textilu.

3.2.4.3 Zhodnotenie prípadu

Predmetné rozhodnutie je prvým rozhodnutím Odvolacieho orgánu vo veci interpretácie článku XXIV GATT 1994 a Dohovoru o interpretácii.

Odvolací orgán stanovil, že porota pochybila v tom, že nepreskúmala pojem Colná únia podľa článku XXIV GATT, za účelom zistenia nevyhnutnosti zavedenia výnimky pre vytvorenie Colnej únie. Odvolací orgán preskúmal text článku z hľadiska toho, či článok XXIV GATT umožňuje prijatie opatrení, ktoré môžu porušovať ďalšie ustanovenia GATT. Fakticky text článku obsahuje dve časti: prvá sa vzťahuje na vytvorenie Colnej únie podľa podmienok uvedených v článku XXIV ods. 5 a ods. 8 GATT 1994, a druhá preskúmava otázku nevyhnutnosti porušenia ďalších ustanovení GATT 1994, ktoré sa Turecko preukázalo aplikáciou článku XXIV GATT.

Odvolací orgán poukázal na rozhodnutie vo veci „India – kvantitatívne obmedzenia vo vzťahu k importu poľnohospodárskej produkcie, textilu a priemyselných tovarov“ a rozhodol, že preskúmanie otázok patriacich do kompetencie politických orgánov patrí do právomoci porôt; ďalej stanovil, že na prípad kvantitatívnych obmedzení zavedených zo strany Turecka sa nevzťahujú výnimky podľa článku XXIV, a preto tieto obmedzenia porušujú články XI a XIII GATT 1994 a článok 2 ods. 4 Dohody o textile.

Zavedenie kvantitatívnych obmedzení zo strany Turecka je priamym protekčným opatrením.

Otázka obchádzania obmedzení platných na území ES mohla byť úspešne vyriešená iným spôsobom, napr. aplikáciou pravidiel pôvodu tovarov, pretože colná kontrola nepatrí do kategórie „cieľ a ďalších obmedzujúcich opatrení regulujúcich obchod“, ktoré by mohli byť zrušené v zmysle článku XXIV ods. 8 písm. a) bod (i) GATT.

Môžeme predpokladať, že Turecko prostredníctvom zavedenia obmedzujúcich opatrení sledovalo cieľ vytvorenia lepších konkurenčných podmienok pre národných výrobcov textilu na vnútroštátnom trhu. V praxi GATT už existuje postup, ktorý požaduje, aby prijaté opatrenie bolo najmenej obmedzujúce v prípade obchodu¹⁴⁹. Turecko napriek tomu vybralo najviac obmedzujúce opatrenie.

¹⁴⁹ Podobné zdôvodnenie sa najčastejšie používa pri preskúvaní sporov súvisiacich s článkom XX GATT.

V dôsledku toho, že text článku XXIV GATT nie je dostatočne presný, dochádza k odlišnému výkladu podmienok, ktoré musia splniť regionálne integračné zoskupenia. Nejednoznačnosť zrejme bola úmyslom autorov článku XXIV GATT, nakoľko prísnejšie podmienky by znemožňovali krajinám vytvárať integračné zoskupenia. V roku 1996 v rámci WTO bola vytvorená CRTA¹⁵⁰. Do funkcií CRTA patrí preskúvanie regionálnych obchodných dohôd, v prípade ktorých WTO dostalo upovedomenie od Rady obchodovania s tovarmi, Rady obchodovania so službami alebo Rady obchodu a rozvoja. Proces oznámenia vytvorenia regionálneho integračného zoskupenia existoval aj predtým¹⁵¹. Napriek tomu nie sú zrejmé následky uznania rozporu predmetných dohôd s podmienkami stanovenými článkami XXIV GATT a V GATS, nakoľko už v období rokov 1948 - 2006 sa zriedka kedy stalo, že by regionálne preferenčné dohody neodporovali pravidlám GATT, resp. WTO.

3.2.4.4 Závery a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo dňa 19. novembra 1999, Turecko oznámilo svoj zámer splniť odporúčania DSB. Strany dňa 6. júla 2001 upovedomili DSB, že dospeli k vzájomne výhodnému riešeniu v prípade splnenia odporúčaní a rozhodnutí DSB zo strany Turecka. Na základe dosiahnutej dohody sa Turecko zaviazalo:

- zrušiť kvantitatívne obmedzenia, ktoré sa vzťahovali na textilné výrobky kategórií 24 a 27 v prípade dovozu z Indie k dátumu 30. júna 2001, resp. k dátumu podpísania Dohody;
- znížiť tarify v súlade s poriadkom podľa prílohy k Dohode o textile najneskôr ku dňu 30. septembru 2001;
- usilovať sa o vykonanie odporúčaní a rozhodnutia DSB v najkratšom čase.

V súlade s Dohodou o textile kompenzácie budú platiť dovtedy, pokiaľ Turecko nezruší všetky kvantitatívne obmedzenia zavedené 1. januára 1996 vzťahujúce sa na import textilných výrobkov a oblečenia z Indie. Na zasadnutí DSB dňa 18. decembra 2001 India oznámila zníženie taríf zo strany Turecka ako časti procesu plnenia odporúčaní.

¹⁵⁰ Annual Report/World Trade Organization.- Geneva: WTO, 1999, P.94.

¹⁵¹ Článok XXIV ods. 7 GATT.

3.2.5 Podmienky poskytovania tarifných preferencií najmenej rozvinutým krajinám (India proti ES)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená dňa 20. apríla 2004 DSB WTO¹⁵².

Navrhovatelia odvolania: ES

Odporcovia odvolania: India

Tretie strany: *Bolívia, Brazília, Kolumbia, Kostarika, Kuba, Ekvádor, Salvádor, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Pakistan, Panama, Paraguaj, Peru, USA, Venezuela a ďalšie*

Hlavné body sporu:

- (i) Dôkazné bremeno.
- (ii) Oprávnenosť režimu boja s drogami podľa splnomocňujúceho ustanovenia¹⁵³ v rámci systému WTO.

3.2.5.1 Okolnosti prípadu

Nariadenie Rady (ES) č. 2501/2001 uplatňujúce systém všeobecných colných preferencií na obdobie od 1. januára 2002 do 31. decembra 2004 stanovoval schémy používania Všeobecného systému preferencií na obdobie od 1. januára 2002 až do 31. decembra 2004. Nariadenie (ES) č. 2501/2001 ustanovilo 5 preferenčných tarifných schém, ktoré zahrňovali tak všeobecné schémy, ako aj dodatočné preferencie, ktoré sa poskytovali za účelom stimulácie konkrétnych politických iniciatív, alebo určených pre najmenej rozvinuté krajiny. V tomto prípade boli preskúmané špeciálne podmienky v rámci režimu boja s výrobou a šírením drog (režim boja s drogami), ktoré boli poskytnuté len 12 vopred určeným krajinám: Bolívii, Kolumbii, Kostarike, Ekvádoru, Salvádoru, Guatemale, Hondurasu, Nikarague, Pakistanu, Paname, Peru a Venezuele. Výsledkom

¹⁵² European Communities - Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries. AB-2004-1.WT/DS246/AB/R.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds246sum_e.pdf.

¹⁵³ The Enabling Clause officially called the “Decision on Differential and More Favourable Treatment, Reciprocity and Fuller Participation of Developing Countries”, was adopted under GATT in 1979 and enables developed members to give differential and more favorable treatment to developing countries.

použitia režimu boja s drogami bolo poskytnutie značného zníženia taríf vyššie uvedeným krajinám v porovnaní s inými najmenej rozvinutými krajinami.

India mala preferencie na základe všeobecnej schémy, nevzťahovali sa však na ňu dodatočné tarifné preferencie, vrátane tých, ktoré boli predvídané režimom boja s drogami. Návrh Indie napadal len režim boja s drogami, hoci India mala právo napadnúť aj ostatné „dodatočné stimulujúce dohody“.

V rámci svojho návrhu India uviedla, že opatrenia podľa režimu boja s drogami neboli v súlade ani s článkom I ods. 1 GATT, ani s rozhodnutím o diferenciácii a MFN, reciprocite a úplnej účasti najmenej rozvinutých krajín (splnomocňujúce ustanovenie)¹⁵⁴.

Počas konania porota dospela k záveru, že zo strany ES došlo k porušeniu záväzkov vyplývajúcich zo systémov WTO¹⁵⁵. Pritom jeden z členov poroty vyjadril vlastný názor vo veci procesných otázok. V prípade rozhodovania o charaktere splnomocňujúceho ustanovenia a jej procesných následkov dvaja členovia poroty dospeli k záveru, že táto výhrada predstavuje výnimku z MFN predvídaného článkom I ods. 1 GATT, preto leží dôkazné bremeno na tej strane, ktorá používa splnomocňujúce ustanovenie ako ochranu¹⁵⁶. Názor tretieho rozhodcu sa týkal toho, že režim MFN sa nevzťahuje na splnomocňujúce ustanovenie, a že návrh Indie bol vyložený nesprávne. Porota použila široký spôsob pri výklade pojmu „nediskriminačný“ obsiahnutého v texte splnomocňujúceho ustanovenia a na základe väčšinového hlasovania dospela k záveru, že rozvinuté strany sú povinné poskytovať „rovnaké tarifné preferencie“ v rámci Všeobecného systému preferencií „všetkým najmenej rozvinutým krajinám“¹⁵⁷. V dôsledku toho porota dospela k záveru, že režim boja s drogami bol v rozpore s článkom I ods. 1 GATT, a preto sa naň nemohlo vzťahovať splnomocňujúce ustanovenie¹⁵⁸. ES podali odvolanie proti tomuto rozhodnutiu.

¹⁵⁴ Správa GATT L/4903, 28. novembra 1979. BISD 26S/203.

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/part4_e.doc.

¹⁵⁵ Správa poroty: European Communities - Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries. WT/DS246/R. December 1, 2003. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁵⁶ Správa poroty: European Communities - Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries. WT/DS246/R. December 1, 2003. Odsek 7.53.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁵⁷ Správa poroty: European Communities - Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries. WT/DS246/R. December 1, 2003. Odsek 7.161.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁵⁸ Správa poroty: European Communities - Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries. WT/DS246/R. December 1, 2003. Odsek 7.177.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

3.2.5.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.2.5.3 Dôkazné bremeno

Počas konania porota dospela k záveru, že ES nedokázali preukázať, že opatrenia predvídané režimom boja s drogami boli „ospravedlnené“ článkom XX písm. b) GATT 1994. Porota na základe článku 3 ods. 8 DPP ustanovila, že „nakolko režim boja s drogami nezodpovedá článku I ods. 1 GATT a nie je ospravedlnený ustanovením článku 2 písm. a) splnomocňujúceho ustanovenia a článku XX GATT, ES zrušili a zmenšili výhody, ktoré vyplývali Indii na základe GATT 1994“. Porota ďalej dospela k záveru, že splnomocňujúce ustanovenie je výnimkou z MFN, ktorá je priznaná článkom I GATT, a preto dôkazné bremeno leží na strane, ktorá využíva splnomocňujúce ustanovenie.

Odvolací orgán sa stotožnil so záverom poroty, podľa ktorého splnomocňujúce ustanovenie predstavuje „výnimku“ z článku I GATT¹⁵⁹ a rozhodol, že v prípade kolízie má splnomocňujúce ustanovenie prednosť pred MFN podľa článku I GATT, vzhľadom na to, že jej ustanovenia majú špecifickejší charakter v porovnaní s ustanoveniami článku I¹⁶⁰. Podľa názoru Odvolacieho orgánu ES museli preukázať, že režim boja s drogami je v súlade s podmienkami výhrady. V súlade s princípom *iura novit curia*¹⁶¹ úlohou ES nebolo poskytnutie Odvolaciemu orgánu právneho výkladu niektorých ustanovení splnomocňujúceho ustanovenia, ale ES niesli dôkazné bremeno súladu režimu boja s drogami s podmienkami predvídanými splnomocňujúcim ustanovením¹⁶².

¹⁵⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 99. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 101. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶¹ Princíp *iura novit curia* bol vyložený Medzinárodným súdom nasledovne: „Povinnosťou súdu je zistenie a aplikácia práva v preskúvanom prípade, ustanovenie a potvrdenie noriem medzinárodného práva nemôže byť dané niektoej zo strán, pretože toto právo patrí do kompetencie súdu“. (International Court of Justice. Merits, Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). 1986 ICJ Reports. P. 14. Para 29 (quoting International Court of Justice. Merits, Fisheries Jurisdiction Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Iceland). 1974 ICJ Reports. P. 9. Para 17).

¹⁶² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 105. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

Odvolací orgán ďalej poznamenal, že splnomocňujúce ustanovenie podporuje rozvoj a má v rámci systému WTO „osobitné postavenie“. Nakoľko sú opatrenia, zavádzané v súlade s splnomocňujúcim ustanovením, na prvý pohľad porušením článku I, „odporujúca strana, ktorá napáda opatrenie zavedené v súlade so splnomocňujúcim ustanovením, musí ako dôkaz svojho tvrdenia urobiť viac než len to, poukáže na nesúlad opatrenia s ustanoveniami článku I ods. 1 GATT 1994, čo nie je „právnym základom návrhu dostatočného pre vysvetlenie problému podľa článku 6 ods. 2 DPP“¹⁶³. Podľa názoru Odvolacieho orgánu netreba rozširovať povinnosti navrhovateľa. Navrhovateľ nesie len bremeno „poukázania na tie časti splnomocňujúceho ustanovenia, ktorým nezodpovedá opatrenie, pričom navrhovateľ neznáša bremeno zabezpečenia dôkazov preukazujúcich existujúci nesúlad. Toto bremeno musí znášať strana, ktorá aplikuje splnomocňujúce ustanovenie ako svoju ochranu“¹⁶⁴.

Na druhej strane, musela India na potvrdenie svojej pozície poukázať nielen na nesúlad opatrenia s článkom I GATT, ale aj vymenovať porušené záväzky obsiahnuté v splnomocňujúcom ustanovení a podať písomný návrh na ich potvrdenie. Táto skutočnosť neznamená, že India musela preukázať nesúlad opatrenia so splnomocňujúcim ustanovením, pretože základné dôkazné bremeno súladu režimu boja s drogami so splnomocňujúcim ustanovením bolo na ES¹⁶⁵. Vzhľadom na to India uviedla viac ako bolo potrebné pre navrhovateľa, ale menej ako pre odporcu, ktorý niesol dôkazné bremeno. Odvolací orgán však konštatoval, že India postačujúcim spôsobom poukázala na splnomocňujúce ustanovenie v rámci žiadosti o vykonanie konzultácie, o zriadenie poroty aj v rámci návrhu odvolania.

3.2.5.4 Oprávnenosť režimu boja s drogami podľa splnomocňujúceho ustanovenia

ES sa odvolali proti rozhodnutiu poroty, v zmysle ktorého pojem „nediskriminačný“, uvedený v poznámke 3 k § 2 písm. a) splnomocňujúceho ustanovenia, vyžaduje poskytnutie rovnakých tarifných preferencií pre všetky najmenej rozvinuté krajiny bez rozdielu s výnimkou obmedzení ustanovených a priori. Porota stanovila, že jediným možným druhom diskriminácie je diskriminácia

¹⁶³ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 110. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.
Správa Odvolacieho orgánu: Korea - Definitive Safeguard Measure on Imports of Certain Dairy Products. WT/DS98/AB/T, adopted on January 12, 2000, DSR 2000:I, 3. Paras. 120, 124, and 127. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds98_e.htm,
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds98sum_e.pdf.

¹⁶⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 115. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 118. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

v prospech najmenej rozvinutých krajín podľa § 2 ods. d) splnomocňujúceho ustanovenia¹⁶⁶. Na základe prieskumu aplikačnej praxe, v prípade splnomocňujúceho ustanovenia porota stanovila, že vo všetkých prípadoch pojem „nediskriminačný“ v poznámke 3 predpokladá poskytnutie rovnakých tarifných preferencií všetkým najmenej rozvinutým krajinám bez rozdielu¹⁶⁷.

ES tvrdili, že § 3 písm. c) splnomocňujúceho ustanovenia, v zmysle ktorého sa môže urobiť rozdiel medzi najmenej rozvinutými krajinami, ktoré majú rôzne úlohy rozvoja, aby sa pri programoch preferencií prejavovali „kladným výsledkom“ vzhľadom na potreby ekonomického, finančného a obchodného rozvoja najmenej rozvinutých krajín. ES ďalej uviedli, že pojem „nediskriminačný“ sa vzťahuje na nespravodlivé, alebo zaujaté rozdelenie. Na druhej strane India uviedla, že nediskriminácia podľa významu poznámky 3 k § 2 písm. a) vyžaduje „formálne rovnaké zaobchádzanie“. Odvolací orgán stanovil, že obe definície odzrkadľujú všeobecný význam pojmu „diskriminácia“, pričom oba vychádzajú z toho, že „uskutočnenie rozdielov medzi krajinami, ktorým sa výhody poskytujú, a ktoré sú v rovnakej situácii, je diskrimináciou“¹⁶⁸.

Odvolací orgán rozhodol neaplikovať požiadavku rovnakého zaobchádzania navrhnutú zo strany Indie (a aj zo strany poroty), aby sa vyhol posunu Všeobecného systému preferencií a špeciálnych preferencií. Odvolací orgán dospel k záveru, že splnomocňujúce ustanovenie obsahuje dostatočné obmedzenia vo vzťahu k prípustnosti dôvodov diskriminácie. Odvolací orgán ďalej zistil, že § 3 písm. c) poukazuje na právo poskytnutia preferencií s ohľadom na potrebu, pričom preferencie nemusia byť rovnaké pre všetky najmenej rozvinuté krajiny. Preto, aby diskriminácia bola dovoľenou, musí sama vyvolávať „kladný výsledok“ z hľadiska „potrieb najmenej rozvinutých krajín“¹⁶⁹. Existencia potrieb v podmienkach ekonomického, finančného alebo obchodného rozvoja musí byť odhadovaná v súlade s objektívnym štandardom, napríklad s Dohodou o WTO, alebo multilaterálnymi nástrojmi schválenými medzinárodnými organizáciami¹⁷⁰.

Vzhľadom na to, musia byť rovnaké podmienky poskytnuté najmenej rozvinutým krajinám, ktoré sa nachádzajú „v rovnakých situáciách“, pričom definícia „obdobnosti situácie“ musí závisieť od potrieb ekonomického, finančného a obchodného rozvoja, ktorým zodpovedajú

¹⁶⁶ Správa poroty. Odsek 7.116. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶⁷ Správa poroty. Odsek 7.161. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 153. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁶⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 162, 165. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁷⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 163. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

tieto podmienky¹⁷¹. Odvolací orgán dospel k záveru, že pojem „nediskriminačný“ v poznámke 3 k § 2 písm. a) splnomocňujúceho ustanovenia nezakazuje poskytovanie rôznych taríf v prípade tovarov, ktoré pochádzajú z rôznych najmenej rozvinutých krajín podľa Všeobecného systému preferencií, ale rovnaký režim taríf musí byť prístupný všetkým najmenej rozvinutým krajinám v rámci Všeobecného systému preferencií, ktoré „potrebujú ekonomický, finančný, alebo obchodný rozvoj“. V tomto prípade problémom je nezákonná výroba a obchodovanie s drogami v najmenej rozvinutých krajinách v zmysle Všeobecného systému preferencií. Režim boja s drogami by mal byť v súlade s ustanoveniami poznámky 3 len v prípade, keby ES preukázali aspoň to, že preferencie poskytované v súlade s režimom boja s drogami sú prístupné všetkým prijímateľom preferencií podľa Všeobecného systému preferencií, ktoré tiež pociťujú vplyv problémov súvisiacich s drogami; k tomu však nedošlo¹⁷². Preto bol záver poroty o nesúlade opatrenia ES so splnomocňujúcim ustanovením ponechaný v platnosti.

3.2.5.5 Zhodnotenie prípadu

V čase, keď splnomocňujúce ustanovenie fakticky legalizuje diskrimináciu v prospech najmenej rozvinutých krajín, sa návrh Indie týka otázky, ktorý druh diskriminácie nie je v rozpore s režimom GATT/WTO: či musia všetky najmenej rozvinuté krajiny dostať rovnaké výhody, alebo strany poskytujúce výhody môžu osobitne určiť formu a rozsah výhod, ktoré sú poskytnuté najmenej rozvinutým krajinám.

V rozhodnutí vo veci „ES – podmienky poskytovania tarifných preferencií najmenej rozvinutým krajinám“ je niekoľko zaujímavých záverov:

- 1) Odvolací orgán po prvýkrát preukázal, že dôkazné bremeno sa vzťahuje len na otázky skutkovej podstaty, ale nie na otázky právne, pričom poznamenal, že v súlade s princípom *jura novit curia* nie je úlohou ES predložiť Odvolaciemu orgánu právny výklad splnomocňujúceho ustanovenia, ale ES nesie bremeno preukázania súladu režimu boja s drogami s podmienkami uvedenými v splnomocňujúcom ustanovení¹⁷³. Tento záver Odvolacieho orgánu ozrejmil obsah dôkazného bremena.
- 2) Po druhé, Odvolací orgán stanovil, že splnomocňujúce ustanovenie z formálneho hľadiska nevyžaduje rovnaký nediskriminačný prístup ku všetkým najmenej rozvinutým krajinám,

¹⁷¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 173. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁷² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 180. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

¹⁷³ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 105. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

ale vyžaduje rovnaký prístup vo vzťahu k všetkým najmenej rozvinutým krajinám, ktoré sa nachádzajú v rovnakej situácii. Rozdiel medzi týmito krajinami musí vyvolávať „kladný vplyv“ na ekonomickú situáciu najmenej rozvinutých krajín. Súčasne Odvolací orgán dospel k záveru, že ES nedokázalo preukázať to, že opatrenia prijaté v rámci špeciálneho režimu – nasmerovaného na boj s výrobou a šírením drog, nemali diskriminačný charakter. To však preukázali najmä nasledujúce skutočnosti:

1) uzatvorený zoznam najmenej rozvinutých krajín, na ktoré sa vzťahoval tento režim, nezabezpečoval možnosť ich rozšírenia aj na ďalšie krajiny, ktoré by sa dostali do styku s problémom výroby a predaja drog;

2) režim boja s drogami neobsahoval objektívne kritériá, na základe ktorých by bolo možné rozdeliť krajiny, ktoré dostali preferencie podľa Všeobecného systému preferencií od najmenej rozvinutých krajín, na ktoré sa vzťahoval režim boja s drogami¹⁷⁴.

3.2.5.6 Závěry a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo 19. mája 2004, ES potvrdili svoj zámer vykonať odporúčania a rozhodnutia DSB s tým, že uvedú tieto opatrenia do súladu so záväzkami platnými v rámci WTO a uviedli, že potrebujú primeranú lehotu na splnenie odporúčaní DSB. ES ďalej vyjadrili svoju pripravenosť rokovať s Indiou v súlade s článkom 21 ods. 3 písm. b) DPP. Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo 20. júla 2005, ES prehlásili, že k 1. júlu 2005 zrušili špeciálny režim zameraný na boj s výrobou a šírením drog v zmysle časti IV nariadenia a prijali nové nariadenie Rady (ES) č. 980/2005, ktorým sa uplatňuje systém všeobecných colných preferencií, na splnenie odporúčaní a rozhodnutí DSB.

India vyjadrila pochybnosti ohľadne toho, či nové nariadenie (ES) č. 980/2005 úplne zodpovedá odporúčaniam a rozhodnutiam DSB a ponechala si právo vrátiť sa k tejto otázke.

¹⁷⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 187-188. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds246_e.htm.

3.3 Spory vyplývajúce z GATT a Antidumpingovej dohody

3.3.1 Antidumpingový zákon z roku 1916 (ES a Japonsko proti USA)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 26. septembra 2000¹⁷⁵.

Navrhovatelia odvolania: USA

Odporcovia odvolania: ES a Japonsko

Tretie strany: Mexiko, India

Hlavné body sporu:

- (i) Právomoc poroty.
- (ii) Použiteľnosť článku VII GATT a Antidumpingovej dohody.

3.3.1.1 Okolnosti prípadu

Časť VIII zákona o daniach prijatého v USA v roku 1916 (antidumpingový zákon z roku 1916) predvída prostriedky civilnej a trestnoprávnej ochrany dovozcov, ktorí predávajú zahraničnú produkciu na území USA za ceny „podstatne znížené“ oproti cenám v zahraničí. V rámci predmetného sporu ES a Japonsko požadovali zrušiť antidumpingový zákon z roku 1916, ktorý bol zameraný na prijatie lúpežných cien zahraničných výrobcov – dumping. Tento zákon sa používal dosť zriedkavo vzhľadom na nejednoduché dokazovanie úmyslu pri konaní dovozcov.

Porota rozhodla, že opatrenia podľa článku VI Antidumpingovej dohody sa uplatňujú výnimočne. Porota dospela k názoru, že antidumpingový zákon z roku 1916 je natoľko záväzný, že ho treba považovať za opatrenie v zmysle GATT a WTO.

Správa Odvolacieho orgánu obsahuje odvolania dvoch obsahovo podobných správ porôt pripravených na základe návrhov ES a Japonska.

¹⁷⁵ United States - Anti-Dumping Act of 1916. AB-2000-5,6. WT/DS136, DS162/AB/R(003369), http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds136_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds136sum_e.pdf, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds162_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds162sum_e.pdf.

¹²⁴ Konvencia bola podpísaná 3 marca 1973 vo Washingtone a nadobudla účinnosť 1.1.1975.

3.3.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.3.1.3 Právomoc poroty

Podľa vyjadrenia USA, antidumpingový zákon z roku 1916 je vnútroštátnym právnym predpisom, a preto sa na neho nemôžu vzťahovať ustanovenia ani článku VI GATT, ani Antidumpingovej dohody. Na druhej strane ES namietali, že článok VI GATT a Antidumpingová dohoda obmedzujú možnosti používania ochranných antidumpingových opatrení zo strany členských štátov WTO, čím ostáva jediný spôsob ochrany – antidumpingové clá.

Vychádzajúc z návrhu ES, jedinou námietkou proti USA bola otázka právomoci poroty v štádiu predbežného konania. Podľa názoru ES námietky procesného charakteru mali byť vznesené na začiatku procesu v súlade s princípom dobromyseľnosti. Napriek tomu, že Odvolací orgán poznamenal, že procesné námietky musia byť vznesené čo najskôr, stotožnil sa so záverom poroty, v zmysle ktorého „niektoré otázky právomoci vzhľadom na ich charakter musia byť preskúmané porotou bez ohľadu na štádium konania“¹⁷⁶.

USA sa vyjadrili, že článok 17 ods. 4 je výnimočným základom na určenie kompetencií riešenia sporov v rámci Antidumpingovej dohody, a že vyžaduje existenciu rozhodnutia na základe jedného z troch opatrení, na ktoré tento článok odkazuje – konečné a dočasné antidumpingové clá, alebo prijatie cenových záväzkov. V tomto prípade neboli opatrenia zavedené vzhľadom na to, že antidumpingový zákon z roku 1916 neumožňuje používať prostriedok ochrany porovnateľný s antidumpingovým clom.

Odvolací orgán poznamenal, že ES a Japonsko sa vo svojich návrhoch odvolávajú na ustanovenia článkov XXIII GATT a 17 Antidumpingovej dohody a potvrdil to, že porota môže preskúmať návrhy smerujúce proti zákonodarstvu jedine za podmienky, že zákonodarstvo je „záväzné“¹⁷⁷. Odvolací orgán pri rozhodnutí zohľadnil správu prijatú v prípade „Guatemala – cement“ a dospel k záveru, že nie sú prekážky preskúmania antidumpingového zákonodarstva USA¹⁷⁸. Ďalej dospel k záveru, že článok 17 ods. 4 Antidumpingovej dohody je zameraný na obmedzenie predbežného preskúmania národných antidumpingových opatrení a vo všeobecnosti

¹⁷⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 54. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds136_e.htm.

¹⁷⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 60. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds136_e.htm

¹⁷⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 72 s odkazom na Správu Odvolacieho orgánu: Guatemala - Anti-Dumping Investigation Regarding Portland Cement from Mexico. WT/DS/AB/R, adopted on November 25, 1998. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds136_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds60_e.htm.

nezakazuje preskúmanie samotného antidumpingového zákonodarstva, čo potvrdzuje aj článok 18 ods. 4 Antidumpingovej dohody, v zmysle ktorého sa od členov WTO vyžaduje zosúladenie ich národného zákonodarstva s ustanoveniami Antidumpingovej dohody.

Odvolací orgán ďalej poukázal na článok 18 ods. 1 Antidumpingovej dohody, v zmysle ktorého „žiadne špecifické opatrenie proti dumpingovým vývozom zo strany iného člena nemožno prijať okrem toho, ktoré je v súlade s ustanoveniami GATT 1994, ako je uvedené v tejto dohode“. Podľa názoru Odvolacieho orgánu, výklad článku 17 ods. 4 Antidumpingovej dohody predložený zo strany USA robí tento zákaz bezvýznamným v prípadoch, keď konania nie sú kvalifikované podľa článku 17 ods. 4 Antidumpingovej dohody.

3.3.1.4 Záväzné a nezáväzné právne normy

Podľa vyjadrenia USA je antidumpingový zákon z roku 1916 nezáväzný vzhľadom na to, že súdy a ministerstvo spravodlivosti mohli určiť podľa vlastného uváženia oblasť jeho aplikácie; zároveň aplikácia podobných nezáväzných oprávnení nie je v rozpore s normami WTO. Pokiaľ by bol tento argument zo strany poroty, resp. Odvolacieho orgánu, uznaný, potom by antidumpingový zákon z roku 1916 prestal byť predmetom sporu.

Na základe toho Odvolací orgán dospel k názoru, že predmetné oprávnenia sú nezáväznými oprávneniami výkonných orgánov. Vzhľadom na to, že Antidumpingový zákon z roku 1916 umožňoval dva druhy návrhov na federálne súdy USA – občianske návrhy fyzických osôb a trestno-právne návrhy podávané jedine ministerstvom spravodlivosti USA, a v prípade občianskych návrhov výkonné orgány mali pri aplikácii Antidumpingového zákona z roku 1916 len záväznú kompetenciu, Odvolací orgán sa stotožnil s názorom poroty, v zmysle ktorého fakt, že trestné konanie začaté ministerstvom spravodlivosti nie je jeho nezáväznou kompetenciou, nie je postačujúcim na to, aby zákon bol uznaný za nezáväznú normu.

Na záver Odvolací orgán potvrdil záver poroty, že vzhľadom na skutočnosť, že ES a Japonsko splnili svoje záväzky ihneď pri podaní návrhu, dôkazné bremeno je na USA, ktoré má preukázať nezáväzný charakter vlastného zákonodarstva.

3.3.1.5 Použitelnosť článku VI GATT a Antidumpingovej dohody

Porota dospela k záveru, že nadnárodná cenová diskriminácia, ktorú upravuje antidumpingový zákon z roku 1916, je v súlade s definíciou dumpingu podľa článku VI GATT. USA vzniesli námietky proti tomuto záveru vzhľadom na to, že sa článok VI GATT vzťahuje len na zákony, ktoré umožňujú zavedenie antidumpingových ciel. Odvolací orgán preskúmal predmetnú námietku¹⁷⁹ a konštatoval, že obsah článku VI nie je dostatočne určený, a preto použil text Antidumpingovej dohody. Podľa článku 1 Antidumpingovej dohody „antidumpingové opatrenie sa používa len v prípadoch uvedených v článku VI...“. Článok 18 ods. 1 Antidumpingovej dohody vysvetľuje toto ustanovenie a zakazuje použitie iných antidumpingových opatrení, okrem tých, ktoré sú v súlade s ustanoveniami GATT, a to v zmysle výkladu podľa Antidumpingovej dohody.

Podľa vyjadrenia USA, účinnosť antidumpingového zákona z roku 1916 nevytvárala antidumpingové opatrenia podľa článku 18 ods. 1 Antidumpingovej dohody vzhľadom na to, že predpokladá širšie poňatie prijatia lúpežných cien, a pritom vychádza z úmyselnosti konania zameraného na zničenie, spôsobenie škody, alebo vytvorenie prekážky v rozvoji odvetvia v USA, obmedzenie, alebo monopolizáciu obchodu. Napriek tomu Odvolací orgán rozhodol, že vzhľadom na to, že antidumpingový zákon z roku 1916 sa vzťahuje na dumping, potom má obsahovať aj „určité opatrenia“ proti dumpingu. Vzhľadom na vyššie uvedené, sa Odvolací orgán stotožnil s názorom poroty, v zmysle ktorého sa na antidumpingový zákon z roku 1916 vzťahuje článok VI GATT a Antidumpingová dohoda.

Námietky USA boli v podstate založené na nepoužitelnosti týchto ustanovení vo vzťahu k článku VI ods. 1 a VI ods. 2 GATT a ustanovení článkov 1, 4, 5 a 18 Antidumpingovej dohody. USA naďalej trvali na tom, že porota pochybila v tom, že antidumpingový zákon z roku 1916 porušuje ustanovenia článku VI ods. 2 GATT. Podľa názoru USA článok VI ods. 2 GATT upravuje len zavedenie antidumpingových ciel. Napriek tomu Odvolací orgán rozhodol o zákaze použitia antidumpingového zákona z roku 1916 vzhľadom na to, že článok VI ods. 2 GATT obmedzuje zoznam ochranných opatrení na konečné a dočasné antidumpingové clá a na prijatie cenových záväzkov.

¹⁷⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Ods. 109. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds136_e.htm.

Preto USA vychádzajúc z článku 18 ods. 1 Antidumpingovej dohody nedokázali predložiť presvedčivé dôkazy toho, že opatrenia antidumpingovej ochrany v zmysle článku VI GATT a Antidumpingovej dohody nemajú charakter výnimky.

3.3.1.6 Zhodnotenie prípadu

V skutočnosti sa môže tovar dovážať s dumpingovými cenami z rôznych dôvodov. Poznáme napríklad tieto druhy dumpingu:

- 1) **lúpežný dumping** – dodávka tovaru na trhy Tretích krajín na základe vopred stanovených nižších cien v porovnaní s cenami obdobného tovaru na vnútornom trhu krajiny výrobcu, a to za účelom vytlačenia výrobcov importujúcej krajiny z trhu. Pri lúpežnom dumpingu sa vždy skúma úmysel;
- 2) **stály dumping** – agresívna exportná politika zameraná na obsadzovanie určitých spotrebiteľských trhov. Stály dumping má väčšinou dlhodobý charakter, napríklad v prípadoch, keď má spoločnosť na vnútroštátnom trhu silnú pozíciu vzhľadom na neexistenciu konkurencie; vysoké ceny na vnútroštátnom trhu umožňujú kompenzovať straty súvisiace s dodaním tovaru s dumpingovými cenami na trhy Tretích krajín. Stály dumping sa vyskytuje vtedy, keď sa spoločnosť snaží rozšíriť spotrebiteľský trh, udržať pozíciu na strategicky dôležitých trhoch, alebo obsadiť časť trhu novým tovarom;
- 3) **sporadický dumping** – vyskytuje sa v odvetviach, ktoré sú ohrozené sporadickým zvýšením dopytu, v dôsledku čoho dochádza k nevyhnutnosti exportu prebytkov tovaru bez ohľadu na ceny, a to v období poklesu dopytu na domácom trhu;
- 4) k dodaniu tovaru s dumpingovými cenami štátnym spoločnostiam dochádzalo aj v prípade potreby získania valuty za každú cenu. K podobnému dumpingu dochádzalo najmä v začiatku XX. storočia.

Antidumpingová dohoda nerieši otázku príčin, v dôsledku ktorých dochádza k dodávkam tovarov s dumpingovými cenami. Z právneho hľadiska je bezvýznamné to, či tovar s dumpingovými cenami je dodávaný úmyselne, alebo to, že dumpingové ceny odzrkadľujú objektívnu situáciu na trhu rôznych krajín. Preto môžu byť, bez ohľadu na príčiny dodania tovaru s dumpingovými cenami, na dovoz tovaru uložené antidumpingové opatrenia, ale iba v prípade preukázania vzniku škody a príčinnno-následnej súvislosti medzi dumpingom a škodou. Podobný prístup je logický vzhľadom na to, že preukázanie úmyslu u právnickej osoby je bezpredmetné.

Záver Odvolacieho orgánu o možnostiach použitia prostriedkov (konečné alebo dočasné antidumpingové clá a prijatie cenových záväzkov) je veľmi dôležitý. Žiadne iné opatrenia nemôžu byť použité ako antidumpingové. Odhliadnuc od toho, že antidumpingový zákon z roku 1916 sa prakticky nepoužíval, jeho existencia vytvárala určité riziká. Mechanizmus tohto zákona (vrátane trestného prenasledovania) mohol byť zameraný aj proti spoločnostiam dovážajúcim svoje výrobky na americký trh.

3.3.1.7 Závěry a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo dňa 23. októbra 2000, USA zverejnili svoj zámer vykonať odporúčania a rozhodnutie DSB. ES a Japonsko sa dňa 17. novembra 2000 obrátili na DSB so žiadosťou o určenie primeranej lehoty na vykonanie odporúčaní prostredníctvom záväzného rozhodcovského konania podľa článku 21 ods. 3 písm. c) DPP. Rozhodca stanovil primeranú lehotu v trvaní 10 mesiacov, ktorá uplynie najneskôr 26. júla 2001. Táto lehota bola neskôr predĺžená na základe žiadosti USA. Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo dňa 18. decembra 2001, USA predložili informáciu o tom, že dňa 23. júla 2001 podali do kongresu USA návrh zákona, na základe ktorého bude zrušený antidumpingový zákon z roku 1916, a všetky konania začaté na jeho základe budú zastavené. Ďalej poznamenali, že vzhľadom na trvanie zasadnutia kongresu administrácia USA trvá na schválení tohto zákona.

Vzhľadom na to, že USA počas trvania rozumnej lehoty nezosúladiť svoje opatrenia so záväzkami WTO, ES a Japonsko dňa 7. januára 2002 požiadali o pozastavenie koncesíí podľa článku 22 ods. 2 DPP, a zároveň navrhli, aby koncesie mali zákonodarný charakter, ktorý je podobný antidumpingovému zákonu z roku 1916 smerujúcemu proti importu z USA. USA vzniesli dňa 17. januára 2002 námietky proti tomuto návrhu a požiadali DSB o postúpenie prípadu na arbitráž podľa článku 22 ods. 6 DPP. Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo dňa 18. januára 2002, bolo rozhodnuté o postúpení prípadu na arbitráž. Lenže na základe žiadosti strán arbitráž bola zastavená.

Zohľadňujúc skutočnosť, že zákon, ktorý mal zrušiť antidumpingový zákon z roku 1916 a zastaviť konania začaté na súdoch USA nebol schválený, ES podali dňa 19. septembra 2003 arbitrovi návrh na obnovenie arbitrážneho procesu. Vzhľadom na to, že zrušenie, alebo obmedzenie koncesíí vyplývalo z antidumpingového zákona z roku 1916, arbitri rozhodli o obmedzujúcich podmienkach, ktoré muselo ES rešpektovať pri výpočte rozsahu odvetných opatrení.

3.4 Spory vyplývajúce z GATT a Dohody o ochranných opatreniach

3.4.1 Ochranné opatrenie v prípade dovozu čerstvej, chladenej alebo mrazenej baraniny z Nového Zélandu a Austrálie (Austrália, Nový Zéland proti USA)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 16. mája 2001¹⁸⁰.

Navrhovatelia odvolania: USA

Odporcovia odvolania: Austrália a Nový Zéland

Tretie strany: ES

Hlavné body sporu:

- (i) Článok XIX GATT; Dohoda o ochranných opatreniach¹⁸¹ (DOO);
- (ii) Súvislosti medzi článkom XIX GATT a DOO;
- (iii) Význam pojmov nepredvídateľné okolnosti, obdobné tovary a domáce výrobné odvetvie v zmysle článku 4 ods. 1 písm. c) DOO;
- (iv) Zistenie hrozby závažnej škody;
- (v) Nevyhnutný štandard preskúmania podľa DPP. Príčinno-následné súvislosti medzi zvýšeným dovozom a hrozbou závažnej škody.

3.4.1.1 Okolnosti prípadu

USA zaviedli dňa 22. júla 1999 ochranné opatrenia vo forme tarifnej kvóty na dovoz čerstvej, chladenej a mrazenej baraniny. Austrália a Nový Zéland podali na DSB návrh, v zmysle ktorého sú opatrenia zavedené USA v rozpore s DOO. Porota preskúmala prípad a dospela k tomu, že USA porušili články 2, 3, 4, 5, 8, 11 a 12 DOO.

¹⁸⁰ United States - Safeguard Measures on Imports of Fresh, Chilled or Frozen Lamb Meat from New Zealand and Australia. AB-2001-1, WT/DS177, 178/AB/R, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds177sum_e.pdf, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/177r-178r_b_e.pdf, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds178_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds178sum_e.pdf.

¹²⁴ Konvencia bola podpísaná 3 marca 1973 vo Washingtone a nadobudla účinnosť 1.1.1975.

¹⁸¹ Zbierka zákonov č. 152/2000.

3.4.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.4.1.3 Nepredvídateľné okolnosti

Porota vyhovel návrhu Austrálie a Nového Zélandu, v ktorom uviedli, že USITC nestanovila, že sa „nepredvídateľné okolnosti“ v zmysle článku XIX ods. 1 písm. a) GATT, ktoré vyvolali zvýšený dovoz, stali príčinou vzniku škody. Napriek tomu, že v praxi pred rokom 1994 bola táto časť článku XIX ignorovaná, USA neodmietali skutočnosť, že táto požiadavka bola obsiahnutá v GATT. Ich námietka bola založená na tom, že stačilo preukázať existenciu nepredvídateľných okolností v čase procesu riešenia sporu, a preto netreba robiť správu už počas zavedenia ochranných opatrení.

Odvolací orgán poukázal na svoje rozhodnutia v prípadoch „Argentína – ochranné opatrenie v prípade obuvi“¹⁸² a „Kórea – ochranné opatrenia v prípade mliečnych výrobkov“¹⁸³, v zmysle ktorých sú okolnosti podľa DOO a článku XIX GATT kumulatívne. Preto skutočnosť, že DOO neobsahuje požiadavky na určenie „nepredvídateľných okolností“, nenahrádza túto požiadavku podľa článku XIX GATT¹⁸⁴. Odvolací orgán potvrdil rozhodnutie poroty v tej časti, v ktorej sa rozhodlo o absencii potrebnej analýzy zo strany USA.

3.4.1.4 Obdobné tovary a domáce výrobné odvetvie

Porota rozhodla, že USITC chybné zaradila výrobcov počiatočnej suroviny (farmárov) do definície národného odvetvia za účelom vykonania analýzy. Porota rozhodla, že odkaz na „obdobné, alebo priamo konkurenčné výrobky“ uvedené v článku 4 ods. 1 písm. c) DOO neobsahuje aj počiatočnú výrobu¹⁸⁵. V rámci odvolania USA uviedli, že USITC použila správne kritérium „nepretrúšaného procesu výroby“ a „totožnosť ekonomických záujmov“ pre rozhodnutie o tom, ktorí výrobcovia predstavujú domáce výrobné odvetvie.

¹⁸² Správa Odvolacieho orgánu. WT/DS121/AB/R, schválená 12. januára 2000.
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/repertory_e/c2_e.htm.

¹⁸³ Správa Odvolacieho orgánu. WT/DS98/AB/R, schválená 12. januára 2000.
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/repertory_e/c2_e.htm.

¹⁸⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 69, 70. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm

¹⁸⁵ Správa poroty: United States - Safeguard Measures on Imports of Fresh, Chilled or Frozen Lamb Meat from New Zealand and Australia. Para.7.118, WT/DS177/R, WT/DS178/R, December 21, 2000.
http://www.wto.org/english/news_e/news01_e/dsb_1feb01_e.htm.

Nakoľko USITC nenašla žiaden „priamo konkurenčný výrobok“ podľa článku 4 ods. 1 písm. c) DOO, Odvolací orgán sa zamerlal na analýzu otázky, či boli farmári výrobcami obdobných výrobkov vo vzťahu k baranine. Odvolací orgán stanovil, že dve kritériá uvedené USA – neprerušovaný proces výroby a totožnosť ekonomických záujmov boli použité nedostatočne, pretože nie sú uvedené v článku 4 ods. 1 písm. c) DOO¹⁸⁶.

Odvolací orgán spochybnil závery obsiahnuté v správe poroty – týkajúce sa úrovne integrácie procesu výroby ako časti procesu určenia obdobnosti výrobkov. Odvolací orgán stanovil, že pri analýze mal byť dôraz kladený na výrobky, a nie na procesy, prostredníctvom ktorých sa vyrábajú¹⁸⁷. Odvolací orgán rozhodol, že vzhľadom na to, že USITC považuje baraninu za obdobný výrobok, potom mohla do domáceho výrobného odvetvia zaradiť len výrobcov baraniny, nie však tých ktorí chovajú živé ovce¹⁸⁸.

Odvolací orgán ponechal v platnosti rozhodnutie poroty, v zmysle ktorého je definícia národného odvetvia navrhnutá USITC v rozpore s článkom 4 ods. 1 písm. c) DOO.

3.4.1.5 Hrozba závažnej škody

Odvolací orgán na začiatku preskúmal otázku nevyhnutného rozsahu preskúmania v súvislosti s vyhlásením USITC, v zmysle ktorého hrozí vznik závažnej škody podľa DOO. Odvolací orgán stanovil, že „objektívny odhad“ vykonaný skupinou podľa článku 11 DPP má obsahovať dve hľadiská v zmysle DOO: hľadisko formy – či kompetentné orgány preskúmali „všetky fakty súvisiace s prípadom“ a hľadisko obsahu – či kompetentné orgány poskytli presvedčivé a dostatočné vysvetlenie hrozby¹⁸⁹.

Odvolací orgán ďalej poznamenal, že „hoci porota nemusí vykonať novú analýzu dôkazov, ani nahradiť záver kompetentných orgánov vlastným, to neznamená, že ho musí prijať“¹⁹⁰. Podobná analýza môže zahŕňať prehodnotenie faktov a významu argumentácie kompetentného orgánu, čo Odvolací orgán nebude považovať za vykonanie novej analýzy.

¹⁸⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 90. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁸⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 94. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁸⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 95. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁸⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 103. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 106. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

Odvolací orgán odsúhlasil postup poroty a zdôraznil, že návrhy na preskúmanie prípadov ochranných opatrení, dumpingu, alebo dotácií podané fyzickými osobami nevyčerpávajú všetky prostriedky súdnej ochrany platné pre členské krajiny WTO. Návrh v zmysle WTO predstavuje právo v zmysle noriem regulácie WTO, ale nie je odvolaním proti návrhu podľa národného zákonodarstva.

Odvolací orgán zdôraznil prísny charakter pojmu „závažná škoda“ a poukázal na to, že predstavuje „väčší rozsah“ ako pojem „materiálna škoda“ v kontexte prípadov dumpingu a dotácií¹⁹¹. Odvolací orgán poznamenal, že USITC nezohľadnila celé odvetvie USA, ktoré sa venovalo výrobe baraniny pri zistení hrozby závažnej škody, keď sa stotožnila s výkladom poroty, podľa ktorého „údaje, z ktorých vychádzajú kompetentné orgány, musia byť dostatočne reprezentatívne pre „domáce výrobné odvetvie“ najmä preto, aby na ich základe bolo možné urobiť závery o tomto odvetví“¹⁹².

Porota svoju pozornosť zamerala na analýzu obdobia, ktoré bolo najbližšie ku koncu obdobia preskúmania a vychádzala z potreby urobiť na základe týchto údajov prognózu na najbližšie budúce obdobie, aby mohla zistiť, či existuje hrozba závažnej škody. Odvolací orgán stanovil, že „pri vykonaní toto prieskumu v zmysle článku 4 ods. 2 písm. a) DOO kompetentné orgány nemôžu vychádzať len z údajov z najbližšej minulosti, ale musia zohľadňovať aj údaje vzhľadom na celé obdobie prieskumu“¹⁹³. Odvolací orgán dospel k záveru, že porota nepreskúmala vyjadrenie USITC vzhľadom na argumentácie predložené Austráliou a Novým Zélandom, a preto nepreskúmala ani otázku, či USITC poskytlo potrebné „podložené a postačujúce vysvetlenie“¹⁹⁴. V dôsledku toho porota nevykonala požadovanú úroveň preskúmania v zmysle článku 11 DPP a vzhľadom na to Odvolací orgán vykonal vlastnú analýzu a rozhodol, že USITC neposkytlo postačujúce vysvetlenie svojej postoja ohľadne zvýšenia ceny; vysvetlenie nebolo dostatočné, čím došlo k porušeniu článkov 4 ods. 2 písm. a) a 2 ods. 1 DOO.

¹⁹¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 124. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 138. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹³ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 131. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 148. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

3.4.1.6 Príčinno-následné súvislosti medzi zvýšeným dovozom a hrozbou závažnej škody

Porota dospela k záveru, že zvýšenie dovozu musí byť nielen nevyhnutnou, ale aj postačujúcou príčinou hrozby závažnej škody, preto nestačí zistiť, či zvýšenie dovozu spolu s ďalšími faktormi len napomohlo vznik závažnej škody; je tiež potrebné preukázať, že zvýšený dovoz môže mať za následok vznik závažnej škody¹⁹⁵. Odvolací orgán neprijal výklad použitý v prípade „Pšeničný lepok“¹⁹⁶, napriek tomu postupoval podľa tohto precedensu aj v tom, že zrušil všeobecný výklad poroty pri analýze¹⁹⁷.

Odvolací orgán poukázal na požiadavku článku 4 ods. 2 písm. b) DOO, v zmysle ktorej škoda spôsobená inými faktormi (nie zvýšeným dovozom) nemá byť zohľadnená pri zvýšení dovozu. V prípade „Pšeničný lepok“ Odvolací orgán stanovil, že závažná škoda môže byť čiastočne vyvolaná aj ďalšími faktormi za podmienok, že vyšetrojúci orgán presne rozdeľuje tieto skutočnosti, aby mohol preukázať existenciu príčinno-následnej súvislosti medzi zvýšením dovozu a závažnou škodou. Na základe vykonanej analýzy Odvolací orgán dospel k záveru, že správa USITC neobsahovala dôkazy preukazujúce dodržanie požiadaviek vyplývajúcich z článku 4 ods. 2 písm. b) DOO¹⁹⁸. Na základe vyššie uvedeného Odvolací orgán rozhodol, že USA porušili ustanovenia článku 4 ods. 2 písm. b) DOO.

3.4.1.7 Zhodnotenie prípadu

V danom rozhodnutí treba zdôrazniť to, že:

1) Odvolací orgán sa stotožnil so záverom poroty o prípustnosti širšieho výkladu pojmov „obdobné tovary“ a „domáce výrobné odvetvie“. To potvrdzuje aj rozdelenie výrobkov počnúc procesom ich výroby a tento prístup mal by byť zahrnutý do praxe aplikácie článku III a XX GATT; v dôsledku širšieho výkladu uvedených pojmov však dochádza k narušeniu rovnováhy práv a povinností členov WTO, a tým dochádza aj k porušeniam pri zavádzaní ochranných opatrení.

¹⁹⁵ Správa poroty. Odsek 7.241. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹⁶ Správa Odvolacieho orgánu: United States - Definitive Safeguard Measure on Imports of Wheat Gluten from the European Communities. Appellate Body Report. WT/DS166/AB/R, adopted on January 19, 2001. Para. 79. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds166sum_e.pdf.

¹⁹⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 170. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

¹⁹⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 185. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds177_e.htm.

2) Kritérium „neprerušovaného procesu výroby“ a „totožnosti ekonomických záujmov“ nie je obsiahnuté v rámci DOO, a preto nemôže byť použité pri vykonaní prešetrovania, v opačnom prípade pri prešetroaní otázky vzniku závažnej škody, alebo jej hrozby, napríklad v prípade výrobkov z ocele, okrem stavu oceliarskych podnikov, by musel byť zohľadnený aj ekonomický stav podnikov, ktoré sa zaoberajú ťažbou železnej rudy. Toto by už celkom zodpovedalo kritériám „neprerušovaného procesu výroby“ a „totožnosti ekonomických záujmov“. Lenže tento prístup by bol v rozpore s požiadavkami WTO. Pri uskutočnení špeciálnych ochranných, antidumpingových a kompenzačných prešetroaní je ich predmetom určitý výrobok a pri analýze škody musí byť zohľadnený len ekonomický stav tých podnikov, ktoré vyrábajú dotýčný výrobok, a ktoré predstavujú domáce výrobné odvetvie. Ani v prípade výrobkov, ani v prípade domáceho odvetvia neprichádza do úvahy široký výklad týchto pojmov.

3) Záver Odvolacieho orgánu, v zmysle ktorého pri zistení príčinnno-následnej súvislosti medzi prudkým zvýšením dovozu a hrozbou závažnej škody treba podrobne preskúmať aj iné príčiny, ktoré mohli v praxi vytvoriť hrozbu spôsobenia závažnej škody domácemu výrobnému odvetviu, čo má nezanedbateľný význam najmä v praxi. Prudké zvýšenie dovozu, na rozdiel od prípadov dodania dumpingového, alebo dotovaného dovozu, sa nepovažuje za formu nekalej konkurencie, preto pri zavedení špeciálnych ochranných opatrení treba podrobne preskúmať aj ďalšie faktory, ktoré by mohli mať negatívny dopad na domáce výrobné odvetvie. Z praxe vieme, že nedostatočná pozornosť venovaná „ďalším faktorom“ často vyvolá to, že špeciálne ochranné opatrenia sa v niektorých prípadoch nezavádzajú za účelom vytvorenia podmienok, ktoré pomáhajú domácim výrobcom prispôbiť sa novým konkurenčným podmienkam, ale s protekčnými cieľmi.

3.4.1.8 Závery a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB zo dňa 20. júna 2001 USA zdôraznili, že na zasadnutí zo dňa 14. júna 2001 USA poskytli DSB písomné upovedomenie o zámere vykonať odporúčania a rozhodnutia DSB. V súvislosti s tým USA poukázali na to, že potrebujú primeranú lehotu, a preto začnú rokovať so štátmi, ktoré podali návrh. USA dňa 27. septembra 2001 informovali DSB o svojom rozhodnutí vykonať odporúčania DSB cez pozastavenie aplikácie ochranných opatrení odo dňa 15. novembra 2001.

3.4.2 Ochranné opatrenie v prípade niektorých druhov oceľových výrobkov (Brazília, Čína, ES, Japonsko, Kórea, Nový Zéland, Nórsko, Švajčiarsko proti USA)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 10. decembra 2003¹⁹⁹.

Navrhovatelia odvolania: USA

Odporcovia odvolania: *Brazília, Čína, ES, Japonsko, Kórea, Nový Zéland, Nórsko
a Švajčiarsko*

Tretie strany: *Kanada, Kuba, Mexiko, Thajsko, Tajvan, Turecko,
Venezuela a ďalšie*

Hlavné body sporu:

- (i) Motivujúci a dostatočný výklad pojmu nepredvídateľné okolnosti v zmysle článkov XIX ods. 1 písm. a) GATT a 3 ods. 1 DOO.
- (ii) Motivujúci a dostatočný výklad skutočností podporujúcich rozhodnutie o zvýšení dovozu v zmysle článkov 2 ods. 1 a 3 ods. 1 DOO.
- (iii) Motivujúci a dostatočný výklad vysvetľujúci, že dovoz z nevyňatých zdrojov zodpovedá podmienkam použitia ochranných opatrení podľa článkov 2 ods. 1 a 4 ods. 2 DOO.

3.4.2.1 Okolnosti prípadu

V marci 2003 USA zaviedli 10 ochranných opatrení na oceľové výrobky, čo zasiahlo záujmy viacerých členov WTO, a preto niektorí z nich podali návrh na DSB. Správa poroty pripravená pri prešetrení prípadu fakticky spojila 8 správ v jednej. Porota dospela k záveru, že ochranné opatrenia zavedené zo strany USA porušili článok XIX GATT a niektoré články DOO.

¹⁹⁹ United States - Definitive Safeguard Measures on Imports of Certain Steel Products, WT/DS248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 258, 259/AB/R, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds248sum_e.pdf, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds249_e.htm, atď.

¹²⁴ Konvencia bola podpísaná 3 marca 1973 vo Washingtone a nadobudla účinnosť 1.1.1975.

3.4.2.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.4.2.3 Motivujúci a dostatočný výklad pojmu nepredvídateľné okolnosti v zmysle článkov XIX ods. 1 písm. a) GATT a 3 ods. 1 DOO

USA vzniesli námietku proti tomu, že porota aplikovala „motivujúci a dostatočný výklad“ pri preskúmaní pojmu „nepredvídateľné okolnosti“.

Napriek tomu, že pojem „nepredvídateľné okolnosti“ je obsiahnutý len v texte GATT, ale nie je v DOO, Odvolací orgán aplikoval „motivujúci a dostatočný výklad“ podľa DOO, vychádzajúc z prípadu „USA – ochranné opatrenia v prípade baraniny“. Hoci v zmysle výkladu Odvolacieho orgánu článok XIX GATT a DOO predstavujú „jednotný balík“, Odvolací orgán rozhodol, že porota oprávnene použila „motivujúci a dostatočný výklad“ v prípade záväzkov vyplývajúcich z článku XIX GATT²⁰⁰. Odvolací orgán poznamenal, že táto požiadavka je predvídaná článkom 4 ods. 2 písm. b) DOO, ktorý tiež umožňuje prešetrenie v rámci regulácie WTO vzhľadom na to, že bez „motivujúceho a dostatočného výkladu“ porota nemôže objektívne zhodnotiť národného opatrenia v zmysle článku 11 DPP²⁰¹.

Odvolací orgán ďalej uviedol, že ak kompetentný orgán neposkytuje „motivujúci a dostatočný výklad“ svojho konania, porota nemôže rozhodnúť, či boli splnené požiadavky potrebné na zavedenie ochranných opatrení. V podobnej situácii porota nemá inú možnosť a musí konštatovať, že kompetentný orgán nevykonal dostatočnú analýzu²⁰². Pôvodná správa USA neobsahovala ani otázku o nepredvídateľných okolnostiach, ani ich príčinnú súvislosť so zvýšením dovozu v tom čase, keď článok XIX vyžaduje, aby zvýšený dovoz, na základe ktorého boli zavedené ochranné opatrenia, bol dôsledkom nepredvídateľných okolností, čo nie je zohľadnené v zákonodarstve USA. Vzhľadom na to porota dospela k záveru, že USA nemohli preukázať, že nepredvídateľné okolnosti priviedli k zvýšeniu dovozu určitých druhov oceľových výrobkov, proti ktorým smerovali ochranné opatrenia. Odvolací orgán na základe analýzy textu článku XIX potvrdil rozhodnutie poroty²⁰³.

²⁰⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 276, 279, 291.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 297-298. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 303. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰³ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 316-319. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

3.4.2.4 Motivujúci a dostatočný výklad skutočností podporujúcich rozhodnutie o zvýšení dovozu v zmysle článkov 2 ods. 1 a 3 ods. 1 DOO

Odvolania sa v tomto prípade líšili v závislosti od konkrétneho druhu výrobkov. Vo vzťahu niektorých druhov valcovaných výrobkov s obsahom uhlíka USA spochybnili aj výklad požiadaviek zvýšeného dovozu v zmysle článku 2 ods. 1 DOO vykonaný porotou. USA uviedli, že porota neoprávnene požiadala preukázať, že podobné zvýšenie dovozu bolo do určitej miery „nedávnym, neočakávaným, prudkým a podstatným“. Pri preskúmaní námietky USA Odvolací orgán poukázal na svoje rozhodnutie v prípade „Argentína – obuv“, v zmysle ktorého platí, že na rozhodnutie o tom, či sú splnené podmienky na zavedenie ochranných opatrení nestačí, že došlo k zvýšeniu dovozu, ale zvýšenie „musí byť dostatočne nedávnym, neočakávaným, prudkým a podstatným tak vo vzťahu k množstvu, ako aj kvalite, aby hrozil vznik „závažnej škody““²⁰⁴.

Odvolací orgán sa stotožnil s názorom USA, podľa ktorého odpoveď na tieto otázky nemôže byť abstraktná, ale musí byť predložená kompetentným orgánom v priebehu preskúmania existencie a príčin závažnej škody, alebo jej hrozby²⁰⁵. Odvolací orgán sa zameral na prešetrenie zvýšeného dovozu v prípade konkrétnych druhov výrobkov, ktorý urobila porota.

Odvolací orgán začal preskúmanie z valcovaných výrobkov s obsahom uhlíka, v prípade ktorých porota zistila prudký nárast dovozu, ktorý trval do roku 1998 s jeho nasledujúcim znižovaním v rokoch 1999-2001 do úrovne, ktorá prakticky zodpovedá úrovni roku 1996²⁰⁶. Odvolací orgán sa stotožnil s názorom USA, v zmysle ktorého článok 2 ods. 1 nepožaduje, aby sa nárast dovozu vzťahoval na čas rozhodnutia o zavedení ochranných opatrení²⁰⁷. Odvolací orgán rozhodol, že USA majú preukázať „motivujúci a dostatočný výklad“, ktorý by potvrdzoval ich rozhodnutie v prípade valcovaných výrobkov s obsahom uhlíka „v natoľko zvýšenom množstve.....“²⁰⁸. Vzhľadom na to, že výklad poskytnutý nebol – v tomto prípade nebolo zohľadnené zníženie importu v nasledujúcom období, posudzovanie otázky výkladu pri ostatných skupinách výrobkov z ocele nedoplnilo prešetrenie Odvolacieho orgánu v prípade valcovaných výrobkov s obsahom uhlíka.

²⁰⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 345. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm. Správa Odvolacieho orgánu: Argentína - Safeguard Measures on Imports of Footwear. WT/S121/AB/R, adopted on January 12, 2000. Para. 131. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds121_e.htm.

²⁰⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 346. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰⁶ Správa poroty. Odsek 10.181. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 367. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²⁰⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 368. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

V prípade plechových výrobkov porota stanovila, že rozhodnutie prezidenta Busha bolo založené na neopodstatnených a rozporuplných záveroch troch členov USITC a rozhodla, že na základe tejto protirečivej analýzy nie je možné rozhodnúť podľa článkov 2 ods. 1 a 3 ods. 1 DOO²⁰⁹. V rozhodnutí poroty bolo poznamenané, že „motivujúci a dostatočný výklad“ nemôže vychádzať zo súboru protirečivých záverov, napriek tomu Odvolací orgán rozhodol, že porota musela preskúmať každý záver samostatne, a tak zistiť, či niektorý z nich poskytol „motivujúci a dostatočný výklad“ názoru orgánu, ktorý vykonával prešetrovanie²¹⁰.

**3.4.2.5 Motivujúci a dostatočný výklad vysvetľujúci, že dovoz z nevyňatých zdrojov
zodpovedá podmienkam použitia ochranných opatrení podľa
článkov 2 ods. 1 a 4 ods. 2 DOO**

Podľa rozhodnutia USA sa ochranné opatrenia nevzťahovali na Kanadu, Izrael, Jordánsko a Mexiko vzhľadom na to, že USA mali podpísané dohody o vytvorení zón voľného obchodu s týmito štátmi. Porota dospela k záveru, že USA nepredložili dôkazy o súlade dovozu z týchto zdrojov s podmienkami na použitie ochranných opatrení.

Hoci doteraz v rámci WTO nebola dosiahnutá jednoznačná odpoveď na otázku, či majú byť použité ochranné opatrenia aj vo vzťahu k členom regionálnych integračných spoločenskostí, Odvolací orgán použil doktrínu súbežnosti, v zmysle ktorej je potrebné, aby sféra vykonania šetrenia bola v súlade so sférou aplikácie opatrenia. Vzhľadom na to, že USA svojich partnerov zo Severoamerickej asociácie slobodného obchodu vyňali zo sféry aplikácie ochranných opatrení, ich výroba tiež musí byť vyňatá z preskúmania. Odvolací orgán použil doktrínu súbežnosti, a tak dospel k záveru, že požiadavka poskytnutia priamych dôkazov dovozu zo zdrojov, na ktoré sa vzťahuje opatrenie, vyhovuje podmienkam aplikácie opatrenia, požaduje „motivujúci a dostatočný výklad“ tejto súvislosti.

V správe USA bolo uvedené, že kompetentný orgán preskúmal dovoz zo „všetkých zdrojov“, pričom ochranné opatrenia sa nevzťahovali na dovoz z Kanady, Izraela, Jordánska a Mexika. USA uviedli, že nikto od nich nepožadoval, aby pripravili samostatnú analýzu vplyvu dovozu z krajín, na ktoré sa nevzťahovalo ochranné opatrenie. Odvolací orgán sa nestotožnil s vyjadrením USA a spojil svoje chápanie súbežnosti v zmysle článku 2 ods. 1 a 2 ods. 2 DOO s požiadavkou „nepreisudzovania“,

²⁰⁹ Správa poroty. Odsek 10.195. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²¹⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 418. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

uvedenou v poslednej vete článku 4 ods. 2 písm. b) DOO. Odvolací orgán dospel k záveru, že zvýšený dovoz podľa článku 4 ods. 2 písm. b) DOO sa vzťahuje len na dovoz obsiahnutý v rámci ochranných opatrení²¹¹, a vzhľadom na to dovoz vyňatý zo sféry aplikácie ochranných opatrení musí byť považovaný za „ďalší faktor“ v zmysle článku 4 ods. 2 písm. b) DOO²¹². Odvolací orgán stanovil, že USA musia pripraviť samostatnú analýzu vplyvu vyňatého importu na základe požiadavky „neprisudzovania“. Vzhľadom na to Odvolací orgán ponechal v platnosti rozhodnutie poroty, v zmysle ktorého USA porušili článok 2 ods. 1 a 4 ods. 2 DOO, pretože samostatne neprešetrili otázku pravdepodobnej škody, ktorá by mohla byť spôsobená importom z vyňatých zdrojov.

3.4.2.6 Zhodnotenie prípadu

V tomto spore ide o protekcionizmus. Špeciálne ochranné opatrenia vo vzťahu výrobkov z ocele boli zavedené len za účelom obmedzenia konkurencieschopnosti dovozených výrobkov na trhu USA. Vzhľadom na reálnu hrozbu presmerovania exportu na iné trhy, ES a ďalšie krajiny zaviedli protiopatrenia.

Z jednej strany je technické vykonanie prešetrovania omnoho jednoduchšie ako v prípade antidumpingových a kompenzačných šetrení. Pri vykonaní špeciálneho ochranného prešetrovania exportéri nezasielajú žiadne dotazníky, nevyžaduje sa žiadna osobná kontrolou podnikov, nie je potrebné vykonávať zložité výpočty na výpočet dumpingovej marže, a ani preukazovať existenciu špecifických dotácií. Na druhej strane vzhľadom na to, že zavedenie ochranných opatrení nesmeruje proti nekalej konkurencii v podobe zahraničných výrobcov a exportérov, tieto opatrenia sa môžu zavádzať len pri existencii závažnej škody, alebo jej hrozby. Vzhľadom na to sú požiadavky preukázania škody prísnejšie ako pri vykonávaní antidumpingových, alebo kompenzačných šetrení.

Jednou z otázok, na ktorú autorka práce zameriava pozornosť, je otázka, prečo ochranné opatrenia neboli uplatnené v prípade dovozu z Kanady, Izraela, Jordánska a Mexika, lebo v zmysle článku 2 ods. 2 DOO sa ochranné opatrenia na dovážaný výrobok uplatnia bez ohľadu na jeho zdroj – v tom sa prejavuje podstatná odlišnosť mechanizmu zavedenia špeciálnych ochranných opatrení. USA porušili túto požiadavku, pretože neuplatnili ochranné opatrenia v prípade dovozu z vyššie uvedených krajín, ale pri analýze vzniku závažnej škody v americkom zlievarenskom odvetví USA zohľadnili tento dovoz.

²¹¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 450. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds248_e.htm.

²¹² Ibid.

3.4.2.7 Závěry a přijaté opatření

Na zasadnutí DSB, které sa konalo 10. decembra 2003, USA informovali členov WTO o tom, že 4. decembra 2003 nadobudla účinnosť deklarácia prezidenta USA o pozastavení účinnosti ochranných opatření.

3.5 Spory vyplývajúce z GATS

3.5.1 Režim importu, predaja a distribúcie banánov

(Ekvádor, Guatemala, Honduras, Mexiko, USA proti ES)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 25 septembra 1997²¹³.

Navrhovatelia: *Ekvádor, Guatemala, Honduras, Mexiko a USA*

Odporcovia odvolania: *ES*

Tretie strany: *Belize, Kamerun, Kostarika, Côte d'Ivoire – Pobrežie slonoviny, Dominika, Dominikánska republika, Ghana, Grenada, Jamajka, Japonsko, Nikaragua, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Senegal, Surinam a Venezuela*

Hlavné body sporu:

- (i) Právo členov WTO podávať návrhy na DSB (locus standi).
- (ii) Žiadosť o zriadenie poroty v zmysle článku 6 ods. 2 DPP.
- (iii) Prezentácia záujmov strán súkromnými právnikmi.
- (iv) MFN v zmysle článku II GATS.
- (v) NT v zmysle článku XVII GATS.
- (vi) Prezumpcia zrušenia alebo zmenšenia výhod podľa článku 3 ods. 8 DPP.

²¹³ EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R; http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds27sum_e.pdf, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

3.5.1.1 Okolnosti prípadu

Navrhovatelia napadli režim importu banánov zavedený ES, pretože ten protirečí pravidlám WTO v prípade banánov dovážaných z Latinskej Ameriky. V zmysle návrhu ustanovenia o licenčnom dovoze zavedené týmto režimom diskriminujú severné a južné americké spoločnosti, predmetom činnosti ktorých je maloobchod a veľkoobchod s banánmi, v rámci ktorého poskytujú konkurenčné výhody spoločnostiam z ES a ACP.

Navrhovatelia poznamenali, že spoločnosti z Latinskej Ameriky a USA, ktoré dovážali a predávali banány na trhoch ES, fungovali vo sfére veľkoobchodu. ES na seba zobrali v rámci GATS špecifické záväzky pri zabezpečovaní cezhraničného veľkoobchodu a pri poskytovaní veľkoobchodných služieb pre podnikajúce zahraničné osoby na území ES. Kombinácia cezhraničného dodania a činnosti súvisiacej s obchodovaním zahŕňa celý proces dodania tovarov vo veľkoobchode v rámci ES zo zahraničia a na územie ES. Všetky významné spoločnosti z Latinskej Ameriky a USA poskytovali služby v oblasti veľkoobchodu v rámci ES prostredníctvom cezhraničných dodávok a dodávok cez zahraničné osoby. Všetky tieto spoločnosti pôsobili ako sprostredkovatelia, keď nakupovali banány u iných spoločností a následne ich predávali ďalším spoločnostiam pôsobiacim v oblasti maloobchodu a veľkoobchodu. Táto činnosť bola pre spoločnosti vedľajšou popri predaji vlastných banánov na území ES.

USA namietali, že režim ES v prípade banánov obsahoval rôzne substitučné opatrenia za účelom prerozdelenia trhu banánov dovezených z Latinskej Ameriky v prospech dodávateľov z krajín ES a ACP. V rámci tohto režimu sa používali najmä tieto opatrenia: „(i) klasifikácia na základe kategórií operátorov, na ich základe mali právo dovážať 30% stanoveného množstva v prípade banánov dovážaných z Latinskej Ameriky. Toto právo bolo poskytnuté predovšetkým spoločnostiam z krajín ES a ACP... a (iv) klasifikácia na základe činnosti, v tomto zmysle mali právo na dovoz banánov z Latinskej Ameriky, ktorý ostal po poskytnutí 30% v zmysle bodu (i), pričom viac ako 40% zvyšnej časti práv patrilo predovšetkým spoločnostiam z krajín ES, ktoré poskytovali služby súvisiace s dozrievaním banánov (nemuseli ich však dovážať)“, alebo činnosť ktorých bola v rámci dovozu banánov obmedzená len na administratívu, najčastejšie „papierovú“ procedúru preclenia.

Podľa názoru navrhovateľov, ES manipulovalo s týmito bodmi režimu dovozu banánov (kategórie na základe „operátorov“ a kategórie „na základe druhov činnosti“) s cieľom diskriminovať spoločnosti, ktoré dovážali takmer všetky banány z Latinskej Ameriky na trh ES, najmä v oblasti organizácie veľkoobchodu a maloobchodu s banánmi z Latinskej Ameriky, a tak poskytovalo možnosti konkurentom – spoločnostiam z krajín ES a ACP. V dôsledku tejto zmeny konkurenčných podmienok režim dovozu banánov odporoval princípom najvyšších výhod a národného režimu v zmysle článkov II a XVII GATS.

ES poznamenali, že napadnuté opatrenia boli rovnakými pri porovnaní s opatreniami podľa GATT (systém licenčného konania a umiestnenia). Podľa názoru ES, tieto opatrenia sa vzťahovali na tovary a, s výnimkou niektorých vyhlásení všeobecného charakteru o konkurenčných podmienkach, navrhovatelia v predmetnom spore nepreukázali dostatočne to, že tieto opatrenia vzťahujú na obchod so službami.

3.5.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.5.1.3 Právo členov WTO podávať návrhy na DSB

Jednou z procesných otázok, ktorá bola preskúmaná v predmetnom prípade, bola otázka, či USA malo právo podať návrh na DSB (*locus standi*). ES uviedli, že preto, aby člen WTO mohol podať návrh, mal by mať určité právo alebo oprávnený záujem. ES predpokladalo, že pretože táto otázka nie je upravená v rámci DPP, majú sa používať platné normy medzinárodného práva. V súlade s medzinárodným právom musí štát – navrhovateľ preukázať závažný právny záujem (v zmysle rozhodnutí Stálej komisie medzinárodného súdu a Medzinárodného súdneho dvora). ES taktiež poukázalo na článok 10 ods. 2 DPP, v zmysle ktorého tretie strany musia mať „podstatný záujem v záležitosti prerokováanej pred porotou“. Podľa názoru ES, pokiaľ tretie strany musia mať podstatný záujem, potom strany sporu ho tiež musia mať. ES ďalej uviedli, že rozsah výroby banánov na území USA nie je veľký a absencia ich exportu poukazuje na neexistenciu podstatného záujmu v prípade USA v predmetnom spore.

Navrhovatelia uviedli, že požiadavka podstatného záujmu je len ďalšou požiadavkou účasti členov WTO v procese riešenia sporov, pretože články 3 ods. 2 a 3 ods. 8 DPP neobsahujú túto podmienku. Navrhovatelia tiež poznamenali, že sa práva strán sporu podstatným spôsobom líšia od práv tretích strán. Podľa ich názoru sa v rámci WTO musí používať prax riešenia sporov GATT, a nie všeobecné princípy medzinárodného práva.

Porota poznamenala, že ani články 3 ods. 3 a 3 ods. 7 DPP, ani ďalšie ustanovenie DPP neuvádza požiadavku, v zmysle ktorej strana navrhujúca zriadenie poroty, musí mať „podstatný právny záujem“.²¹⁴ Odvolací orgán sa stotožnil s názorom poroty a poukázal na to, že v texte DPP sa nenachádzajú ustanovenia upravujúce podstatný právny záujem strán sporu. „Podstatný záujem“ je potrebný v prípade účasti v rámci konzultácií²¹⁵, alebo účasti tretej strany²¹⁶. Odvolací orgán ďalej poznamenal, že rozhodnutia Stálej komisie medzinárodného súdu a Medzinárodného súdneho dvora neustanovujú ako všeobecný princíp, ktorý by sa mohol aplikovať na všetky procedúry riešenia medzinárodných sporov, to, že strana navrhovateľa musí mať právny záujem. Odvolací orgán ďalej poznamenal, že tieto rozhodnutia nepopierajú nevyhnutnosť preskúmania otázky práva predstaviť záujmy pred súdom v zmysle pravidiel mnohostrannej medzinárodnej dohody a poukázal na normy tejto dohody²¹⁷. Odvolací orgán uviedol, že členovia WTO majú široké právomoci, ktoré určujú podľa vlastného uváženia, najmä pri riešení otázky, či podajú návrh proti inému členovi. Z ustanovení článku XXIII (1) GATT 1994 a článku 3 ods. 7 DPP vyplýva, že členovia samostatne zisťujú, či opatrenia podľa týchto postupov budú „účelné“²¹⁸. Takýmto spôsobom Odvolací orgán podporil záver poroty, v zmysle ktorého mali USA v predmetnom prípade právo podať návrh na DSB²¹⁹.

3.5.1.4 Žiadosť o ustanovenie Poroty

Ďalšou vecou, na ktorú sa v rámci sporu zamerala pozornosť, bolo stanovenie okruhu otázok, ktoré mali byť obsiahnuté v žiadosti o ustanovenie poroty. Podľa článku 6 ods. 2 DPP v žiadosti o ustanovenie poroty musí byť uvedené, či sa konali konzultácie, ďalej musí žiadosť obsahovať popis sporných opatrení a krátky súhrn právnych dôvodov žaloby postačujúcich na jasné uvedenie problému. Porota poznamenala, že zoznam sporných opatrení je v súlade

²¹⁴ Správa poroty in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 7.49. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²¹⁵ Článok 4 ods. 11 DPP

²¹⁶ Článok 10 ods. 2 DPP

²¹⁷ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 133. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²¹⁸ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 135. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²¹⁹ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 138. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

s DPP, a že písomný návrh neobsahuje ani jednu nepresnosť²²⁰. Niektoré tretie strany boli znepokojené ohľadne informácií obsiahnutých v žiadosti o ustanovenie poroty, pretože právo členov WTO na účasť v procedúre riešenia sporov je na nich založené. Písomné návrhy strán sporu nie sú sprístupnené tretím stranám, vzhľadom na to nebudú môcť realizovať vlastné práva²²¹. Japonsko poznamenalo, že zoznam nepostačí, a že je potrebné zrejme spojenie medzi napadnutými opatreniami a právnymi normami, ktoré sú podľa návrhu navrhovateľa, porušené.

Pri preskúvaní predmetnej otázky Odvolací orgán urobil rozdiel medzi „návrhom“ a „dôvodmi“. Podľa názoru Odvolacieho orgánu všetky návrhy musia byť uvedené v žiadosti o ustanovenie poroty, aby sa ďalšie strany mohli oboznámiť s právnymi dôvodmi žiadosti. Pokiaľ návrh nie je presne sformulovaný v rámci žiadosti o ustanovenie poroty, návrh nemôže byť neskôr opravený z dôvodov uvedených v neskorších vyjadreniach navrhovateľa²²². Na rozdiel od návrhu môže byť odôvodnenie, ktoré ho vysvetľuje, spresnené aj neskôr.

3.5.1.5 Prezentácia záujmov strán súkromnými právnikmi

V rámci ústnych pojednávaní bola jedna z tretích strán (vláda Svätej Lucie) zastúpená nevládnymi konzultantmi, ktorí boli súkromnými právnikmi. Tento návrh Svätej Lucie podporili Kanada a Jamajka, ale navrhovatelia s tým nesúhlasili²²³. Podľa názoru navrhovateľov, od začiatku účinnosti GATT bolo zvykom, že záujmy strán sporu predstavovali štátni právnici a experti, čo zdôrazňovalo medzištátny charakter predmetnej procedúry. Navrhovatelia ďalej poznamenali, že v prípade, ak bude súkromným právnikom poskytnuté právo vystupovať na pojednávaniach pred porotou a Odvolacím orgánom, je potrebné vyriešiť otázky súvisiace s právnou etikou, nestrannosťou, súčasným zastúpením viacerých krajín a dôvernosťou²²⁴.

²²⁰ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 7.29 a 7.44. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²²¹ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 107 a 114. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²²² Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 143. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²²³ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 6 a 7. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²²⁴ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 9. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

Napriek tomu Odvolací orgán rozhodol, že poskytne vláde Svätej Lucie právo byť zastúpenou súkromnými právnikmi. Odvolací orgán poznamenal, že „ani v Marrákešskej Dohode o WTO a DPP, ani v rámci pracovných procedúr a všeobecných noriem medzinárodného práva, ani v aplikačnej praxi riešenia sporov medzinárodnými súdmi nie je nič na prekážku tomu, aby člen WTO určil zloženie svojej delegácie, ktorá ho zastupuje pred Odvolacím orgánom... Členovia WTO samostatne určujú tých, ktorí bude prezentovať ich záujmy v rámci ústnych pojednávaní pred Odvolacím orgánom“²²⁵. Súčasne Odvolací orgán vysvetlil, že toto rozhodnutie sa vzťahuje len na prezentáciu záujmov členov WTO v priebehu ústnych pojednávaní v rámci Odvolacieho preskúmania, nevzťahuje sa však na preskúmanie sporu pred porotou.

3.5.1.6 Článok II GATS

ES nesúhlasilo so záverom poroty, v zmysle ktorého každý člen poskytne „okamžite a bezpodmienečne službám a dodávateľom služieb ľubovoľného druhého člena zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké poskytuje obdobným službám a dodávateľom služieb ktorejkoľvek inej krajiny“²²⁶, pretože tento treba vykladať ako požiadavku poskytnutia zaobchádzania nie menej priaznivého, než aké poskytuje zvýhodnenej krajine vo vzťahu ku konkurencii²²⁷.

Pri preskúmaní tejto otázky Odvolací orgán poznamenal, že rozhodnou je otázka, či sa článok II ods. 1 GATS používa len v prípadoch diskriminácie *de iure*, alebo sa taktiež používa v prípade diskriminácie *de facto*. Prístup poroty k tejto otázke predstavoval výklad výrazu „režim, nie menej priaznivý, než aké poskytuje režim platný pre zvýhodnenú krajinu“ podľa článku II ods. 1 GATS, kde bolo poukázané na odseky 2 a 3 článku XVII GATS. Podľa názoru poroty štandard „režim, nie menej priaznivý, než aké poskytuje režim platný pre zvýhodnenú krajinu“ predstavuje poskytnutie takého zaobchádzania konkurencie, ktoré nie je menej priaznivé, než aké sa poskytuje zvýhodnenej krajine bez ohľadu na to, či sa to dosahuje použitím z formálneho hľadiska rovnakých, alebo rôznych opatrení. Odseky 2 a 3 článku XVII GATS slúžia pre systematizáciu tohto výkladu, a z toho nevyplývajú ďalšie záväzky, ktoré by dopĺňovali záväzky uvedené v odseku 1. V podstate štandard „režimu, nie menej priaznivého, než aké poskytuje režim platný pre zvýhodnenú krajinu“ je vysvetlený v článku XVII ods. 1 GATS

²²⁵ Správa Odvolacieho orgánu in case EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas, AB-1997-3. WT/DS27/AB/R. Odsek 10. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²²⁶ Článok II ods. 1 GATS

²²⁷ EC - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas. WT/DS27/R/ECU, WT/DS27/R/MEX and WT/DS27/R/USA. P.229. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

a ustanovený odsekom 2 a 3. Absencia obdobných formulácií v článku II GATS neospravedlňuje iný výklad výrazu „režim, nie menej priaznivý, než aké poskytuje režim platný pre zvýhodnenú krajinu“ v zmysle článku 31 (1) Viedenskej konvencie, význam ktorých je rovnaký aj podľa článku II ods. 1 aj podľa článku XVII ods. 1 GATS²²⁸.

Odvolací orgán rozhodol, že argumenty poroty v tejto otázke nie sú presvedčivé. Porota vykladala text článku II GATS v zmysle správ porôt, ktoré obsahovali výklad záväzkov v zmysle NT podľa článku III GATT. Porota ďalej poukázala na článok XVII GATS, ktorý sa vzťahuje na záväzky vyplývajúce z NT. Odvolací orgán poznamenal, že článok II GATS upravuje MFN, a nie NT. Preto ustanovenia ďalších článkov GATS, ktoré sa vzťahujú na záväzky vyplývajúce z NT a na predchádzajúcu prax riešenia sporov GATT vo veci výkladu záväzkov, v zmysle ktorých sa má poskytovať NT na základe článku III GATT 1994, nemusia byť použité pri výklade článku II GATS. Stanovisko poroty by bolo viac presvedčivé, keby porota porovnala záväzky vyplývajúce z MFN a upravené v článku II GATS, so záväzkami vyplývajúcimi z MFN a inými podobnými záväzkami upravenými v GATT 1994²²⁹.

Články I a II GATT 1994 sa aplikovali v minulosti v prípadoch predstavujúcich diskrimináciu *de facto*. Odvolací orgán prihliadol aj na správu rozhodovacej poroty v prípade „EHS – Import hovädzieho mäsa z Kanady“²³⁰, v ktorom sa posudzovala otázka súladu poriadku ES (ďalej len „poriadok“), ktorý stanovil množstvo pre bezcolný dovoz vysokokvalitného hovädzieho mäsa v zmysle článku I GATT. Poriadok ustanovil dočasné oslobodenie od platenia dovozného cla v prípade predloženia certifikátu zhody. Jedinou agentúrou, ktorá mala právo na vydanie tohto certifikátu, bola agentúra z USA. Preto porota rozhodla, že poriadok je v rozpore s MFN podľa článku I GATT, pretože bol zakázaný vstup na trh ES inej exportovanej produkcie okrem produkcie USA²³¹.

²²⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 230.

²²⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 231. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²³⁰ European Economic Community - Imports of Beef from Canada, adopted March 10, 1981. BISD 28S/92; Spain - Tariff Treatment of Unroasted Coffee, adopted on June 11; 1981. BISD 28S/102; and Japan - Tariff on Imports of Spruce-Pine-Fir (SPF) Dimension Lumber, adopted on July 19, 1989. BISD 36S/167. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm.

²³¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 232. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

Strany dohody GATS sa rozhodli použiť termíny odlišného významu na označenie povinnosti na poskytnutie „režimu nie menej priaznivého“. Podľa názoru Odvolacieho orgánu bolo potrebné vysvetliť otázku „režimu nie menej priaznivého“ v prípade povinnosti poskytnúť MFN podľa článku II GATS. Odvolací orgán poznamenal, že existujú rôzne „spôsoby“ vyjadrenia ustanovenia o diskriminácii *de facto*. Článok XVII GATS predstavuje len jedno z mnohých ustanovení v rámci Dohody WTO, ktoré obsahujú záväzok poskytovania „režimu nie menej priaznivého“. To, že dva články nemajú rovnaký význam, neznamena, že zámerom spracovateľov textu GATS bolo použitie *de iure*, alebo štandardu podľa článku II GATS. Vzhľadom na to, že povinnosť vyplývajúca z článku II GATS je bezpodmienečná, význam tohto ustanovenia nevyklučuje diskrimináciu *de facto*. Keby bol článok II nepoužiteľný v prípadoch diskriminácie *de facto*, bolo by v prípade obchodu so službami oveľa jednoduchšie, pri porovnaní s obchodom s tovarmi, vypracovať diskriminačné opatrenia, ktoré by obchádzali základný zámer tohto článku²³².

Vzhľadom na vyššie uvedené, Odvolací orgán dospel k záveru, že výklad pojmov „režim nie menej priaznivý“ v texte článku II ods. 1 GATS zahŕňa ako diskrimináciu *de facto*, tak aj *de iure*. Odvolací orgán vysvetlil, že sa tento záver nevzťahuje len na túto otázku; z toho však nie je zrejmé, prečo porota prehlásila, že jej výklad článku II GATS bol použité *in casu*²³³.

3.5.1.7 Súlad procedúry udeľovania licencie s článkami II a XVII GATS

V zmysle vyjadrenia ES systém udeľovania licencií v prípade banánov nie je možné považovať za diskriminačný podľa článkov II a XVII GATS vzhľadom na to, že systém, vrátane pravidiel o kategóriách operátorov a o druhoch činností, „sleduje zámer, v zmysle ktorého sa má uskutočňovať zákonná politika“, a tiež „nemôže byť diskriminačným ani podľa cieľa, ani na základe výsledku“. Podľa názoru Odvolacieho orgánu ani v zmysle článku II, ani v zmysle článku XVII GATS nemôže byť urobený záver, že „cieľ a výsledok“ vychádzajúci z princípu interpretovaného v článku III ods. 1 GATT, ktorý predvída to, že ani vnútorné zdaňovanie, ani ďalšie poplatky, alebo ďalšie požiadavky „sa nemajú používať v prípade importovaných, alebo domácich tovarov, aby nevytvárali ochranu domácej výroby“. GATS neobsahuje podobné ustanovenia. Odvolací orgán ďalej poukázal na správu prijatú v prípade „Japonsko – alkoholické

²³² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 233. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²³³ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 234. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

nápoje“, podľa ktorej bolo zamietnuté použitie teórie „cieľa a výsledku“ v prípade článku III ods. 2 GATT 1994²³⁴.

3.5.1.7.1 Pravidlá kategorizácie operátorov

V zmysle tvrdenia ES nebola cieľom systému kategorizácie operátorov z hľadiska integrácie odlišných národných trhov a odlišných podmienok činnosti dodávateľov banánov v rôznych členských krajinách WTO diskriminácia, ale skôr vytvorenie systému prerozdelenia množstva medzi odlišnými kategóriami podobných dodávateľov. Podľa názoru ES systém kategorizácie operátorov napomáha rozdeleniu príjmu z množstva medzi rôznymi operátormi na trhu. Okrem toho ES zdôraznilo, že princíp prechodu licencií sa používa so zámerom rozšírenia trhu, čím nenarušuje existujúce obchodne vzťahy. ES uviedlo, že následkom použitia pravidiel kategorizácie operátorov je obchodný výber každého operátora²³⁵.

Odvolačiaci orgán sa nestotožnil s názorom ES najmä v tom, že cieľ a výsledok použitia systému kategorizácie operátorov má význam len v prípade, ak podobný systém mení konkurenčné podmienky v závislosti od toho, či dodávateľ služieb pochádza z krajín ES, alebo ide o dodávateľa služieb pochádzajúceho z tretích krajín. Bolo poznamenané, že na základe predložených dôkazov porota dospela k záveru, že väčšina navrhovateľov, ktorí dodávali banány bola klasifikovaná ako štáty kategórie „A“ vzhľadom na menší počet realizovaných operácií v oblasti predaja banánov, a že väčšia časť dodávateľov pochádzajúcich z krajín ES, resp. ACP, bola kvalifikovaná ako kategória „B“ vzhľadom na menší počet realizovaných operácií v oblasti predaja banánov.

Na základe vyššie uvedeného sa Odvolací orgán stotožnil so záverom poroty, v zmysle ktorého poskytnutie operátorom kategórie „B“ 30 percent licencií, ktoré umožňovali import banánov z tretích štátov a nezvyklých pre trh banánov ACP taríf v rámci stanoveného množstva, vytvára menej priaznivé podmienky pre konkurenciu – podobných dodávateľov služieb, a preto odporujú podmienkam článku XVII GATS“. Odvolací orgán sa tiež stotožnil so záverom poroty, v zmysle ktorého poskytnutie operátorom kategórii „B“ 30 % licencií na import banánov z tretích krajín a z neobvyklých pre trh banánov krajín ACP na základe taríf v rámci stanoveného množstva, nie je v súlade s podmienkami uvedenými v článku II GATS²³⁶.

²³⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 240-241. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²³⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 242. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²³⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 243-244. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

3.5.1.7.2 Pravidlá druhov činností

ES uviedlo, že cieľom zavedenia pravidiel druhov činností je ochrana dodávateľov služieb zabezpečujúcich dozrievanie banánov pred koncentráciou ekonomickej a trhovej sily u priamych importérov v dôsledku kvantitatívnych taríf. ES uznalo, že cieľom tejto politiky je úprava postavenia dodávateľov služieb zabezpečujúcich dozrievanie vo vzťahu ku všetkým dodávateľom banánov, bez ohľadu na národnú príslušnosť.

Odvolací orgán opätovne nezohľadnil argument ES, v zmysle ktorého sa cieľ a výsledky použitia pravidiel druhov činností stanovujú podľa toho, či sú vytvorené menej priaznivé podmienky pre konkurenciu služieb a dodávateľov služieb zahraničného pôvodu. Odvolací orgán citoval záver poroty, v zmysle ktorého štatistika ES preukazuje, že 74-80 % spoločností špecializujúcich sa na zabezpečenie dozrievania banánov, je kontrolovaných ES. Vzhľadom na to porota dospela k záveru, že väčšina spoločností zabezpečujúcich dozrievanie banánov v rámci ES patrí, alebo je kontrolovaná fyzickými, alebo právnickými osobami z krajín ES, a že dozrievanie väčšiny banánov, produkovaných, alebo importovaných do ES, sa uskutočňuje v spoločnostiach, ktoré patria, alebo sú kontrolované ES.

Po zohľadnení týchto skutočností Odvolací orgán potvrdil záver poroty, v zmysle ktorého poskytovanie určitej časti licencií kategórie „A“ a „B“ spoločnostiam, ktoré sa špecializujú na dozrievanie banánov a umožňujú import banánov z tretích štátov a neobvyklých pre trh banánov krajín ACP, podľa taríf v rámci stanoveného množstva, vytvára menej priaznivé konkurenčné podmienky pre rovnakých dodávateľov služieb pochádzajúcich z krajín – navrhovateľov, a preto sú v rozpore s požiadavkami článku XVII GATS²³⁷.

²³⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 245-246. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

3.5.1.7.3 Zrušenie a zmenšenie výhod

Počas preskúmania prípadu porota dospela k záveru, že porušením niekoľkých dohôd WTO ES, na prvý pohľad, ruší, alebo zmenšuje výhody vyplývajúce z článku 3 ods. 8 DPP, v zmysle ktorého „...sa obyčajne predpokladá, že porušenie pravidiel má nepriaznivý účinok na iných členov strany uvedenej dohody a v takýchto prípadoch bude záležať na členovi, proti ktorému bola sťažnosť vznesená, aby ju vyvrátil“. Vzhľadom na to, že táto prezumpcia nie je jednoznačná, porota dospela k záveru, že ES nedokázalo vyvrátiť prezumpciu, v zmysle ktorej porušenie GATT, GATS a Dohody o dovoznom licenčnom konaní malo za následok zrušenie, alebo zmenšenie výhod žalujúcich štátov²³⁸. ES sa voči tomuto záveru odvolalo.

Odvolací orgán poznamenal, že ES sa pokúsilo vyvrátiť prezumpciu zrušenia, alebo zmenšenia výhod v prípade záveru poroty o porušení GATT 1994 tým, že USA nikdy neexportovali banány na územie ES, a preto nemôžu byť poškodené. ES sa pokúsilo o vyvrátenie prezumpcie len v prípade USA a v prípade GATT 1994, preto podľa názoru Odvolacieho orgánu, porota mylne rozšírila sféru účinnosti prezumpcie podľa článku 3 ods. 8 DPP na návrhy podané vo veci porušenia GATS, a tiež návrhy ďalších navrhovateľov²³⁹.

V článku 12 ods. 7 DPP je uvedené, že správa poroty „bude obsahovať nálezy vo veci, uplatniteľnosť príslušných ustanovení a základné odôvodnenia nálezov, rozhodnutí a odporúčaní“. Odvolací orgán uviedol, že otázka zrušenia, alebo zmenšenia výhod a otázka postavenia USA na trhu sú prepojené. Je zrejmé, že porota, ktorá analyzovala druhú otázku a urobila záver o zrušení, alebo zmenšení výhod USA, vychádzala z toho, že USA sú výrobcami banánov, preto nie je možné vylúčiť, že USA môžu mať potenciálne záujmy v oblasti exportu, a že vplyv režimu ES v oblasti banánov na import a ceny banánov na svetovom trhu mohli ovplyvniť trh USA. Analýza týchto otázok sa priamo týka toho, či ES vyvrátilo prezumpciu o zrušení, alebo zmenšení výhod alebo nie²⁴⁰.

²³⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 7.398. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²³⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 249-250. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

²⁴⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 251. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

V prípade „USA – Benzín“, na ktorý poukázala porota, sa preskúmavala otázka, či opatrenia, „ktoré len v malej miere vplývajú na objem exportu, zrušili, alebo zmenšili výhody vyplývajúce z článku II ods. 2...“. Porota dospela k záveru, ktorý potvrdil pozície predchádzajúcich porôt v rámci GATT: „Prvá veta článku II ods. 2 nemôže byť vyložená ako „poskytovanie ochrany očakávaniam v prípade rozsahu exportu“, pretože „zabezpečuje ochranu očakávaní podmienok konkurencie medzi importovanými a domácimi tovarmi“. Na zmenu podmienok konkurencie, ktorá je v rozpore s predmetným ustanovením, sa musí pozerat’ ako na zrušenie, alebo zmenšenie výhod vyplývajúcich z GATT. Preukázanie toho, že opatrenie, ktoré je v rozpore s prvou vetou článku III ods. 2, nevplyva, alebo vplyva len čiastočne, nie je podľa názoru poroty postačujúcim dôkazom toho, že výhody vyplývajúce z tohto ustanovenia, neboli zrušené, alebo zmenšené, dokonca aj keď podobné vyvrátenie v podstate je dovolené“²⁴¹.

Na základe uvedených právnych záverov sa porota pri preskúmaní prípadu „USA – Benzín“ rozhodla „neskúmať argumenty strán, ktoré sa týkajú vplyvu, ku ktorému došlo v dôsledku zmeny daňovej sadzby na obchodovanie“. Podľa názoru Odvolacieho orgánu, argumentácia v prípade „USA – Benzín“ je celkom prijateľná v predmetom prípade. Na základe toho neboli závery poroty, uvedené v ods. 7.398 Správy, zrušené Odvolacím orgánom²⁴².

3.5.1.8 Zhodnotenie prípadu

Banány sa považujú za jeden z najpredávanejších výrobkov. Trh banánov je špecifický najmä tým, že banány rastú celý rok, a nie len počas určitej ročnej doby, ako prevažná väčšina ovocia. Vďaka tomu je úroveň výroby banánov stála, čo spôsobuje vysokú ziskovosť pri obchodovaní s nimi. Banány rastú väčšinou na území rozvojových krajín a dodávajú sa do rozvinutých krajín ES, ktoré sú najväčšími spotrebiteľmi banánov.

Pri preskúmaní tohto prípadu bolo urobených niekoľko významných záverov procesného charakteru:

1. Odvolací orgán potvrdil procesnú spôsobilosť a právo USA na konanie pred DSB, čo znamená, že princíp locus standi, v zmysle ktorého na súde môže byť zastúpená len strana, ktorá má právny záujem v rámci procesu riešenia sporov WTO, sa nepoužíva, čo ešte raz potvrdzuje jedinečnosť procesu riešenia sporov WTO.

²⁴¹ Správ bola schválená 17. júna 1987. BISD 34S/136. Odsek 5.1.9.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

²⁴² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 253-254. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm.

2. Napriek predchádzajúcej praxi riešenia sporov v rámci GATT a WTO sa dospelo k tomu, že súkromní právnicki môžu zastupovať strany počas ústnych pojednávanií v štádiu Odvolacieho preskúmania.
3. Ďalej sa dospelo sa k záveru, že všetky návrhy musia byť uvedené v prvotnej žiadosti o ustanovenie poroty. Absencia návrhu v prvotnej žiadosti nie je dôvodom pre jeho neskoršie doplnenie vzhľadom na dôverný charakter neskorších písomných návrhov a vyjadrení strán.

V otázke súladu článku 4 ods. 1 Dohody o poľnohospodárstve a článku XIII GATT Odvolací orgán uviedol, že prvá otázka sa musí posudzovať ako *lex specialis* vo vzťahu k druhej. Ani jeden z článkov nevylučuje možnosť aplikácie odlišných režimov importu vo vzťahu k rovnakému tovaru.

Veľmi významným je to, že Odvolací orgán nezohľadnil argumentáciu ES v prípade textu podľa cieľa a výsledku. Odvolací orgán dospel k záveru, že text podľa cieľa a výsledku nemôže byť aplikovaný pri zistení súladu prijatých opatrení s článkami II a XVII GATS a ustanovenia toho, či systém vplýva na podmienky konkurencie medzi dodávateľmi služieb – krajinami ES a dodávateľmi služieb z Tretích krajín. Odvolací orgán sa nestotožnil ani s názorom ES, v zmysle ktorého sa ciele a výsledky aplikácie pravidiel druhov činností vzťahujú na to, či boli poskytnuté menej prijateľné podmienky konkurencie služieb a pre dodávateľov služieb zahraničného pôvodu. Postoj Odvolacieho orgánu bol rovnaký ako v prípade „Japonsko – alkoholické nápoje“, čo preukazuje použitie precedensov v právnej praxi.

3.5.1.9 Závěry a přijaté opatření

Navrhovatelia sa 17. novembra 1997 obrátili na rozhodcu so žiadosťou o poskytnutie primeranej lehoty na vykonanie odporúčaní a rozhodnutí DSB, ktoré boli dané v rámci záväzného rozhodcovského konania v zmysle článku 21 ods. 3 písm. c) DPP. Rozhodca stanovil lehotu v trvaní 15 mesiacov a 1 týždeň od dátumu prijatia správ. Táto lehota uplynula 1. januára 1999. ES 3. mája 2001 informovalo DSB, že v rámci rokovaní medzi USA a Ekvádorom a ďalšími dodávateľmi banánov vrátane členov, ktorí sa k návrhu pridali, bola dosiahnutá všeobecná dohoda o spôsobe riešenia sporu. V súlade s článkom 16 ods. 1 nariadenia Rady (EHS) č. 404/93 o spoločnej organizácii trhu s banánmi v znení nariadenia rady (ES) č. 216/2001 ES plánovalo zaviesť režim založený len na použití taríf vo vzťahu k importu banánov, najneskôr

1. januára 2006. Na zasadnutí DSB 18. decembra 2001 ES prijalo ponuku dvoch oslobodení od záväzkov, predvídaných v rámci WTO, zo strany Ministerskej konferencie, ktoré ES potrebovalo pre realizáciu dohôd dosiahnutých s USA a Ekvádorom.

Honduras, Nikaragua a Panama sa dňa 30. novembra 2005 obrátili na ES za účelom konzultácie v zmysle článku 21 ods. 5 DPP ohľadne opatrení ES smerujúcich na preskúmanie požiadaviek v zmysle Výnimiek prijatých Ministerskou konferenciou v Doha v novembri roku 2001 vo veci obchodovania s banánmi (Deklarácia Doha). Išlo o opatrenia predvídané určitými ustanoveniami nariadenia (EHS) č. 404/93, ktoré upravovali režim importu banánov. Tieto opatrenia boli prijaté po schválení dvoch rozhodcovských rozhodnutí v zmysle Deklarácie Doha, v zmysle ktorých boli zamietnuté predchádzajúce návrhy ES v tejto veci. V žiadostiach bolo uvedené, že nariadenie (EHS) č. 404/93 nie je v súlade s niektorými ustanoveniami WTO.

Je dôležité poznamenať, že režim importu banánov ES podstatne poškodil záujmy Ekvádoru, vzhľadom na to, že export banánov poskytoval cca 30% príjmu zahraničnej valuty pre túto krajinu. V čase, keď sa riešil spor, boli možnosti Ekvádoru pozastaviť koncesie poskytnuté ES, aby zabezpečilo náhradu vzniknutej škody, dosť obmedzené. Preto sa Ekvádor na začiatku pokúsil počas rokovaní dosiahnuť od ES zlepšenie podmienok prístupu na európsky trh. Vzhľadom na bezvýslednosť rokovaní Ekvádor v novembri 1999 požiadal DSB o povolenie použiť protiopatrenia. Pretože import z ES sa skladal hlavne zo surovín a zariadení, zvýšenie ciel na tieto tovary by viac poškodilo ekonomiku Ekvádoru ako ES. V súvislosti s tým Ekvádor požiadal o pozastavenie koncesií a iných záväzkov podľa GATT, GATS a TRIPS na celkovú sumu vo výške 450 ml. USD. ES odmietlo tento výpočet a požiadalo o rozhodcovské konanie. Vzhľadom na zložitosť prípadu bolo rozhodnutie o úrovni pozastavenia koncesií prijaté až v marci roku 2000. Porota určila úroveň pozastavenia koncesií a ďalších záväzkov zo strany Ekvádoru na sumu vo výške 201,6 ml. USD/ročne. Z tejto čiastky na celkovú sumu vo výške 60 ml. USD mohli byť pozastavené koncesie v oblasti obchodu s tovarmi, zvyšná suma mohla byť použitá na pozastavenie režimu územného pomenovania nápojov, ochrany autorských práv na nahrávanie zvuku, a tiež na poskytovanie veľkoobchodných a distribučných služieb²⁴³. V máji dostal Ekvádor povolenie DSB na pozastavenie. V histórii WTO toto bol prvý prípad vzájomného pozastavenia koncesií.

²⁴³ V súvislosti s tým oficiálny predstaviteľ Ekvádoru vyhlásil, že „je bezpodmienečné to, že Ekvádor nebude vyrábať vína pod značkou „Beaurdau““.

3.6 Spory vyplývajúce z TRIPS

3.6.1 Ochrana patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky (USA proti Indii)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 16. januára 1998²⁴⁴.

Navrhovatelia odvolania: India

Odporcovia odvolania: USA

Tretie strany: ES

Hlavné body sporu:

- (i) Výklad Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (TRIPS).
- (ii) Koncepcia zákonných očakávaní.
- (iii) Výklad na základe článku 31 Viedenskej Konvencie.
- (iv) Preskúmanie národného zákona zahraničným/cudzozemským súdnym orgánom.
- (v) Rozsah oprávnení pri riešení sporov.

3.6.1.1 Okolnosti prípadu

Spornou otázkou, o ktorej mal rozhodnúť Odvolací orgán, bol návrh USA, v zmysle ktorej India neplní svoje záväzky v zmysle TRIPS, čím nezabezpečuje ochranu v podobe patentov pre farmaceutické a agrochemické výrobky. Pri preskúmaní tohto prípadu porota zistila nové poznatky z oblasti histórie patentnej ochrany farmaceutických a agrochemických výrobkov v Indii a opatrení prijatých zo strany Indie pre dodržiavanie ustanovení TRIPS, ktoré sa vzťahujú na tieto výrobky. Zákon o patentoch Indie z roku 1970 (zákon o patentoch) ustanovoval pravidlá v oblasti patentnej ochrany. Zákon priamo zakázal vydanie patentov v prípade „látok, určených na používanie, alebo ktoré by mohli byť použité ako potraviny, alebo liečivá“²⁴⁵. V zmysle

²⁴⁴ India - Patent Protection for Pharmaceutical and Agricultural Chemical Products. AB-1997-5. WT/DS50/AB/R, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds50sum_e.pdf.

²⁴⁵ Parlament Indie. Zákon o patentoch 1970 (N 39 časť II oddiel 5). Citát podľa DSB WTO: Správa poroty v prípade „India - Ochrana patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky“. WT/DS50/R. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/index_i_e.htm.

zákona o patentoch sa v podobných prípadoch umožňovalo vydávať patent len na metódu, alebo proces ich výroby.

Zákonodarstvo Indie odporovalo článku 27 TRIPS²⁴⁶, ale na Indiu ako najmenej rozvinutú členskú krajinu sa vzťahoval článok 70 ods. 8 a ods. 9 TRIPS, a tak za účelom zosúladenia zákonodarstva Indie so záväzkami vyplývajúcimi z článku 70 ods. 8 a ods. 9 TRIPS prezident Indie v roku 1994 prijal nariadenie, ktoré menilo zákon o patentoch²⁴⁷. Tento zákon bol doplnený o časť, ktorá poskytla právo podania prihlášky o patent na výrobky farmaceutického a agrochemického pôvodu, čím bola splnená povinnosť podľa článku 70 ods. 8 TRIPS, a poskytnutie výlučného práva na predaj liečiv v zmysle podmienok uvedených v článku 70 ods. 9 TRIPS. Vyššie uvedené nariadenie bolo vydané na základe právomocí, ktoré má prezident počas parlamentných prázdnin, a podľa ústavného práva Indie prestal platiť v marci roku 1995, t. j. 6 mesiacov po tom, ako znovu zhromaždený Parlament neschválil zmenu zákon o patentoch²⁴⁸. Obdobné zákonodarné návrhy boli prerokované v Parlamente, opätovne však neboli prijaté vzhľadom na to, že Parlament bol rozpustený v máji roku 1996²⁴⁹.

Ako následok India nenadobudla oficiálny právny základ pre prijatie prihlášky o patenty, ktoré poskytovali výlučné práva na predaj farmaceutických a agrochemických výrobkov. Vzhľadom na to India po uplynutí lehoty platnosti zákona o patentoch zaviedla aspoň verejne neprístupné administratívne pravidlá, ktoré umožňovali podávať a spracovávať prihlášky na vydanie patentov v zmysle článku 70 ods. 8 TRIPS²⁵⁰.

3.6.1.2 Rozhodnutie poroty

Porota zistila, že ochrana očakávaní členov WTO v prípade podmienok konkurencie musí byť zahrnutá do preskúmania otázky splnenia povinností vyplývajúcich z TRIPS pre jej členov. Porota urobila tento záver vzhľadom na „zaužívanú prax GATT“ a poznamenala, že „výklad textu TRIPS musí obsahovať zákonné očakávania členov WTO v zmysle tejto Dohody“²⁵¹. Porota vo svojom rozhodnutí poukázala na článok 31 Viedenskej konvencie, z ktorého vyplýva, že „dobromyseľný výklad poskytuje ochranu zákonným očakávaniam, vyplývajúcim z ochrany

²⁴⁶ Správa poroty. Odsek 7.1. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁴⁷ Parlament Indie, Nariadenie (Novely zákona) o patentoch. 31. decembra 1994.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁴⁸ Správa poroty. Odsek 2.3, 7.2. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁴⁹ Správa poroty. Odsek 2.5, 7.3. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵⁰ Správa poroty. Odsek 2.6, 7.4. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵¹ Správa poroty. Odsek 7.22. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

práv duševného vlastníctva podľa TRIPS²⁵². Tento výklad poroty, urobený ešte na začiatku preskúmania, vytvoril základ pre väčšinu neskorších záverov.

3.6.1.3 Článok 70 ods. 8 TRIPS

USA uviedli, že India neurobila takú zmenu národného zákonodarstva, ktorá by mohla zabezpečiť podanie prihlášky na „miesto“, a tým nesplnila svoje záväzky vyplývajúce z článku 70 ods. 8 TRIPS²⁵³. USA ďalej tvrdili, že India nevytvorila právny mechanizmus podania prihlášky na vydanie patentov, a že oficiálne nezverejnila administratívne pravidlá, ktoré by sa mohli považovať za adekvátny mechanizmus ochrany novoty²⁵⁴ vynálezu, pretože „systém podania prihlášok, ak nie je známy svetu, je bezvýznamný“²⁵⁵.

USA trvali na vytvorení formálneho, zákonodarnou cestou schváleného procesu zabezpečenia podania prihlášok na udelenie patentov, pričom poznamenali, že snahy Indie o schválenie potrebného zákona sú len potvrdením nevyhnutnosti jeho existencie²⁵⁶. Znenie článku 70 ods. 8 TRIPS požaduje od členov WTO v prípadoch, keď člen neposkytne ku dňu nadobudnutia platnosti dohody WTO patentovú ochranu pre farmaceutické výrobky a poľnohospodárske chemické výrobky v súlade s jeho záväzkami podľa článku 27; tento člen zabezpečí, napriek ustanoveniam časti VI, aby k dátumu nadobudnutia platnosti Dohody WTO bolo možno podávať prihlášky o patenty na takéto vynálezy. Argumenty USA, ktorými namietali spôsob, aký zvolila India, sa zakladali na tom, že neverejný a neformálny mechanizmus nemôže splniť ciele článku 70 ods. 8 TRIPS. USA poukazovali na predchádzajúce rozhodnutia poroty a uviedli, že „systém „miesta“ ... zodpovedal ďalším záväzkom WTO: „ochrane očakávaní Strán Dohody v prípade konkurujúcich vzťahov medzi ich tovarmi a tovarmi ďalších Strán Dohody““²⁵⁷. Podľa tohto názoru predstavovali očakávania možnosť patentnej ochrany a cieľ systému „miesta“ bol prezentovaný ochranou týchto očakávaní.

²⁵² Správa poroty. Odsek 7.18. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵³ Správa poroty. Odsek 3.1 (a), 4.1. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵⁴ Zistenie novoty je veľmi dôležité, pretože pri prijatí rozhodnutia o potenciálnej patentnej schopnosti konečné rozhodnutie bude závisieť od novoty vynálezu.

²⁵⁵ Správa poroty. Odsek 4.3. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ Správa poroty. Odsek 4.4. Citát: United States - Taxes on Petroleum and Certain Imported Substances (Superfund). 34th Supp. BISD 136 (1988). http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/disputtlement_cbt_e/a1s1p1_e.htm.

India v odpovedi na vyjadrenie USA uviedla, že ňou zavedený administratívny proces predstavoval adekvátny spôsob podľa článku 70 ods. 8 TRIPS²⁵⁸, nakoľko veľa spoločností, vrátane spoločností USA, využilo tento spôsob a podali prihlášky podľa administratívnych pravidiel²⁵⁹. India uviedla, že článok 70 ods. 8 umožňuje najmenej rozvinutým členským krajinám urobiť zmenu vlastného patentného zákonodarstva v prípade farmaceutických a agrochemických výrobkov neskôr. Požiadavka okamžitého zapracovania do zákonodarstva krajiny podľa názoru Indie protirečí článku 70 ods. 8 TRIPS²⁶⁰.

Porota stanovila, že v súlade s článkom 1 ods. 1 TRIPS mala India podľa vlastného uváženia určiť dostatočný spôsob uplatnenia ustanovení tejto dohody v rámci svojho právneho systému a praxe, a určiť aj vlastný spôsob plnenia záväzkov vyplývajúcich z článku 70 ods. 8 TRIPS²⁶¹.

Vzhľadom na to skutočnosť, že India zvolila administratívny, ale nie zákonodarný spôsob regulácie, nemôže byť považovaný za porušenie ustanovenia článku 70 ods. 8 TRIPS. India sa pokúsila splniť svoj záväzok prostredníctvom prijatia Nariadenia prezidenta z roku 1994 o dodatku k zákonu o patentoch. Pritom, ani toto Nariadenie, ani nasledujúce iniciatívy neboli schválené Parlamentom, nemôžu byť teda považované za dôkaz toho, že India nezpracovala „spôsob“ v zmysle článku 70 ods. 8 TRIPS²⁶². Porota preskúmala cieľ, ktorý sleduje článok 70 ods. 8 TRIPS, aby zistila, či administratívna prax Indie ustanovuje „požadovanú úroveň právnej ochrany a predvídateľnosti pre žiadateľov z iných členských krajín, ktorú by mohli zákonne očakávať na základe článku 70 ods. 8 (a) TRIPS“²⁶³.

Porota dospela k záveru, že platný administratívny systém nemá skutočný právny základ, a že tento systém požaduje od administratívnych pracovníkov, aby nezohľadňovali ustanovenia účinného zákona, a to ustanovenia zákona o patentoch, ktorý zakazoval vydanie patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky²⁶⁴. Porota poznamenala, že pravdepodobnosť rozhodnutia súdu, ktorým sa zrušia prihlášky na vydanie patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky podané podľa administratívnej praxe, vzhľadom na rozpor praxe s účinným zákonodarstvom z roku 1970, vytvára situáciu neistoty. Neistota sa stala základom na to, aby porota preukázala, že administratívna prax Indie nezodpovedá požiadavkám

²⁵⁸ Správa poroty. Odsek 3.2 (a), 4.2. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁵⁹ Správa poroty. Odsek 4.8. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁰ Správa poroty. Odsek 4.2. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶¹ Správa poroty. Odsek 7.33. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶² Ibid.

²⁶³ Správa poroty. Odsek 7.34. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁴ Správa poroty. Odsek 7.35. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

článku 70 ods. 8 TRIPS, ktoré sú založené na zákonných očakávaniach strán. Toto rozhodnutie bolo založené na výklade cieľa porotou, ktorá vychádzala zo znenia článku 70 ods. 8 TRIPS.

Porota dospela k záveru, že v podmienkach existujúceho administratívneho systému niekoľko spoločností nevyužilo možnosť podania prihlášky, pretože predpokladali, že na to nemajú právo²⁶⁵. Porota rozhodla, že táto situácia nie je jednoznačná z hľadiska ochrany očakávaní²⁶⁶. Neoficiálny charakter administratívnej praxe vytvoril situáciu neistoty a porota dospela k záveru, že tento prístup nemôže byť uznaný ako „spôsob“, prostredníctvom ktorého „môžu“ byť prihlášky podané podľa článku 70 ods. 8 TRIPS²⁶⁷. Pravdepodobne podľa úvah poroty, ak spoločnosť nevedela o existencii systému podania prihlášok, potom nemala žiaden spôsob na ochranu novoty vlastných vynálezov prostredníctvom podania prihlášok o vydanie patentu.

3.6.1.4 Transparentnosť podľa článku 63 TRIPS

Pri preskúmaní argumentov predložených v zmysle článku 63 TRIPS porota najskôr preskúmala procesné námietky Indie, ktorá uviedla, že preskúmanie sporov v zmysle článku 63 TRIPS presahuje právomoci poroty. Porota rozhodla, že pravidlo v prípade podania námietok má regulujúci charakter v prípade neexistencie presného vymedzenia problému už pri začatí preskúmania²⁶⁸; porota sa ďalej stotožnila s názorom USA, podľa ktorého vysvetlenie problému, obsiahnutého v žiadosti o zriadenie rozhodcovskej skupiny, bolo dostatočne presným a poskytovalo dost' široké oprávnenia – aj právomoc poroty preskúmať otázku nesplnenia záväzku oboznámenia WTO o existencii administratívneho mechanizmu (ako porušenie záväzku transparentnosti v zmysle článku 63 TRIPS)²⁶⁹.

Okrem toho porota označila návrh USA podaný v zmysle článku 63 TRIPS za priamu odpoveď na vyjadrenie Indie obsiahnuté v prvom balíku predloženej dokumentácie, ktoré nasvedčovalo tomu, že v skutočnosti India nezabezpečila zavedenie systému podania prihlášok náležitým spôsobom. Vzhľadom na to, že je nespravodlivé nútiť strany niest' zodpovednosť za podobnú predbežnú ochranu, musela porota vyhovieť námietke USA vznesenej podľa článku 63 TRIPS²⁷⁰.

²⁶⁵ Správa poroty. Odsek 7.39. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁶ Správa poroty. Odsek 7.41. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁷ Správa poroty. Odsek 7.42. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁸ Správa poroty. Odsek 7.8. V tomto prípade Porota poukazuje na článok 6 ods. 2 DPP. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁶⁹ Správa poroty. Odsek 7.11. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁰ Správa poroty. Odsek 7.12. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

Porota ďalej poznamenala, že v rámci preskúmania článku 70 ods. 8 TRIPS už rozhodla o tom, že India v skutočnosti nemala riadne zabezpečený systém podania prihlášok, ale predvídajúc možnosť zrušenia tohto rozhodnutia Odvolacím orgánom, rozhodla o otázke porušenia článku 63 samostatným rozhodnutím²⁷¹. V tomto prípade India podľa názoru poroty nesplnila požiadavky kladené na zverejnenie informácií, ktoré sú nevyhnutné v zmysle článku 63 TRIPS, a v dôsledku existujúcej administratívnej praxe systém sa stal verejným vzhľadom na to, že oznámenie o jeho zavedení nebolo predložené Rade TRIPS. Táto skutočnosť nasvedčuje najmä tomu, že India nepovažovala vlastný administratívny systém za adekvátny spôsob splnenia svojich záväzkov v zmysle článku 70 ods. 8 TRIPS²⁷².

3.6.1.5 Článok 70 ods. 9 TRIPS

Podľa názoru USA je neexistencia právneho mechanizmu, zabezpečujúceho výlučné práva na predaj v Indii, porušením záväzku vyplývajúceho z článku 70 ods. 9 TRIPS²⁷³. Tieto záväzky podľa USA vznikli okamihom nadobudnutia účinnosti TRIPS, t. j. dňom 1. januára 1995.

India v odpovedi uviedla, že nemusela zmeniť zákonodarstvo v zmysle článku 70 ods. 9 TRIPS ihneď, napriek tomu mala predvídať možnosť zabezpečenia výlučných práv na predaj od momentu, keď budú splnené všetky podmienky v prípade konkrétneho výrobku v zmysle článku 70 ods. 9 TRIPS²⁷⁴. To znamená, že podľa názoru Indie nemusela vytvoriť zodpovedajúci systém na poskytovanie výhradných práv na predaj výrobkov, v prípade ktorých boli podané prihlášky na vydanie patentov podľa článku 70 ods. 8 TRIPS; mala však zabezpečovať tieto práva až po vydaní patentu na predmetný výrobok na území iného člena a poskytovať zodpovedajúce práva na jeho predaj na území Indie. Lenže India nepopierala skutočnosť, že nemala vytvorený systém právnej, alebo administratívnej regulácie na poskytovanie výhradných práv na predaj²⁷⁵.

²⁷¹ Správa poroty. Odsek 7.44. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷² Správa poroty. Odsek 7.48-7.50. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷³ Správa poroty. Odsek 3.1(d). http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁴ Správa poroty. Odsek 3.2(c), 4.27. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁵ Správa poroty. Odsek 7.51. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

Porota nezohľadnila argumentáciu Indie, v zmysle ktorej ani jedna spoločnosť nesplnila predchádzajúce podmienky článku 70 ods. 9 TRIPS a nepožiadala o poskytnutie výhradných práv na predaj, preto jej z toho nevyplynula povinnosť vytvoriť systém na zabezpečenie týchto práv²⁷⁶. Porota rozhodla, že neexistencia systému poskytovania týchto práv mala značný vplyv na očakávania strán. Ak strana vie, že systém zabezpečovania výhradných práv na predaj neexistuje, pravdepodobnosť toho, že požiada o zabezpečenie týchto práv, je podstatne menšia ako v prípade, keď by podobný systém skutočne, alebo aspoň teoreticky mohol existovať²⁷⁷. Porota sa zaoberala otázkou lehôt na splnenie záväzkov a vzhľadom na to zamietla tvrdenie Indie uvedené v prospech toho, že systém zabezpečenia výhradných práv na predaj musí existovať a platiť od dátumu účinnosti TRIPS.

3.6.1.6 Správa Odvolacieho orgánu

3.6.1.7 Výklad TRIPS: „zákoné očakávania“

Odvolací orgán zameral svoju pozornosť na preskúmanie otázky aplikácie koncepcie očakávania strán ako nástroja používaného pre výklad TRIPS porotou. Odvolací orgán dospel k záveru, že porota spojila a zmiešala dve odlišné platné koncepcie vychádzajúce z praxe GATT²⁷⁸.

Prvá koncepcia poskytuje ochranu očakávaniám strán v prípade konkurenčnej pozície ich tovarov v porovnaní s inými tovarmi. Táto koncepcia sa používa v prípade návrhov na určenie porušenia, ktoré podávajú členovia GATT na základe článku XXIII ods. 1(a) GATT²⁷⁹. Druhá koncepcia zabezpečuje ochranu rozumných očakávaní v prípade poskytnutia koncesíi na trhu a vyskytuje sa v rámci návrhov, ktoré nesúvisia s porušením záväzkov²⁸⁰. Podobné návrhy sa označujú ako návrhy na zrušenie, alebo obmedzenie výhod a líšia sa od návrhov na určenie porušenia tým, že nie sú založené na nesplnení záväzkov stranou, ale na tom, že opatrenia prijaté druhou stranou priviedli k obmedzeniu, alebo zrušeniu výhod platných podľa GATT. Preskúmanie týchto sporov sa uskutočňuje podľa článku XXIII ods. 1 (b) GATT²⁸¹.

Odvolací orgán ďalej poznamenal, že v zmysle článku 64 ods. 2 TRIPS budú počas lehoty prvých piatich rokov od dátumu účinnosti TRIPS, preskúmané len tie návrhy na určenie porušenia, ku ktorým došlo v zmysle článku XXIII ods. 1 (a) GATT²⁸². Predmetný návrh smerujúci proti Indii patrí do tohto časového úseku

²⁷⁶ Správa poroty. Odsek 7.56-7.57. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁷ Správa poroty. Odsek 7.62. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 36. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁷⁹ Ibid.

²⁸⁰ Ibid.

²⁸¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 39. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁸² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 42. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

a je návrhom na určenie porušenia. V zmysle predmetu návrhu a obsahu TRIPS, ktorá sa obmedzuje len na návrhy na určenie porušenia, Odvolací orgán poznamenal, že v tomto prípade sa môže použiť koncepcia, ktorá sa používa v prípade porušenia ustanovení TRIPS. Odvolací orgán stanovil, že použitie koncepcie zákonných očakávaní strán porotou je nesprávne vzhľadom na to, že došlo k zámene významu pojmov, ku ktorým dochádza tak v prípade návrhov na určenie porušenia, ako aj v prípade návrhov, ktoré s porušeniami nesúvisia, a vzhľadom na to sa nemajú používať pri riešení sporov, ku ktorým došlo na základe porušenia TRIPS.

3.6.1.8 Výklad pojmov dohody: „dobromyseľný výklad“ a „zákonné očakávania“

Porota pri prijatí rozhodnutia o tom, že očakávania strán musia zohľadňovať účel výkladu dohody, poukázala tak na prax GATT, ako aj na článok 31 Viedenskej konvencie²⁸³. Odvolací orgán sa nestotožnil s výkladom poroty, v zmysle ktorého bol pojem „dobromyseľný výklad“ vyložený ako výklad, ktorý požaduje detailný prieskum očakávaní strán a predpokladanú značnú úroveň preskúmania konkrétneho ustanovenia Dohody a snahy odhalenia očakávaní, ktoré viedli k ich prijatiu.

Odvolací orgán zhodnotil, že porota použila široký výklad pojmu „zákonné očakávania“, ktorý už nesúvisel s textom Dohody. Poznamenal aj to, že „porota nesprávne vyložila pojem „zákonné očakávania“ v zmysle všeobecných pravidiel výkladu medzinárodného práva verejného. Zákonné očakávania sú podľa dohody odzrkadlené v obsahu samotnej dohody. Povinnosť interpretujúceho dohodu predstavuje povinnosť preskúmať text dohody za účelom zistenia zámerov strán, čo musí byť vykonané v súlade s princípmi výkladu dohôd podľa článku 31 Viedenskej konvencie; tieto princípy výkladu však nepožadujú, ani nepripúšťajú zavedenie takých formulácií do dohody, ktoré v nej predtým neboli, alebo ktoré neboli ani zámerom strán“²⁸⁴.

Podľa názoru Odvolacieho orgánu pojem „dobromyseľný výklad“ nezahŕňa preskúmanie zákonných očakávaní podľa dohody, ak tie nie sú zahrnuté v texte dohody.

²⁸³ Správa poroty. Odsek 7. 18. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁸⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 45. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

3.6.1.9 Výklad článok 70 ods. 8 podľa článku 31 Viedenského dohovoru

Jedným z najdôležitejších problémov riešených v rámci predmetného sporu bol výklad pojmu „spôsob podania prihlášok“ opísaný v článku 70 ods. 8 (a) TRIPS. Za účelom zistenia, či India zabezpečila spôsob podania prihlášok, sa Odvolací orgán najskôr pokúsil stanoviť význam slova spôsob. V súlade s článkom 31 Viedenskej konvencie musel byť tento pojem vyložený podľa významu kontextu a v zmysle cieľov a predmetu TRIPS²⁸⁵. Odvolací orgán poukázal na kontext článku 70 ods. 8 (a) TRIPS a poznamenal, že za účelom zabezpečenia nasledujúcej možnosti preskúmania a schválenia patentných prihlášok v zmysle článku 70 ods. 8 TRIPS je nevyhnutné stanoviť „právne účinný“ dátum priority pre posúdenie podaných prihlášok²⁸⁶. Podľa názoru Odvolacieho orgánu cieľom je stanovenie právne účinného dátumu priority pre zabezpečenie ochrany novoty výrobku a možnosť uskutočnenia neskoršej expertízy jeho patentnej schopnosti. Preto v súlade s týmto výkladom môže byť systém „spôsobom“, len ak zabezpečuje stanovenie právne účinného dátumu priority. Odvolací orgán rozhodol, že sa ide o obvyčajný význam slova „spôsob“ a obsah, ktorý musel byť zohľadnený, je zahrnutý do článku 70 ods. 8 TRIPS.

3.6.1.10 Preskúmanie národného zákona zahraničným súdnym orgánom

V rámci svojho odvolania India poukázala na článok 1 ods. 1 TRIPS, tvrdiac, že má právo podľa vlastného uváženia určiť dostatočný spôsob splnenia záväzkov vyplývajúcich z článku 70 ods. 8 (a) TRIPS. India mala odlišný názor, podľa ktorého administratívne pravidlá vytvárajú skutočný právny základ pre zistenie dátumu priority v zmysle zákonodarstva Indie, a že porota nemala právo spochybňovať túto voľbu.

Hoci Odvolací orgán súhlasil s tým, že India mala právo voľby spôsobu splnenia záväzkov, odmietol tvrdenie Indie, že sa len ona môže rozhodnúť, či systém administratívnych pravidiel zodpovedal ich záväzkom vyplývajúcim z článku 70 ods. 8 TRIPS²⁸⁷. Odvolací orgán poznamenal, že: „...v tomto prípade sa porota nezaoberala výkladom zákona o patentoch, ale preskúmala zákon Indie za účelom zistenia, či India splnila svoje záväzky vyplývajúce z Dohody TRIPS. Tvrdenie, že porota tak nemala urobiť, je rovnocenné tvrdeniu, že len India mala právo hodnotiť, či jej zákonodarstvo je v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z Dohody WTO. Toto tvrdenie je jednoznačne nesprávne.“²⁸⁸.

²⁸⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 55. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁸⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 58. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁸⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 66. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁸⁸ Ibid.

Na preukázanie právomoci systému riešenia sporov v rámci WTO Odvolací orgán vo všeobecnosti poznamenal, že porota nepochybila, keď sa zamerala na otázku rozporu medzi ustanovením zákona o patentoch, v zmysle ktorého mali byť odopreté prihlášky na vydanie patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky, a administratívnym systémom, ktorý umožňoval podanie podobných prihlášok. Odvolací orgán potvrdil záver poroty, v zmysle ktorého rozpor medzi zákonom o patentoch a administratívnymi pravidlami predstavuje porušenie záväzku Indie vyplývajúceho z článku 70 ods. 8 (a) TRIPS, v zmysle ktorého mala India zabezpečiť dostatočný spôsob podania a evidencie prihlášok o patenty, pretože neumožňuje zistiť právne účinný dátum priority v prípade farmaceutických a agrochemických výrobkov²⁸⁹.

3.6.1.11 Podrobné preskúmanie v zmysle článku 70 ods. 9 TRIPS

Odvolací orgán preskúmal aj podstatu problému týkajúcu sa záväzkov Indie vyplývajúcich z článku 70 ods. 9 TRIPS a poznamenal, že „India uznala v rámci predchádzajúceho preskúmania aj v rámci predmetného odvolania, že v zmysle platného zákonodarstva Indie zabezpečenie výhradných práv na predaj podľa ustanovení článku 70 ods. 9 TRIPS vyžaduje prijatie zodpovedajúceho zákona“²⁹⁰. Pretože predmetný zákon nebol prijatý, Odvolací orgán rozhodol, že India porušila svoje záväzky podľa článku 70 ods. 9 TRIPS, ktoré jej vznikli dňa 1. januára 1995²⁹¹. Odvolací orgán nepovažoval za potrebné detailnejšie preskúmanie a dospel k názoru, že v tomto prípade sú formulácie dohody natoľko jednoznačné, že nepovažuje za potrebnú jej ďalšiu analýzu.

3.6.1.12 Rozsah právomocí poroty pri urovnaní sporov podľa článku 63

V zmysle tvrdení USA aj v prípade, keby bolo prijaté rozhodnutie, podľa ktorého by India splnila svoje záväzky vyplývajúce z článku 70 ods. 8 TRIPS, porota by mala rozhodnúť aj o nedodržaní povinnosti transparentnosti vyplývajúcej z článku 63 TRIPS zo strany Indie. V súlade s týmto ustanovením musia byť právne normy, upravujúce postup podania prihlášky podľa článku 70 ods. 8 TRIPS, zverejnené a Rada TRIPS musí byť informovaná o spôsobe splnenia požiadaviek vyplývajúcich z článku 70 ods. 8 TRIPS. USA uviedli, že India nezverejnila svoje pravidlá, a ani neoboznámila Radu TRIPS o zavedení administratívneho postupu. India v tom čase oznámila, že porota nemá právomoc na preskúmanie sporov podľa článku 63 TRIPS, pretože podmienky zriadenia poroty

²⁸⁹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 70. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 80. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 83. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

neobsahujú túto právomoc. India ďalej trvala na tom, že právomoc poroty po prvom vyjadrení strán už nemôže byť rozšírená.

Počas analýzy opodstatnenosti právomocí poroty, v prípade preskúmania návrhu podľa článku 63 TRIPS, ktorý podali USA, Odvolací orgán vykonal doslovný výklad preskúmaných návrhov. Najskôr Odvolací orgán preskúmal formuláciu problému, ktorým sa zaoberala porota a poznamenal, že v tom čase nebola podaná žiadna námietka v zmysle článku 63 TRIPS²⁹². Odvolací orgán poukázal na predchádzajúce rozhodnutie prijaté v prípade „ES – Banány“ a na článok 6 ods. 2 DPP a poznamenal, že žiadosť o zriadenie poroty, na základe ktorej boli stanovené jej právomoci, musí obsahovať krátke vysvetlenie právnych dôvodov návrhu; nejde však o konkrétne argumenty, ktoré by zakladali predmetnú žalobu²⁹³. Aj keď porota rozhodla, že sa na problém obsiahnutý v žiadosti o zriadenie poroty môže pozerat' zo širokého hľadiska, a tým zahrnula aj návrh podľa článku 63 TRIPS, Odvolací orgán poznamenal, že formulácie použité pri výklade právneho zdôvodnenia návrhu, vrátane odôvodnenia porušenia ustanovení článkov 70 ods. 8 a 70 ods. 9 TRIPS, nie sú postačujúce pre preskúmanie návrhov a námietok vyplývajúcich z článku 63 TRIPS²⁹⁴. Odvolací orgán poukázal na ustanovenie 7 DPP, ktoré určuje hranice rozhodovacích právomocí poroty a poznamenal, že text DPP neoprávňuje porotu nezohľadňovať, alebo meniť jednotlivé ustanovenia DPP. Rozhodovacia právomoc poroty sa stanovuje na základe kompetencií, ktoré sú uvedené v článku 7 DPP. Porota môže preskúmať len tie otázky, ktoré patria do jej kompetencií. V dôsledku toho porota nemala oprávnenie preskúmať námietku USA v zmysle článku 63 TRIPS²⁹⁵.

Vzhľadom na to nemá súhlas strán na prijatie a preskúmanie žiadosti na zriadenie poroty opodstatnenie. Žiadosť na zriadenie poroty neobsahovala návrh podľa článku 63 TRIPS, preto porota nemala právomoc na preskúmanie tejto časti sporu. Vzhľadom na to Odvolací orgán zrušil rozhodnutie poroty vo veci nesplnenia záväzkov vyplývajúcich z článku 63 TRIPS zo strany Indie²⁹⁶. Na základe toho Odvolací orgán rozhodol o nepotrebnosti preskúmania otázky oprávnenosti záverov poroty o porušení svojich záväzkov Indiou podľa článkov 70 ods. 8 (a) a 63 TRIPS.

²⁹² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 86. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹³ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 88. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹⁴ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 90. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹⁵ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 92. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

²⁹⁶ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 96. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds50_e.htm.

3.6.1.13 Zhodnotenie prípadu

Práva duševného vlastníctva sa stali neoddeliteľnou súčasťou medzinárodného obchodu s tovarmi a službami. Rozhodnutia, ktoré prijal Odvolací orgán v tejto oblasti, predstavujú významný a dôležitý základ pre neskoršiu aplikáciu a výklad TRIPS.

Rozhodnutie prijaté v prípade „India – Ochrana patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky“ je významné pre obchodovanie, pretože predstavuje prvý precedens pri urovnaní sporu v tejto oblasti.

V prípade najmenej rozvinutých krajín je otázka poskytovania ochrany farmaceutickým a agrochemickým výrobkom veľmi nejasná. Vzhľadom na existenciu nejednoznačnosti v týchto otázkach boli už pri podpísaní TRIPS stranami dohody zohľadnené osobitné ustanovenia, týkajúce sa prihlášok o patenty na farmaceutické a agrochemické výrobky. V súlade s článkom 27 TRIPS patenty „sa vydávajú na akékoľvek vynálezy bez ohľadu na to, či sú výrobkom, alebo postupom v akejkoľvek oblasti techniky“. Na túto všeobecnú požiadavku sa prihliada až po zohľadnení určitých výnimiek a pri dodržaní niektorých dočasných podmienok.

Napríklad článok 70 ods. 8 TRIPS umožňuje krajinám, v ktorých sa k dátumu účinnosti TRIPS neposkytuje patentná ochrana farmaceutických a agrochemických výrobkov, vytvoriť systém tzv. „miesta“ určeného na podanie a prijatie prihlášok o patenty. Podobný systém sleduje dva ciele: po prvé, umožňuje vynálezcom podávať prihlášky o vydanie patentov, a tak stanoviť dátum priority, ktorý je dôkazom novoty ich vynálezov; po druhé, umožňuje krajinám oddaľovať faktické vydanie patentov na farmaceutické a agrochemické výrobky. Po uplynutí stanovenej lehoty je krajina povinná vybrať prihlášky zo stanoveného „miesta“ a následne preskúmať ich patentnú schopnosť. V súlade s článkom 70 ods. 8 (a) TRIPS členovia WTO, ktorí využili túto možnosť, môžu očakávať vytvorenie spôsobu podania prihlášok o vydanie patentov na tieto vynálezy k dátumu účinnosti TRIPS, t. j. k 1. januáru 1995. Vo všeobecnosti článok 70 ods. 8 TRIPS vyžaduje vytvorenie právoplatného systému prijatia a spracovania prihlášok o patenty na farmaceutické a agrochemické výrobky, a súčasne umožňuje týmto krajinám predĺžiť lehotu na novelizáciu národného patentného zákonodarstva.

Článok 70 ods. 9 TRIPS ukladá povinnosti krajinám, ktoré využili svoje právo podľa článku 70 ods. 8 TRIPS, zabezpečiť výhradné práva na predaj osobám, ktoré podali predmetné prihlášky. V zmysle článku 70 ods. 9 TRIPS zabezpečenie výhradných práv na predaj súvisí so splnením dvoch predchádzajúcich podmienok:

1. vydanie patentu v inej členskej krajine WTO na výrobok, ktorý je predmetom predmetnej prihlášky;
2. poskytnutie povolenia na predaj výrobku v krajine podania predmetnej prihlášky.

Výsledkom súčasného použitia článkov 70 ods. 8 a 70 ods. 9 TRIPS je faktické poskytnutie dočasnej výnimky z požiadaviek článku 27 TRIPS o patentnej ochrane najmenej rozvinutých krajinám, ktorá by sa v opačnom prípade vzťahovala aj na farmaceutické a agrochemické výrobky; aj počas trvania dočasnej výnimky však museli mať krajiny funkčný systém prijatia a podania prihlášok o vydanie patentov s cieľom ich následného preskúmania v zmysle článku 70 ods. 8 TRIPS, ďalej mali zabezpečiť určitú úroveň ochrany bez poskytnutia úplnej patentnej ochrany prostredníctvom poskytnutia výhradných práv na predaj týchto výrobkov, vo vzťahu ku ktorým boli podané vyššie uvedené prihlášky v súlade s článkom 70 ods. 9 TRIPS.

Nakoľko počas zavedenia systému „miesta“ nadobúdajú zákonné očakávania na význame, Odvolací orgán odmietol analýzu zákonných očakávaní strán podľa TRIPS zo širokého hľadiska ako subjektívnu a ovplyvnenú, pokiaľ sa nebude zameriavať výlučne na znenie dohody. Podľa názoru Odvolacieho orgánu „dobromyseľný výklad“ nezahŕňa preskúmanie zákonných očakávaní strán dohody, pokiaľ tie nie sú uvedené v texte dohody.

Okrem kritiky postupov poroty pri výklade ustanovení TRIPS Odvolací orgán uviedol príklad riadneho použitia pravidiel výkladu dohôd prostredníctvom Viedenskej konvencie pri preskúmaní požiadaviek uvedených v článku 70 ods. 8 TRIPS. Zo záverov Odvolacieho orgánu vyplynulo, že preskúmanie súvislostí, predmetu a cieľov musí byť dostatočne špecifické a maximálne prepojené s formuláciami obsiahnutými v dohode. Tento záver má dôležitý praktický význam a plne zodpovedá charakteru Dohody WTO aj DPP.

Pri riešení medzinárodných sporov mala podstatný význam otázka právomoci a príslušnosti na preskúmanie národného zákonodarstva cudzím, medzinárodným, alebo nadnárodným orgánom. V súvislosti s tým Odvolací orgán dospel k záveru, že za účelom zistenia, či splnila India svoje záväzky podľa článku 70 ods. 8 TRIPS, porota nezasahovala do oblasti národného práva, ale len zhodnotila súlad účinného zákonodarstva a praxe Indie so záväzkami vyplývajúcimi z TRIPS. V dôsledku toho bol Odvolací orgán dostatočne prísny pri posudzovaní otázky právomoci DSB pri vykonaní predmetného zhodnotenia.

3.6.1.14 Závery a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo dňa 22. apríla 1998, strany vyhlásili, že sa dohodli na lehote vykonania rozhodnutia DSB do 16. apríla 1999. India prijala záväzok vykonať odporúčania DSB v uvedenej lehote. Na zasadnutí DSB 28. apríla 1999 India predložila správu, v rámci ktorej bolo obsiahnuté prijatie patentového zákonodarstva v zmysle odporúčaní a rozhodnutí DSB.

3.7 Spory vyplývajúce z ATC

3.7.1 Opatrenie proti dovozu košiel' a blúz z vlny (India proti USA)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO dňa 23. mája 1997²⁹⁷.

Navrhovatelia odvolania: India

Odporcovia odvolania: USA

Tretie strany: Kanada, ES, Nórsko, Pakistan, Turecko

Hlavné body sporu:

- (i) Dôkazné bremeno.
- (ii) Úloha Rady monitoringu v oblasti textilu podľa ATC.
- (iii) Princíp hospodárnosti konania.

3.7.1.1 Okolnosti prípadu

ATC nahradilo všetky predchádzajúce dohody o multifibrových látkach, ktoré upravovali medzinárodný obchod s textilom počas dlhšej časti povojnového obdobia. ATC z hľadiska *ratione temporis* bolo obmedzené, pretože predpokladalo plynulý prechod sektoru textilu do režimu regulácie GATT počas desaťročného prechodného obdobia t. j. do 1. januára 2005. ATC upravovalo postupné zrušenie kvantitatívnych obmedzení, ktoré platili v rámci režimu multifibrových látok, zákaz zavádzania nových obmedzení, a taktiež možnosť zavedenia prechodných ochranných opatrení.

V júli roku 1995 USA zaviedli prechodné ochranné opatrenia, ktoré obmedzovali dovoz pletených košiel' a blúzok z Indie. Predmetné opatrenie bolo prijaté v zmysle článku 6 ods. 3 ATC po tom, ako bilaterálne konzultácie v zmysle článku 6 ods. 7 ATC nedospeli k dohode. USA na základe článku 6 ods. 10 ATC postúpili otázku Orgánu monitoringu v oblasti textilu, ktorý sa po preštudovaní otázky vyjadril o súlade opatrenia USA s ustanoveniami ATC. Keď bola žiadosť o preskúmanie zaujatosti Indie podaná na Orgán monitoringu v oblasti textilu

²⁹⁷ US – WOOL SHIRTS AND BLOUSES, (DS33)
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds33_e.htm;
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds33sum_e.pdf.

odmietnutá, India na základe článku 8 ods. 10 ATC postúpila predmetnú otázku na preskúmanie DSB WTO.

Porota poskytla stranám sporu predbežnú správu na oboznámenie a následne USA vydali vyhlásenie o zrušení prechodných opatrení vzhľadom na stále zníženie dovozu pletených košiel a blúzok z Indie a adaptácii odvetvia USA. Napriek tomu na žiadosť Indie porota pokračovala v preskúmaní predmetnej otázky.

Porota sa nestotožnila s názorom Orgánu monitoringu v oblasti textilu a rozhodla, že USA nedodrжали požiadavky uvedené v článku 6 ATC²⁹⁸. Porota poznamenala, že v súlade s článkom 6 ods. 2 ATC môže byť ochranné opatrenie zavedené len v tom prípade, keď sa preukáže, že predmetný tovar sa dováža v takom narastajúcom množstve (nie v dôsledku ďalších faktorov, napr. zmena technológií, alebo spotrebiteľských predností), že predstavuje hrozbu vzniku závažnej škody národnému odvetviu, ktoré vyrába obdobný, alebo bezprostredne konkurujúci tovar. V zmysle článku 6 ods. 3 ATC musí byť zistenie, či vznikla závažná škoda, alebo jej hrozba, založené na preskúmaní vplyvu dovozu na jedenásť hospodárskych premenných v podobe tovarov, ktoré charakterizujú národné odvetvie²⁹⁹. Porota preukázala, že vyhlásenie pripravené USA na podporu ich pozície vo veci spôsobenia závažnej škody nebolo založené na detailnej analýze vplyvu importu na tieto faktory. Informácia, na základe ktorej sa prijalo rozhodnutie o zavedení opatrení, buď nebola zameraná na konkrétne odvetvia výroby košiel a blúz z vlny, alebo bola nejasnou a nekonkrétnou. Porota taktiež ustanovila, že pre absenciu exportných údajov národného odvetvia nebolo zistenie zapríčinenia závažnej škody možné. Porota ďalej poznamenala, že USA nepreskúmavali možnosti zmeny technológie, alebo spotrebiteľských predností, ktoré mohli vyvolať situáciu, ktorú USA popisovali vo vyhlásení. Porota dospela aj k záveru, že informácie poskytnuté vo vyhlásení USA boli nepostačujúcimi na to, aby na ich základe bolo možné urobiť záver o spôsobení závažnej škody, alebo o jej hrozbe americkému odvetviu. Porota vyslovila svoj názor aj vo veci niektorých procesných otázok a otázok hmotného práva.

²⁹⁸ WT/DS33/R, adopted on May 23, 1997.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds33sum_e.pdf.

²⁹⁹ Objem výroby, produktivita, využitie kapacity, zásoby, trhový podiel, export, mzda, zamestnanosť, vnútroštátne ceny, zisk a investície.

India podala odvolanie vo veci troch otázok:

- (1) Dôkazné bremeno v sporoch o ustanoveniach ATC vo veci prechodných ochranných opatrení.
- (2) Správna aplikácia princípu hospodárnosti konania.
- (3) Úloha Orgánu monitoringu v oblasti textilu v podobných sporoch.

3.7.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.7.1.3 Dôkazné bremeno

Základnou otázkou preskúmanou Odvolacím orgánom bola otázka, či **je** dôkazné bremeno v prípade porušenia článku 6 ATC na strane navrhovateľa.

Pri preskúvaní tejto otázky sa porota zamerala na dva aspekty súvisiace s dôkazným bremenom. Porota usúdila, že na Indii ako na navrhovateľovi leží bremeno zabezpečenia skutkových a právnych dôkazov na preukázanie toho, že obmedzenia, ktoré boli zavedené zo strany USA sú v rozpore s článkom 2 ATC, a že rozhodnutie USA o zavedení ochranného opatrenia nie je v súlade s ustanoveniami článku 6 ATC.

Porota zároveň vychádzala z toho, že otázka dôkazného bremena sa objavila aj pri „preukázaní spôsobenia závažnej škody“, alebo jej „reálnej hrozby“. Porota sa držala názoru, že článok 6 ATC jasne poukazuje na povinnosť strany, ktorá prijíma opatrenie, predložiť dôkaz splnenia podmienok článku 6 ATC. Porota napríklad poznamenala, že v čase rozhodnutia o nevyhnutnosti zavedenia predpokladaných obmedzení USA museli preukázať, že splnili podmienky aplikácie článkov 6 ods. 2 a 6 ods. 3 ATC.

Odvolací orgán uviedol, že hoci rozhodnutie poroty nie je veľmi jasné, porota sa nedopustila právnych chýb vo svojich záveroch. Odvolací orgán sa stotožnil s záverom poroty, v zmysle ktorého India musela predložiť dôkazy a argumenty, ktoré by „postačili na preukázanie prezumpcie vo veci toho, že rozhodnutie USA o zavedení prechodných ochranných opatrení je v rozpore s povinnosťami podľa článku 6 ATC“ (pritom poukázala na procesnú normu – *actori incumbit probatio* („dôkazné bremeno je na navrhovateľovi“). Odvolací orgán taktiež poznamenal, že len čo bude prezumpcia ustanovená, USA musia predložiť dôkazy a argumenty na jej popretie. Odvolací orgán nesúhlasil s tým, že „systém súdneho riešenia môže fungovať, pokiaľ pripúšťa, že jednoduché preukázanie nároku môže predstavovať dôkaz. Vzhľadom na to je normálne, že rôzne medzinárodné súdy, vrátane Medzinárodného súdu, postupne začínajú používať pravidlo, v zmysle ktorého strana, ktorá

preukazuje existenciu skutočnosti bez ohľadu na to, či je navrhovateľom, alebo odporcom, zodpovedá za poskytovanie dôkazov“³⁰⁰. Odvolací orgán sformuloval predmetné pravidlo nasledovne: „všeobecné pravidlá dokazovania v civilnom práve, všeobecnom práve a väčšine právnych systémov sa majú vysvetľovať takto: dôkazné bremeno je na strane buď navrhovateľa, alebo odporcu, ktorý preukazuje určitý nárok, alebo ho popiera. Pokiaľ uvádza dôkazy, ktoré postačia pre prezumpciu tohto vyhlásenia, potom sa bremeno prenáša na druhú stranu, ktorá prípad prehrá v prípade, ak nepredloží postačujúce dôkazy na popretie predmetnej prezumpcie“.

Odvolací orgán poznamenal, že otázka týkajúca sa povinnosti predloženia dôkazov na preukázanie podobnej prezumpcie v zmysle GATT a WTO a ich rozsahu sa bude meniť v závislosti od konkrétnych opatrení, ustanovení a prípadov. V niektorých prípadoch, ktoré boli preskúmané v rámci GAT-1947, bolo použité ustanovenie článku XXIII ods. 1 (a) GATT, v zmysle ktorého leží bremeno preukázania porušenia na navrhovateľovi. Odvolací orgán napríklad poukázal na prípady „Opatrenia vo veci importu sardínií“³⁰¹, „EHS – opatrenie ohľadne živočíšnych tukov“³⁰², „Kanada – dovoz, distribúcia a predaj niektorých alkoholických nápojov vidieckymi obchodnými agentúrami“³⁰³ a „USA – opatrenia vo veci importu, vnútroštátneho predaja a využitia tabaku“³⁰⁴.

³⁰⁰ Kazazi M. Burden of Proof and Related Issues: A Study on Evidence Before International Tribunals. Kluwer Law International, 1996. P. 117

³⁰¹ Adopted on October 31, 1952. BISD 1S/53. P.15. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰² Adopted on March 14, 1978. BISD 25S/49. Para. 4.21. See also European Communities - Refunds on Exports of Sugar, Complaint by Brazil, adopted on November 10, 1980. BISD 27S/69. Para. (e) of the Conclusions; Canada, Administration of the Foreign Investment Review Act, adopted on February 7, 1984. BISD 30S/140. Para. 5.13; and Japan - Tariff on Import of Spruce, Pine, Fir (SPF) Dimension Lumber, adopted on July 19, 1989. BISD 36S/167. Para. 10. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰³ Adopted on February 18, 1992. BISD 39S/27. Paras. 5.2-5.3.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰⁴ Adopted on October 4, 1994. BISD DS44/R. Paras. 82 and 124.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

Odvolací orgán poznamenal, že niektoré poroty, ktoré preskúmavali spory v rámci GATT 1947 a WTO, požadovali predloženie dôkazov od strán, ktoré požadovali ochranu v zmysle článku XX GATT³⁰⁵, alebo v zmysle článku XI ods. 2 písm. c) (i) GATT³⁰⁶, v súvislosti s porušením záväzkov uvedených v článkoch I ods. 1, II ods. 1, III a XI ods. 1. Podľa názoru Odvolacieho orgánu článku XX a XI ods. 2 písm. c) (i) GATT predstavujú výnimku z ustanovení GATT 1994, ale nie „pozitívne pravidlá ustanovujúce záväzky“; napriek tejto skutočnosti Odvolací orgán dospel k záveru, že preskúmaný prípad nepatrí medzi podobné prípady. ATC predstavuje prechodný mechanizmus a článok 6 ATC predstavuje jeho neoddeliteľnú súčasť.

Odvolací orgán poukázal na prípad „USA – Obmedzenia importu spodnej bielizne z bavlny a syntetických vlákien“ a poznamenal, že článok 6 ATC obsahuje základnú časť práv a záväzkov členov WTO v neintegrovanej sektore textilu a odevov. Vzhľadom na to strana, ktorá poukázala na porušenie ustanovenia ATC, musí predložiť potrebné dôkazy. Odvolací orgán sa stotožnil s názorom poroty v tej časti, kde porota konštatovala povinnosť Indie predložiť skutkové a právne argumenty, ktoré by „postačili na preukázanie toho, že prechodné ochranné opatrenia, ktoré zaviedli USA, odporovali záväzkom USA podľa článku 2 ATC“. India postupovala v súlade s týmto záverom. Následne sa dôkazné bremeno prenieslo na USA, ktoré mali predložiť fakty a argumenty, ktoré by popreli stanovisko Indie. Nakoľko USA nedokázali poprieť argumenty Indie, Odvolací orgán rozhodol, že porota oprávnené dospela k záveru, že USA „porušili ustanovenia článkov 2 a 6 ATC“³⁰⁷.

³⁰⁵ Administration of the Foreign Investment Review Act, adopted on February 7, 1984. BISD 30S/140. Para. 5.20; United States - Section 337. Para. 5.27; United States - Measures Affecting Alcoholic Beverages, adopted on June 19, 1992. BISD 39S/206. Paras. 5.43 and 5.52; and Panel Report, United States - Standards for Reformulated and Conventional Gasoline, as modified by the Appellate Body Report, AB-1996-1, adopted on May 20, 1996. WT/DS2/9. Para. 6.20. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰⁶ Japan - Restrictions on Imports of Certain Agricultural Products, adopted on March 22, 1988. BISD 35S/163. Para. 5.1.3.7; EEC - Restrictions on Imports of Dessert Apples, Complaint by Chile, adopted on June 22, 1989. BISD 36S/93. Para. 12:3; and Canada - Import Restrictions on Ice Cream and Yoghurt, adopted on December 5, 1989. BISD 36S/68. Para. 59. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰⁷ Správa poroty in case US – WOOL SHIRTS AND BLOUSES. Odsek 8.1. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds33_e.htm.

3.7.1.4 Úloha Orgánu monitoringu v oblasti textilu

India sa odvolala proti záverom poroty, v zmysle ktorých Orgán monitoringu v oblasti textilu nemusí preskúmať len tie informácie, ktoré poskytla členovi, ktorý zaviedol ochranné opatrenie, ale môže preskúmať aj doplňujúce informácie, ktoré podľa názoru poroty môžu mať vplyv na udalosti, ku ktorým došlo po prijatí rozhodnutia zo strany importujúceho člena. India nesúhlasila najmä s faktom, že USA počas pojednávania predložili Rade monitoringu v oblasti textilu informáciu, ktorá nebola predložená v čase, keď sa žiadalo o vykonanie konzultácie. Podľa názoru USA malo preskúmanie predmetnej otázky porotou malo charakter *obiter dicta* (náhodná poznámka) a neovplyvnilo záver poroty v predmetnej veci. Odvolací orgán sa stotožnil s názorom USA preto, že komentár poroty sa vzťahoval jedine na výklad faktov a nepredstavoval záver, ktorý by mohol ovplyvniť podstatu veci, ktorú by Odvolací orgán mohol v rámci svojich právomocí v zmysle článku 17 ods. 13 DPP „potvrdiť, zmeniť, alebo zrušiť“.

3.7.1.5 Princíp hospodárnosti konania

India trvala na tom, aby porota rozhodla tiež o tom, že „závažná škoda, alebo jej skutočná hrozba“ nie sú pojmami – synonymami, a že USA od začiatku sa museli rozhodnúť, na základe ktorého z pojmov konajú. India ďalej uviedla, že USA nemali právo v zmysle ATC na zavedenie ochranných opatrení retrospektívneho charakteru. Preto porota nemohla rozhodnúť o týchto dvoch otázkach. Porota sa nestotožnila s Indiou vo veci práva na vynesenie rozhodnutia o každej veci samostatne, pričom poukázala na princíp hospodárnosti konania, ktorý sa už skôr používal v rámci aplikačnej praxe porôt GATT.

India v Odvolacom návrhu trvala na tom, že porota neoprávnené spojila žiadosť o vykonanie konzultácie, rozhodnutie vo veci a retrospektívne použitie opatrení.

Podľa názoru Indie, nakoľko tieto otázky boli samostatnými opatreniami, každé z nich predstavovalo samostatné porušenie ATC zo strany USA, a tým, že porota spojila tieto tri opatrenia do jedného z hľadiska skutkového a právneho, diskriminovala Indiu a neposkytla jej právo na nestranné posúdenie tejto otázky v súlade s článkom 11 DPP.

Odvolací orgán zamietol tento návrh a poukázal na článok 11 DPP, v zmysle ktorého do pôsobnosti poroty patrí najmä vynesenie tých rozhodnutí, ktoré považuje za nevyhnutné na riešenie predmetného sporu vzhľadom na to, že bola na jeho preskúmanie vytvorená. Odvolací orgán poznamenal, že DPP neobsahuje ustanovenia, v zmysle ktorých má porota preskúmať

všetky požiadavky strán sporu. Odvolací orgán poukázal na predchádzajúcu aplikačnú prax a uviedol, že pokiaľ porota dospela k záveru, že preskúvané opatrenie nezodpovedá niektorým opatreniam GATT 1947, potom vo všeobecnosti nepreskúmavala otázky súladu predmetného opatrenia s ďalšími ustanoveniami GATT, ktoré podľa navrhovateľa taktiež neboli dodržané³⁰⁸. Z praktického hľadiska riešenia sporov v rámci WTO vyplývalo, že poroty nepreskúmavali všetky návrhy strán a vypracovávali závery len o tých otázkach, ktoré podľa ich názoru boli podstatné pre vynesenie rozhodnutia v predmetnom prípade³⁰⁹.

Vzhľadom na to Odvolací orgán rozhodol, že závery poroty sú v súlade s ustanoveniami DPP a s aplikačnou praxou riešenia sporov v rámci GATT a WTO.

3.7.1.6 Zhodnotenie prípadu

Správa Odvolacieho orgánu vo veci dôkazného bremena je v súčasnosti najpriehľadnejšou, nakoľko v rámci tohto sporu bola procesu preskúvania sporov v rámci GATT aj WTO venovaná taká veľká pozornosť.

Podľa názoru Odvolacieho orgánu nie sú ustanovenia článku 6 ATC ohraničené z hľadiska výnimočných záväzkov, ale sú pravidlami, ktoré samostatne vytvárajú pozitívne záväzky. Odvolací orgán poukázal na to, že ATC bolo prechodným dokumentom, a preto v čase vzniku sporu o plnení týchto práv, muselo dôkazné bremeno ležať na navrhovateľovi.

Dôvody Odvolacieho orgánu na zamietnutie aplikácie pravidla – výnimky nie sú presvedčivé. To, že prechodné ochranné opatrenie bolo pomenované „právom“, nezmenilo sa na výnimku zo všeobecného pravidla podľa ATC, najmä pravidla o zavedení nových obmedzení. V zmysle všeobecného pravidla podľa článku 2 ods. 4 „Nové obmedzenia... môžu byť zavedené len v súlade s predmetnými ustanoveniami Dohody, alebo s ustanoveniami GATT 1994“. To znamená, že každé obmedzenie dovozu je nezákonné okrem prípadu, keď je zavedené v zmysle článku 6 ATC, alebo článku XX GATT. Vzhľadom na štruktúru ATC ako celku

³⁰⁸ EEC - Regulations on Imports of Parts and Components, adopted on May 16, 1990. BISD 37S/132. Paras. 5.10, 5.22 and 5.27; Canada - Import, Distribution and Sale of Certain Alcoholic Drinks by provincial Marketing agencies, adopted on March 22, 1988. BISD 35S/37. Para. 5.6; and United States - denial of Most-Favoured-nation Treatment as to Non-Pubber Footwear from Brazil, adopted on June 19, 1992. BISD 39S/128. Para. 6.18. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/gt47ds_e.htm.

³⁰⁹ Panel report, Brazil - measures Affecting Desiccated Coconuts, adopted on March 20, 1997. WT/DS22/R. Para. 293; and Panel report, United States - Standards for reformulated and Conventional Gasoline, as modified by the Appellate Body Report, AB-1996-1, adopted on May 20, 1996. WT/DS2/9. Para. 6.43. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/index_b_e.htm.

a článku 6 osobitne je veľmi ťažko preukázať rozdiely medzi prípadmi, keď sa používa prístup na základe pravidla – výnimky v zmysle článku XX GATT a prípadmi, keď sa obmedzenia zavádzajú v zmysle podmienok ATC. Formulovanie a štruktúra článku 6 ATC sú do určitej miery obdobné ako všeobecné ustanovenia o „výnimkách“ platných v rámci GATT.

Jedným z argumentov Odvolacieho orgánu, ktoré boli uvedené v prospech nepoužitia pravidla – výnimky, bola téza „... jednoduché preukázanie nároku môže predstavovať dôkaz“. Taktiež nie je správne tvrdenie, že odsúhlasenie prístupu na základe pravidla – výnimky by znamenalo posudzovanie podania návrhu ako dôkazu. Z teoretického hľadiska má navrhovateľ preukázať, že pravidlo bolo porušené, a preto došlo k porušeniu dohody, pokiaľ výnimka nepredvída existenciu predmetnej situácie. V prípade porušenia článku XX GATT musí navrhovateľ preukázať, že došlo k porušeniu záväzku podľa GATT, najmä to, že opatrenie porušuje národný režim predvídaný článkom III GATT. V prípade článku 6 ATC navrhovateľ musí preukázať, že štát – odporca zaviedol nové obmedzenia, ktoré sú v rozpore so zákazom podľa článku 2 ATC. Poukázanie na to, že ochranné opatrenie bolo prijaté, nie je splnením dôkazného bremena; nepreukazuje však ani to, že nemá na sebe dôkazné bremeno. Preto má dôkazné bremeno ležať na štáte – navrhovateľovi (*actori incumbit probatio*). Prístup podľa pravidla – výnimky by znamenal, že pokiaľ štát – navrhovateľ preukazuje porušenie pravidla, vyhráva spor, pokiaľ štát – odporca nepreukáže, že opatrenia, ktoré prijal, patria medzi výnimky. Prítom nie je správne ani to tvrdenie, že v podobných prípadoch leží dôkazné bremeno v priebehu konania na navrhovateľovi a bremeno protistrany predstavuje povinnosť preukázať to, že má právo výnimku použiť. V rámci tohto sporu ide o bremeno preukázania dodržania, alebo porušenia ustanovení článku 6 ATC; Odvolací orgán však preniesol aj toto bremeno na stranu navrhovateľa.

Odvolací orgán zaviedol pojem nevyhnutnosti preukázať dôkazy „potrebné na začatie konania“, ale prítom neuviedol, do akej miery musí byť návrh preukázaný. V predmetnom prípade Odvolací orgán poznamenal, že India splnila svoju povinnosť, v správe však nie je stanovené, čo je myslené pod týmto dôkazným bremenom. V prípade „ES – hormóny“ Odvolací súd uznal, že strana – navrhovateľ, USA a Kanada, splnili svoje povinnosti, pretože predložili dôkazy postačujúce na začatie konania, ktoré nasvedčujú porušenie Dohody o SFO, ale neuviedol mieru, do akej musí byť návrh preukázaný, aby strany splnili svoje bremeno. Vzhľadom na to, že v prípade aplikácie prístupu na základe pravidla – výnimky v tom čase bolo zrejmé, že z toho, čo patrilo do povinností strán, v predmetnom spore je ustanovenie povinností vyplývajúcich z dôkazného bremena dosť neurčité.

Treba poznamenať, že USA zrušili ochranné opatrenia, India však nezobrala svoj návrh späť. To preukazuje, že návrh Indie nemal hospodársky charakter.

Taktiež treba venovať pozornosť tomu, že pri preskúmaní prípadu bolo poukázané nielen na iné spory preskúvané v rámci GATT a WTO, ale aj na monografie.

3.7.1.7 Závery a prijaté opatrenia

USA vyhlásili, že opatrenie bolo zrušené dňa 22. novembra 1996, t. j. ešte pred skončením práce poroty. Vzhľadom na to nemohla byť otázka splnenia rozhodnutia ani vynesená.

3.8 Spory vyplývajúce z Dohody o SFO

3.8.1 Opatrenia v prípade importu jabĺk (USA proti Japonsku)

Správa Odvolacieho orgánu bola schválená DSB WTO 10. decembra 2003³¹⁰.

Navrhovatelia odvolania: *Japonsko*

Odporcovia odvolania: *USA*

Tretie strany: *Rakúsko, Brazília, ES, Nový Zéland, Tajvan a ďalšie*

Hlavné body sporu:

- (i) Dostatočný vedecký dôkaz v zmysle článku 2 ods. 2 Dohody o SFO.
- (ii) Dočasné opatrenia podľa článku 5 ods. 7 Dohody o SFO.
- (iii) Odhad rizík podľa článku 5 ods. 1 Dohody o SFO.

3.8.1.1 Okolnosti prípadu

V predmetnom prípade išlo o japonské fytosanitárne opatrenia v prípade choroby s názvom „bakteriálny šarlach“³¹¹, ktorá napáda stromy a plody jabĺk, hrušiek, dúl a ďalšie rastliny (ďalej len „choroba“). Choroba sa šírila zo Severnej Ameriky do iných krajín. Japonsko, ktoré patrilo medzi dotknuté krajiny, zaviedlo sanitárne a fytosanitárne opatrenia voči USA, ktoré boli následne napadnuté zo strany USA.

³¹⁰ Japan - Measures Affecting the Importation of Apples. WT/DS245/AB/R.

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm,

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds245sum_e.pdf.

³¹¹ Fire blight

Počas konania porota dospela k záveru, že opatrenia zavedené zo strany Japonska predstavujú súhrn opatrení obsahujúcich zákaz importu jablák aj z iných oblastí ako z územia štátov Oregon a Washington. Zákaz sa vzťahoval na import jablák zo záhrad, v ktorých boli zaregistrované prípady choroby, alebo kde sa choroba vyskytla, a to v rámci 500 m zóny; zákaz obsahoval aj požiadavky pravidelnej kontroly záhrad na prítomnosť choroby, povrchový postrek jablák chlóróm, certifikáciu orgánmi rastlín USA o kontrole ovocia na prítomnosť choroby a opakovaný postrek samotného ovocia chlóróm. USA na ochranu svojich záujmov uviedli, že zrelé jablká bez symptómov choroby nie sú jej šíriteľmi, a že dodávky z USA do Japonska obsahovali len zrelé jablká bez prítomnosti symptómov choroby.

Japonsko sa odvolalo proti záverom poroty, v zmysle ktorých sú opatrenia na ochranu pred šírením choroby plodových stromov cez jablká v rozpore s Dohodou o SFO.

3.8.1.2 Správa Odvolacieho orgánu

3.8.1.3 Článok 2 ods. 2 Dohody o SFO

Odvolací orgán pri analýze článku 2 ods. 2 Dohody o SFO vykonal rozdelenie medzi dôkazným bremenom potrebným pre začatie procesu riešenia sporu v rámci DSB (v tomto prípade bremeno bolo na USA) a dôkazným bremenom, ktoré bolo na Japonsku. Bolo poznamenané, že strana, ktorá poukazuje na určité skutočnosti, zodpovedá za predloženie potrebných dôkazov³¹². Japonsko uviedlo, že na to, aby predložilo dôkazy o nedostatočnosti vedeckého dôkazu, by USA museli preukázať neexistenciu „dostatočnosti vedeckého dôkazu“ v prípade rizika, ktoré by vzniklo, keby opatrenia neboli zavedené. Odvolací orgán sa s týmto názorom nestotožnil a schválil rozdelenie rizík, pravdepodobnosť výskytu ktorých je nízka, alebo založená na teoretických dôkazoch a rizikami s vysokou pravdepodobnosťou výskytu, alebo preukázaných v praxi. Odvolací orgán sa stotožnil so záverom poroty v tom, že USA poskytli dôkazy preukazujúce, že boli vyvážené len zrelé jablká bez zrejmých symptómov choroby³¹³. Základom rozhodnutia Odvolacieho orgánu sa stala skutočnosť, že USA trvali na neexistencii dostatočného vedeckého dôkazu v prípade opatrení zavedených Japonskom v prípade zrelých jablák bez zrejmých príznakov choroby; netrvali však na tom, že opatrenia v prípade ostatných rizík boli prijaté bez dostatočného vedeckého dôkazu.

³¹² Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 157. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³¹³ Správa Odvolacieho orgánu. Odseky 159-160. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

Následne Odvolací orgán pristúpil k preskúmaniu otázky o úrovni slobody konania vyvážajúceho člena v prípade výkladu výrazu „dostatočnosť vedeckého dôkazu“ podľa článku 2 ods. 2 Dohody o SFO. Odvolací orgán sa stotožnil s názorom poroty, podľa ktorého pojem „dostatočný“ predpokladá „racionálny, resp. objektívny odhad“. Pri zistení existencie objektívneho odhadu porota použila text dohody, aby odkontrolovala, či opatrenie bolo „evidentne disproporcionálne riziku odhadovanému na základe existujúceho vedeckého dôkazu“³¹⁴. Odvolací orgán zdôraznil, že metóda odhadu dostatočnosti vedeckého dôkazu musí byť stanovená osobitne v každom prípade, a súhlasil s metódou aplikovanou porotou v tomto prípade. Odvolací orgán ponechal v platnosti rozhodnutie poroty, podľa ktorého boli fytošnitárne opatrenia zo strany Japonska zavedené bez dostatočného vedeckého dôkazu v rozpore s článkom 2 ods. 2 Dohody o SFO.

3.8.1.4 Dočasné opatrenia podľa článku 5 ods. 7 Dohody o SFO

Pre prípad, keby sa porota nestotožnila s argumentáciou Japonska o „dostatočnosti vedeckého dôkazu“ v zmysle článku 2 ods. 2 Dohody o SFO, Japonsko podalo odvolanie podľa článku 5 ods. 7 Dohody o SFO. Článok 5.7 Dohody o SFO predstavuje výnimku z požiadaviek článku 2 ods. 2 Dohody o SFO: v prípadoch, ak príslušný vedecký dôkaz nie je dostatočný, člen môže dočasne prijať šnitárne alebo fytošnitárne opatrenia na základe príslušných dostupných informácií, vrátane tých, ktoré sú z príslušných medzinárodných organizácií, ako aj zo šnitárnych, alebo z fytošnitárnych opatrení uplatňovaných inými členmi.

Odvolací orgán poukázal na prípad „Japonsko – poľnohospodárska produkcia II“, v ktorom sa rozhodlo, že ustanovenia článku 5.7 Dohody o SFO sa použijú len pri splnení štyroch kumulatívnych podmienok:

1. ak neexistuje dostatočný vedecký dôkaz;
2. opatrenie je prijaté na základe informácií súvisiacich s prípadom;
3. členská krajina urobila všetky opatrenia, aby získala ďalšie informácie potrebné pre objektívny odhad rizika;
4. člen preskúmava zavedené opatrenia v primeranej časovej lehote³¹⁵.

³¹⁴ Správa poroty. Odsek 8.198. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³¹⁵ Správa Odvolacieho orgánu: Japan - Measures Affecting Agricultural Products. WT/DS76/AB/R, adopted on March 19, 1999. Para 89. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/index_j_e.htm, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/76r.pdf.

Pri preskúmaní prípadu „Japonsko – opatrenia v prípade importu jablák“ porota rozhodla len v prípade otázky nedostatočnosti vedeckého dôkazu a ustanovila, že dôkaz v predmetnom prípade bol postačujúci. Porota poznamenala, že vo veci šírenia choroby cez ovocné plody boli v období posledných 200 rokov vykonané nielen vedecké skúmania, ale boli nadobudnuté aj široké poznatky z praxe. Veľký objem „vysokokvalitných vedeckých dôkazov“ v tejto oblasti má vysokú váhu. Vzhľadom na to, že ustanovenie článku 5 ods. 7 Dohody o SFO možno aplikovať len pri existencii dostatočného vedeckého dôkazu, porota urobila záver, že sa na japonské opatrenia táto situácia nevzťahovala³¹⁶.

Odvolací orgán stanovil, že pojem dostatočnosť sa vzťahuje na informácie, ktoré sú potrebné pre vykonanie primeraného odhadu rizika v súlade s článkom 5 ods. 1 Dohody o SFO³¹⁷. Vzhľadom na to, že porota preukázala existenciu veľkého rozsahu vedeckých informácií, Odvolací orgán rozhodol, že tým preukázala existenciu dostatočného vedeckého dôkazu na vykonanie odhadu rizika podľa článku 5 ods. 1 Dohody o SFO³¹⁸.

3.8.1.5 Odhad rizík podľa článku 5 ods. 1 Dohody o SFO

Odvolací orgán preskúmal závery poroty vzhľadom na to, že odhad rizika vykonaný Japonskom nezodpovedal požiadavkám článku 5 ods. 1 Dohody o SFO ani pri širšom výklade Prílohy A k Dohode o SFO.

Porota pri rozhodovaní poukázala na vedecké dôkazy a preukázala, že sa „riziko výskytu, usadenia, alebo rozšírenia choroby“ značne líši v závislosti od nositeľa, alebo špecifik konkrétnej rastliny – nositeľa choroby³¹⁹. Odvolací orgán sa stotožnil so záverom poroty, podľa ktorého nebol odhad rizika zo strany Japonska dostatočný³²⁰. Nedostatočný podľa názoru Odvolacieho orgánu bol aj odhad rizika v prípade prešetrovania spôsobu šírenia – cez jablká.

Odvolací orgán sa ďalej stotožnil s názorom poroty, podľa ktorého Japonsko nepreskúmalo možnosť uplatnenia iných opatrení podľa Dohody o SFO, a preto nesplnilo požiadavku podľa článku 5 ods. 1 Dohody o SFO³²¹.

³¹⁶ Správa poroty. Odsek 8.219. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³¹⁷ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 179. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³¹⁸ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 181. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³¹⁹ Správa poroty. Odsek 8.270. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³²⁰ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 203. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

³²¹ Správa Odvolacieho orgánu. Odsek 209. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds245_e.htm.

3.8.1.6 Zhodnotenie prípadu

Tento prípad je ďalším dôkazom toho, že Dohoda o SFO má veľký vplyv na politiku členských štátov WTO v oblasti používania sanitárnych a fytosanitárnych opatrení. Sanitárne a fytosanitárne opatrenia sú určené na ochranu vyvážajúcej krajiny pred nedobrymi vplyvmi, ktoré sa môžu prejaviť cez ovocie, mäso a ďalšie druhy tovarov. Ešte pred nedávnom bola táto otázka viac než aktuálna pri výskyte, či víruse vtácej chrípky, alebo choroby šialených kráv. V podobných situáciách je právo členov na zavedenie obmedzujúcich opatrení vo vzťahu k vyvážajúcemu štátu, ktorý predstavuje potenciálnu hrozbu, nesporné. Spolu s tým Odvolací orgán poznamenal, že dostatočnosť dôkazu zavedenia sanitárnych a fytosanitárnych opatrení vyžaduje, aby opatrenia neboli disproporcionálne riziku. Nesúladi medzi japonskými opatreniami a ustanoveniami Dohody o SFO bol príliš zrejmy.

3.8.1.7 Závery a prijaté opatrenia

Na zasadnutí DSB, ktoré sa konalo 9. januára 2004, Japonsko vyjadrilo svoj zámer splniť rozhodnutie DSB v súlade so svojimi záväzkami vyplývajúcimi zo systému WTO a z Dohody o SFO. Vzhľadom na to, že podľa názoru USA nedošlo k splneniu rozhodnutia DSB zo strany Japonska, USA dňa 19. júla 2004 požiadali DSB o ustanovenie poroty v zmysle článku 21 ods. 5 DPP a o povolenie pozastavenia koncesií a iných záväzkov vo vzťahu Japonska podľa článku 22 ods. 2 DPP. Porota rozhodla, že fytosanitárne opatrenia zavedené zo strany Japonska vo vzťahu k dovezeným jablkám z USA sú v rozpore s článkami 2 ods. 2 a 5 ods. 1 Dohody o SFO, a že pokiaľ USA vyváža len zrelé jablká bez symptómov choroby, potom alternatívne opatrenie predložené zo strany USA zodpovedá požiadavkám článku 5 ods. 6 Dohody o SFO.

Strany sporu sa dňa 18. júla 2005 spoločne obrátili na rozhodcu so žiadosťou o pozastavenie procesov podľa článku 22 ods. 6 až do 31. augusta 2005. Obe strany sporu súčasne dňa 30. augusta 2005 oznámili DSB dosiahnutie spoločnej dohody v otázke sporu.

Záver

WTO je jednou z najpotrebnejších medzinárodných organizácií obdobia globalizácie. Na rozdiel od ďalších medzinárodných organizácií v rámci WTO sa schvaľujú nielen deklarácie a rezolúcie, ktoré majú odporúčajúci charakter, ale aj rozhodnutia, ktoré majú záväznú právnu silu a upravujú otázky z oblasti medzinárodných obchodných vzťahov. Okrem toho tieto rozhodnutia ukladajú povinnosti v oblastiach, ktoré sú zvyčajne predmetom vnútroštátnej regulácie.

Právo WTO predstavuje epicentrum medzinárodnoprávnej úpravy medzinárodného obchodu – na základe jeho pravidiel a princípov sa zabezpečuje právny poriadok v systéme medzinárodného obchodu.

Z praktického hľadiska sa WTO rýchlo stáva „svetovým ministerstvom obchodu“ s vlastným „obchodným súdom“ (DSB).

Pravidlá WTO sa stále formujú počas zložitých a dlhoročných kôl rokovaní účastníckych krajín. V dôsledku toho najaktívnejšie účastnícke krajiny oprávnené predstavujú svoje záujmy v rámci WTO.

Krajiny, ktoré nie sú účastníkmi WTO, nemajú túto možnosť. Nachádzať sa mimo „priestoru“ WTO znamená ocitnúť sa v stave hrozby existencie mimo právneho režimu medzinárodného obchodu.

Pod pojmom právo WTO treba rozumieť celý komplex právnych noriem, ktorý sa skladá z noriem vnútorných reglementov (vnútorné právo WTO), noriem rozhodnutí/rezolúcií WTO (a orgánov WTO), ktoré sa prijímajú za účelom zabezpečenia cieľov organizácie a balíku dohôd WTO.

Právo WTO je flexibilným systémom, ktorý umožňuje nájsť právne prostriedky ochrany štátnych záujmov takmer v každom konkrétnom prípade.

Do práva WTO je zahrnutý rozvetvený systém výnimiek, ktorý môžu využívať účastnícke krajiny a **tiež** krajiny, ktoré pristupujú do WTO.

Dôležitým prameňom práva WTO je prax riešenia sporov. Súčasťou práva WTO je aj precedentné právo. Mechanizmus urovnania sporov WTO predstavuje prostriedok civilizovaného spôsobu urovnania sporov medzi krajinami, ktoré vznikajú v dôsledku rôznosti medzinárodných obchodných záujmov.

Procesy urovnania sporov v rámci WTO sú rôzne. To znamená, že na odlišné druhy sporov sa aplikujú odlišné režimy práva, napríklad:

1. text DPP sa aplikuje v prípade väčšiny sporov, t. j. na spory, ktoré vznikajú z porušenia akejkoľvek dohody z „balíka WTO“, okrem dohôd zahrnutých v prílohe k Dohode WTO (dohody s obmedzeným počtom účastníkov, najmä Dohoda o obchode v civilnom letectve, Dohoda o vládnom obstarávaní);
2. v prípade sporov, ktoré vznikajú z porušenia dohôd s obmedzeným počtom účastníkov, strany si samy stanovujú podmienky aplikácie ich Dohody a robia ďalšie dodatkové, alebo špeciálne pravidlá;
3. v prípade sporov, ktoré vznikajú z porušenia špeciálnych dohôd z „balíka WTO“, sa používajú špeciálne, alebo dodatkové pravidlá. Medzi tieto dohody patria najmä: Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení, Dohoda o textile a odevoch, Dohoda o technických prekážkach v obchode, Antidumpingová dohoda, GATS a ďalšie.

Existencia rôznych právnych režimov urovnávania sporov – všeobecného a osobitných, môže spôsobiť kolízie. Aj keď všetky spory v konečnom dôsledku prechádzajú cez jeden orgán – DSB. Pritom v rámci WTO sa rozhodnutia DSB majú prijímať prostredníctvom konsenzu, ale, na rozdiel od predchádzajúcej praxi GATT, konsenzu negatívneho, čo znamená, že rozhodnutie je prijaté, ak nie je jednomyselne zamietnuté. Na základe negatívneho konsenzu sa prijímajú rozhodnutia o vytvorení poroty, odporúčania poroty, správy Odvolacieho orgánu a pod. Metóda negatívneho konsenzu pomáha neutralizovať postavenie samotnej krajiny odporcu. Vďaka uvedenému, neexistencia priamej podpory neblokuje prijatie rozhodnutí, ako to bolo počas „samostatnej“ existencie GATT.

Doteraz si väčšina mylne myslela, že právo WTO nemá praktický význam, a že upravuje len záujmy krajín, ale nie obchodu alebo súkromných osôb. Tento názor je chybný. Vzhľadom na to, že pravidlá WTO bezprostredne upravujú práva a záujmy spoločnosti ako aj súkromných osôb, WTO je najpotrebnejšou medzinárodnou organizáciou. Prax urovnania sporov GATT/WTO je toho príkladom.

Vývoj sporov GATT/WTO preukazuje proces stáleho rozvoja práva WTO. Preto má preskúmanie a poznanie precedensov GATT/WTO veľký význam.

Čas poukázal na význam obchodovania pre udržanie svetového mieru. V čase globalizácie sa obchodné vzťahy stávajú zložitejšími, sú prepojené a splývajú s ďalšími oblasťami. Ochrana životného prostredia, zdravotníctvo, nekalá konkurencia a ďalšie – to všetko súvisí s obchodom. Preto je otázka urovnania sporov v oblasti medzinárodného obchodu jednou z najaktuálnejších. Medzinárodný obchod bol bez systému, ktorý by zabezpečil splnenie všeobecných záväzných noriem a pravidiel, málo efektívnym.

Taktiež treba poznamenať, že v medzinárodnom hospodárskom systéme svete už existujú a fungujú rôzne mechanizmy urovnávania medzinárodných sporov popri existencii DSB.

Niektoré mechanizmy sú zahrnuté do niektorých multilaterálnych, alebo univerzálnych organizácií, či dohôd. V súvislosti s tým môžu vzniknúť problémy s prienikom právnych režimov urovnania sporov. Konkurencia medzi multilaterálnymi systémami na preskúmavanie sporov môže znížiť ich efektívnosť. V budúcnosti bude potrebné rozdeliť kompetencie medzi rôznymi systémami urovnania sporov a zjednotiť medzinárodné procesné normy. V mnohom bude aktuálnosť tejto úlohy závisieť od smeru rozvoja mechanizmu urovnávania sporov v rámci systému WTO.

Pokiaľ ide o hypotézu uvedenú v úvode, teda to, že kým počas „samostatnej existencie“ GATT bolo riešenie sporov v rámci mechanizmov GATT ťažkopádne, v súčasnosti je vďaka pravidlám platným v rámci WTO riešenie sporov na pôde WTO oveľa pružnejšie. Potvrdenie tejto hypotézy indikuje prehľad historického vývoja sporov a ich riešenia podľa GATT do roku 1995, a jednak z uvedených prípadových štúdií.

Podarilo sa tiež naplniť hlavný cieľ, ako aj čiastkové ciele dizertačnej práce v rozsahu, aký dovoľuje takáto práca. Čiastkové ciele sú splnené tak, že...

ad 1) je popísaný vývoj medzinárodného obchodného systému od jeho založenia podpísaním GATT, cez neúspech Havanskej charty, popisom jednotlivých mnohostranných obchodných rokovaní GATT, popisom založenia a vzniku WTO a štúdiom organizačného zázemia GATT pred rokom 1995, ako aj organizácie WTO,

ad 2) preskúmané sú mechanizmy riešenia sporov podľa GATT do roku 1995, ako aj podľa pravidiel WTO, teda podľa DPP a

ad 3) sú uvedené viaceré konkrétne spory, ktoré sa riešili na pôde WTO.

Zo štatistických čísel vyplýva, že počet sporov riešených pred vznikom WTO je menší, než počet sporov riešených podľa nových pravidiel WTO. A to i napriek tomu, že kým WTO má v súčasnosti (v roku 2010) iba pätnásť rokov, „samostatná“ GATT existovala takmer 50 rokov. Za číslami sa skrývajú aj fakty svedčiacie o kvalite systému riešenia sporov v oblasti medzinárodného obchodu. Ako to z práce vyplýva, riešenie sporov pred vznikom WTO bolo ťažkopádne, konania trvali dlho a neraz sa objavovali obštrukcie sťažujúce vyriešenie sporov. Hoci vznik WTO spolu so zavedením nových mechanizmov riešenia sporov znamenal výrazný krok vpred, stále existujú rezervy. Proces je síce rýchlejší a efektívnejší, ťažkosti však vznikajú pri vynucovaní rozhodnutí.

Zlepšovanie systému riešenia sporov v rámci WTO, ale aj ďalšie zmeny v tejto organizácii, sú behom na dlhé trate. Na výsledky rokovaní, ktoré svet dovedú k zrevidovaným pravidlám riešenia sporov, si ešte zrejme počkáme. Môžeme však povedať, že by zaiste pomohlo, ak by k terajším metódam riešenia sporov v rámci WTO pribudli aj metódy klasického súdneho konania, alebo ak by konanie pred porotou nadobudlo tento charakter. Šlo by pravdaže o medzinárodné súdnictvo, ktoré má tiež svoje rezervy v oblasti efektívnosti. Pri vhodných procesných prostriedkoch, ktorými by sa takéto súdnictvo viac priblížilo vnútroštátnemu súdnictvu, by sa však vyššia efektivita určite dostavila. Hľadanie politickej vôle bude pre takéto zmeny bude zrejme kameňom úrazu.

Na vec sa však dá pozrieť aj inak, z pohľadu menej šťastných krajín ako je Európska únia, či Slovensko. Ak by sa predsa podarilo dosiahnuť dohodu a systém riešenia sporov by naozaj nadobudol charakter súdneho konania, rozvojové krajiny, najmä najmenej rozvinuté krajiny, ktoré sú členmi WTO, by sa ocitli v ohrození. Preto musí byť súbežnou líniou pri úvahách o zefektívnení systému riešenia sporov pred WTO aj zreteľ na záujmy týchto krajín, ba celých veľkých regiónov. Je povinnosťou bohatého sveta pomáhať menej bohatým, je povinnosťou nás všetkých zrieknuť sa istých požitkov v záujme lepšieho života ľudí na „chudobnom Juhu“. To platí aj v oblasti riešenia sporov v medzinárodnom obchode. Preto musia byť zásady nediskriminácie, doložky najvyšších výhod a ďalšie nevyhnutne modifikované tak, aby zohľadňovali záujmy aj týchto štátov.

WTO si zaslúži pozornosť aj z vedeckého hľadiska, najmä ak sledujeme súčasnú hospodársku krízu, ale aj z hľadiska ďalších výziev, ktoré pred WTO stoja. Jednak jej ďalšie rozširovanie, najmä pomerne komplikovaný proces vstupu Ruskej federácie do WTO; ďalej, pokiaľ ide o agendu z Doha nastolenú ešte v čase, keď takmer nikto o hroziacej, dnes už trvajúcej hospodárskej a finančnej kríze netušil; a v neposlednom rade aj hľadiska schopnosti WTO zabrániť prípadným snahám o ochranárske opatrenia, ku ktorým občas niektoré štáty inklinujú, snažiac sa tým riešiť svoje ťažkosti navodené krízou.

Literatúra

1. Benitah M. The Law of Subsidies under the GATT/WTO System. London: Kluwer Law International, 2001. ISBN, 90-411-9827-X.
2. Bhuiyan S. National Law in WTO Law, Effectiveness and Good Governance in the World Trading System. Bangladesh: Supreme Court, 2007. 978-0-521-87531-8.
3. Brown L., ed. The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles. Vol.1. Oxford: Clarendon Press, 1993.
4. Cepov A. B. Meždunarodno-pravovie aspekti dejatel'nosti Vsemirnoi torgovoi organizacii. Dizertačná práca. Moskva: MGIMO, 2000.
5. Danilova E. V. WTO: Regulirovanie torgovli uslugami. Moskva: IKC Akademkniga, 2003. ISBN 5-94628-080-5.
6. Danilcev A. V. Meždunarodnaja torgovlia: instrumenti regulirovania. Moskva: Paleotip, 2004. ISBN 5-94727-026-9.
7. Danilcev A. V. i kol. Osnovi torgovoj politiki i pravila VTO. Moskva: Meždunarodije otnošeniya, 2006. pp 448. ISBN 5-7133-1226-7.
8. Djumulen I. I. Vsemirnaja torgovaja organizacija. Moskva, 1997.
9. Djumulen I. I. Vsemirnaja torgovaja organizacia: Ekonomika, politika, pravo. Moskva: VAVT, 2008. ISBN 978-5-9547-0067-1.
10. Djumulen I. I. Vsemirnaja torgovaja organizacia ot A do Ja: Terminologicheskii spravočnik. Moskva: VAVT, 2006. ISBN 978-5-9547-0045-9.
11. Djumulen I. I. Meždunarodnaja torgovlja. Tarifnoje i netarifnoje regulirovanije. Moskva: VAVT, 2004.
12. From GATT to the WTO: The Multilateral Trading System in the New Millenium/ The WTO Secretariat. WTO. London, Boston, 2000.
13. Frolov V. F. Vsemirnaja torgovaja organizacia: Radrešenie sporov mežd stranami-členami VTO: Dogovorennost o pravilach i procedurach regulirujuščich razrešenie sporov. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskaja torgovo-promyšlennaja palata, 2002. ISBN 5942870217.
14. Galdin V. A. Generalnoe soglašenje po tarifam i torgovle i meždunarodno-pravovoe regulirovanie meždunarodnoj torgovli. Dizertačná práca. Moskva, 1991.

15. Gehring M. W. - Hepburn J. - Cordon M.C. World Trade Law in Practice. Globe Business Publishing, 2007. ISBN 978-0-9548706-8-3.
16. Gerčikova I. N.: Meždunarodnije ekonomičeskije organizacii: regulirovanie mirochozjajstvennich sviazej i predprinimatel'skoj dejatel'nosti. Moskva: AO «Konsaltbankir», 2000. ISBN 5-85187-093-1.
17. Georgiev D. & K. Van der Borgh. Reform and Development of the WTO Dispute Settlement System. London: Cameron May, 2006. ISBN 1-905017-243.
18. Gallagher P. Guide to Dispute Settlement (Paperback). WTO Secretariat. London: Kluwer Law International, September 2002. ISBN 90-411-9886-5.
19. Guohua Y. - Mercurio B. - Yongji L. WTO Dispute Settlement Understanding - A Detailed Interpretation. London: Kluwer Law International, 2005. ISBN 90-411-2361-X.
20. Hoekman - Bernard M - Mavroidis, P.C. Dumping, Antidumping and Antitrust. In: Journal of World Trade. Vol. 30. No. 1. February 1996.
21. Hohmann H. Agreeing and Implementing the Doha Round of the WTO. USA: Cambridge University Press, 2008. 978-0-521-86990-4.
22. Horn H., Mavroidis P.C. The WTO Case Law of 2001. Cambridge. ISBN 0-521-83421-X.
23. Horn H., Mavroidis P.C. The WTO Case Law of 2002. Cambridge. ISBN 0-521-83422-8.
24. Horn H., Mavroidis P.C. The WTO Case Law of 2003. Cambridge. ISBN 0-521-83423-6.
25. Horn H., Mavroidis P.C. The WTO Case Law of 2004-2005. Cambridge. ISBN 978-0-521-73076-1.
26. Horovitz D. - Moulis D. - Steger D. Ten Years of WTO Dispute Settlement. International Bar Association, 2007. ISBN 978-0-948711-67-1.
27. Hudec R. The GATT legal system and world trade diplomacy. Butterworth: Salem, 1990.
28. Hudec R. Enforcing international trade law: the evolution of the modern GATT legal system. Butterworth: Salem, 1993.
29. Chalevskaia E. D., Vavilova E. V. Vsemirnaia trgovaja organizacija i rossijskie interesi. Moskva: Magistr, 2009. pp. 367. ISBN 978-5-9776-0097-2.
30. Islam M. R. International Trade Law of the WTO. United Kingdom: The Oxford University Press, 2006. pp. 616. ISBN 978-0-19-555328-4.
31. Ivanova S. V. Vsemirnaja trgovaja organizacija. Moskva: Ekonomist, 2007. ISBN 978-5-98118-206-8.

32. Karro D., Žujar P. Meždunarodnoe ekonomičeskoje pravo – preklad. Moskva: Jurist, 2002.
33. Koroleva I. S. Vsemirnaja trgovaja organizacija i nacionalnie interesi. Moskva: IMEMO, Nauka, 2003.
34. Koroleva I. S. i kol. Opit stran - členov VTO po zaščite nacionalnih interesov na vnutrennem i vneshnem rinkach. Moskva: IMEMO, 2003.
35. Kozirin A. N., Šepenko R. A. Konkurencia na meždunarodnih rinkach i antidampingovoe regulirovanie. Moskva, 1999.
36. Lester S. & Mercurio B. Bilateral and Regional Trade Agreements - Case, Studies. USA: Cambridge University Press, 2008, p. 226. ISBN 978-0-521-87628-9.
37. Lukašuk I. I. Normi muždunarodnogo prava. Moskva, 1997.
38. Lukašuk I. I. Normi muždunarodnogo prava v meždunarodnoj pravovoj sisteme. Moskva, 2002.
39. Lukašuk I. I. Sovremennoje pravo meždunarodnixh dogovorov. Deistvije meždunarodnih dogovorov v 2 dieloch. Moskva: Wolters Kluwer, 2006. ISBN 5-466-00208-9.
40. Lukašuk I. I. Meždunarodnoje pravo. Osobennaja časť. 3. Ed. Moskva: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 5-466-00104-x.
41. Malcolm N. Shaw. International Law. 3 ed. USA: Cambridge university Press, 2003. ISBN 0-521-82473-7.
42. Mazurova E. K. Meždunarodnije i regionalnije ekonomičeskije organizaciji. Moskva: MGU, MAKSS Press, 2002. ISBN 5-317-00535-3.
43. Minkova K. V. Meždunarodnaja mnogostoronnjaja trgovlja: ot antičnosti do VTO, Sankt Peterburg: Sankt-Peterburgskij universitet, 2006. ISBN 5-288-04014-1.
44. Mitchell A. D. Legal Principles in WTO Disputes. New York: Cambridge University Press, 2008, p. 360. ISBN 978-0-521-87326-0.
45. Nešatajeva T. N. Meždunarodnie organizacii i pravo. Novie tendencii v meždunarodno-pravovom regulirovanii. Moskva: Delo, 1998.
46. Ohlin B. Interregional and International Trade, preklad z angličtiny - Danilcev A. Moskva: Delo, 2004. ISBN 5-7749-0368-0.
47. Ortino F., Petersmann E.-U. The WTO dispute settlement system, 1995-2003. Kluwer Law international, 2004. ISBN 90-411-2232-X.
48. Palmetier D., Mavroidis P. C. The WTO legal system: sources: sources of law. In: American Journal of International Law, 1998.

49. Qureshi A. H. The World Trade Organisation: Implementing International Trade Norms. United Kingdom: Manchester University Press, 1996.
50. Rubenštejn T. B. WTO praktičeskij aspekt. Moskva: Gelios ARB, 2004. ISBN 5-85438-113-3.
51. Skurko E. V. Global and Regional Trade and Economic Integration. Saint Peterburg: Yuridichesky Center Press, 2004. ISBN 5-94201-348-9.
52. Skurko E. V. VTO: vvedenie v pravovuju sistemu. Moskva: Finansi i statistika, 2003. ISBN 5-279-02678-6.
53. Smbatijan A. S. Pravovoj analiz nekotorych aktualnich voprosov meždunarodnich otnošenij. Moskva, 2001.
54. Smbatijan A. S. Meždunarodnie torgovije spori v GATT/VTO. Moskva: Wolters Kluwer, 2006. ISBN 5-466-00188-0.
55. Sutyryn S. F. a kol. VTO: Ugrozi i vozmozhnosti v usloviach vixoda na meždunarodnij rinok. Moskva: Exsmo. ISBN 978-5-699-25945-8.
56. Sutyryn S. F. Strani s perexodnoj ekonomikoj v sisteme VTO. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskij universitet, 2005. ISBN: 5-288-03854-6.
57. Šepenko R. A. Mechanizm razrešenija sporov v ramkach VTO. In: Vnešnjaja torgovlija, 3/1999.
58. Šíbl D., Doc. Ekonomická interdependencia vo svetovej ekonomike. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995. ISBN 80-225-0641-9.
59. Šumilov V. M. Vsemirnaja torgovaja organizacia. Pravo i systema. Moskva: Prospekt, 2006. ISBN 5-482-00459-7.
60. Šumilov V. M. Meždunarodnoje pravo. Moskva: TK Velbi, 2008, ISBN 978-5-482-01788-3.
61. Šumilov V. M. Generalnoje soglašenje o tarifach i torgovle v meždunarodnich torgivi-ekonomičeskix otnošenijach. In: Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 9/1988.
62. Šumilov V. M. Soglašenje o meždunarodnom ekonomičeskom pravoporjadke. In: Zakon, 5/2000.
63. Šumilov V. M. Meždunarodnoje ekonomičeskoje pravo. Moskva, 2003. ISBN 5-222-03703-7.
64. Šumilov V. M. Meždunarodnoje ekonomičeskoje pravo v kontexte globalizacii mirovoj ekonomiki (problemi teorii i praktiki). Moskva: Diplomatická akademija MID RF, 2001.
65. Šumilov V. M. Meždunarodnoje pravo. Moskva: Velbi, 2008. ISBN 978-5-482-01788-3.
66. The WTO's Rules of Conduct for Dispute Settlement. In: Leiden Journal of International Law (1998). USA: Cambridge University Press. 11-2-265-274.

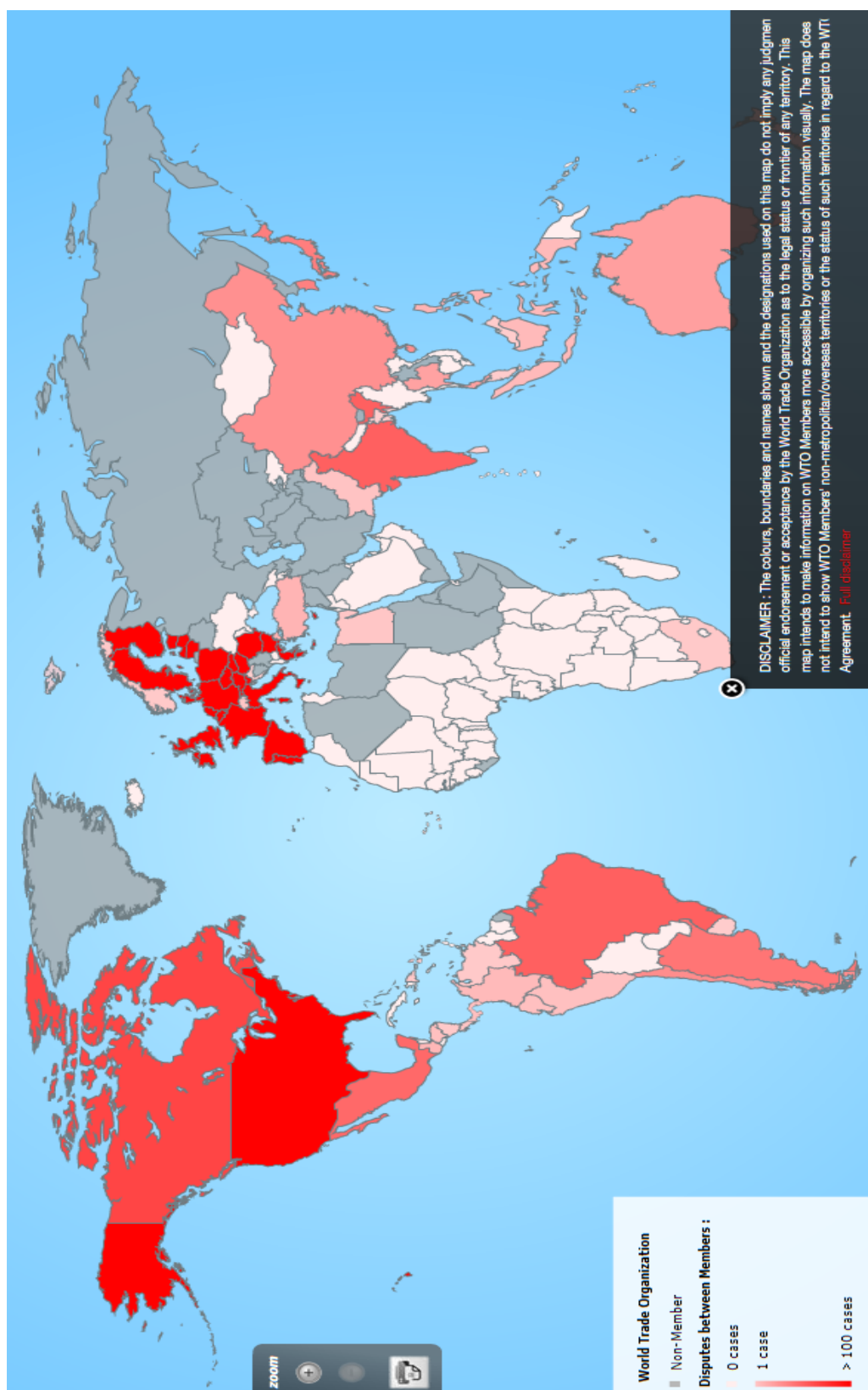
67. Thomson J. Ch. Law of International Trade (Third Edition). London: Sweet & Maxwell, 2005. 685pp. ISBN 0-421-90110-1.
68. Trading into the Future: Introduction to the WTO / Second edition. Revised. WTO. Geneva, 2001. http://www.wto.org/english/res_e/download_e/tif.pdf
69. Truchačev V. I. - Ljakiševa I. N. - Erochin V. L.: Meždunarodnaja trgovlija. Moskva: StGAU "AGRUS", Finansi i statistika, 2006. ISBN: 5-279-03149-6, 5-9596-0160-5.
70. Ušakov N. A. Gosudarstvo v sisteme meždunarodnogo regulirovanija. Moskva, 1997.
71. Ušakov N. A. Režim najbolšego blagoprijatstvovanija v meždunarodnich otnošenijach. Moskva, 1995.
72. Valachová A. Svetová obchodná organizácia - Sprievodca Záverečným dokumentom Uruguajského kola GATT. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 1996. ISBN 80-85588-42-0.
73. Vavilova E. V., Borodulina L. P. Meždunarodnaja trgovlija. Moskva: Jurist, 2006. ISBN: 5-8297-0276-2.
74. Veliaminov G. M. Poriadok uregulirovania sporov vo Vsemirnoj trgovoj organizacii. In: Moskovskij žurnal meždunarodnogo prava, č. 1, 1999.
75. Vinokurov E. Mežunarodnoe antimonopolnoe regulirovanie i VTO. In: Mirovaja ekonomika i meždunarodnie otnošenija, č. 10, 2000.
76. Volkov G. J., Solodkov G.P. Meždunarodnaja trgovlija. Moskva: Fenix, 2008. ISBN: 978-5-222-14007-9.
77. Vorobieva N. G. Meri po zaščite ekonomičeskich interesov pri osuščestvlenii vneshnej trgovli v otnošenijach meždú stranami-členami Vsemirnoj trgovoj organizacii. Moskva: RUDN, 2001.
78. WTO Appellate Body Repertory of Reports and Awards 1995-2006. 3rd Edition. Cambridge/WTO: Appellate Body Secretariat. ISBN 978-0-521-88253-8.
79. WTO Dispute Settlement: One-Page Summaries (1995 - December 2007). Geneva: WTO Secretariat. 978-92-870-3469-4.
80. Yerxa R., Wilson B. Key Issues in WTO Dispute Settlement, The First Ten Years. Geneva: World Trade Organization. ISBN-13:9780511131578 a ISBN-10:0511131577.
81. Zenkin I. V. Pravo Vsemirnoj trgovoj organizacii. Moskva: IMO, 2003. ISBN 5-7133-1166-X.

82. Zimmermann T. A. Negotiating the Review of the WTO Dispute Settlement Understanding, Cameron May. ISBN 1-905017-17-0.
83. <http://www.wto.org>
84. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm#list
85. <http://www.wto.ru>
86. <http://www.mhsr.sk/dolezite-dohody-prijate-v-ramci-wto-a-gatt-6623/128308s>
87. <http://www.sice.oas.org/dispute/gatt/ds4860.asp>

Prílohy

1. Mapa sporov³²²
2. Dohovor o pravidlách a postupoch pri riešení sporov uverejnený ako súčasť dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 152/2000 Z. z.)

³²² http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_maps_e.htm

DOHOVOR

o pravidlách a postupoch pri riešení sporov

Členovia sa dohodli takto:

Článok 1 **Rozsah a uplatňovanie**

1. Pravidlá a postupy tohto dohovoru sa budú uplatňovať na spory predložené na základe ustanovení týkajúcich sa konzultácií a ustanovení o riešení sporov podľa dohôd uvedených v Dodatku 1 tohto dohovoru (ďalej len „uvedené dohody“). Pravidlá a postupy tohto dohovoru sa budú taktiež uplatňovať na konzultácie a riešenie sporov medzi členmi, ktoré sa týkajú ich práv a povinností podľa ustanovení Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie (ďalej len "Dohoda WTO") a tohto dohovoru, posudzovanými samostatne alebo spoločne s inou uvedenou dohodou.

2. Pravidlá a postupy tohto dohovoru sa budú uplatňovať v nadväznosti na špecifické alebo dodatkové pravidlá a postupy o riešení sporov obsiahnuté v uvedených dohodách a stanovených v Dodatku 2 tohto dohovoru. V prípade, že existuje rozdiel medzi pravidlami a postupmi podľa tohto dohovoru a špecifickými alebo dodatkovými pravidlami a postupmi stanovenými v Dodatku 2, použijú sa špecifické alebo dodatkové pravidlá a postupy stanovené v Dodatku 2. V sporoch zahŕňajúcich pravidlá a postupy podľa viac ako jednej z uvedených dohôd, v prípade rozporu medzi špecifickými alebo dodatkovými pravidlami a postupmi podľa dohôd, ktoré sa preskúmajú a sporné strany sa nemôžu dohodnúť na pravidlách a postupoch počas 20 dní od vytvorenia poroty, predseda Orgánu na riešenie sporov (ďalej len "DSB") ustanoveného podľa článku 2 ods. 1 určí po konzultácii so spornými stranami v lehote 10 dní od podania žiadosti ktoréhokoľvek člena pravidlá a postupy, ktoré sa použijú. Predseda sa bude riadiť zásadou, podľa ktorej špecifické alebo dodatkové pravidlá a postupy by sa mali používať tam, kde je to možné, a pravidlá a postupy stanovené v tomto dohovore by sa mali používať do takej miery, aká je nevyhnutná na predchádzanie rozporom.

Článok 2 **Vykonávanie**

1. Na vykonávanie pravidiel a postupov, ako aj ustanovení o konzultáciách a riešení sporov podľa uvedených dohôd, ak nie je v uvedených dohodách stanovené inak sa zriaďuje Orgán na riešenie sporov. Následne DSB bude mať oprávnenie zriaďovať poroty, prijímať správy od poroty a Odvolacieho orgánu, zabezpečovať dohľad nad vykonávaním rozhodnutí a odporúčaní a schvaľovať pozastavenie koncesií a iných záväzkov podľa uvedených dohôd. Ak ide o spory týkajúce sa uvedenej dohody, ktorou je viacstranná obchodná dohoda, výraz "člen", používaný v tomto dohovore sa bude vzťahovať len na tých členov, ktorí sú stranami príslušnej viacstrannej obchodnej dohody. V prípade, ak DSB postupuje podľa ustanovení o riešení sporov z viacstrannej obchodnej dohody, sú iba členovia, ktorí sú stranami takejto dohody, oprávnení zúčastňovať sa na rozhodnutiach alebo opatreniach prijatých DSB týkajúcich sa tohto sporu.

2. DSB bude informovať príslušné rady a výbory WTO o vývoji v sporoch vzťahujúcich sa na ustanovenia príslušných uvedených dohôd.

3. DSB sa bude schádzať tak často, ako bude nevyhnutné na vykonávanie jeho funkcií v lehotách stanovených v tomto dohovore.

4. Tam, kde pravidlá a postupy tohto dohovoru predpokladajú, že DSB prijme rozhodnutie, urobí sa tak na základe jednomyseľnosti.¹⁾

Článok 3

Všeobecné ustanovenia

1. Členovia potvrdzujú svoju oddanosť princípom riešenia sporov doposiaľ uplatňovaných podľa článkov XXII a XXIII GATT 1947 a podľa pravidiel a postupov ďalej rozpracovaných a upravených v tomto dohovore.

2. Systém riešenia sporov v rámci WTO je základným článkom v zabezpečovaní ochrany a transparentnosti mnohostranného obchodného systému. Členovia uznávajú, že slúži na zabezpečenie ochrany práv a záväzkov členov podľa uvedených dohôd a na vyjasnenie existujúcich ustanovení týchto dohôd v súlade s obvyčajovými pravidlami výkladu medzinárodného práva verejného. Odporúčania a rozhodnutia DSB nemôžu rozšíriť alebo zmenšiť práva a záväzky poskytnuté uvedenými dohodami.

3. Urýchlené riešenie akejkoľvek situácie, o ktorej sa člen domnieva, že výhoda vyplývajúca mu priamo alebo nepriamo z uvedených dohôd je zmenšená v dôsledku opatrení prijatých iným členom, je neodmysliteľné na účinné fungovanie WTO a na udržanie spravodlivej rovnováhy medzi právami a povinnosťami členov.

4. Odporúčania alebo rozhodnutia prijaté DSB budú zamerané na úspešné urovanie záležitostí v súlade s právami a povinnosťami vyplývajúcimi z tohto dohovoru a podľa uvedených dohôd.

5. Všetky riešenia záležitostí formálne vznesených podľa ustanovení uvedených dohôd, týkajúcich sa konzultácií a riešenia sporov vrátane rozhodnutia rozhodcovského konania, budú v súlade s týmito dohodami a nebudú rušiť alebo zmenšovať výhody vyplývajúce ktorémukoľvek z členov podľa týchto dohôd, ani nebudú prekážať v dosiahnutí akéhokoľvek cieľa týchto dohôd.

6. Vzájomne dohodnuté riešenia záležitostí formálne vznesených v súlade s ustanoveniami o konzultáciách a riešení sporov podľa uvedených sa oznámia DSB a príslušným radám a výborom, pred ktorými môžu všetci členovia vzniesť v tejto záležitosti akúkoľvek otázku.

¹⁾ Rozhodnutie DSB sa bude považovať za jednomyseľné v záležitosti, ktorá mu bola predložená na posúdenie vtedy, ak žiadny člen prítomný na zasadnutí, na ktorom sa rozhodnutie prijalo, formálne nenamieta voči navrhnutému rozhodnutiu.

7. Pred podaním sťažnosti člen preskúma, či opatrenia podľa týchto postupov budú účelné. Cieľom mechanizmu na riešenie sporov je zabezpečiť pozitívne urovnanie sporu. Riešenie, ktoré je pre sporné strany prijateľné a je v zhode s uvedenými dohodami, bude vedome uprednostnené. V prípade, že nedôjde k vzájomne prijateľnému riešeniu, je obvyčajne prvým cieľom mechanizmu na riešenie sporov zabezpečiť, aby boli príslušné opatrenia v prípade, ak sa zistí, že tieto nie sú v zhode s ustanoveniami ktorejkoľvek z uvedených dohôd, odstránené. K ustanoveniu o vyrovnaní by sa malo prikrčiť len v prípade, ak okamžité odstránenie opatrenia je neuskutočniteľné a len ako k dočasnému opatreniu na obdobie, dokiaľ nebude opatrenie, ktoré je nezlučiteľné s uvedenou dohodou, odstránené. Posledným krokom, ktorý tento dohovor poskytuje členovi sporu odvolávajúcemu sa na postupy riešenia sporov, je možnosť pozastavenia uplatňovania koncesíí alebo iných záväzkov podľa uvedených dohôd na nediskriminačnom základe voči iným členom za predpokladu, že DSB dá na to súhlas.

8. V prípadoch, kde došlo k porušeniu záväzkov podľa uvedenej dohody, predbežne sa predpokladá, že toto opatrenie spôsobuje zrušenie alebo zmenšenie výhod. To znamená, že sa obvyčajne predpokladá, že porušenie pravidiel má nepriaznivý účinok na iných členov strany uvedenej dohody a v takýchto prípadoch bude záležať na členovi, proti ktorému bola sťažnosť vznesená, aby ju vyvrátil.

9. Ustanovenia tohto dohovoru sa nedotýkajú práv členov žiadať oficiálny výklad ustanovení uvedenej dohody prostredníctvom prijatia rozhodnutia podľa Dohody WTO alebo uvedenej dohody, ktorou je viacstranná obchodná dohoda.

10. Rozumie sa, že žiadosti o zmierovacie konanie a použitie postupov na riešenie sporov by nemali byť zamýšľané alebo považované za nepriateľský akt, ale v prípade vzniku sporu sa všetci členovia budú zaoberať týmito postupmi v dobrej viere o jeho vyriešenie. Sťažnosti a protisťažnosti týkajúce sa odlišných záležitostí by sa nemali spájať.

11. Tento dohovor sa použije len v prípadoch nových žiadostí o konzultácie podľa ustanovení o konzultáciách uvedených dohôd predložených v deň alebo po dni nadobudnutia platnosti Dohody WTO. Čo sa týka sporov, pre ktoré žiadosť o konzultácie bola podaná podľa GATT 1947 alebo podľa ktorejkoľvek inej predchádzajúcej dohody pred nadobudnutím platnosti Dohody WTO, zostanú uplatňované²⁾ príslušné pravidlá a postupy, ktoré sú v platnosti bezprostredne pred nadobudnutím platnosti Dohody WTO.

12. Bez ohľadu na odsek 11, ak je sťažnosť založená na niektorej z uvedených dohôd vznesená rozvojovou členskou krajinou proti rozvinutej členskej krajine, žalujúca strana bude mať právo dovolávať sa, namiesto voľby k ustanoveniam obsiahnutých v odsekoch 4, 5, 6 a 12 tohto dohovoru, na zodpovedajúce ustanovenia Rozhodnutia z 5. apríla 1966 (BISD 14S/18), okrem tých prípadov, keď porota zväží, že časový rámec stanovený v odseku 7 Rozhodnutia je nedostatočný na predloženie jej správy a so súhlasom žalujúcej strany môže byť táto lehota predĺžená. V prípade, že sú rozdiely medzi pravidlami a postupmi odsekov 4, 5, 6 a 12 a zodpovedajúcimi pravidlami a postupmi Rozhodnutia, budú rozhodovať posledne uvedené.

²⁾ Tento odsek sa tiež uplatní na spory, pre ktoré sa správy porôt neschválili alebo plne nevykonali.

Článok 4

Konzultácie

1. Členovia potvrdzujú svoje rozhodnutie posilňovať a zlepšovať účinnosť konzultačných postupov používaných členmi.

2. Každý člen sa zaväzuje s porozumením posudzovať všetky pripomienky, ktoré mu budú zaslané akýmkoľvek iným členom v súvislosti s príslušnými opatreniami, ktoré sa týkajú pôsobenia akejkoľvek uvedenej dohody prijatej na jeho území a zabezpečiť primerané možnosti na konzultácie o týchto pripomienkach.³⁾

3. Ak je žiadosť o konzultácie predložená na základe uvedenej dohody, člen, ktorému je žiadosť adresovaná, ak nie je vzájomne inak dohodnuté, na ňu odpovie v lehote do 10 dní od jej obdržania a v dobrej miere začne konzultácie v lehote, ktorá neprekročí 30 dní odo dňa prijatia žiadosti, s cieľom dosiahnuť vzájomne uspokojivé riešenie. Ak člen neodpovie v priebehu desiatich dní po dátume obdržania žiadosti, alebo nezačne konzultácie v lehote neprekračujúcej 30 dní, alebo v lehote inak vzájomne dohodnutej po dátume prijatia žiadosti, potom člen, ktorý požiadal o začatie konzultácie, môže priamo požiadať o ustanovenie poroty.

4. Všetky takéto žiadosti o konzultácie člen požadujúci konzultácie oznámi DSB a príslušným radám a výborom. Každá žiadosť o konzultácie bude predložená písomne a bude obsahovať odôvodnenie žiadosti vrátane uvedenia sporných opatrení, ktoré sa navrhujú, a právneho odôvodnenia žaloby.

5. V priebehu konzultácií, uskutočňovaných v súlade s ustanoveniami uvedenej dohody, a predtým, než budú prijaté ďalšie opatrenia podľa tohto dohovoru, členovia by sa mali pokúsiť o uspokojivé usporiadanie záležitosti.

6. Konzultácie budú dôverné a nebudú na škodu práv žiadneho člena v akomkoľvek prípadnom ďalšom pokračovaní procesu.

7. Ak konzultácie nevedú k urovnaniu sporu v priebehu 60 dní od dátumu prijatia žiadosti o konzultácie, môže žalujúca strana požadovať ustanovenie poroty. Túto žiadosť môže predložiť v lehote 60 dní, ak konzultujúce strany spoločne prídu k záveru, že prostredníctvom konzultácií sa nepodarilo urovnať spor.

8. V naliehavých prípadoch, vrátane tých, ktoré sa týkajú tovaru podliehajúceho skaze, členovia začnú konzultácie v lehote nepresahujúcej 10 dní od dátumu prijatia žiadosti. Ak na konzultáciách nedošlo k urovnaniu sporu do 20 dní od dátumu prijatia žiadosti, môže žalujúca strana požadovať ustanovenie poroty.

³⁾ Tam, kde ustanovenia akejkoľvek inej uvedenej dohody týkajúcej sa opatrení prijatých vládami alebo regionálnymi alebo miestnymi orgánmi na území člena, sú rozdielne od ustanovení tohto odseku, budú ustanovenia tejto dohody rozhodné.

9. V naliehavých prípadoch, vrátane tých, ktoré sa týkajú tovaru podliehajúceho skaze, vynaložia sporné strany, porota alebo odvolací orgán všetko úsilie na urýchlenie procesu v najväčšej možnej miere.

10. Počas konzultácií by členovia mali venovať zvláštnu pozornosť problémom a záujmom rozvojových členských krajín.

11. Vždy, keď sa člen iný ako členovia zúčastňujúci sa konzultácií domnieva, že má podstatný obchodný záujem o účasť na konzultáciách vedených podľa článku XXII 1 ods. 1 GATT 1994, článku XXII ods. 1 GATS alebo podľa zodpovedajúcich ustanovení iných uvedených dohôd,⁴⁾ môže oznámiť konzultujúcim členom a DSB v priebehu desiatich dní od podania žiadosti o konzultácie podľa zmieneneho článku svoje želanie zúčastňovať sa konzultácií. Takýto člen bude zapojený do konzultácií za predpokladu, že ten člen, ktorému žiadosť o konzultácie bola predložená, súhlasí s tým, že záujem je opodstatnený. V takomto prípade budú členovia informovať DSB. Ak žiadosť o zapojenie do konzultácií nie je prijatá, žiadajúci člen bude môcť požadovať konzultácie podľa článku XXII ods. 1 alebo článku XXIII 1 ods. 1 GATT 1994, článku XXII ods. 1 alebo článku XXIII ods. 1 GATS, alebo podľa zodpovedajúcich ustanovení iných uvedených dohôd.

Článok 5

Dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie

1. Dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie sú postupy, ktoré sú uskutočňované dobrovoľne, ak sa sporné strany tak dohodnú.

2. Postupy zahrňujúce dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie, a predovšetkým stanoviská prijaté spornými stranami počas týchto procesov, budú dôverné a nepoškodia práva ktorejkoľvek strany v prípadnom ďalšom pokračovaní procesu podľa týchto postupov.

3. Dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie môžu byť požadované kedykoľvek každou spornou stranou. Tieto postupy sa môžu začať kedykoľvek a taktiež môžu byť skončené kedykoľvek. Ihneď po skončení dobrých služieb, zmierovacieho konania a sprostredkovania môže žalujúca strana požiadať o ustanovenie poroty.

⁴⁾ Zodpovedajúce ustanovenia o konzultáciách v uvedených dohodách sú uvedené v týchto dohodách: Dohoda o poľnohospodárstve, článok 19; Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení, článok 11 ods. 1; Dohoda o textile a odevoch, článok 8 ods. 4; Dohoda o technických prekážkach v obchode, článok 14 ods. 1; Dohoda o obchodných aspektoch investičných opatrení, článok 8; Dohoda o uplatňovaní článku VI GATT 1994, článok 17 ods. 2; Dohoda o uplatňovaní článku VII GATT 1994, článok 19 ods. 2; Dohoda o inšpekcii pred nalodením, článok 7; Dohoda o pravidlách pôvodu tovaru, článok 7; Dohoda o dovoznom licenčnom konaní, článok 6; Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, článok 30; Dohoda o ochranných opatreniach, článok 14; Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva, článok 64.1 a všetky ostatné zodpovedajúce ustanovenia viacstranných obchodných dohôd týkajúce sa konzultácií tak, ako sú určené príslušnými orgánmi každej dohody a ako je oznámené DSB.

4. Ak budú dobré služby, zmierovacie konanie alebo sprostredkovanie začaté počas 60 dní od dátumu prijatia žiadosti o konzultácie, musí žalujúca strana pred požiadanim o ustanovenia poroty vyčkať uplynutie lehoty 60 dní od dátumu prijatia žiadosti o konzultácie. Žalujúca strana môže požiadať o ustanovenie poroty v priebehu šesťdesiatdňovej lehoty, ak sporné strany spoločne usúdia, že dobré služby, zmierovacie konanie alebo sprostredkovanie pri riešení sporu neboli úspešné.

5. Ak sa tak sporné strany dohodnú, postupy v rámci dobrých služieb, zmierovacieho konania a sprostredkovania môžu pokračovať súbežne s konaním poroty.

6. Generálny riaditeľ môže z titulu svojej funkcie (ex officio) ponúknuť dobré služby, zmierovacie konanie alebo sprostredkovanie s úmyslom pomôcť členom urovnať spor.

Článok 6

Ustanovenie poroty

1. Ak o to žalujúca strana požiada, bude porota ustanovená najneskôr na zasadnutí DSB bezprostredne nasledujúcom po tom, keď sa žiadosť po prvýkrát objavila ako bod programu rokovania DSB, pokiaľ na tomto stretnutí DSB nebude jednomyselne rozhodnuté, že porota ustanovená nebude.⁵⁾

2. Žiadosť o ustanovenie poroty bude podaná písomne. V žiadosti bude uvedené, či sa konali konzultácie, bude obsahovať popis sporných opatrení a bude poskytovať krátky súhrn právnych dôvodov žaloby postačujúcich na jasné uvedenie problému. V prípade, že žiadajúca strana požiada o ustanovenie poroty s iným ako štandardným zmocnením, bude jej písomná žiadosť obsahovať navrhované špeciálne zmocnenie.

Článok 7

Zmocnenie poroty

1. Poroty budú mať, ak sa sporné strany nedohodnú inak v lehote 20 dní od jej ustanovenia, tieto zmocnenia:

„Preskúmať vo svetle príslušných ustanovení (názov dohody/dohôd citovanej/ných stranami sporu) záležitosť predloženú DSB prostredníctvom strany (meno strany) v dokumente ... a urobiť taký nález, ktorý napomôže DSB pri vypracovávaní odporúčaní alebo rozhodnutí podľa tejto/týchto dohody/dohôd.“

2. Poroty preskúmajú príslušné ustanovenia uvedenej dohody alebo dohôd citovaných stranami sporu.

⁵⁾ Ak o to žalujúca strana požiada, zasadnutie DSB bude na tento účel zvolané do 15 dní od podania žiadosti za predpokladu, že zasadnutie bude oznámené najmenej desať dní vopred.

3. Pri ustanovení poroty môže DSB zmocniť svojho predsedu, aby formuloval zmocnenie poroty po konzultácii so spornými stranami podľa ustanovení odseku 1. Takto vymedzené zmocnenie bude oznámené všetkým členom. Ak bude prijaté iné ako štandardné zmocnenie, môže ktorýkoľvek člen položiť v tejto súvislosti DSB akúkoľvek otázku.

Článok 8

Zloženie poroty

1. Poroty budú zložené z kvalifikovaných vládnych alebo nevládnych jednotlivcov vrátane osôb, ktoré boli členmi poroty alebo predložili prípad porote, ktoré zastupovali člena alebo zmluvnú stranu GATT 1947, alebo boli zástupcami člena v Rade alebo Výbore niektorej z uvedených dohôd, alebo ktoré pôsobili v Sekretariáte, alebo ktoré vyučovali alebo publikovali v oblasti medzinárodného práva alebo politiky, alebo pôsobili vo funkcii vyššieho štátneho úradníka pre oblasť obchodnej politiky v členskej krajine.

2. Členovia skupín odborníkov by mali byť vyberaní tak, aby bola zabezpečená ich nezávislosť, dostatočne rozdielny pôvod a vzdelanie a široká škála skúseností.

3. Občania členských krajín, ktorých vlády⁶⁾ sú spornými stranami alebo tretími stranami daného sporu, podľa článku 10 ods. 2 nebudú plniť úlohy v porote týkajúce sa tohto sporu, iba ak by sa sporné strany dohodli inak.

4. S cieľom napomôcť pri výbere osôb sekretariát bude viesť indikatívny zoznam osôb, ktoré majú alebo nemajú vzťah k vládnym orgánom a sú kvalifikovaní podľa odseku 1, spomedzi ktorých môžu byť navrhnutí dostatoční členovia poroty. Tento indikatívny zoznam bude zahŕňať prehľad členov porôt bez vzťahu k vláde, ktorý bol zostavený zmluvnými stranami GATT 30. novembra 1984 (BISD 31S/9) a ďalšie súpisy a indikatívne zoznamy zostavené na základe akejkoľvek z uvedených dohôd a bude evidovať mená osôb z týchto súpisov a indikatívnych zoznamov v čase nadobudnutia platnosti Dohody WTO. Členovia môžu pravidelne navrhovať vládnych alebo mimovládnych jednotlivcov na zaradenie do indikatívnych zoznamov s uvedením potrebných informácií o ich znalostiach medzinárodného obchodu a častí alebo obsahových tém súvisiacich s uvedenými dohodami a tí budú pridaní do zoznamu po schválení DSB. Pre každého jednotlivca budú v zozname vyznačené špecifické oblasti ich skúseností alebo odbornej znalosti jednotlivých častí alebo obsahových tém uvedených dohôd.

5. Porota bude zložená z troch členov, ak sa sporné strany nedohodnú v lehote 10 dní od jej ustanovenia, že sa porota bude skladať z piatich členov. Členovia budú ihneď oboznámení o zložení poroty.

6. Sekretariát navrhne sporným stranám osoby, ktoré budú určené za členov poroty. Sporné strany môžu s týmto návrhom nesúhlasiť zo závažných dôvodov.

⁶⁾ V prípadoch, kde spornými stranami je colná únia alebo spoločný trh, budú sa tieto ustanovenia vzťahovať na občanov všetkých členských krajín colnej únie alebo spoločného trhu.

7. Ak dohoda o členoch poroty nebude dosiahnutá v lehote 20 dní od dátumu jej zriadenia, určí generálny riaditeľ na žiadosť ktorejkoľvek strany, po konzultácii s predsedom DSB a predsedom príslušného výboru alebo rady, zloženie poroty menovaním jej členov, ktorých generálny riaditeľ považuje za najdostatočnejších v súlade so všetkými príslušnými špecifickými alebo dodatkovými pravidlami alebo postupmi stanovenými v uvedených dohodách, ktoré sa uplatňujú vo veci daného sporu, na základe predchádzajúcej konzultácie so spornými stranami. Predseda DSB oboznámi členov so zložením takto vytvorenej poroty najneskôr do desiatich dní odo dňa prijatia takejto žiadosti.

8. Ako všeobecné pravidlo platí záväzok členov, že umožnia svojim úradníkom plniť úlohy členov porôt.

9. Členovia porôt budú pôsobiť ako súkromné osoby a nie ako zástupcovia vlády ani ako zástupcovia akejkoľvek organizácie. Členovia im preto nebudú dávať inštrukcie, ani sa nebudú snažiť ich ovplyvniť ako jednotlivcov v záležitostiach týkajúcich sa poroty.

10. Ak dôjde k sporu medzi rozvojovou členskou krajinou a rozvinutou členskou krajinou, členom poroty bude, ak o to rozvojová členská krajina požiada, i osoba z rozvojovej členskej krajiny.

11. Náklady členov poroty vrátane cestovných nákladov a odlučného budú hradené z rozpočtu WTO v súlade s kritériami prijatými generálnou radou WTO na základe odporúčaní Výboru pre rozpočet, financie a správu.

Článok 9

Postup pri viacstranných žalobách

1. Tam, kde ustanovenie poroty vzťahujúcej sa k tej istej záležitosti požaduje viac ako jeden člen, môže na preskúmanie týchto sťažností byť ustanovená len jedna porota, berúc pritom do úvahy práva všetkých príslušných členov. Jedna porota na preskúmanie viacstranných žalôb by mala byť zriadená kedykoľvek to bude možné.

2. Jediná porota bude skúmať záležitosť a predkladať svoje nálezy DSB tak, aby práva, ktoré by sporným stranám patrili pred samostatnými porotami, neboli v žiadnom prípade porušené. Ak o to jedna zo sporných strán požiada, predloží porota samostatnú správu o príslušnom spore. Písomne predložené návrhy každej zo žalujúcich strán budú k dispozícii ostatným žalujúcim stranám a každá bude mať právo byť prítomná, ak niektorá z ostatných žalujúcich strán predloží porote svoje stanovisko.

3. Ak je na riešenie žalôb k tej istej veci ustanovených viac ako jedna porota, budú podľa možnosti vykonávať funkciu člena poroty tie isté osoby v každej zo samostatných porôt a časový rozvrh zasadnutí porôt v takýchto sporoch bude zosúladený.

Článok 10

Tretie strany

1. Počas rokovania poroty budú záujmy sporných strán a ostatných členov uvedenej dohody, ktorej sa spor týka, v maximálnej miere brané do úvahy.

2. Ktorýkoľvek člen, ktorý má podstatný záujem v záležitosti prerokovávanej pred porotou a ktorý oznámi svoj záujem DSB (ďalej len "tretia strana"), bude mať príležitosť vypovedať pred porotou a predkladať jej písomné stanoviská. Tieto písomné stanoviská budú zároveň poskytnuté sporným stranám a budú brané do úvahy v správe poroty.

3. Tretie strany dostanú písomné stanoviská sporných strán pre prvé zasadnutie poroty.

4. Ak tretia strana usúdi, že opatrenia, ktoré sú predmetom jednania poroty, rušia alebo znižujú výhody vyplývajúce pre ňu z uvedenej dohody, môže tento člen využiť bežné postupy na riešenie sporov podľa tohto dohovoru. Tento spor sa začne, ak je to možné, pred samostatnou porotou.

Článok 11

Funkcie porôt

Funkciou porôt je napomáhať DSB pri plnení jeho povinností vyplývajúcich z tohto dohovoru a uvedených dohôd. V tejto súvislosti by mala porota objektívne posúdiť predmetné záležitosti vrátane objektívneho hodnotenia faktov daného prípadu, použiteľnosti a súladu s príslušnými uvedenými dohodami a formulovať také nálezy, ktoré napomôžu DSB pri tvorbe odporúčaní alebo rozhodnutí v súlade s uvedenými dohodami. Porota bude pravidelne viesť konzultácie so spornými stranami a poskytne im primerané možnosti na dosiahnutie vzájomne uspokojivého riešenia.

Článok 12

Postupy porôt

1. Poroty budú postupovať podľa pracovných postupov uvedených v dodatku 3, ak porota nerozhodne po konzultácii so spornými stranami inak.

2. Postupy porôt by mali byť natoľko pružné, aby zabezpečili vysokú kvalitu správ porôt, pričom nebudú neodôvodnene predlžovať konanie.

3. Po konzultáciách so spornými stranami členovia poroty určia, ihneď ako to bude uskutočniteľné a kedykoľvek to bude možné, v priebehu jedného týždňa od dátumu odsúhlasenia zloženia poroty a jej právomocí, časový harmonogram pre postup poroty, berúc do úvahy ustanovenia článku 4 ods. 9, ak sa vzťahuje na daný spor.

4. Pri zostavovaní časového harmonogramu postupu poroty porota poskytne dostatočný časový priestor sporným stranám, aby pripravili svoje stanoviská.

5. Poroty by mali stanoviť presné lehoty odovzdania písomných stanovísk strán a strany by ich mali dodržiavať.

6. Každý sporná strana uloží svoje písomné stanovisko na sekretariáte tak, aby ho bolo možné okamžite odovzdať porote a ďalšej spornej strane alebo stranám. Žalujúca strana predloží svoje prvé stanovisko pred predložením prvého stanoviska odporujúcej strany, ak porota pri stanovovaní časového harmonogramu uvedeného v odseku 3 a po konzultácii so spornými stranami nerozhodne, že by strany mali predložiť svoje prvé stanoviská súčasne. Ak sa predpokladá, že prvé stanoviská budú uložené postupne, porota stanoví pevnú lehotu na predloženie stanoviska odporujúcej strany. Všetky nasledujúce písomné stanoviská budú predkladané súčasne.

7. V prípade, ak sporné strany nenájdu vzájomne uspokojivé riešenie, porota predloží svoje nálezy v písomnej forme DSB. V takýchto prípadoch bude správa poroty obsahovať nálezy vo veci, uplatniteľnosť príslušných ustanovení a základné odôvodnenie nálezov, rozhodnutí a odporúčaní. V prípade, ak dôjde k urovnaniu záležitosti medzi spornými stranami, správa poroty bude obmedzená na krátky opis prípadu a na konštatovanie, že sa dosiahlo riešenie.

8. S cieľom dosiahnuť vyššiu účinnosť postupov platí všeobecné pravidlo, že lehota, počas ktorej bude porota vykonávať svoje skúmania, od okamihu odsúhlasenia zloženia poroty a jej právomocí až do okamihu predloženia záverečnej správy sporným stranám, nebude trvať dlhšie ako šesť mesiacov. V naliehavých prípadoch, vrátane tých, ktoré sa týkajú tovaru rýchlo podliehajúceho skaze, sa porota bude usilovať predložiť svoju správu sporným stranám v lehote troch mesiacov.

9. Ak porota usúdi, že nemôže poskytnúť svoju správu v priebehu šiestich mesiacov alebo v naliehavých prípadoch troch mesiacov, podá písomnú správu DSB o dôvodoch omeškania spolu s predpokladanou lehotou, v ktorej svoju správu predloží. V žiadnom prípade by nemala lehota od ustanovenia poroty po predloženie správy členom presiahnuť deväť mesiacov.

10. V prípade konzultácií o opatreniach prijatých rozvojovou členskou krajinou môžu sa strany dohodnúť o predĺžení lehoty stanovenej v článku 4 ods. 7 a 8. Ak po uplynutí príslušnej lehoty nemôžu konzultujúce strany odsúhlasiť ukončenie konzultácií, predseda DSB rozhodne, na základe konzultácie so stranami, či sa predlíži príslušné obdobie a ak áno, na akú dobu. Okrem toho pri skúmaní žaloby proti členovi z rozvojovej krajiny porota poskytne dostatočný čas rozvojovej členskej krajine na prípravu a predloženie svojich odôvodnení. Ustanovenia článku 20 ods. 1 a článku 21 ods. 4 sa netýkajú žiadnych postupov ustanovených týmto odsekom.

11. V prípade, ak jedna strana alebo viac strán sú rozvojovou členskou krajinou, porota v správe jednoznačne označí spôsob, akým boli vzaté do úvahy príslušné ustanovenia uvedených dohôd o rozdielnom a výhodnejšom zaobchádzaní s rozvojovými členskými krajinami, ktoré sú zmluvnými stranami uvedených dohôd a ktorých sa rozvojová členská krajina dovoľávala v priebehu postupu na urovnanie sporu.

12. Porota môže kedykoľvek prerušiť svoju činnosť na žiadosť jednej zo sporných strán na obdobie kratšie ako 12 mesiacov. V prípade takéhoto prerušenia časový rámec stanovený v odsekoch 8 a 9 tohto článku, v článku 20 ods. 1 a článku 21 v ods. 4 bude predĺžený o obdobie rovnajúce sa prerušenému časovému obdobiu. Ak bola práca poroty prerušená na obdobie dlhšie ako 12 mesiacov, právomoci na ustanovenie poroty prepadnú.

Článok 13

Právo požadovať informácie

1. Každá porota bude mať právo požadovať informácie a technické rady od ktorejkoľvek fyzickej osoby alebo organizácie, ktorú považuje za dostatočnú. Predtým však, než porota požiada o takéto informácie alebo radu osobu alebo organizáciu v právomoci člena, bude o tom orgány tohto člena informovať. Člen by mal odpovedať ihneď a v plnej miere na akúkoľvek žiadosť poroty o informáciu, ktorú porota považuje za nevyhnutnú a dostatočnú. Poskytnuté dôverné informácie nebudú zverejnené bez formálneho splnomocnenia fyzickej osoby, organizácie alebo orgánom člena, ktorý ich poskytol.

2. Poroty môžu požadovať informácie z akéhokoľvek dostatočného zdroja a konzultovať s expertmi s cieľom názor na niektorý aspekt záležitosti. Čo a týka vecného problému vedeckej alebo inej technickej povahy, vzneseného jednou zo sporných strán, porota môže požadovať písomnú poradenskú správu od konzultačnej skupiny expertov. Pravidlá na ustanovenie tejto skupiny a jej postupy sú stanovené v dodatku 4.

Článok 14

Utajenie

1. Rokovania porôt budú dôverné.
2. Správy porôt sa budú spracovávať bez prítomnosti sporných strán s ohľadom na poskytnuté informácie a vykonané vyhlásenia.
3. Názory jednotlivých členov poroty vyjadrené v správe budú anonymné.

Článok 15

Fáza dočasného preskúmania

1. Po preskúmaní písomných a ústnych výpovedí a argumentov obsahujúcich námietky oznámi porota sporným stranám popisné (faktické a argumentačné) časti svojho návrhu správy. Strany oznámia svoje písomné pripomienky v lehote stanovenej porotou.

2. Po uplynutí lehoty stanovenej na prijatie pripomienok sporných strán poskytne porota stranám predbežnú správu obsahujúcu popisnú časť ako i nálezy a závery. Počas lehoty stanovenej porotou strana môže predložiť porote písomnú žiadosť o preskúmanie určitých aspektov jej predbežnej správy pred tým, než rozošle členom záverečnú správu. Na požiadanie strany porota uskutoční ďalšie stretnutie so stranami k otázkam uvedeným v písomných pripomienkach. Ak počas stanovenej lehoty nie sú doručené žiadne pripomienky od žiadnej strany, bude predbežná správa považovaná za záverečnú správu poroty a bude ihneď rozoslaná členom.

3. Nálezy uvedené v záverečnej správe poroty budú zahŕňať i argumenty vznesené v priebehu fázy dočasného preskúmania. Fáza dočasného preskúmania sa uskutoční v priebehu časového obdobia stanoveného v odseku 8 článku 12.

Článok 16

Prijatie správy poroty

1. S cieľom poskytnúť členom dostatočné časové obdobie na posúdenie správ porôt budú správy predložené DSB na preskúmanie až po uplynutí 20 dní od ich rozoslania členom.

2. Členovia, ktorí majú pripomienky k správe poroty, uvedú písomné dôvody na ich uplatnenie tak, aby ich bolo možno rozoslať najmenej 10 dní pred stretnutím DSB, na ktorom bude správa poroty posudzovaná.

3. Sporné strany budú mať právo zúčastniť sa na posudzovaní správy poroty DSB a ich názory budú náležite zaznamenané.

4. V priebehu lehoty 60 dní od dátumu rozoslania správy poroty členom bude správa prijatá na rokovaní DSB,⁷⁾ ak jedna zo sporných strán formálne neoznámí DSB svoje rozhodnutie odvolať sa alebo DSB jednomyseľne rozhodne o neprijatí správy. Ak strana oznámila svoj úmysel odvolať sa, správa poroty nebude z hľadiska jej schválenia DSB preskúmaná až do skončenia odvolacieho konania. Tento schvaľovací postup nepoškodzuje právo členov na vyjadrenie názorov k správe poroty.

Článok 17

Preskúmanie odvolania

Stály Odvolací orgán

1. Stály Odvolací orgán bude zriadený pri DSB. Odvolací orgán bude skúmať odvolania v prípadoch riešených porotami. Bude zložený zo siedmich osôb, z ktorých tri sa budú zaoberať každým jednotlivým prípadom. Osoby pôsobiace v Odvolacom orgáne budú pracovať na princípe rotácie. Táto rotácia bude určená v pracovnom poriadku Odvolacieho orgánu.

⁷⁾ Ak nie je stanovené zasadnutie DSB v priebehu časového obdobia podľa článku 16 ods. 1 a 4 DSB, rokovanie sa za týmto účelom uskutoční.

2. DSB určí osoby, ktoré budú pôsobiť v Odvolacom orgáne počas obdobia štyroch rokov, pričom každá osoba môže byť znovu vymenovaná iba raz. Menovanie troch osôb zo siedmich určených bezprostredne po nadobudnutí platnosti Dohody WTO však vyprší po uplynutí dvoch rokov. Uvoľnené miesta budú obsadzované tak, ako budú vznikajú. Osoba, ktorá má nahradiť osobu, ktorej termín služby nevypršal, bude plniť úlohy do konca termínu svojho predchodcu.

3. Odvolací orgán bude zložený z osôb, ktorých autorita je uznávaná, s preukázateľnou odbornou znalosťou práva, medzinárodného obchodu a všeobecnej znalosti obsahových tém uvedených dohôd. Tieto osoby nebudú mať akýkoľvek vzťah k žiadnej vláde. Zloženie Odvolacieho orgánu bude v zásade odzrkadľovať členskú základňu DSB. Všetky osoby pôsobiace v Odvolacom orgáne budú zastihnuteľné v každom čase a v krátkej lehote a budú sa priebežne informovať o činnostiach súvisiacich s riešením sporov a ďalších súvisiacich aktivitách WTO. Nebudú sa zúčastňovať posudzovania akéhokoľvek sporu, ktorý by mohol spôsobiť priamy či nepriamy konflikt záujmov.

4. Proti rozhodnutiu poroty sa môžu odvolať len sporné strany, nie tretie strany. Tretie strany, ktoré upovedomili DSB, že majú podstatný záujem vo veci, podľa článku 10 ods. 2 môžu predložiť svoje písomné stanoviská Odvolaciemu orgánu a môžu byť vypočuté.

5. Vo všeobecnosti platí, že dĺžka pojednávania nepresiahne 60 dní odo dňa, keď sporná strana formálne oznámi svoje rozhodnutie odvolať sa do dňa, v ktorom Odvolací orgán rozošle svoje rozhodnutie. Pri stanovovaní svojho časového harmonogramu Odvolací orgán vezme podľa potreby do úvahy ustanovenia článku 4 ods. 9. Ak Odvolací orgán uváži, že nemôže poskytnúť svoju správu do 60 dní, bude písomne informovať DSB o dôvodoch omeškania spolu s odhadom časovej lehoty, v priebehu ktorej predloží svoju správu. V žiadnom prípade však pojednávanie nepresiahne obdobie 90 dní.

6. Odvolanie sa obmedzí na právne otázky uvedené v správe poroty a ich právny výklad.

7. Odvolaciemu orgánu sa poskytne administratívna a právna podpora, ktorú bude požadovať.

8. Náklady osôb pôsobiacich v Odvolacom orgáne vrátane cestovného a príplatkov na odlučné sa budú hradieť z rozpočtu WTO v súlade s kritériami, ktoré budú schválené Generálnou radou na základe odporúčaní Výboru pre rozpočet, financie a správu.

Konanie o odvolaní

9. Odvolací orgán po konzultácii s predsedom DSB a generálnym riaditeľom vypracuje pracovné postupy, ktoré sa poskytnú členom.

10. Konania pred Odvolacím orgánom budú dôverné. Správy Odvolacieho orgánu budú pripravené bez prítomnosti sporných strán na základe poskytnutých informácií a získaných výpovedí.

11. Názory osôb pôsobiacich v Odvolacom orgáne, vyjadrené v jeho správe budú anonymné.

12. Odvolací orgán preskúma počas odvolacieho konania každú otázku nastolenú v súlade s ustanovením odseku 6 tohto článku.

13. Odvolací orgán môže potvrdiť, zmeniť alebo zamietnuť nálezy a právne závery poroty.

Schvaľovanie správ odvolacieho orgánu

14. Správa Odvolacieho orgánu bude schválená DSB a bezpodmienečne prijatá spornými stranami, ak DSB jednomyselne nerozhodne o jej neschválení v priebehu 30 dní nasledujúcich po jej rozoslaní členom.⁸⁾ Tento schvaľovací postup nepoškodzuje právo členov na vyjadrenie ich názorov k správe Odvolacieho orgánu.

Článok 18

Vzťahy s porotou alebo Odvolacím orgánom

1. Rokovania ex parte s porotou alebo Odvolacím orgánom týkajúce sa záležitostí prerokovávaných porotou alebo Odvolacím orgánom sa nepripúšťajú.

2. Stanoviská písomne predložené porote alebo Odvolaciemu orgánu sa budú považovať za dôverné, ale budú prístupné sporným stranám. Žiadne ustanovenie v tejto dohode nebude brániť spornej strane, aby zverejnila svoje vlastné stanovisko. Členovia budú považovať informácie predložené iným členom poroty alebo Odvolaciemu orgánu za dôverné, ak ich tento člen za dôverné označil. Sporná strana tiež poskytne na požiadanie člena nedôverný súhrn informácií obsiahnutých vo svojich písomne predložených stanoviskách, ktorý bude môcť byť zverejnený.

Článok 19

Odporúčania poroty a Odvolacieho orgánu

1. V prípade, ak porota alebo Odvolací orgán dospeje k záveru, že opatrenie je nezlučiteľné s uvedenou dohodou, odporučí dotknutému členovi,⁹⁾ aby uviedol opatrenie do súladu s touto dohodou.¹⁰⁾ Okrem týchto odporúčaní porota alebo Odvolací orgán môže navrhnúť spôsoby, ktorých prostredníctvom by príslušný člen mohol odporúčania uskutočniť.

2. V súlade s ustanovením článku 3 ods. 2 porota alebo Odvolací orgán nemôže vo svojich nálezoch a odporúčaniach rozšíriť alebo obmedziť práva alebo záväzky vyplývajúce z uvedených dohôd.

⁸⁾ Ak nie je stanovené zasadnutie DSB v priebehu tejto časovej lehoty, DSB takéto rokovanie za týmto účelom uskutoční.

⁹⁾ „Dotknutý člen“ je sporná strana, ktorej sú určené odporúčania poroty alebo Odvolacieho orgánu

¹⁰⁾ Ak ide o odporúčania v prípadoch, keď nedošlo k porušeniu GATT 1994 alebo inej uvedenej dohody, uplatní sa článok 26.

Článok 20

Lehoty pre rozhodnutia DSB

Ak nie je dohodnuté spornými stranami inak, neprekročí lehota od dátumu, keď DSB vytvorí poroty, do dátumu, keď DSB preskúma správu poroty alebo Odvolacieho orgánu z hľadiska jej prijatia, deväť mesiacov v prípade, že nedošlo k odvolaniu alebo 12 mesiacov, ak bolo vznesené odvolanie. Ak porota alebo Odvolací orgán rozhodne podľa článku 12 ods. 9 alebo podľa článku 17 ods. 5 o predĺžení lehoty na vydanie správy, bude táto dodatočná lehota pripočítaná k uvedeným lehotám.

Článok 21

Dohľad nad vykonávaním odporúčaní alebo rozhodnutí

1. Z dôvodu zabezpečenia účinného riešenia sporov v záujme všetkých členov je nevyhnutné urýchlené splnenie odporúčaní alebo rozhodnutí stanovených DSB.

2. Zvláštna pozornosť by sa mala venovať otázkam, ktoré sa dotýkajú záujmov rozvojových členských krajín, v súvislosti s opatreniami, ktoré boli predmetom konania na urovanie sporu.

3. Na zasadnutí DSB, ktoré sa uskutoční v lehote 30 dní¹¹⁾ od schválenia správy poroty alebo Odvolacieho orgánu, oboznámi príslušný člen DSB o svojich úmysloch, týkajúcich sa uskutočnenia jeho odporúčaní alebo rozhodnutí. Ak nie je možné ihneď postupovať podľa odporúčaní a rozhodnutí, bude dotknutému členovi poskytnutá primeraná lehota, v ktorej priebehu tak urobí. Primeranou lehotou sa bude rozumieť

- a) lehota navrhnutá príslušným členom za predpokladu, že bude schválená DSB; alebo ak takéto schválenie nebude vydané;
- b) lehota vzájomne dohodnutá spornými stranami v rozsahu 45 dní nasledujúcich po schválení odporúčaní alebo rozhodnutí; alebo ak nebude táto dohoda dosiahnutá;
- c) lehota určená záväzným rozhodcovským konaním v rozmedzí 90 dní nasledujúcich po dni schválenia odporúčaní alebo rozhodnutí.¹²⁾ V rozhodcovskom konaní sa bude rozhodca¹³⁾ riadiť zásadou, že primeraná lehota na vykonanie odporúčaní poroty alebo Odvolacieho orgánu nepresiahne 15 mesiacov od dátumu schválenia správy poroty alebo správy Odvolacieho orgánu. Táto lehota však môže byť v závislosti od daných okolností kratšia alebo dlhšia.

¹¹⁾ Ak nie je stanovené zasadnutie DSB v priebehu tejto časovej lehoty, DSB takéto rokovanie za týmto účelom uskutoční.

¹²⁾ Ak sa strany nemôžu dohodnúť o rozhodcovi v priebehu desiatich dní po prednesení záležitosti rozhodcovskému konaniu, generálny riaditeľ po konzultácii so stranami určí rozhodcu v lehote do desiatich dní.

¹³⁾ Výraz „rozhodca“ môže byť interpretovaný vo vzťahu k jednotlivcovi alebo skupine.

4. S výnimkou prípadov, keď porota alebo Odvolací orgán v súlade s článkom 12 ods. 9 alebo s článkom 17 ods. 5 predĺži lehotu na poskytnutie svojej správy, neprekročí však táto lehota od dátumu ustanovenia poroty DSB do dátumu určenia primeranej lehoty 15 mesiacov, ak sa sporné strany nedohodnú inak. Ak porota alebo Odvolací orgán priekročí k predĺženiu lehoty na poskytnutie správy, bude dodatočná lehota pripočítaná k 15-mesačnému obdobiu; za predpokladu, že sa sporné strany nedohodli, že existujú výnimočné okolnosti, celkový čas však neprekročí 18 mesiacov.

5. V prípade, ak sa vyskytnú nezhody týkajúce sa existencie alebo zlučiteľnosti opatrení prijatých na základe odporúčaní alebo nariadení s ustanoveniami uvedenej dohody, takýto spor sa bude riadiť podľa týchto pravidiel o riešení sporov s postúpením veci pôvodnej porote vždy, keď to bude možné. Porota rozošle svoju správu v lehote 90 dní od dátumu, keď jej bola záležitosť postúpená. Ak sa porota domnieva, že nemôže vydať svoju správu v tejto lehote, bude písomne informovať DSB o dôvodoch oneskorenia spoločne s odhadom lehoty, v priebehu ktorej svoju správu predloží.

6. DSB bude dohliadať na vykonávanie schválených odporúčaní alebo rozhodnutí. Otázka vykonávania odporúčaní alebo rozhodnutí môže byť predložená DSB ktorýmkoľvek členom v ktoromkoľvek čase po ich schválení. Ak DSB nerozhodne inak, otázka vykonávania odporúčaní alebo rozhodnutí bude zaradená na program zasadnutia DSB po šiestich mesiacoch nasledujúcich po dátume stanovenia primeranej lehoty podľa odseku 3 tohto článku a zostane na programe DSB, ak nebude táto záležitosť vyriešená. Najmenej desať dní pred každým takýmto zasadnutím DSB predloží dotknutý člen písomnú správu o situácii o postupe vo vykonávaní odporúčaní alebo rozhodnutí.

7. Ak pôjde o záležitosť, ktorá je predložená rozvojovou členskou krajinou, DSB zváži, aké ďalšie okolnostiam primerané opatrenie by mohlo byť prijaté.

8. DSB v prípade, ak pôjde o žalobu predloženú rozvojovou členskou krajinou, vezme do úvahy pri zvažovaní dostatočnosti postupu, ktorý by mal byť prijatý, nielen obchodnú stránku opatrení, na ktoré sa predmetné opatrenie vzťahuje, ale aj ich dôsledky na hospodárstvo príslušnej rozvojovej členskej krajiny.

Článok 22

Vyrovnanie a pozastavenie koncesií

1. Vyrovnanie a pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov sú dočasné opatrenia, ktoré je možné použiť v prípade, keď odporúčania alebo rozhodnutia nie sú vykonané počas primeranej lehoty. Ani vyrovnanie ani pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov nie sú uprednostňované pred úplným vykonaním odporúčaní slúžiacich na uvedenie pátrani do súladu s uvedenými dohodami. Vyrovnanie je dobrovoľné a ak je tak dohodnuté, bude v súlade s uvedenými dohodami.

2. Ak dotknutý člen nebude schopný uviesť opatrenia považované za nezlučiteľné s uvedenou dohodou do súladu s touto dohodou alebo iným spôsobom nedodrží odporúčania alebo rozhodnutia počas primeranej lehoty určenej podľa článku 21 ods. 3, takýto člen, ak je o to požiadaný, vstúpi v priebehu primeranej lehoty do rokovaní s akoukoľvek stranou uplatňujúcou postupy na riešenie sporov s cieľom dosiahnuť vzájomne prijateľné vyrovnanie. Ak nebolo uspokojivé vyrovnanie dohodnuté do 20 dní od uplynutia primeranej lehoty, môže ktorákoľvek strana odvolávajúca sa na postupy riešenia sporov požiadať DSB o oprávnenie na pozastavenie poskytovania koncesií alebo iných záväzkov dotknutému členovi v zmysle uvedených dohôd.

3. Pri zvažovaní, ktoré koncesie alebo iné záväzky budú pozastavené, sa bude žalujúca strana riadiť týmito zásadami a postupmi:

- a) všeobecne platí, že žalujúca strana by sa mala najskôr usilovať o pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov týkajúcich sa rovnakého sektoru/sektorov, ako je ten/sú tie, v ktorých porota alebo Odvolací orgán zistili porušenie alebo iné zrušenie, alebo zmenšenie výhod;
- b) ak táto strana usúdi, že nie je praktické alebo účinné pozastaviť koncesie alebo iné záväzky v tom istom sektore/sektoroch, môže sa usilovať o pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov v iných sektoroch podľa tej istej dohody;
- c) ak táto strana usúdi, že nie je praktické alebo účinné pozastaviť koncesie alebo iné záväzky v iných sektoroch podľa tej istej dohody a že okolnosti sú dostatočne závažné, môže sa usilovať o pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov podľa inej uvedenej dohody;
- d) pri uplatnení uvedených princípov táto strana vezme do úvahy
 - i) obchodovanie v sektore alebo podľa dohody, na ktorej základe porota alebo Odvolací orgán zistili porušenie alebo iné zrušenie, alebo zmenšenie výhod a dôležitosť tohto obchodovania pre danú stranu;
 - ii) širšie ekonomické elementy vzťahujúce sa na zrušenie alebo zmenšenie výhod a širšie ekonomické dôsledky pozastavenia koncesií alebo iných záväzkov;
- e) ak sa takáto strana rozhodne požiadať o oprávnenie na pozastavenie koncesií alebo iných záväzkov podľa odseku b) alebo c), uvedie vo svojej žiadosti príslušné dôvody. Súčasne s doručením žiadosti DSB sa žiadosť doručí aj príslušným radám a taktiež, v prípade žiadosti podľa odseku b), príslušným sektorovým orgánom;
- f) pre potreby tohto odseku sa výrazom „sektor“ rozumie
 - i) čo sa týka tovaru, každý tovar;
 - ii) čo sa týka služieb, základný sektor tak, ako je popísaný v platnom Klasifikačnom zozname sektorov služieb, ktorý zahŕňa tento sektor;¹⁴⁾
 - iii) čo sa týka obchodných aspektov práv duševného vlastníctva, každá z kategórií práv duševného vlastníctva uvedených v sekcii 1 alebo sekcii 2, alebo sekcii 3, alebo sekcii 4, alebo sekcii 5, alebo sekcii 6, alebo sekcii 7 časti II, alebo záväzky vyplývajúce z časti III, alebo z časti IV Dohody TRIPS;
- g) pre potreby tohto odseku sa za "dohody" považujú
 - i) čo sa týka tovaru, dohody uvedené v prílohe 1A Dohody WTO chápané ako celok, ako aj viacstranné obchodné dohody do tej miery, do akej sú príslušné sporné strany stranami týchto dohôd;
 - ii) čo sa týka služieb, GATS;
 - iii) čo sa týka práv k duševnému vlastníctvu, Dohoda TRIPS.

¹⁴⁾ Zoznam, ktorý je v dokumente MTN.GNS/W/120, rozoznáva jedenásť sektorov.

4. Úroveň pozastavenia koncesíí alebo iných záväzkov schválená DSB bude zodpovedať úrovni zrušenia alebo zmenšenia výhod.

5. DSB neschváli pozastavenie koncesíí alebo iných záväzkov, ak uvedená dohoda takéto pozastavenie zakazuje.

6. Ak nastane situácia uvedená v odseku 2, schváli DSB na požiadanie pozastavenie koncesíí alebo iných záväzkov do 30 dní od uplynutia primeranej lehoty, ak DSB jednomyseľne nerozhodne o zamietnutí žiadosti. V prípade, že dotknutý člen má námietky k navrhnuitej úrovni pozastavenia alebo tvrdí, že zásady a postupy stanovené v odseku 3 neboli dodržané tam, kde žalujúca strana požadovala oprávnenie pozastaviť koncesie alebo iné záväzky v súlade s odsekom 3b) alebo 3c), bude záležitosť predložená rozhodcovskému konaniu. Rozhodcovské konanie vykoná pôvodná porota za predpokladu, že sú jej členovia dosažiteľní alebo rozhodca¹⁵⁾ určený generálnym riaditeľom a konanie sa skončí v priebehu 60 dní od uplynutia primeranej lehoty. Koncesie alebo iné záväzky sa v priebehu rozhodcovského konania nepozastavia.

7. Rozhodca,¹⁶⁾ postupujúc podľa odseku 6, nebude skúmať povahu koncesíí alebo iných záväzkov, ktoré majú byť pozastavené, ale určí, či je úroveň pozastavenia zodpovedajúca úrovni zrušenia alebo zmenšenia výhod. Rozhodca môže taktiež určiť, či navrhnuté pozastavenie koncesíí alebo iných záväzkov je povolené podľa uvedenej dohody. V prípade, že záležitosť predložená rozhodcovskému konaniu zahŕňa tvrdenie, že zásady a postupy uvedené v odseku 3 sa nedodržali, rozhodca toto tvrdenie preskúma. V prípade, že rozhodca určí, že tieto zásady a postupy sa nedodržali, bude ich žalujúca strana uplatňovať v súlade s odsekom 3. Strany prijímú rozhodnutie rozhodcu ako konečné a príslušné strany nebudú usilovať o druhé rozhodcovské konanie. DSB musí byť urýchlene oboznámený o takomto rozhodnutí a na požiadanie poskytne oprávnenie na pozastavenie koncesíí alebo iných záväzkov v prípade, že je žiadosť v súlade s rozhodnutím rozhodcu, ak DSB jednomyseľne nerozhodne o zamietnutí žiadosti.

8. Pozastavenie koncesíí alebo iných záväzkov bude dočasné a uplatňované len dovtedy, kým bude opatrenie, o ktorom sa zistilo, že nie je v súlade s uvedenou dohodou odstránené, alebo dovtedy, kým člen, ktorý musí vykonať odporúčania alebo rozhodnutia, nezabezpečí riešenie týkajúce sa zrušenia alebo zmenšenia výhod, alebo sa dosiahne vzájomne uspokojujúce riešenie. V súlade s článkom 21 ods. 6 bude DSB naďalej dohliadať na vykonávanie schválených odporúčaní alebo rozhodnutí vrátane tých prípadov, keď sa poskytlo vyrovnanie alebo sa pozastavili koncesie alebo iné záväzky, ale odporúčania na uvedenie opatrení do súladu s uvedenými dohodami sa nevykonali.

¹⁵⁾ Výraz "rozhodca" sa bude interpretovať vo vzťahu k jednotlivcovi alebo k skupine.

¹⁶⁾ Výraz "rozhodca". sa bude interpretovať vo vzťahu k jednotlivcovi alebo k skupine, alebo i ako člen pôvodnej skupiny odborníkov, ak pôsobí ako rozhodca.

9. Na ustanovenia o riešení sporov uvedených dohôd je možné sa odvolať v súvislosti s opatreniami týkajúcimi sa ich dodržiavania prijatými vládami alebo regionálnymi, alebo miestnymi orgánmi na území člena. Ak DSB rozhodne, že ustanovenie uvedenej dohody nebolo dodržané, príslušný člen podnikne primerané opatrenia s cieľom zabezpečiť jeho dodržanie. Ustanovenia uvedených dohôd a tohto dohovoru týkajúce sa vyrovnania a pozastavenia koncesíí alebo iných záväzkov sa uplatnia v prípadoch, keď nebolo možno zabezpečiť príslušné dodržiavanie.¹⁷⁾

Článok 23

Posilnenie mnohostranného systému

1. Ak sa členovia usilujú o nápravu v prípade porušenia záväzkov alebo zrušenia alebo zmenšenia výhod vyplývajúcich z uvedených dohôd, alebo v prípade prekážok pri dosahovaní akéhokoľvek cieľa týchto dohôd, budú postupovať v súlade s pravidlami a postupmi podľa tohto dohovoru.

2. V takýchto prípadoch členovia

- a) nerozhodnú, že došlo k porušeniu spôsobujúcemu, že výhody boli zrušené alebo zmenšené, alebo že uskutočňovanie cieľov uvedených dohôd bolo porušené, inak ako prostredníctvom urovnania sporu v súlade s pravidlami a postupmi podľa tohto dohovoru, a každé takéto rozhodnutie v súlade s nálezom obsiahnutým v správe poroty alebo Odvolacieho orgánu prijatým DSB alebo rozhodnutím rozhodcovského konania v zmysle tohto dohovoru;
- b) budú dodržiavať postupy podľa článku 21 na určenie primeranej lehoty príslušnému členovi na vykonanie odporúčaní a rozhodnutí; a
- c) budú dodržiavať postupy podľa článku 22 na určenie úrovne pozastavenia koncesíí alebo iných záväzkov a získanie súhlasu DSB v súlade s týmito postupmi pred pozastavením koncesíí alebo iných záväzkov vyplývajúcich z uvedených dohôd ako dôsledok toho, že príslušný člen nevykonával odporúčania alebo rozhodnutia počas primeranej lehoty.

Článok 24

Zvláštne konanie týkajúce sa najmenej rozvinutých členských krajín

1. V akejkoľvek fáze posudzovania príčin sporu a postupov na riešenie sporu týkajúceho sa najmenej rozvinutej členskej krajiny bude zvláštna pozornosť venovaná špecifickej situácii najmenej rozvinutých členských krajín. Z tohto hľadiska budú členovia postupovať umiernené pri nastoľovaní záležitostí podľa týchto postupov, ktoré sa týkajú najmenej rozvinutej členskej krajiny. Ak je zrušenie alebo zmenšenie výhod zistené ako výsledok opatrenia prijatého najmenej rozvinutou členskou krajinou, budú žalujúce strany postupovať umiernené pri požadovaní vyrovnania alebo súhlasu na pozastavenie uplatňovania koncesíí alebo iných záväzkov podľa týchto postupov.

¹⁷⁾ V prípade, že ustanovenia niektorej z uvedených dohôd týkajúce sa opatrení prijatých vládami alebo regionálnymi alebo miestnymi orgánmi na území člena obsahujú ustanovenia odlišné od ustanovení tohto odseku, ustanovenia takejto uvedenej dohody budú rozhodujúce.

2. V prípadoch riešenia sporov týkajúcich sa najmenej rozvinutej členskej krajiny, keď v priebehu konzultácií nebolo nájdené uspokojivé riešenie, generálny riaditeľ alebo predseda DSB na požiadanie najmenej rozvinutej členskej krajiny ponúkne svoje dobré služby, zmier a sprostredkovanie s cieľom napomôcť stranám urovnať spor skôr, ako je požadované o ustanovenie poroty. Generálny riaditeľ alebo predseda DSB môže pri poskytovaní takejto pomoci konzultovať s akýmkoľvek zdrojom, ktorý považuje za dostatočný.

Článok 25

Rozhodcovské konanie

1. Rýchle rozhodcovské konanie v rámci WTO ako jeden z možných prostriedkov pri riešení sporov môže uľahčiť riešenie určitých sporov, ktoré sa týkajú problémov jasne vymedzených obidvoma stranami.

2. Ak nie je v tomto dohovore stanovené inak, rozhodcovské konanie je možné i v prípade, že sa na tom vzájomne strany dohodnú a dohodnú zároveň dodržiavanie príslušných postupov, ktorými sa budú riadiť. Dohoda o rozhodcovskom konaní bude oznámená všetkým členom v dostatočnom predstihu pred skutočným začatím rozhodcovského konania.

3. Ostatní členovia sa môžu stať stranami rozhodcovského konania len po dohode so stranami, ktoré sa na rozhodcovskom konaní dohodli. Strany zúčastnené na konaní sa dohodnú, že sa podriadia rozhodnutiu. Rozhodnutia budú oznámené DSB a rade alebo výboru každej príslušnej dohody, v rámci ktorých môže ktorýkoľvek člen nastoliť akúkoľvek otázku k nej sa vzťahujúcu.

4. Články 21 a 22 tohto dohovoru sa použijú mutatis mutandis na rozhodnutia rozhodcovského konania.

Článok 26

1. Žaloby typu opísaného v článku XXIII ods. 1b) GATT 1994

Ak sú na uvedenú dohodu uplatniteľné ustanovenia článku XXIII ods. 1b) GATT 1994, môže porota alebo Odvolací orgán vydať rozhodnutia alebo odporúčania len v tých prípadoch, keď sporná strana usúdi, že výhoda vyplývajúca jej priamo alebo nepriamo z príslušnej uvedenej dohody bola zrušená alebo zmenšená, alebo že dosiahnutie akéhokoľvek cieľa dohody je ohrozené na základe uplatnenia niektorého opatrenia členom, ktoré je alebo nie je v rozpore s ustanoveniami dohody. Ak táto strana usúdi a porota alebo Odvolací orgán určí, že prípad sa týka opatrenia, ktoré nie je v rozpore s ustanoveniami uvedenej dohody, ku ktorej sú ustanovenia článku XXIII ods. 1b) GATT 1994 uplatniteľné, postupy stanovené v tomto dohovore sa použijú s týmito podmienkami:

- a) žalujúca strana predloží podrobné odôvodnenie na podporu akejkolvek žaloby vzťahujúcej sa k opatreniu, ktoré nie je v rozpore s príslušnou uvedenou dohodou;
- b) ak bolo zistené, že opatrenie ruší alebo zmenšuje výhody vyplývajúce z uvedenej dohody alebo porušuje dosiahnutie cieľov takejto dohody bez jej porušenia, nie je povinnosť zrušiť toto opatrenie. V takýchto prípadoch však porota alebo Odvolací orgán odporučí dotknutému členovi vykonať vzájomne uspokojivú úpravu;

- c) bez ohľadu na ustanovenia článku 21 bude môcť rozhodcovské konanie podľa článku 21 ods. 3 na požiadanie ktorejkoľvek strany zahŕňať i rozhodnutie o úrovni výhod, ktoré boli zrušené alebo zmenšené, a môže taktiež navrhnúť spôsoby a prostriedky na dosiahnutie vzájomne uspokojivej úpravy. Takéto návrhy nebudú záväzné pre sporné strany;
- d) bez ohľadu na ustanovenia článku 22 ods. 1 môže byť vyrovnanie súčasťou vzájomne uspokojivej úpravy, ktorá spor definitívne vyrieši.

2. Žaloby typu opísaného v článku XXIII ods. 1c) GATT 1994

Ak sú na uvedenú dohodu uplatniteľné ustanovenia článku XXIII ods. 1c) GATT 1994, porota môže urobiť rozhodnutia alebo odporúčania len v prípade, ak strana usúdi, že akákoľvek výhoda vyplývajúca jej priamo alebo nepriamo z príslušnej uvedenej dohody bola zrušená alebo zmenšená, alebo že dosiahnutie akéhokoľvek cieľa dohody bolo porušené ako dôsledok existencie situácie, okrem takej, na ktorú je možné uplatniť ustanovenia článku XIII ods. 1a) a 1b) GATT 1994. Ak táto strana usúdi a porota určí, že ide o záležitosť podľa tohto odseku, postupy uvedené v tomto dohovore sa budú uplatňovať len po fázu konania vrátane tejto fázy, ku ktorej správa poroty bola poskytnutá členom. Pravidlá a postupy na riešenie sporov obsiahnuté v Rozhodnutí z 12. apríla 1989 (BISD 36S/61-67) sa budú uplatňovať na správu z hľadiska jej schvaľovania a na dohľad a vykonávanie odporúčaní a rozhodnutí. Zároveň sa použijú tieto ustanovenia:

- a) žalujúca strana predloží podrobné odôvodnenie na podporu všetkých argumentov použitých v súvislosti s otázkami nastolenými podľa tohto odseku;
- b) ak v prípadoch, ktoré sa týkajú záležitostí nastolených podľa tohto odseku porota zistí, že záležitosť zasahuje do otázok riešenia sporov iných než podľa tohto odseku, odošle porota DSB správu o týchto otázkach a samostatnú správu o záležitostiach týkajúcich sa tohto odseku.

Článok 27

Zodpovednosť sekretariátu

1. Sekretariát bude poverený napomáhať porotám, najmä ak ide o právne, historické a procedurálne aspekty prerokovávaných záležitostí, a poskytovať administratívne a technické služby.

2. Aj keď sekretariát napomáha členom pri riešení sporov na ich žiadosť, môže byť potrebné, aby poskytoval dodatočnú právnu pomoc a poradenstvo pri riešení sporov rozvojovým členským krajinám. Na tento účel poskytne sekretariát na požiadanie ktorejkoľvek rozvojovej členskej krajine kvalifikovaného právneho experta v rámci technickej spolupráce WTO. Tento expert bude napomáhať rozvojovej členskej krajine tak, aby bola zabezpečená nestrannosť sekretariátu.

3. Pre členov, ktorí o to prejavia záujem, bude sekretariát organizovať odborné výukové kurzy týkajúce sa postupov a praktík na riešenie sporov s cieľom umožniť expertom členov lepšie sa oboznámiť s touto problematikou.

DODATOK 1

DOHODY, NA KTORÉ SA VZŤAHUJE TENTO DOHOVOR

A) Dohoda o založení Svetovej obchodnej organizácie

B) Mnohostranné obchodné dohody

Príloha 1A: Mnohostranné dohody o obchode s tovarom

Príloha 1B: Všeobecná dohoda o obchode so službami

Príloha 1C: Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva

Príloha 2: Dohovor o pravidlách a postupoch pri riešení sporov

C) Viacstranné obchodné dohody

Príloha 4: Dohoda o obchode v civilnom letectve

Dohoda o vládnom obstarávaní

Medzinárodná dohoda o obchode s mliečnymi výrobkami

Medzinárodná dohoda o obchode s hovädzím mäsom

Uplatniteľnosť tohto dohovoru na viacstranné obchodné dohody bude závisieť od toho, či signatárske krajiny každej z dohôd prijmú rozhodnutie o podmienkach uplatnenia dohovoru na tieto dohody, zahrňujúc akékoľvek špecifické alebo dodatkové pravidlá a postupy uvedené v dodatku 2 tak, ako sú oznámené Orgánu pre riešenie sporov.

DODATOK 2

ŠPECIFICKÉ A DODATKOVÉ PRAVIDLÁ A POSTUPY OBSIAHNUTÉ V UVEDENÝCH DOHODÁCH

Dohoda	Pravidlá a postupy
Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fyto-sanitárnych opatrení	11.2
Dohoda o textile a odevoch	2.14, 2.21, 4.4, 5.2, 5.4, 5.6, 6.9, 6.10, 6.11, 8.1 až 8.12
Dohoda o technických prekážkach v obchode	14.2 až 14.4, príloha 2
Dohoda o uplatňovaní článku VI GATT 1994	17.4 až 17.7
Dohoda o uplatňovaní článku VII GATT 1994	19.3 až 19.5, príloha II.2(f), 3, 9, 21
Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach	4.2 až 4.12, 6.6, 7.2 až 7.10, 8.5,
	poznámka 35, 24.4, 27.7, príloha V
Všeobecná dohoda o obchode so službami	XXII:3, XXIII:3
Príloha o finančných službách	4
Príloha o leteckých dopravných službách	4
Rozhodnutie o určitých postupoch pri riešení sporov z Všeobecnej dohody o obchode so službami	1 až 5
Zoznam pravidiel a postupov v tejto prílohe zahŕňa ustanovenia, pre ktoré len časť ustanovenia môže byť v tejto súvislosti príslušná.	
Akékoľvek špecifické alebo dodatkové pravidlá alebo postupy vo viacstranných obchodných dohodách určia príslušné orgány pre každú dohodu a oznámia ich Orgánu na riešenie sporov.	

DODATOK 3

PRACOVNÉ POSTUPY

1. Porota bude pri svojej práci postupovať podľa príslušných ustanovení tohto dohovoru. Okrem toho bude používať nasledujúce pracovné postupy.
2. Porota sa bude schádzať na uzavretom zasadnutí. Sporné strany a iné dotknuté strany sa zasadnutí zúčastnia len v prípade, že budú pozvané.
3. Uznesenia poroty a k nim predložené dokumenty budú dôverné. Žiadne ustanovenie v tomto dohovore nebude brániť spornej strane, aby zverejnila svoje vlastné stanoviská. Členovia budú považovať informácie predložené porote iným členom za dôverné, ak ich tento člen za dôverné označil. Ak sporná strana predloží porote dôvernú verziu svojho písomného stanoviska, vypracuje zároveň na požiadanie člena nedôverný súhrn informácií obsiahnutý v jeho stanovisku, ktorý bude môcť byť zverejnený.
4. Pred prvým veci sa týkajúcim zasadnutím poroty so stranami predložia sporné strany porote písomné vysvetlenia, v ktorých uvedú fakty o prípade a príslušné argumenty.
5. Na svojom prvom zasadnutí so stranami požiada porota stranu, ktorá vzniesla žalobu, aby uviedla svoj prípad. Následne na tomto zasadnutí bude strana, proti ktorej bola žaloba vznesená, požiadaná, aby vyjadrila svoj názor.
6. Všetky tretie strany, ktoré oznámili DSB svoj záujem na veci, budú písomne prizvané, aby vyjadrili svoje názory počas prvého, veci sa týkajúceho zasadnutia poroty v časti, ktorá tomu bude venovaná. Tejto časti zasadnutia sa budú môcť zúčastniť všetky takéto tretie strany.
7. Formálne námietky sa uplatnia počas druhého, veci sa týkajúceho zasadnutia poroty. Žalovaná strana bude mať právo ujať sa slova pred stranou žalujúcou. Pred týmto zasadnutím predložia strany porote svoje námietky písomne.
8. Porota môže stranám kedykoľvek položiť otázky a požiadať ich o objasnenie buď v priebehu zasadnutia so stranami, alebo písomne.
9. Sporné strany a všetky tretie strany, ktoré boli prizvané, aby vyjadrili svoj názor v súlade s článkom 10, poskytnú porote písomnú verziu svojich ústnych stanovísk.
10. V záujme úplnej prehľadnosti budú predložené stanoviská, námietky a výpovede vzťahujúce sa k odsekom 5 až 9 vykonané v prítomnosti obidvoch strán. Okrem toho, písomné predloženie každej strany vrátane akýchkoľvek pripomienok k popisnej časti správy a odpovedí na otázky položené porotou bude dostupné druhej strane.
11. Akékoľvek špecifické dodatkové postupy poroty sú prípustné.

12. Navrhnutý časový harmonogram práce poroty

- a) prijatie prvých písomných stanovísk strán
 - 1) žalujúca strana 3 - 6 týždňov,
 - 2) žalovaná strana 2 - 3 týždne,
- b) dátum, hodina a miesto prvého, veci sa týkajúceho zasadnutia so stranami, rokovanie s tretími stranami 1 - 2 týždne,
- c) prijatie písomných námietok strán 2 - 3 týždne,
- d) dátum, hodina a miesto druhého, veci sa týkajúceho zasadnutia so stranami 1 - 2 týždne,
- e) predloženie popisnej časti správy stranám 2 - 4 týždne,
- f) prijatie pripomienok strán k popisnej časti správy 2 týždne,
- g) predloženie dočasnej správy vrátane nálezu a záverov stranám 2 - 4 týždne,
- h) konečný termín pre strany na predloženie návrhu k preskúmaniu časti/častí správy 1 týždeň,
- i) lehota na Správa porotou vrátane možného dodatočného stretnutia so stranami 2 týždne,
- j) predloženie záverečnej správy sporným stranám 2 týždne,
- k) rozoslanie záverečnej správy členom 3 týždne.

Tento program sa môže zmeniť v prípade nepredvídaného vývoja. Dodatočné zasadnutia so stranami sa budú organizovať v prípade potreby.

DODATOK 4

KONZULTAČNÉ SKUPINY EXPERTOV

Nasledujúce pravidlá a postupy sa budú uplatňovať v konzultačných skupinách expertov vytvorených v súlade s ustanoveniami článku 13 ods. 2.

1. Konzultačné skupiny expertov sú podriadené porote. Ich právomoci a podrobné pracovné postupy stanoví porota, ktorej podávajú správu.

2. Účasť v konzultačných skupinách expertov bude podmienená profesionálnymi schopnosťami a skúsenosťami v príslušnej oblasti.

3. Žiadny občan spornej strany nemôže byť členom konzultačnej skupiny expertov bez spoločnej dohody sporných strán s výnimkou neobyčajných okolností, keď porota usúdi, že vedecký odborný posudok sa nemôže splniť iným spôsobom. Vládni úradníci sporných strán nemôžu byť členmi konzultačnej skupiny expertov. Členovia konzultačnej skupiny expertov v nej pôsobia osobne a nie ako zástupcovia vlády alebo organizácie. Vlády alebo organizácie im preto nebudú dávať inštrukcie týkajúce sa záležitostí, ktorými sa zaoberá konzultačná skupina expertov.

4. Konzultačné skupiny expertov môžu konzultovať a vyhľadávať informácie a technické rady z akéhokoľvek primeraného zdroja. Predtým, ako si takéto informácie alebo technické rady vyžiadajú od príslušného zdroja v právomoci niektorého z členov, oboznámia o tom vládu tohto člena. Ktorýkoľvek člen urýchlene a úplne odpovie na všetky žiadosti konzultačnej skupiny expertov o také údaje, ktoré skupina považuje za nutné a dostatočné.

5. Sporné strany budú mať prístup ku všetkým príslušným informáciám poskytnutým konzultačnej skupine expertov, ak nemajú dôverný charakter. Dôverné údaje poskytnuté konzultačnej skupine expertov nebudú zverejnené bez formálneho súhlasu vlády, organizácie alebo osoby, ktorá ich poskytla. V prípade, že takéto informácie požaduje konzultačná skupina expertov, ale ich zverejnenie sa nepovolilo, vláda, organizácia alebo osoba, ktorá informácie poskytla, vypracuje ich nedôverný súhrn.

6. Konzultačná skupina expertov predloží návrh správy sporným stranám s cieľom získať pripomienky a zohľadniť ich, ak je to účelné, v záverečnej správe, ktorá bude taktiež poskytnutá sporným stranám, ale až pri jej predložení porote. Záverečná správa konzultačnej skupiny expertov má len poradnú povahu.